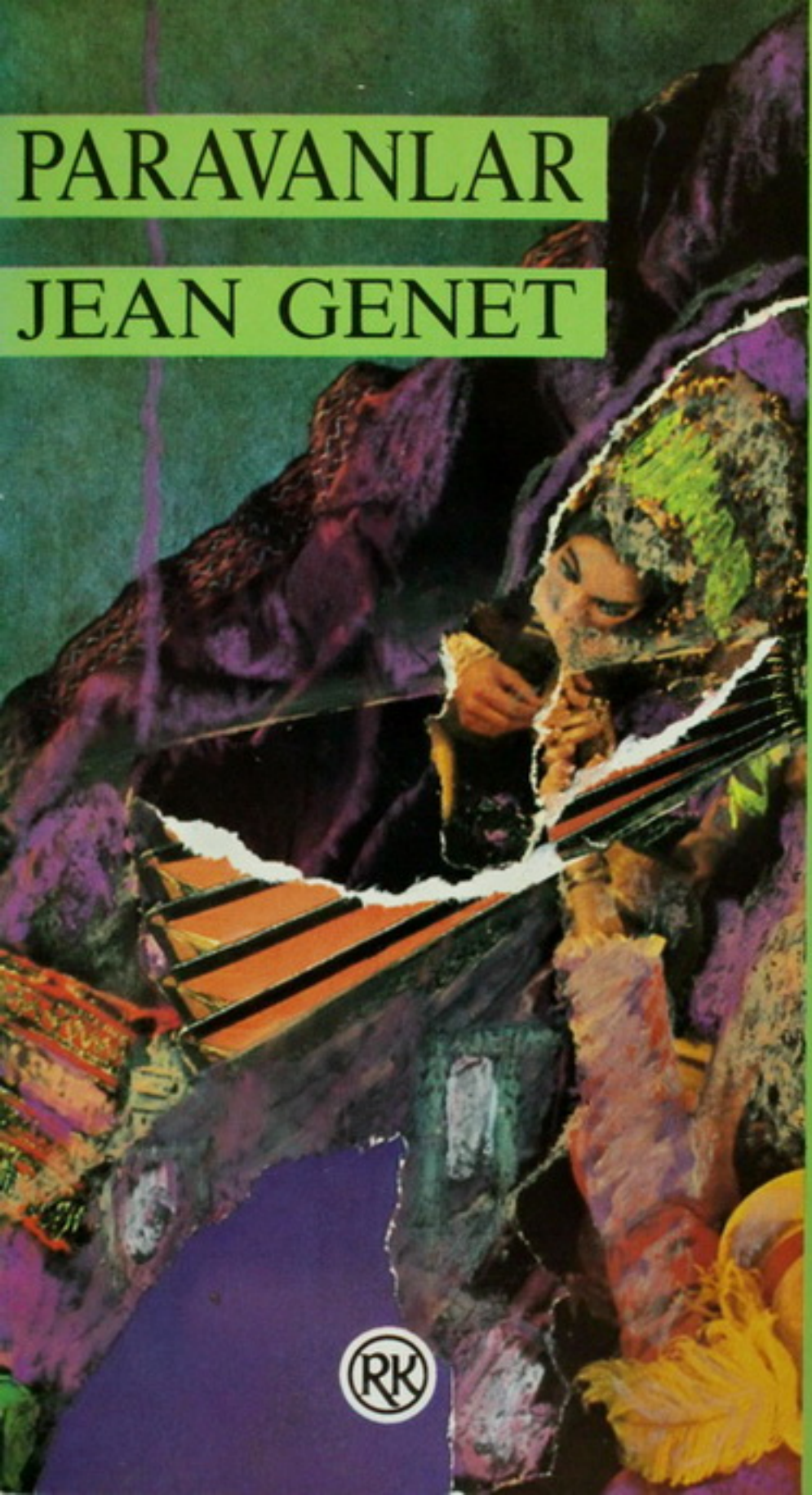
PARAVANLAR

JEAN GENET

JEAN GENET

Jean Genet 19 Aralık 1910 yılında Paris'te doğdu. Annesini ve babasını hiç tanımadı. Köylü bir ailenin yanına evlatlık olarak verildi. On yaşlarındayken hırsızlıkla suçlandı. Gerçekte suçlu değildi, ama bu olaydan sonra hırsız olmayı seçti. Islahevine kapatıldı. Oradan kaçıp Avrupa'nın çeşitli şehirlerinde hırsızlık, dilencilik yapıp hapishanelere girip çıktıktan sonra Fransa'ya dönüp ilk soygununu gerçekleştirdi. 1942 yılında hapishanedeyken sınırlı sayıda basılıp gizlice dağıtılan *"İdam Mahkûmu"* adlı uzun şiirini yazdı. Ve bu ilk şiirle edebiyat dünyasına girdi. 1948-1949 yıllarında *"Hizmetçiler"* ve *"Gözetim Altında"* oyunlarıyla tiyatroya el attı. 1948'de ünlü bir yazarken ömür boyu sürgün cezasına çarptırıldı. Aralarında Sartre ve Cocteau'nun da bulunduğu yazar dostlarının ricalarıyla dönemin Cumhurbaşkanı Auriol tarafından bağışlandı. Kısa sürede uluslararası üne kavuştu. Öyle ki *"Balkon"* Paris'ten önce Londa ve New York'ta, *"Paravanlar"* ise Batı Almanya'da sahnelendi.

Jean Genet hırsızların, katillerin, fahişelerin, eşcinsellerin, hainlerin dünyasını, kötülüğün, ihanetin, suçun kol gezdiği bir dünyayı anlatır. Eserleri bu ortamı gözlemlemesinin değil, o ortamda yaşamasının bir sonucu, bir ürünüdür. İnsanların bel bağladıkları, inandıkları bütün değerleri altüst edip, ikiyüzlülüklerini suratlarına çarpar, kurulu düzeni yerden yere vurur ve bunu en kaba, argo sözcükleri, en açık saçık, edepsiz anlatımları lirik bir tarzda kullanarak yapmayı başarır. Lanetli şairler soyundan gelen Jean Genet, 15 Nisan 1986'da Paris'de bir otel odasında ölü bulunduğunda yapayalnızdı.

JEAN GENET' İN BAŞLICA OYUNLARI:

Hizmetçiler (Les Bonnes)

(Türkçesi: Salâh Birsel, 1. basım: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1963; 2. basım: Nisan Yayınları, 1990)

Gözetim Altında (Haute Surveillance)

(Türkçesi: Yıldırım Türker, Yazko Çeviri Dergisi, Sayı: Eylül-Ekim 1981)

Balkon (Le Balcon)

(Türkçesi: Uğur Ün, Ayrıntı Yayınları, Ekim 1990)

Les Négres

JEAN GENET

PARAVANLAR

(ON ALTI TABLO)

Türkçesi
Sosi Dolanoğlu

Paravanlar
Özgün adı: *Les Paravents*, 1961

Bu oyunun amatör ya da profesyonel topluluklarca sahnelenmesi izne tabidir.

Her hakkı saklıdır.

Fransızca aslından çeviren: *Sosi Dolanoğlu*
Sosi Dolanoğlu' nun başlıca çevirileri:
Georges Perec *(Uyuyan Adam)*, Kateb Yacine *(Necma)*

Dizi Redaksiyon sorumlusu: *Zeynep Süreyya*
Dizi Kapak tasarımı ve sayfa düzeni: *Sinan Saraçoğlu*
Dizi Amblemi: *Ömer Erduran*

Kapak düzeni: *Mete Özgencil*

Birinci Basım: Şubat 1991
Baskı adedi: 2000

ISBN 975-14-0200-X

KTB 91.34.Y.0030.0255

Remzi Kitabevi A.Ş.
Selvili Mescit S. 3 34440 Cağaloğlu-İstanbul
Tlf: 522 7248 - 522 0583, Fax: 522 9055

Evrim Matbaacılık Ltd. Şti.
Selvili Mescit S. 3 34440 Cağaloğlu-İstanbul, 1991

PARAVANLAR

Genç bir ölünün anısına

BİRKAÇ SÖZ

Bu oyunun sahneye konulacağı yer: bir açık hava tiyatrosu. Dört yanı çok yüksek bir tahta perdeyle çevrili, dikdörtgen biçiminde bir tür toprak seki. Seyircinin oturması için basamak basamak sıralar, herhangi bir malzemeden olabilir. Sahnenin dibi ve yanları, farklı boyutlarda ve siyah yüksek kalaslardan oluşacak. Bu kalaslar öyle bir şekilde yerleştirilmeli ki, farklı yüksekliklerdeki platformlar sağdan ve soldan kulislere girip çıkabilsin. Böylece farklı yüzeylerle, düzlemlerle ve sahnelerle, çeşitlilik gösteren bir oyun alanı elde edilecek. Sağ ve soldaki kalasların arasında bırakılan boşluklardan paravanlar ve oyuncular görünecek ve çıkacak.

Her paravanın üzerine gözaldatım tekniğiyle çizilmiş nesnelere karşılık olarak, sahnede her zaman bir ya da birçok gerçek nesne bulunmalıdır. Nesneler şu şekilde getirilecek: seyirci içeri girdiğinde, sahnede bir kilometre taşı ve bir çakıl taşı yığını önceden vardır. Seyirci oturduğunda, sağ kulisten bir paravan girer ve arkasına saklanmış birinin taşıdığı bu paravan kilometre taşıyla taş yığınının arkasında yerini alır.

DEKOR

Üzerlerine nesnelerin ya da manzaraların çizilmiş olduğu paravanlardan oluşacaktır. Her paravan yaklaşık üç metre yüksekliğinde olacaktır. Paravanların yerleri kesin bir sessizlik içinde değiştirilecektir. Demek ki paravanların, sahne döşemesi üzerinde kendiliğinden kayan küçücük ve lastikli tekerlekler üzerine monte

edilmeleri düşünülmelidir. Paravanın arkasında, onun yerini değiştirmekle görevli dekor işçisi bulunur.

Her tablo arasında, değişimi sağlamak için kısa bir süre sahne kararтılacaktır.

Paravanın yanında, her zaman, en azından bir adet gerçek nesne -gerçekliğini, çizilmiş nesnelerle karşılaştırmak üzere- bulunmalıdır (el arabası, kova, bisiklet, vs...).

KİŞİLER

Mümkünse, yüzleri maskeli olacak. Değilse, çok makyajlı ve boyalı (askerler bile). Kostümlerin gerçekliğiyle çelişki oluşturan aşırı bir makyaj. En iyisi, çok çeşitli takma burunlar olması; kişilerle karşılaştıkça, birkaçının biçimini belirteceğim. Bazen takma çeneler de olacak. Bütün bunlar, kostümlerin renkleriyle ustaca bağdaştırılmalı. Hiçbir yüz, sinemada olduğu gibi tiyatroda da o pek önem verilen alışılmış güzel yüz hatlarını taşımamalıdır. Yönetmenlerin hayal gücü bir yana, günümüzde, oyuncuların elinde, yeni plastik malzemeler sayesinde on binlerce imkân var...

Araplar, kıvır kıvır ve siyah üstüpüden takma saçlar takacaklar. Benizleri yağız olacaktır.

OYUN TARZI

Son derece belirgin olacak. Çok yoğun ve özlü. Gereksiz hiçbir hareket olmamalı. Her hareket görünür olmalıdır.

KİŞİLER

SAİD	BRANDİNESCHİ
ANNE	İDAM MAHKÛMUNUN SESİ
MUSTAFA	BAYAN BLANKENSEE
WARDA	KÖYÜN İLERİ GELENLERİNDEN BİRİ
İBRAHİM	BİR ARAP
MELİKE	ŞEF
HİZMETÇİ KIZ	AKADEMİSYEN
AHMED	BUGEAUD'NUN ASKERİ (1)
LEYLA	VAMP
SİR HAROLD	MUHABİR
HABİB	YARGIÇ
TALİP	BANKACI
CHİGHA	KUDAS AYİNİ GEÇİREN KÜÇÜK KIZ
HATİCE	GENERAL (DÛK D'AUMALE DÖNEMİNDEN) (2)
NECMA	PEK FRANSIZ ADAM
HABİBE	PEK FRANSIZ KADIN
ODACI	BAY BONNEUİL
KADIN	BAYAN BONNEUİL
FLÛT ÇALAN ADAM	SİR HAROLD'IN OĞLU
İŞEMİŞ OLAN ADAM	ARAP
POLİS MEMURU	KADİR
KADI	MÛBAREK
MADANİ-AĞIZ	JANDARMA

(1) Bugeaud: Fransız mareşali (1784-1849), Cezayir genel valisi (ç.n.)

(2) Duc D'Aumale: Fransız generali (1822-1897),. kral Louis-Philippe'in oğlu, Cezayir'in fethi sırasında ün kazandı. (ç.n.)

HERNANDEZ
BAY BLANKENSEE
MELİK.
ABDÜL
NASIR
GARDİYAN
TEĞMEN
PRESTON
ÇAVUŞ
WALTER
LALLA
JANDARMA
HELMUT
PİERRE
FELTON
MORALES
GENERAL
ASKER
SRİR
BEŞİR
SALİM
CEMİLE
Sİ SÜLEYMAN
NESTOR
ROGER
LAHOUSSİNE
MUHAMMED
LARBİ
HIDIR
AMİR
ATTRACHE
AZİZ
ABDÜLSELİM
LASSEN
ÜMMÜ
JOJO
ROLAND
AYŞE
SRİRA
AZİZE
HÜSEYİN
BİR KADIN SESİ
İSMAİL
KOCA
ÇOCUK
BAKKAL
MİSYONER
BİRİNCİ MÜCAHİT
İKİNCİ MÜCAHİT
ÜÇÜNCÜ MÜCAHİT

ARAPLAR, LEJYONERLER, ASKERLER...

Her oyuncu, kadın erkek, beş-altı rol kişisini oynamaktan sorumludur.

BİRİNCİ TABLO

Sağ kulisten gelen beş kanatlı paravan.

Paravanın önünde, üstünde: Ayn-Sofar 4 km. yazan bir kilometre taşı.

Çok çiğ mavi ışık.

Said'in giysileri: Yeşil pantolon, kırmızı ceket, sarı ayakkabılar, beyaz gömlek, mor kravat, pembe kasket.

Anne'nin giysileri: Eflatun saten elbise, eflatun renginin çeşitli tonlarıyla yamanmış, büyük sarı peçe.

Anne'nin ayakları çıplak ve her bir parmağı cart bir renkle-farklı renkler-boyalı olacak.

Said (yirmi yaşında), kravatı kötü bağlanmış. Ceketinin düğmeleri iliksiz. Sağdan girer. Seyircinin görüş alanına girer girmez, çok bitkinmiş gibi, durur. Kulise döner (geldiği kulise) ve bağırır:

SAİD: Pembe! *(Bir an.)* Size pembe diyorum! Gökyüzü pembeleşmiş bile. Yarım saate kadar güneş doğmuş olacak... *(Bekler, bir ayağı üzerinde dinlenir ve yüzüyle alnının terini siler.)* Size yardım etmemi istemiyor musunuz? *(Sessizlik.)* Ama neden, bizi görecek kimse yok ki. *(Dantel mendiliyle pabuçlarını siler. Doğrulur.)* Dik-kat. *(Koşmaya davranır, ama hareketsizleşip dikkat kesilir.)* Yok, yok, bir karayılandı. *(Görünmeyen kişi yaklaştıkça, gitgide daha yavaşça konuşur. Sonunda ses tonu normale döner.)* Size pabuçlarınızı giymenizi söylemiştim.

Yüzü kırış kırış, yaşlı bir Arap kadını girer. Eflatun elbiseli, sarı peçeli. Ayakları çıplak. Başının üstünde kartondan bir valiz vardır.

ANNE: Oraya vardığımda temiz olsunlar istiyorum.

SAİD, *hırçın*: Ya onların temiz pabuçları mı olacak sanıyorsunuz? Hele yeni pabuçları? Hatta temiz ayakları?

ANNE, *Said'in hizasına doğru ilerleyerek*: Ne umuyorsun yani? Yeni ayakları olmasını mı?

SAİD: Dalga geçmeyin, bugün kederli durmak istiyorum. Kederli olmak için kendime mahsus acı vereceğim. Burada bir taş yığını var, biraz dinlenirsiniz.

Başının üstünden valizi alır ve yere koyar. Anne oturur.

ANNE, *gülümseyerek*: Otursana.

SAİD: Hayır. Taşlar kıçım için fazla yumuşak. Her şey canımı sıksın istiyorum.

ANNE, *hâlâ gülümseyerek*: Kederli mi durmak istiyorsun? Durumunu gülünç buluyorum. Sen, Said, benim tek oğlum, komşu köyün ve civardaki bütün köylerin en çirkin kadınıyla evleniyorsun, annen de düğününü kutlamak için yayan on kilometre yürümek zorunda... *(Valize bir tekme atar.)* gelin tarafına içi hediye dolu bir valiz taşımak zorunda...

Gülerek bir tekme daha atar ve valiz düşer.

SAİD, *kederli*: Böyle devam ederseniz, her şeyi kıracaksınız.

ANNE, *gülerek*: Onun burnunun dibinde, içi porselen, kristal, dantel parçacıkları, cam kırıkları, sosis kırıntıları dolu bir valizi açmak hoşuna gitmez mi... Belki öfke onu güzelleştirir.

SAİD: Kızgınlığı onu daha da çirkinleştirir.

ANNE, *hâlâ gülerek*: Sen gözlerinden yaş gelinceye kadar gülersen, gözyaşlarının arasından onu eli yüzü düzgün biri gibi görürsün. Ama, özellikle, cesaret edemezsin...

SAİD: Neye...

ANNE, *hâlâ gülerek*: Ona çirkin kadın muamelesi yapmaya. Ona istemeye istemeye gidiyorsun: kus üstüne.

SAİD, *ciddî*: Sahiden kusmam mı gerek? Benimle evlenmek için ne yaptı ki?

ANNE: Senin yaptığını: o çirkin olduğu için alıcı bulamadı. Sen ise yoksul olduğun için. Ona bir koca gerek. Sana da bir karı. O ve sen, size ne kaldıysa onu, yani birbirinizi alıyorsunuz. *(Güler. Göğe bakar.)* Evet, beyefendi, hava sıcak olacak. Tanrı bize aydınlık bir gün bahşediyor.

SAİD, *bir esten sonra*: Valizi taşımamı istemiyor musunuz? Kimse sizi görmez ki. Şehrin kapısında, geri veririm.

ANNE: Tanrı ve sen görürsünüz. Başının üstünde valiz olunca, erkekliğin azalır.

SAİD, *çok şaşırmış*: Başınızın üstünde valiz olunca, sizin kadınlığınız mı artıyor?

ANNE: Tanrı ve sen...

SAİD: Tanrı mı? Başının üstünde valizle mi? Elimde taşırım.

Anne susar.

SAİD, *bir esten sonra, valizi göstererek*: Sarı kadife kumaş parçasına kaç para ödediniz?

ANNE: Ödemedim. Yahudi kadının çamaşırlarını yıkadım.

SAİD, *kafasında hesaplayarak*: Çamaşır ha. Bir yıkamaya kaç para veriyor?

ANNE: Genelde para vermez. Her cuma eşeğini ödünç verir bana. Ya sen, duvar saatini kaça aldın? Bozuk bir saat, evet, ama olsun saat ya...

SAİD: Henüz parası ödenmedi. On sekiz metre daha duvar öreceğim. Celil'in tahıl ambarı. Öbürsü gün yapacağım. Ya kahve değirmeni?

ANNE: Ya kolonya?

SAİD: Pahalı değil. Ama bulmak için ta Ayn Targ obası-

na gittim. Görüyorsunuz ya, on üç kilometre gidiş, on üç de dönüş.

ANNE, *gülümseyerek*: Kokuları sürünecek prensese de bak! *(Birden, dinler.)* Neydi bu?

SAİD, *uzağa, sola bakarak*: Bay Leroy ile karısı, karayolundalar.

ANNE: Keşke kavşakta dursaydık, belki bizi arabalarına alırlardı.

SAİD: Bizi mi?

ANNE: Başka zaman olsa almazlar, ama onlara düğünün olduğunu... gelini görmek için sabırsızlandığını söylerdin... oraya otomobille vardığımı görmek öyle hoşuma giderdi ki.

Sessizlik.

SAİD: Bir şeyler yemek ister misiniz? Valizin bir köşesinde kızarmış tavuk var.

ANNE, *ciddi*: Delirdin mi, düğün yemeği için o. Bir budu eksik olursa, topal tavuklar beslediğimi sanırlar. Evet yoksuluz, o da çirkin, ama tek butlu tavuklar hak edecek kadar değil.

Sessizlik.

SAİD: Pabuçlarınızı giymeyecek misiniz? Sizi hiç yüksek ökçeli pabuçla görmedim.

ANNE: Hayatım boyunca, sadece iki kere giydim onları. İlki, babanın toprağa verildiği gündü. Birden o kadar yükseğe çıktım ki, kendimi bir kulenin tepesinden yerde kalmış üzüntüme, babanı gömdükleri yere bakarken gördüm. Pabucun sol tekini bir çöplükte bulmuştum, ötekini de çamaşırhanenin oralarda. Onları ikinci giyişim, kulübeyi haczetmeye gelen mübaşiri ağırlamak zorunda kaldığım zamandı. *(Güler.)* Kuru ama çürümüş, çürük ama çın çın öten tahtalardan yapılmıştı kulübe; tahtalar öyle ses çıkarırdı ki, gürültülerimizin onların arasından geçtiğini görürdük, babanınkilerle benimkile-

rin, gürültülerimiz bayırda yankılanırdı, bu davul gibi güm güm öten şeyin içinde, gizlimiz saklımız olmadan yaşardık, uyurduk, seslerimizin, gürültülerimizin, sözlerimizin geçtiği çürük tahtaların arasından, hayatımızın geçip gittiği bu acayip kulübede! Bam!.. Güm!.. Şırak!.. Şak!.. Bam, bam!.. Pat, küt!.. Garç... Gırç... Krak... Güm de güm!.. kulübenin tahtaları arasından! Mübaşir de kulübeyi haczetmek istiyordu, ama ben... ayak parmaklarımın ucunda ve ökçelerin de desteğiyle, kurum kurum kuruluyordum, hatta gurur doluydum. Başım kıvrımlı sacdan çatıya değiyordu. Parmağımı uzatıp ona, mübaşire kapıyı gösterdim.

SAİD: İyi yapmışsınız, Anne. Yüksek ökçeli pabuçlarınızı giyin.

ANNE, *'ama' sözcüğünü uzatır ve yavaşça telaffuz eder*: Ama, yavrum, daha üç kilometre yolum var. Ayaklarım ağrır, hem ökçeleri kırabilirim de.

SAİD, *çok sert: 'tak-kın' diye telaffuz eder*: Takın şu pabuçları ayağınıza.

Pabuçları ona uzatır, bir teki beyaz, ötekisi kırmızı. Anne, tek söz etmeden, onları giyer.

SAİD, *annesi doğrulurken, ona bakar*: Bunların üstünde güzel görünüyorsunuz. Çıkarmayın. Dans edin! Dans edin! *(Anne, bir manken gibi iki üç adım atar ve gerçekten de çok zariftir.)* Dans edin, hanımefendi, daha, daha. Ve siz palmiyeler, saçlarınızı çekin gözünüzün önünden, başınızı eğinde -ya da alınızı, öyle derler- bir bakın şu benim ihtiyara. Ve bir saniye için, zınk diye dursun rüzgâr, baksın, şenlik var burada! *(Anne'ye:)* Sağlam ayaklarınızın üstünde dans edin, ihtiyar! *(Eğilir ve çakıl taşlarıyla konuşur.)* Siz de çakıl taşları, üstünüzde neler olup bittiğine bir bakın. Yaşlı anam çiğnesin sizi, tıpkı bir devrimin, kralların kaldırım taşlarını çiğnediği gibi... Hurra!.. Bam! Bam! *(Top sesi çıkarır.)* Bum! Güm! Bum!

Kahkahalarla güler.

ANNE, *onu yanıklayarak, bir yandan da dans ederek:* Bum!.. Pam!.. Şırak! Güm! Bum!.. Bum!.. kralların kaldırım taşlarında... *(Said'e:)* Haydi, şimşek sesi çıkar!

SAİD, *hâlâ gülerek:* Krii... Kraaa!.. Zızz!.. Bum! Şırak!

Hareket ve sesle şimşeği taklit eder.

ANNE, *hâlâ dans ederek:* Kraaa!.. Zızz!.. Şırak!.. Bum!..

SAİD: Bum!.. Bum! Annem dans ediyor, sizi çiğneyen annem boncuk boncuk terliyor... *(Ona uzaktan bakar.)* Şakaklarınızdan yanaklarınıza süzülen ter damlaları, yanaklarınızdan memelerinize, memelerinizden karnınıza damlıyor. Ve sen toz, Anama bak bir, terinin altında ve yüksek ökçelerinin üstünde nasıl da güzel ve gururlu!.. *(Anne hâlâ gülümser ve dans eder.)* Güzelsiniz, valizi ben taşıyacağım. Zızz!

Şimşeği taklit eder. Valize uzanır, ama Anne ondan önce davranır. Kısa çekişme. Kahkahalarla gülerler, şimşeği ve gök gürültüsünü taklit ederler. Valiz yere düşüp açılır ve içinde ne var ne yok boşalır: İçi zaten boştur. Said'le Anne kahkahalarla gülerek yere otururlar.

ANNE, *gülerek ve görünmeyen damlaları tutmak için elini uzatarak:* Fırtına çıktı. Düğün sırılsıklam olacak.

Titreyerek, sol kulisten çıkarlar. Paravan, aynı hareketi uyarak aynı yönü izler.

Birinci tabloyla ilgili ayrıntılı açıklamalar

Bu sahne çok allegro oynanmalı, okuduklarıma bakılacak olursa, kaba güldürülere dayalı bir oyun gibi biraz. Ancak, Said'le Anne'sinin yoksulluğunu belirten kostümler şatafatlı olacak.

Sağdan gelip sola doğru giden paravan çok hafif, çok kullanışlı olacak, öyle ki dekor işçisi onunla akordeon çalar gibi oynayabilsin: yani, ister enlemesine gerip açarak, ister ani ve kısa aralıklarla, ister başka türlü, dekor işçisinin keyfine kalmış. Zaten bu kişi, dekoru hareketlendirmek, canlandırmak istiyorsa, kendini hakiki bir oyuncu olarak görmelidir.

Diksiyon: çok güleç. Teknik olarak, bu tabloda oyuncular, repliklerinin bazen üst üste binmesini sağlamalıdırlar, yani bir repliğin sonunu, karşıdaki oyuncunun repliğinin başı bastırsın.

Paravanın dört kanadı açık mavi olacak, beyaz olup, en son açılacak olan beşinci kanadın üzerinde ise rengârenk bir palmiye ağacının çizilmiş -ya da boyanmış- olduğu görülecek.

Anne'nin valizi kartondan olup, çiğ renklerle boyanmıştır.

Oyuncuların hareketleri: ayakları yırtık pırtık elbisesinin altından görünmeyen Anne, küçük adımlarla yürür. Said'in adımları çok uzundur. Said elleri kalçasında, avuçları dışa dönük olarak girer. Bu onun "esas" duruşu olacaktır.

Anne'nin makyajı: yüzünde, bir örümcek ağını andıran çok sayıda uzun mor kırışıklar. Ya da bir vualet (1).

Said: çukura kaçmış yanakları çok siyah, çevrelerinde de sarımsı -ya da yeşilimsi- sivilceler.

(1) Evet, lime lime, neredeyse toz haline gelmiş mor bir vualet takabilir. (J.G.)

İKİNCİ TABLO

Burası genelevdir. Paravan beyazdır. Yüzüstü uzanmış, gövdelerini Warda'ya doğru kaldıran üç müşteri. Solda, iki fahişe hareketsiz durmaktadırlar.

İki fahişenin giysileri:

Melike: Altınrengi kumaştan elbise, yüksek ökçeli siyah ayakkabılar, doğu kiliselerinin patrik tacını andıran, yaldızlı metalden bir başlık, saçlar omuzlarda. Yirmi yaşında.

Warda: Altınrengi çok ağır kumaştan elbise, aynı ayakkabılar, ama kırmızı, saçları kocaman, kan kırmızısı bir topuz halinde toplanmış, yüzü çok solgun. Warda aşağı yukarı kırk yaşında.

Genelevde uzanıp yatmış olan adamlar, farklı gri renkli kumaşlardan biçilmiş, İtalyan kesimli (kısa ceketler, dar pantolonlar), kullanılmış kostümler giymişlerdir. Her birinin üstünde cart renkli -kırmızı, yeşil, sarı, mavi- birer gömlek vardır.

Warda, ince ve çok uzun takma bir burun takmıştır.

Warda'nın ayakları dibinde bir hizmetçi kız diz çökmüştür. Warda'nın ayaklarına üstübeç sürer. Warda'nın üstünde, bir sepet eteklik gibi geniş, pembe bir iç eteklik vardır. Yanda, sorgun ağacından yapılmış bir mankenin üstünde, altınrengi bir mantoyla bir iç eteklik vardır.

MUSTAFA, *saptama yapar:* En güzeli sensin.

WARDA, *Hizmetçi'ye, cansız ve tekdüze bir sesle:* Kalın... ayak bileklerimin üzerine beyazı daha kalın sür. *(Topuzu yaldızlı uzun bir şapka iğnesiyle dişlerini temizler.)* ...Deriyi geren bu beyaz şey işte... *(Dişlerinin arasındaki şeyi uzağa tükürür.)* Hepten çürük... Ağzımın içi berbat halde.

MUSTAFA, *İbrahim'e, çok canlı bir sesle:* Fahişenin işi bizimkinden daha zor.

Üç adam, ağızları bir karış açık, hazırlıkları seyrederler.

WARDA, *bileziklerini sayarak:* Bir tanesi eksik, sonra getirirsin. Ağır olmalıyım. *(Bir es verir, sonra kendi kendine konuşur gibi:)* Bir bilezik eksik! Sanki tabutmuşum da, tek bir çekiç vuruşu eksik kalmış gibi. *(Mustafa'ya:)* Gece giyinmeyle, boyanmayla başlar. Güneş battığında, süslerim olmadan hiçbir şey yapamam... işemek için bacaklarımı bile açamam, ama altınrengi etekliğimi giyince Sağanak Kraliçesi kesilirim.

Hizmetçi ayağa kalkar ve ona altınrengi iç etekliğini giydirir. Sonra, kapatılan bir kapının çıngırağı duyulur. Paravanın arkasından, soldan, bir lejyoner çıkar. Palaskasının tokasını takar ve sol kulisten çıkar. Sonra, Melike belirir. Warda kadar heybetli değildir, ama yine de kibirli, somurtkandır, solgun yüzü yeşile boyanmıştır.

MELİKE, *Warda'nın hizasında durur, ama kimseye bakmaz:* Bunca gurur onu zor duruma soktu.

İBRAHİM: Hepsi kasıntı bunların.

Warda, sinirli bir hareket yapar.

MELİKE: Ben, askerin üzerine attığı banknotların altında gururundan çatlayan yataktan söz ediyorum.

WARDA, *Hizmetçi'ye:* Şimdi sıra ellerde. Önce üstübeç. Beyazın üstüne de damarları çizersin. Mavi olarak. *(Küçük boya çömlekleriyle, Hizmetçi, Warda'nın ellerini boyamaya başlar. Melike'ye:)* Ne istedi?

MELİKE, *hareketsiz:* Danimarkalıysa bana ne. Ben restoranda çalışan garson kız değilim.

WARDA: Soyunmanı mı? *(Melike cevap vermez, ama Mustafa'yla İbrahim gülmekten katılırlar.)* Kabul etmemekle iyi ettin. Kemerini düzelt.

Melike, çözülmekte olan çok uzun, altınrengi muslinden bir kemeri beline dolar. Uç kısmını dudaklarına götürür ve öper. Warda omuz silker.

İBRAHİM, *ayağa kalkarak, çok net, çok anlaşılır bir sesle ve çok hızlı olarak:* Fransa'da, genelevé gidildiğinde, fahişe soyunur. Şık evlerden söz ediyorum tabii, tavanda avizeleri ve şapkalı mamaları olanlardan. Tüylü. Çiçekli ve tüylü şapkalı. Şapkanın kayışı da çenenin altından bağlı.

Bir tarak çıkartır ve aynaya bakarmış gibi, biraz eğilerek, Warda'nın karşısında taranır.

WARDA, *ciddi ve bitkin:* Eteğimin kenar işlemesinde ne var biliyor musun? *(Hizmetçi'ye.)* Bir gül koparırsın sonra.

HİZMETÇİ: Plastik mi?

İBRAHİM, *gülerek, Warda'ya:* Belli ki ağır bir şey.

WARDA, *Hizmetçi'ye:* Kırmızı kadifeden. *(İbrahim'e:)* Kurşun. Üç iç eteklğimin kenar işlemesinde kurşun var. *(İki adam kahkahayla gülerler. Melike, hâlâ gösterişli bir tavırla, iki üç adım atar.)* Onları tersyüz edebilmek için bir erkek eli gerek... bir erkek eli ya da benimki. .

Adamlar güler. Warda saçlarından bir şapka iğnesi çıkarıp, dişlerini temizler.

MELİKE: Öyle olur olmaz biri baeaklarımıza yaklaşamaz. İçeri girmeden önce kapıya vurmak gerek.

WARDA, *mağrur, aynı cansız, tekdüze sesle, düş kırıklığına uğramış:* Yirmi dört yıl!.. Hemencecik fahişe olunmaz öyle, hazırlık ister, ağır ağır olgunlaşır. Yirmi dört yılımı verdim. Ayrıca yetenekliyim! Bir erkek, ne ki? Erkek, erkek olarak kalır. Toul'lu ya da Nancy'li bir fahişe gibi o soyunur karşımızda. *(Hizmetçi'ye:)* Kırmızı kadife gül. Ama tozunu al.

Hizmetçi çıkar.

MUSTAFA, *o da kalkarak*: Fransızlar, fahişelerini düzüyoruz diye pek üzülmüşlerdi.

WARDA, *aşırı derecede küçümseyici*: Başka bir şey yapmanıza izin veriyorlar mıydı ki? Hayır? Öyleyse? Burada kimi düzüyorsunuz? Bizleri. Güneşin altında bağlarda ya da geceleyin maden ocaklarında çalışıp, bize gelebilmek için topladığınız üç kuruşla, iç etekliklerindeki kurşunla ağırlaşan biz güzelleri.

MUSTAFA, *İbrahim'e*: Cesaret edemeyiz sanıyor...

MELİKE, *sözünü keserek*: Sizin cesaretiniz ancak bisiklet üstünde. O da, hızla önünden geçerken posta memuresine pis pis laf atmak için sadece. Süleyman..., Si Süleyman.

İBRAHİM, *Melike'nin sözünü keserek*: Yine mi o!

WARDA: Çünkü ondan başkası yok da ondan. *(Bir an.)* Bedbahtlığımız için.

MELİKE, *hızlı hızlı*: Atının üstünde, aynı saatte on altı köyde birden, Saada'lı bir Kabil anlattı bunu bana, onun atının üstünde, aynı saatte on altı köyde birden göründüğünü, ama gerçekte, bir patikanın kenarında, gölgede dinleniyormuş...

İBRAHİM, *gülerek*: Patikanın kenarında, bir sarışın, iki esmerle mi? Bir de on altı atın üstünde ayakta mı?

MELİKE, *hızlı hızlı*: Bedbahtlığımız için. Taroudant'lı bir madenci, yaralandığı için öğleden sonra saat ikide işinden dönerken dedi bana bunu...

WARDA, *sinirli, ve daha canlı bir sesle*: Böyle şeyleri eğlence olsun diye, sohbet şenlensin diye söylüyor, çünkü biz, kazara, vatanın başına gelen felaketleri ciddiye alacak olursak, bizim bedbahtlığımıza da elveda, sizin zevklerinize de elveda demek gerekir.

İBRAHİM, *Melike'ye. Onun kaldığı yerden hızla devam eder*: Madenci neyle yaralanmış?

MELİKE: ... yarası. O dedi bunu bana. Bir kasap dedi bana bunu; Sidi Hamid'in postacısı dedi; ebe kadının kocası dedi, kemerim çözülüyor.

WARDA, *çok sinirli, bununla birlikte hayranlıkla*: Yine mi! Ver.

İçeri girmiş olan Hizmetçi'nin kendisine uzattığı kırmızı kadifeden gülü alır, silkeler ve üfler.

MUSTAFA, *Melike'ye*: Sana da her şeyi söylüyorlar.

MELİKE: Bir erkek beni görmeye geliyor, kemerim çözülüyor. Burası genelev, erkekler gelip boşalırlar, her şeyi anlatırlar bana.

İBRAHİM, *kahkahalarla gülerek*: Demek ki kemerin böyle çekip gittiğinde...

MELİKE, *ciddiyetle*: ... Çekip gittiğinde, adamın biri benim için yola çıkmış, bana sert bir şeyler getiriyor demektir. Elbiselerim, tokalarım, korse bağlarım, kopçalarım benden önce haber alırlar. Elbiselerim, dikilen kamışın kokusunu alır. Adamın biri ya da bir posta memuru, bir çocuk, bir jandarma ya da ihtiyarın biri beni düşünse, mahalleye yaklaşsa ya da sadece mahalleden tarafa dönse bile, kemerimle elbisem sıvışıverir. Onları iki elimle tutmayacak olsam...

Herkes kahkahalarla güler, Warda hariç.

WARDA, *Hizmetçi'ye. Baştaki tekdüze, cansız sesle*: Leğeni boşaltmayı unutma. *(Melike'ye:)* Benimse, bir erkeğin çıplak teni yardım istediğinde, elbiselerim, iç eteklikleri, gömleklerim yığın halinde omuzlarımla kalçalarımda birikir. Beni zırh gibi sarmak için sandıklardan çıkarlar. *(Melike'ye:)* Kendini tüketiyorsun, Melike. Hakiki bir fahişe, oluşturduğu tarzla cezbedebilmelidir. Ben, bir şapka iğnesiyle dişlerimi temizleme üzerinde yıllarca çalıştım. Benim tarzım! *(Ayakta duran iki adam küçük, küçücük adımlarla ona yaklaşır ve gözlerini hiç ayırmadan ona bakarlar.)* Değişmez!

İğnesini onlara doğrultarak, onları belli bir mesafede tutar.
Adamlar hareketsizleşir ve gözlerini hiç ayırmadan ona bakarlar.

MUSTAFA, *ciddî*: Giyinip kuşandıkça, yüzünü pudraladıkça, gerileyen ve mıknatıs gibi bizi kendine çeken sen oluyorsun.

Sessizlik.

WARDA, *dişlerini temizledikten sonra, Hizmetçi'ye*: Saçlarıma biraz daha krem süreceksin. *(Sessizlik. Sonra, Mustafa'ya:)* Aynı anda on altı atın üstünde dörtnala giden umuda inanmamakta haklısın, ama...

MUSTAFA, *ciddî*: Seni görmek için fosfat ocaklarından geliyorum. Seni görüyorum, sana inanıyorum.

WARDA: Tuvaletlerim! Altlarında pek bir şey yok...

MUSTAFA, *bir adım yaklaşarak*: Ya ölüm olsaydı...

WARDA, *onu bir el hareketiyle durdurarak*: Orada zaten. Sessizce işini görüyor. Sana atlardan söz ediyordum...

AHMED, *birden sıçrayıp kalkarak*: Yabancılara duyulan kin de orada mı?

MELİKE, *şaşırmış, ama gözlerini Ahmed'e dikerek*: Kemerimin altında mı? İçeri girdiğinizde sizi tutuşturan ateş, o kinden kaynaklanıyor.

AHMED: Orada mı?

İBRAHİM, *bir elini kalbinin üstüne koyup, ama Warda'dan gözlerini ayırmadan*: Ölümümden yüz yıl sonra bile, orada olacak.

AHMED: Orada mı?

MUSTAFA, *Warda'dan gözlerini ayırmadan*: Donumda mı? İbrahim'in kalbinde olduğundan daha sert çarpıyor. Melike'nin kemerinin altında olduğundan daha fazla tutuşuyor.

AHMED: O...

WARDA, *katı bir tavırla, sesi birden çok kararlı*: Saçmalık. Duvarlar -evin etrafını saran gece koyuysa eğer- duvarlardaki toprak gözenekli olur. Kanlarınız da, radyo dinler gibi kulak verirler. Kin!

Çok hızlı söylenecek.

Dışından çıkardığı şeyi tükürür.

AHMED: Eğer kin kemerlerin, pantolonların önündeki yırtmaçların altındaysa, neden umut da oralardan koşarak geçmesin?

MELİKE: On altı atın üstünde, on altı patikada dörtnala gitmesin, gölgede dinlenmek için... *(Ahmed'e, tahrik edici:)* Benimle yukarı çıkarsan, canın istersе eğer, sana bedavaya veririm.

WARDA, *katı:* Saçmalık. *(Uzun, çok uzun, kulak delici bir kahkaha atar. Bir es. Birden öfkeyle.)* Şimdi de gazete sayfalarından, ilanlardan yürütülmüş tuhaf sözlere geldi sıra. İşte genelevde olup da, dört dörtlük, sapına kadar üzerinde çalışılmış bir fahişe olmak istememenin sonucu. *(Hizmetçi'ye:)* Mantom.

Hizmetçi, sorgun ağacından mankenin üzerindeki mantoyu alıp getirirken, Warda yine o kahkahayı atar.

AHMED, *hâlâ coşkulu:* Ya eğer...

Ama bir giriş kapısının çıngırağıyla, kapının açılıp kapatıldığı duyulur. Herkes susup bakar. Warda döner ve bir harekette bulunur, sonra, o ve Melike dışında herkes gülmemek için kendini tutar.

WARDA, *sahnenin, kimsenin olmadığı bölümüne doğru konuşarak ve yanına yaklaşan Mustafa'yı iterek:* Çöz düğmelerini Said, geliyorum. *(Hizmetçi'ye:)* Leğen?

HİZMETÇİ: Çalkalandı.

Warda, ihtişamla paravanın arkasına geçer. Oldukça uzun bir es.

MELİKE: Öncelik onda, ta düğününün arifesinde ayırttı onu. *(Hizmetçi, onun ayakları dibine diz çökmüştür ve tırnaklarına cila sürmeye başlar. Ahmed'e:)* İçleri kurşunlu kenar işlemelerimi kaldırabilecek misin?

Oyun sahnelenirken bu iki replik çıkarılabilir.

AHMED, *saatine baktıktan sonra:* Evde, çorba ateşe konmuştur, elimizi çabuk tutmalıyız.

Bir es.

MELİKE: Vay canına, her akşam vur patlasın çal oynasın. Bizim için de öyle, sizin içinde de. *(Bir es daha.)* Warda haklı: hayatımızı, sanatımızda kaydettiğimiz ilerlemeleri kime sunmalı, Tanrı'dan başka kim var ki? Polislerin yaptığı gibi, sonuçta. Tanrı için kendimizi mükemmelleştiriyoruz...

Adamlarla, hâlâ Melike'nin önünde çömelmiş duran Hizmetçi sağ kulise çekilirken, Melike, sağdan çıkmak üzere, dümdüz ilerler.

İkinci tabloyla ilgili ayrıntılı açıklamalar

Warda, dişlerini temizledikten sonra tükürdüğünde, tükürüğünün paravanın kanatlarından birinin üstünde görülmesi gerekir. Bunun için de, sanırım oyuncunun ağzında yeşile boyanmış biraz un olması gerekir.

Bundan başka, Warda, iki üç basamaklı bir yükseltinin üstünde duracak ve altınrengi mantosunu sırtına aldığında, manto yükseltiyi kaplayacaktır.

Warda'nın dişlerindeki pislikleri temizlediği şapka iğnesi açık seçik görülmeli, iğnenin başı da aşırı derecede süslü olmalıdır.

Lejyoner, palaskasının tokasını takarak, genelevi temsil eden paravanın arkasından çıkar ve uyuşuk uyuşuk, sahnenin dibine yönelir. Lejyoner, tüm askerler ve tüm Avrupalılar gibi, çok uzun boylu olacak, ayakkabıların tabanıyla ökçeleri yirmi, otuz santim yüksekliğinde olacaktır. Çok geniş omuzlar. Üniforması üstüne iyice oturmuş ve çok özenli. Kepi gözünün üstüne indirilmiş. Yüzündeki makyaj: mavi, beyaz, kırmızı.

Arapların gülüşleri, ses açısından birbiriyle uyumlu olacaktır: bu çok önemli.

Warda paravanın arkasına geçtiğinde, gerçekte, paravanın, o önlerine gelince açılan ve arkasından kapanan iki kanadı arasından geçer.

Üst üste binen repliklerin sonlarına ve başlarına gelince: bu konuda çok dikkatli olunmalıdır, oyuncuların söyledikleri seyirci tarafından anlaşılmalıdır. Demek ki seslerinin tınılarını ve diksiyonlarını birbiriyle uyumlu hale getirmeli ve heceleri yerlerine iyi oturtmalıdırlar.

Genelevin kulise çıkışı şöyle olmalıdır: genelevi temsil eden paravan, kulise girmek için sahnenin

önünden geçer ve paravan bütünüyle gözden kaybolduğunda, seyirci, oyuncuların da gözden kaybolduğunu görür: oyuncular, yürüyen paravanın arkasına gizlenerek kulise girmişlerdir.

Sorgun ağacından yapıldığını söylediğim manken, Hizmetçi onun üzerindeki altın yaldızlı mantoyu çıkardığında çok güzel görünecektir. Bu manto biraz, kutsal şarapla ekmek ayininde ayini yöneten papazın giydiği cüppeyi andıracak ve Warda'nın ayaklarına kadar inecektir, daha doğrusu, Warda'nın üstünde durduğu yükseltiyi olduğu gibi kaplayacaktır. Zaten Warda, Said'le buluşmaya giderken, önünde iki yana açılan paravandan bu yükseltinin üstünde ve onunla birlikte geçecektir.

ÜÇÜNCÜ TABLO

Sahnenin köşesini kesecek biçimde yerleştirilmiş dört kanatlı paravan, Said'in evinin içini temsil eder. Çok yoksul bir konut. Paravanın üzerine bir fırın, dört tencere, bir tava, bir masa çizilmiştir. Paravanın yanına bir kovayla, çok alçak bir tabure konulmuştur.

Leyla'nın yüzü, her zaman, bir tür siyah kukuletayla örtülü olacak, kukuletanın üstünde ağız, sağ ve sol göz için birer delik bulunacaktır.

Anne'nin üstünde eflatun saten elbisesi vardır. Sürekli bu elbiseyi giyecektir.

Işık yandığında, Leyla yalnızdır. Sahnenin sol yanında ayakta duran eski ve rengârenk parçalarla yamanmış bir pantolonun etrafında zıplayıp koşar.

LEYLA, *parmağıyla, pantolona yaklaşmasını işaret eder. Pantolon yerinden kıpırdamaz. Bunun üzerine o da, öne eğilerek, küçücük adımlarla ona doğru ilerler. Karşısında durur. Onunla konuşur:* ...Eee, hayır mı, kımıldamıyor musun? Geceleyin karanlıklarımda dolaşır, rüzgârın paçalarını sıvamasına izin verir, ama benim karşımda ölü gibi durursun. Oysa ki her şeye hazırsın: yürümeye, işemeye, tükürmeye, öksürmeye, sigara içmeye, bir adam gibi osurmaya ve ata biner gibi oturmaya, ben de ata biner gibi senin üzerine oturmaya... (*Kulisten, iki üç tavuk gıdaklaması, güvercin kuğurdamaları, bir horozun öttüğü, bir havlama duyulur. Bütün bu sesler çok ötümlü ve hafifçe de parodik olacak.*) ...besbelli, sen Said'den daha kıyaksın. Bacakların onunkilerin biçimini taşıyorsa da, senin bacakların

daha güzel. *(Pantolonun etrafında döner ve dikkatle ona bakar.)* Kalçaların daha yuvarlak. Onunkilerden. *(Bir an.)* Ama sen onun kadar uzağa işeyemiyorsun. Gel... üstüme atla... şuradan kapıya kadar üç metrecik gelebilsen keşke, sonrası kolay, senle ben kendimizi doğaya bırakırız... erik ağacının altında... duvarın arkasında... sonra başka bir duvarın arkasında... dağda, denizde... ve ben sağrının üzerinde, kalçalarından dolgunlaşan eyerin üstünde sana yapmadığımı bırakmazdım... *(Pantolonun karşısında, binici taklidi yapar.)* Haydi hop! Hop! Hop! Haydi hop! Hey hop! Hop, hop, hop, hop, haydi hop! Seni kırbaçlarım, seni çatlatırım, senin canını çıkarırım, duvarın dibine gelince de düğmelerini çözer, düğmelerini iliklerim, ellerim ceplerimde...

ANNE, *kulisten*: İçeri girmeyin. Bugünkü yeminizi verdik işte.

Kümesteki sesler yine duyulur: tavuklar, horozlar, köpek, domuz... Leyla pantolonu alır, yere oturur ve dikmeye başlar.

ANNE, *girer. Hayvan seslerini taklit eden odur. Bir süre daha devam eder, sonra*: Bir pantola! Yamalı bir pantola ilan-ı aşk. Seninle gezeceğini sanıyorsun üstelik! *(Omuz silker.)* En iyisi sana şimdiden açık açık söylemeli, çünkü Said buna cesaret edemeyecek. Hem o benim kadar iyi yürekli de değil. Sen çirkinsin.

LEYLA, *dikişine ara vermeden*: Ben güzelken...

ANNE: Çirkin. Salyalarını üstüne akıtma.

LEYLA: ...Güzel... Geceleyin...

ANNE: Senin üzerine kapak örtüyoruz, sinekler konmasın diye rokfora yaptığımız gibi.

LEYLA: Geceleri, beş parası olmayan Said'le evlendiğimi mi sanıyorsunuz? Üstelik yakışıklı da olmayan ve hiçbir kadının dönüp bakmadığı Said'le? Bugüne kadar hangi kadın dönüp de bakmış Said'e?

Bir çığlık atar ve parmağını emer.

ANNE, *dönerek*: Yine mi parmağına battı?

LEYLA, *iğneden söz ederek*: Onu ayıplamayın, oyun oynuyor.

ANNE: Çalı çırpıyı sen kırdığında, sabahları bir türlü yanmak bilmeyen ateş de oyun oynuyor değil mi? Bir kutu dolusu tuz tencereye devrilince, tuz da mı seninle oyun oynuyor? *(Pantolonun bir yerini gösterir.)* Ya şu ters dönmüş bez parçası ne oynuyor?

LEYLA, *aynı yere bakarak*: Sahi. Sahiden de ters durmuş. Said üzülecek!

ANNE: Umruydu. Pantolonun ne işe yaradığını bilir o. Uzun bacaklarını, kıçını ve geri kalanını sokar içine. Rütbelerini... Geceleyin onu çıkarıp sandalyenin üzerine koyduğunda, pantolonu uyumadan bekler, seni kollar ve korkutur. Başında bekler, seni gözetler, Said uyuyabilir. O bir pantolonun yaşaması gerektiğini bilir, onu daha açıkgöz yapan şey de o yamalarıdır ve bunların en canlıları, en hareketlileri de ters konmuş yamalardır. Endişelenme. Said de benim gibi, her şeyin ters gitmesinden, hem de giderek daha ters gitmesinden hoşlanır, ta ki kimbilir hangi baht, ta ki bahtsızlık -beni dinliyor musun!- öyle büyük boyutlara ulaşacak ki kocan patlayacak. Gülmekten. Patlayacak. Madem ki çirkinsin, budala ol.

LEYLA: Size göre, giderek salaklaşmaya mı çalışmalıyım?

ANNE: Sen denemeye bak, ne sonuç vereceğini görürüz. Bir de çeneni tut!.. İyi yoldasın. Salyanı üstüne akıtma.

LEYLA: Daha fazla salya, daha da budalalaştığımı kanıtlar işte.

ANNE: Beynin çürürse, kokusundan anlarız. Bir süre etrafı pis pis kokutacaksın. Sonra sadece bir küf kokusu kalacak. Daha sonra... ama o zamana kadar...

Sahnenin gerisini oluşturan beyaz duvarın üzerinde dev bir gölge -Said'in gölgesi- belirir. Kıpırdamadan durur. İki kadın onu görmezler.

LEYLA, *hâlâ dikiş dikerek*: Peki Said'in, oğlunuzun ve kocamın bu işteki rolü ne?

ANNE: Gece olunca çamaşırhaneye gidersin. Çamaşırları ay ışığında yıkarsın. Parmaklarının derisi çatlasın biraz.

LEYLA: Ya tavuk sesleri, ne dersiniz...

ANNE: Çiftlik iyidir. Yanımızda yöremizde bir kümes olsun istiyorum, bu kümesi de biz peydahlayacağız. Horoz sesini becerebiliyor musun?

LEYLA, *özenerek*: Ku!.. Ku... Kukuriku!

ANNE, *öfkeli*: Bu horozda iş kalmamış. İstemem. Baştan başla.

LEYLA, *titrek bir sesle*: Kukurikuuu!

Birinin boğazını, sanki tükürecekmiş gibi temizlediği duyulur.
Said yaklaşmıştır. Şimdi görülür artık. Omuzunda bir azık torbası vardır. Kimseye bakmadan durur ve torbasını yere atar, sonra tükürür.

SAİD: Reçele peynir bulaşmıştı. Ekmeğimi kuru kuru yedim. *(Ayağa kalkmaya davranan Leyla'ya:)* Kalkma. Dik.

ANNE: Gidip bir kova su çekeyim.

Kovayı alır ve soldan çıkar.

SAİD, *keyifsiz ve başı önde*: Her akşam olduğu gibi bu akşam da gözüm morardı.

LEYLA: Çorba yarım saate kadar hazır olur. *(Bir an.)* Çok tuzlu oldu.

Tüm sözler giderek daha hızlı söylenecektir, bir şeylerden kurtulmak istenircesine.

SAİD, *sert*: Bana neden doğuştuğumu sormuyorsun çünkü biliyorsun. *(Bir an.)* Bir gün, biriktirdiğim

bütün parayı topladım, hesapladım, oradan buradan kazandığım üç beş kuruşu da ekledim...

LEYLA, *birden çok ciddi*: Sus Said.

SAİD, *giderek daha haince ve hızlı konuşmasını sürdürerek*: ... saatlerce, günlerce fazladan çalıştım, sonra yine hesapladım: çok bir şey etmiyordu. *(Leyla'yı çok şiddetli bir titreme almıştır.)* ...Sonra etrafıma baktım, bütün kız babalarını bir bir dolaştım. *(Şarkıyla söyleyerek.)* Bir sürü vardı, bir sürü! Onlarca, yüzlerce, binlerce...

LEYLA, *gittikçe daha fazla titreyerek ve diz üstü çökerek*: Yalvarırım, sus Said! Yalvarırım! Tanrım, yalvarırım size, kulaklarınızı tıkayın, dinlemeyin onu!

SAİD, *soluklanarak*: ... yüzbinlerce, ama hepsi, hepsi, ellerinde kalan en çirkin kızı satmak için birkaç kuruş fazla istiyordu. O zaman, umutsuzluğa kapıldım. Senin babanı düşünmeye henüz cesaret edemiyordum...

LEYLA, *Said'in ayaklarına kapanıp ağlayarak*: Said, benim yakışıklı Said'im, sus! Tanrım, ulu Tanrım dinlemeyin onu artık, sizi incitir!

SAİD: ... sonunda onu düşünmeye cesaret edebildim ve boğazıma kadar iyiliğin içine battım. En çirkinini, ama en ucuzunu almak zorunda kaldım, bu bahtsızlığımın yanında hiç kalırdı, ve şimdi her akşam, benimle alay eden öteki tarım işçileriyle döğüşmek zorundayım. İşten eve dönünce de, beni teselli edecek yerde, ağlayarak kendini mahsus çirkinleştiriyorsun. *(Leyla çömelmiş halde yürüyerek, neredeyse sürünerek, sol kulisten çıkar.)* Nereye gidiyorsun?

LEYLA, *ayağa kalkmadan, arkasına dönmeden*: Bahçede sümkürmeye, sümüğümü ve gözyaşlarımı silip, ısırganların içinde teselli bulmaya.

Çıkar.

SAİD, *yalnız. Baldırındaki kuşaklardan birini çözer ve*

bacağını kaşır: Bu akşam, Celil'in ambarının duvarını örmem gerek yine. Babasına borcumu ödemek için! Her gün döğüşmem gerek. *(Güvercin kuğurdamaları duyulur.)* ...Bir de genelev için para bulmak gerek, avuçla para!

Anne ağır ağır girer. Sağ tarafına eğilmiştir, zira elinde içi su dolu kova vardır. Said yardım etmek için ona yaklaşmak ister gibi göründüğünde, doğrulur.

ANNE: Yoksunluklara katlanacağız. Sen gücünü sonuna dek zorla. O da zorlasın. Bakalım, göreceğiz.

Su kovasını yere koyar.

SAİD: Isırganların içinde ne yapıyor?

ANNE: Çiftlikle uğraşıyor.

Kuliste Leyla'nın taklit ettiği kümes hayvanlarının sesleri duyulur. Anne gülmekten katılır ve kahkahası, horoz ve güvercin seslerine karışır. Ancak şimdiden, Said'in son repliğinden itibaren, soldan çıkmak üzere paravan ilerlemeye başlamıştır, bu arada, aynı hareket içinde, dördüncü tablonun paravanı sağda belirmiştir.

Üçüncü tabloyla ilgili ayrıntılı açıklamalar

Bu sefer paravan soldan gelerek, içeri ansızın girmiştir (sol -ya da sağ- dediğimde, sahnede değil salonda olacağım).

Kümesten gelen sesler çok uyumlu olmalıdır. Hem sadece tavukların değil, civcivlerin, bir köpekle bir eşeğin de sesleri duyulur, dolayısıyla kuliste ya da paravanın arkasında duran birçok oyuncu bu sesleri taklit edecektir.

Hayvan sesleri iyi taklit edilecek, ama onlar kadar önem taşıyan gülüşlerle altları çizilecektir.

Gülüşlerin amacı seslerle, Leyla'yla ve bu gösterinin gülünç sefaletiyle dalga geçmektir.

Omuzunda azık torbasıyla Said göründüğünde, yüzünde Leyla ve kümes için bir tiksinti ifadesi belirecek, daha sonra üzüntüsünü bastıracak ve erkeklik taslayacaktır. Görünmeyen bir hasmın gözünü korkutmayı sürdüren muzaffer bir samuray tavırları takınacaktır: şişkin boynunu, göğsünü, kıçını, baldırlarını gözler önüne serecektir.

Anne, çok hoş hareket ederek, hep çok hafif, çok çevik olacaktır.

DÖRDÜNCÜ TABLO

Beş kanatlı paravan, bodur palmiye tarlasını temsil eder. Masmavi bir göğe çizilmiş yuvarlak bir güneş. Kale siperinin önünde kırmızı bir el arabası.

Habib'in giysileri: Siyah pantolon, sarı gömlek. Beyaz espadriller.

Said: her zamanki gibi.

Sir Harold: Kırk beş yaşında. Sömürgelilerin kullandığı ifadeye göre, çok erkeksi: çizmeler, ağaç mantarından başlık, eldivenler, ince ve esnek değnek, binici pantolonu. Sağ kuliste duran bir atın dizginlerini tutar. Ancak, onun da dış görünümü çok karikatürsü olmalıdır: kızıl sık saçlar, çok sert kalın bir bıyık, kırmızı çene, iri iri çiller, vs. Onun da, ikinci tablodaki Lejyoner gibi, ayakkabılarının tabanları otuz santim yüksekliğindedir.

SİR HAROLD, *bir el arabasını iten Said'e*: Ayalarına tükür, cesaret verir. *(Said tınmaz.)* Tükürsene, Allahın belası! *(Allaınbelası diye telaffuz eder.)*

SAİD: Tükürеyim. *(Bir an.)* İyi de, kimin suratına, Sir Harold?

SİR HAROLD: Avuçlarına, ayalarına dedim ya.

HABİB, *yüze gülüçü bir Arap*: Ona kızmayın Sir Harold. Toydur. Henüz Fransa'da bulunmamış. Ne Eyfel Kulesi'ni bilir ne de Massy-Palaiseau'yu.

SAİD: Yakında giderim belki.

SİR HAROLD: Yurdunu bırakıp gitmeyi mi düşünüyorsun? Ya kaşık düşmanın, onu da yanına alacak mısın?

HABİB, *kahkahalarla gülerek ve iki bacağına birden vu-*

rarak: Tamam işte Sir Harold, avuçlarına değil, onun suratına tükürmesini söylemeliydiniz.

SAİD: Siz onu dinlemeyin. Denizin öteki tarafına daha fazla para kazanmak için geçeceğim. Kuzenim bana orada iş olduğunu ve para biriktirebileceğimi söyledi.

SİR HAROLD, *kuliste olduğu varsayılan ata*: Rahat dur, Harika! *(Said'e:)* Para biriktirmeye ihtiyacın mı var? Ne işine yarayacak ki? Geçinecek kadar kazanıyorsun işte.

HABİB, *doğrularak*: Nedenini ben size söyleyebilirim. *(Cebinden tütün paketini çıkarır.)* İzninizle bir sigara yakabilir miyim, Sir Harold? Çünkü, biliyor musunuz, ben sadece patron burdayken sigara içerim. İş iştir. Yapılması gerekir ve bana güvenebilirsiniz. *(Sigarasını sarar.)* Evet, nedenini söyleyebilir miyim?

SAİD, *kararlı*: İşlerim yalnız beni ilgilendirir.

HABİB: Öyleyse bundan söz etmeyelim. Sana bir şey sormadım ki.

SAİD: Sordun. Sürekli, kederli olduğumdan ve benim gibi kederli bir adamla çapa sallamanın hiç de iç açıcı olmadığından söz edip durdun.

HABİB: Ya iç çekmelerin? Onlara ne demeli? Esneye esneye, kırlangıçları yuttun, yaprak bitlerini yiyecek kırlangıç kalmadı. Onun iç çekmeleri yüzünden asmalar çok zarar gördü. Bağlar, sizin bağlarınız Sir Harold...

SAİD: Mevsim yaz, kırlangıçlar da Fransa'ya doğru yola çıktı! Onları yutan ben değildim, ama dünyadaki bütün kötülüklerden beni sorumlu tutacağını biliyorum. Suratımdaki ifadenin ne anlama geldiğini oturup çözecek kadar küstahsındır da sen. Onun için en iyisi her şeyi açık açık söylemek.

HABİB, *inatçı*: Suratından hiçbir şey okumadım ben. Sen konuştun. Hem iş bulmak için neden Creusot'ya gideceğini biliyorum şimdi. Hepimiz için utanç ko-

nususun sen, Leyla benim kuzinim çünkü.

SAİD: Uzaktan... öyle uzaktan ki... otuz metre uzaktaki bir fasulye tanesi gibi gözüküyor.

HABİB: Onun soyuyla benimki arasında bir teneke dolusu fasulye kadar mesafe bile olsa, o benim kuzinim ve öyle kalacak, onun utancı da benim biraz -azıcık!- utanç duymama neden olacak.

SAİD: Daha güzelini satın almaya yetecek kadar parayla döneceğim oradan.

HABİB: Ya o gudubet ne olacak?

SİR HAROLD, *az önceki gibi*: Rahat dur, Harika!

SAİD: Kuzinin mi?

HABİB: Aa, çok uzaktan! Her neyse, şöyle ki... ondan kurtulmak için babasına, boşanmanın verdiği utançtan ötürü, bir şeyler ödemen gerçekecek. Creusot'da yaptığın paraları bir bir sökületeceksin. *(Güya kulisteolan atla konuşarak.)* Yavaş Harika, yavaş güzelim!.. Tüy gibi gidiyordur dörtnala -her şeyin uykuya daldığı gece vakti tam bu hayvana göre- öyle hafiftir ki, toynakları tek bir saman sapını bile incitmez. Bu kadar güzel bir malikâneye de böyle bir hayvan yakışır işte. Bilmemkaç hektar şurada, bilmemkaç hektar orada, hektar hektar göz alabildiğine uzanan bu malikâneye. *(Said'e:)* Creusot'dan mangırları getireyim demesi kolay, ama...

SİR HAROLD, *hukukçu tonuyla*: O büyük şehirde bulunduğu sürede karı ona boynuz taktırmazsa tabii. O zaman bahanesi olur işte.

HABİB, *gülerek*: Boynuzlu! Ah, Sir Harold; onunla matrak mı geçiyorsunuz! Asıl Said'i becerirler, karısını değil.

SİR HAROLD, *Said'e*: Sahiden o kadar çirkin mi?

SAİD, *başı önde ve utangaç*: Oh yes, Sir Harold.

SİR HAROLD: Sen de daha güzelini almak için denizin öteki tarafına geçmek istiyorsun, öyle mi? İyi de, bir çift bacak bir çift bacaktır işte! *(Kahkahalarla güler ve değneğini bacaklarına vurur.)* Ha, ha!

Aman şu Müslümanlar! Zavallı Said! Düğmelerini diksin diye karını kendine sakla, sonra geneleve gidip çözdürürsün onları! *(Aniden, sabırsızlanır. Arap'a:)* Gel de iki dakika Harika'yı tut. *(Sigara içen Habib kulise yaklaşır ve dizginleri alır. Sir Harold Said'e yaklaşır. Avuçlarına tükürür ve el arabasını tutar.)* Allahın belası! Böyle, dedim sana. Böyle! Anan sana bir şey öğretmedi mi? *(Sinirli ve kızgın bir halde atına yaklaşır. Habib'e:)* Haydi, yallah, işbaşı.

At biner gibi çıkar.

HABİB: Hemen gidiyor musunuz, Sir Harold?

SİR HAROLD'UN SESİ, *kulisten*: Pek sayılmaz. Size eldivenim bekçilik edecek.

Yabandomuzu derisinden çok güzel bir eldiven atılır kulisten. Sahnenin ortasında, havada asılı gibi kalır.

SAİD, *başını eğmiştir*: Bütün bunları ona söylemek zorunda mıydın?

HABİB, *parmağını dudağına götürür, sonra eldiveni göstererek*: Şişşt!..

SAİD, *ürkmüş*: Tanrım! Ne var içinde? Yumruğu mu?

HABİB: Saman. Tıka basa doldurulmuş ki, yumruğu var sanalım diye... *(Bir an.)* Daha tehlikeli gözüksün diye... *(Bir an.)* Daha sahici olsun diye...

SAİD, *nesneye bakarak*: Bu daha güzel.

HABİB, *alaycı*: Öyle ya! *(Uzun es.)* Akşam oldu, eve dönmeli. *(Alçak sesle:)* Her bir parmağı, şemsiye kadar büyük bir kulakla bizi dinliyor... Aman dikkat ha!..

Gerçekten de, paravanın üstüne çizilmiş olan güneş silinmiştir.

SAİD, *diz çökerek*: Seni bilmem ama, benden kötü bir şey duymayacak. Evet, iç çekiyorum, ey domuz derisinden eldiven, ey kızıl-kahve deri çizmeler, ey meşin pantolon, esniyor ve kırlangıç sürülerini yutuyorum, evet, ama niye benimle alay ediyorlar?

HABİB: Düşünme artık. *(Uzağa bakarak.)* Şu anda, vanaları açarak fazla su akıtan Kasım'ı azarlıyor. Kısrağına binip, alacakaranlığa dalıyor. *(Önüne bakarak, atla konuşur gibi.)* Harika! Harika! Beyaz bir diz arkası. Beyaz diz arkaları. Alaycı bir göz. Gövdenin etrafındaki hava diriltici. Alay mı ediyorsun, Harika? Bacaklarım senin güzel dolgun karnının iki yanında... Rahvan, Harika... ay ışığında, rahvan, Harika... *(Bir esten sonra.)* Bu gece, Boujad çiftliği tutuşacak. *(Es.)* Peki, deniz yolculuğu için gereken para?

SAİD, *endişeli*: Benden mi şüpheleniyorsun?

Tam bu anda, sahnenin gerisinde bir pratikabl kurulur. Yavaş yavaş gece olur.

HABİB, *alaycı*: Daha değil. Ama tuzlu denizi geçmek gibi büyük bir tasarısı olan biri... Ha? Yüzerek değil herhalde?

SAİD: Çalışacağım. *(Ürpererek.)* Rüzgâr çıktı.

İki adam, ağızlarıyla, rüzgâr sesini taklit ederler ve titrerler.

HABİB: Güneş batınca, eline bir fener ya da çakmak alıp pancarları mı çapalayacaksın?

SAİD, *endişeli*: Demek ki benden şüpheleniyorsun?

Sahnenin gerisindeki pratikablın üstünde, beşinci tabloda hapishaneyi temsil edecek beyaz paravan belirir. Hava tamamen kararmıştır.

HABİB, *çok net, çok belirgin bir sesle*: Sana daha önce söyledim: avuçlarına tükürmeye alıştır kendini, bu adamı ağır işçi yapar. Bir şeyler oluyor. Ülkenin tüyleri diken diken. Yabandomuzu derisinden eldivenler yüzünden mi? Tüylerimiz diken diken oluyor, çünkü onlar artık tüylerimizi diken diken etmiyorlar. Avuçlarına tükür Said... Ne üzengi, ne dizgin, ne de eyer, onu sadece bacaklarım idare edecek. Gecenin içinden geçeceğiz.

SAİD: Rüzgâr çıktı!

Said'le Habib, sanki rüzgâr onları sürüklüyormuş gibi, fır fır dönerek sol kulisten çıkarlar. Paravan da onlarla birlikte aynı yönden çıkar. Talib, Anne ve Leyla sahneye girmişlerdir bile ve birbirlerine bağırıp çağırırlar.

Dördüncü tabloyla ilgili ayrıntılı açıklamalar

Bu sahnede en fazla üzerinde durulması gereken şey, Sir Harold'un simgesi olduğu Avrupalıların önemini hissettirmek olmalıdır, olacaktır.

Sir Harold çok uzun boylu olacak, onun yanında Araplar kambur duracaktır. Yalınayak yürüyeceklerdir.

Araplar çok ince, zaman zaman çatlayan, bazen de çok tiz bir sesle konuşacaklar. Sir Harold'un sesinin tınısı her yeri inletecektir.

Onlar repliklerini söylerken, güleryüzlü bir merak ifadesiyle onları inceleyecektir.

Yabandomuzu derisinden eldiven çok büyük olacak ve ansızın, Arapların üzerinde havada asılı duracaktır.

BEŞİNCİ TABLO

Sahnenin sol köşesindeki paravan (dört kanatlı), hasiphanenin cephesini temsil eder: büyük giriş kapısı ve onun her iki yanında, demir parmaklıklı birer alçak pencere.

Pencereye, uç uca eklenmiş parçalardan oluşan rengârenk bir örtü asılmıştır.

Talib'in giysileri: Yeşil pantolon, doğrudan çıplak tenine giydiği kırmızı ceket, beyaz ayakkabılar.

Anne, Leyla, sonra da parası çalınmış olan Talib. Sol kulisten gelirler ve sahneye bu sırayla girerler. Seyirci sadece Anne'yi gördüğü sırada. Talib'in sesi duyulur.

TALİB: Artı su baskınının verdiği dokuz bin franklık zarar, kaybım toplam on yedi bin iki yüz üç frank ediyor. Su baskını kötü bir zamanda geldi... Âdeta, Said'in durumunu ağırlaştırmaya niyet etmiş gibi. Ürünün iyi olduğu dönemde ceketimi çalsaydı, iş değişirdi. *(Şiddetle:)* Talihsizlik, su baskını, talihsizlik işte, hırsızlık, talihsizlik, talihsizliğime bir de Said eklendi. Halbuki ben de araklamayı bilirim.

ANNE, *arkaya dönmeden:* Taş taş üstüne koyup, hapishaneleri ne diye dağların tepesine kondururlar sanki, kapıya varana kadar tırman babam tırman. Ah, bastonum!

Üçü birden, sahnenin gerisindeki pratikabla tırmanmaya başlar. Ter içindedirler. Ve birbirlerine bağırıp çağırmak için dururlar.

TALİB: Alelade bir hırsız denemez ona, bir bakıma; para biriktiriyordum, küçük motosikletimi almaya az kalmıştı; hem su taşkını, hem Said.

ANNE, *soluk soluğa ve bir bez parçasıyla yüzünün terini silip sonra da Leyla'ya atar*: Al, terini sil. Tencerelerin dibini siliyoruz bununla. *(Güler.)* İyice silin bakalım.

TALİB: Mahvoldum! Ben mahvoldum, çünkü Said...

ANNE, *onu bastonuyla tehdit ederek*: Siktir git!

Talib gitmeye davranır, ama Leyla onu ceketinden tutar.

LEYLA: On yedi bin değil, sekiz binini geri verdik ya. Said dürüst davrandı. Onları kaybettiğini ya da senin gelip ondan geri aldığını söyleyebilirdi.

TALİB: Onu koruyana da bak! İncir ağacının altında duran kırmızı ceketimdeki papelleri, vapur biletini ödeyip, Fransa'ya giderek uğraşıp didinmek -eşek gibi çalışmak da istersen-, para biriktirip başka bir kadın satın almak için çaldı.

LEYLA: O da öyle diyor. Ama beni bırakıp gideceği yerde, kendisini yakalamalarına, pestilini çıkarmalarına ve şu tepemizdeki hapishaneye tıkmalarına göz yumdu.

ANNE, *omuz silkerek ve bastonunu yere vurarak*: Said istediğini yapar. Hapiste şimdi.

TALİB: Şikâyetimi geri aldım.

ANNE: Geri mi aldın? *(Tehditkâr:)* Şikâyet ettin bir kere, artık geri alamazsın.

TALİB: Bütün köye, iyi yapmış diye yaydım: ceketim kırmızı olduğundan, alacakaranlıkta kendininkiyle karıştırmış olabilir pekâlâ.

ANNE: İnsanların gözünde o hep bir hırsız olarak kalacak. Ben de köy kadınlarıyla, o kaltaklarla dalaştığımda bana hakaret edip, Said'le benim hakkımda bin tane şey uyduracaklar.

LEYLA: Ya benim hakkımda?

ANNE, *omuz silkerek*: Senin için söylenecek bir şey yok. Budala.

TALİB: Ne gibi şeyler?

ANNE: Önce onun bir hırsız olduğunu söyleyecekler, yani: ayaklarının, dişlerinin ve ağzının koktuğunu, parmağını emdiğini, yalnız olduğunda yüksek sesle konuştuğunu... Benim içinse, bilinen şeyi söyleyecekler: bir hırsız peydahladığımı.

TALİB: Onlara cevaben siz ne hakaretler bulursunuz.

ANNE: O kadar kolay değil. Cuk oturmuş bir hakaret insanın soluğunu kesebilir, dilini koparabilir, görüşünü bulandırabilir. Öyleyse ne yapmalı? *(Doğrulur. Gururla:)* Ah, ben Said olsaydım!.. O kadınlar dizlerime kapanırlardı. Dimdik durup, bacaklarımı iki yana açıp, pantolonumun düğmelerini çözerdim. Ama hakaret etmekten başka bir şey gelmez elimden. Bir sendelersem, öteki kadınlar yeni hakaretler bulmaya koşarlar.

TALİB: Hiddet sizi öyle bir koşturur ki, hepsini geçersiniz.

ANNE, *tehditkâr. Talib'i kovalar, o da kaçar*: Dalkavuklukla beni elde edeceğini mi sanıyorsun! Defol! Siktir git!

LEYLA, *Anne'ye*: Ben size yardım ederim. Yedekte, bir araba edepsiz sözüm var.

ANNE, *omuz silkerek*: Sen bu işe karışma, gelin.

LEYLA: Her gece yenilerini öğreniyorum. İşe yarayabilir.

ANNE: Öyleyse uyumuyorsun?

LEYLA: Kendime göre.

TALİB, *uzaktan*: Biliyor musunuz, incir ağacı felaket ağacıdır, şeytanın ağacıdır...

ANNE: Hastir. Al o boktan incirlerini de... Ceketini incir ağacının, felaket ağacının altına koymuşsan, Said'i suçlamaman gerekirdi.

TALİB: Önce Ben Amar'ın oğlunu suçladım.

ANNE, *öfkeden kudurarak*: Buyrun bakalım! Ben

Amar'lar ailece üstümüze çullanacak! Defol, yoksa bastonumu sırtında paralarım!

Talib bu sefer kesin olarak gider. Anne'yle Leyla hapishanenin kapısının yanına otururlar. Leyla'nın iç çekişleriyle bölünen uzun sessizlik.

ANNE, *gülerek*: Hâlâ tavuklara fazla yem veriyorsun. Sana söyledim, yarım tencere yeter.

LEYLA: Az olmaz mı?

ANNE, *daha yumuşak*: Gidip başka yerde uçsunlar.

LEYLA, *çok ciddi*: Düşünmedim değil, ama avlulardaki kafeslerin altından geçmek kolay mı sanıyorsunuz? Hem de bütün horozlar o taş gibi sert gagaları ve ellerinde sopa kuş uçurtmazken?

ANNE: Gitsinler. Onlara öğretirsin olur biter.

LEYLA, *çok sakin*: İçlerinden birini, kara tavuğu mimledim, o diğerlerinden daha kötü huylu. Keşke beyaz tavuklara esaslı bir ders verebilse!

ANNE: Sazları kesmeyi unutma. *(Uzun sessizlik, daha sonra iki kadın, ağızlarının içinden tekdüze bir ezgi mırıldanırlar. Sonunda Said belirir, omuzunda bir bohçayla. Ne annesine, ne de karısına selam verir. İki kadın ayağa kalkarlar.)* O eski örtüyü yanına almayı akıl ettin mi?

Bir an.

SAİD, *örtüyü alıp Anne'ye fırlatır*: Evet. *(Yer değiştirmeden yürürler, bu arada paravan da sol kulise doğru geri geri gider. Sonunda dururlar.)* Yarın fosfat madenlerinde işe başlayacağım.

Bir an.

ANNE: Ya para?

Bir an.

SAİD: Havaleyle yollarım.

ANNE, *Said'i incelemek için durarak*: Sen sahiden değişmişsin.

SAİD: Havasızlıktan.

Sessizce yürümeye koyulurlar yeniden ve birden gece olur. Paravanın üzerinde, hapishane gardiyanının çizdiği bir hilal belirir.

SAİD, *Leyla'ya*: Leyla.

LEYLA, *durur*: Evet, Said.

SAİD: Peçeni kaldır da yüzünü göreyim.

LEYLA, *ona dönerek*: Değmez, Said. Hâlâ eskisi kadar gudubetim.

ANNE, *gülerek*: Sen hapisteyken bir şey mi oldu sanıyorsun? Meleğin biri onu ziyaret etti de, suratına tükürüp eskisini silip yerine güzel bir kapak kızı suratı mı çizdi?

Anne yeniden yürümeye koyulur.

LEYLA, *usulca*: İstiyor musun? *(Es.)* Ay ışığının olduğu bir köşede beni görmek ister misin Said?..

SAİD, *katı*: Hayır.

Yola koyulurlar yeniden. Birkaç adım atarlar.

LEYLA, *onları oldukça geriden takip eder*: Yapayalnızım.

ANNE: Ne olmuş? Benim gibi yap: geceleyin, yapraklardaki rüzgârın sesinden, ormandaki değişik ağaç türlerini tanımayı öğren, vakit geçer, hem de sana bir incelik katar... Görünüşüne değilse bile, kulağına şüphesiz... *(Kulisi göstererek:)* Şunlara bakın, bütün kadınlar cenaze töreni için hazır! Orada, keyifler yerinde herhalde!

Üçü birden, sağ kulisten çıkarlar.

Beşinci tabloyla ilgili ayrıntılı açıklamalar

Bu sahne bir yılgınlık hissi vermelidir.

Talib, parası çalınmış olduğu için utanç içindedir.

Said örtüyü Anne'ye fırlattığında, örtü çok güzel, rengârenk görünmelidir.

Bu sahnede, şimdiden, Anne'yle Leyla arasında bir suç ortaklığı başladığı sezilmelidir.

Sahnenin sonunda ise, Said'le Leyla arasında bir çeşit şefkat başlangıcı.

Hasiphane paravanını taşıyan pratikabl, o sırada çabucak, soldan, göz önünden kaldırılır.

ALTINCI TABLO

Dipteki duvara açık olarak dayalı duran paravan - beş kanatlı- bir Arap köyünün meydanını temsil eder: bir palmiye resmi, bir Murabut mezarı (1). Paravanın önüne, açık ama ters dönmüş bir şemsiye dayalı. Masmavi bir göğe çizilmiş parlak bir güneş.

Tüm kadınlar -Anne hariç, o eflatun giysilidir- siyah elbiseli olacaktır. Başlarında siyah peçeler vardır. Başlangıçta, sahnede üç kişidirler: Chigha, Hatice, Necma.

CHİGHA, *kırk yaşlarında. Sağdan gelerek, küçük adımlarla sol kulise doğru yürür. Bağırır:* Acele edin. Geç kalırsak, sinek minek kalmaz! *(Mırıldanarak.)* Sinekler! Sinekler! Sinekler!..

HATİCE, *altmış yaşlarında:* Kışın bile sineksiz bir ölü görülmüş şey mi? Sineksiz ceset, uğursuz cesettir. Sinekler yasın bir parçasıdır.

Düşen siyah çorabını jartiyerine tutturmak için eteğini kaldırır.

CHİGHA, *gülerek:* Öyleyse benim evim çoktan beri yasta. Gün boyunca gömüp duruyoruz demek ki: evi sinekler ayakta tutuyor. Mahzenlerde sinek, tavanda sinek, üstüm de sinek pisliği içinde...

NECMA, *yirmi yaşında, belirgin bir tiksintiyle:* Hâlâ senin gibi kadınlar olduğu için, yabancılar bizi hor görüyor zaten. Pisliklerimizi temizlemek için çamaşır suyunu icat ettiler. Onların karıları...

CHİGHA: ...on saat sıcak sudan çıkmıyorlar. On saat

(1) Kuzey Afrika'da dervişlere verilen ad. (ç.n.)

benmaride pişiyorlar. Ben de hamama gidiyorum... sonra da iki beyaz ayacığımı tozun içinde gezdiriyorum...

NECMA, *güneşten korunmak için şemsiyeyi alarak*: Ben, ileride, İtalyan usulü yaşayacağım. Odamda ne sinek olacak, ne de karafatma...

CHİGHA, *gülerek*: Benim evimde sinekler, hamamböcekleri ve örümcekler olacak! Ama özellikle sinekler. Çocukların gözleriyle burunlarının kenarında, onların tıkınabileceği bir şeyler her zaman bulunacak; çocukları bunun için yetiştiriyorum. Çocuklara arada bir, sabah ona doğru bir sille, akşam saat dörtte bir şamar tamam! Zırlarlar, burunlarını çekip dururlar, sineklerimiz de kendilerine ziyafet çekerler.

Burnundan aktığını varsaydığı sümüğü, büyük bir zevkle yalar gibi yapar.

NECMA, *midesi bulanmış*: Ya kocan...

CHİGHA: Yok, onun dirsekleriyle parmaklarında pislik vardır. Benimse...

HATİCE: Sussanıza, geveze karılar. Sinekler geliyor, onları ta buradan işitiyorum. Güneş batıyor ama, o kara bayrak burada olacak yine de. *(Sağ kulisteolan biriyle konuşur:)* Hadisene, acele et. Gelen sinekleri düşün!

BİR SES, *sağ kulisten gelir, yakınlaşarak*: Her cenaze törenine gidişimde, sinekler yüzünden acele etmemi söylüyorsunuz, cesedi mezara indirdikleri zaman hepsi çoktan gelmiş oluyor, saydım. *(Habibe gözükür, yirmi yaşındadır. Siyah bir şemsiyeyle güneşten korunmaktadır.)* Çukurun etrafında iki beygir Citroen gibi homurdanırlar, ya da benim herif beni mıncıklarken nasıl homurdanıyorsa öyle. Gidiyor muyuz?

CHİGHA: Bekleyin de gidip işeyeyim.

Koşar ve paravanın arkasında gözden kaybolur. Bir an

HATİCE, *sağ kulise bakarak*: Kim geliyor, göremiyorum? *(Habibe'ye:)* Sen baksana...

HABİBE: Said'in annesi.

HATİCE, *sert ve otoriter*: Şu yüzsüz! O kadın ağlamamalı, anladınız mı. Gelmeyecek.

Bir an ve Anne girer.

HATİCE: Ölünün arkasından ağlamaya gelmiyorsun ya?

ANNE, *bir an apışıp kalır*: Ben ağlayıcı kadınım, ağlamaya geliyorum.

HATİCE: Bizimle değil.

ANNE: Ne yaptım ki?

HATİCE: Oğlunla gelinin hapisteler...

ANNE: Hayır. Kız bu sabah çıktı.

HATİCE: Ne olursa olsun, o bir hırsız. Hendeklerde ısırganlarla konuşuyor. Onları evcilleştirmeye çalışıyor. Isırganlar da cevap veriyor. Oğlun bir hırsız, sen de onun çaldığı tavuklardan, lahanalardan, incirlerden, kömürden, petrolden, margarinden yararlanıyorsun. Bizimle gelemezsin.

ANNE: Ailenizden bir adam ya da bir kadın döşeğinde ölmüş olsaydı, ona ağlamak için değil şarkı söylemek için burada olurdum, Hanımlar. Bugün gömeceğimiz ölü, öteki ölülerden farklı. İçinizden birinin oğlu falan da değil, işte bu yüzden sizi kışkırtmaya geldim. Cenaze törenlerini ben herkesten daha iyi bilirim. Kendimi oyalamak için küçük törenler uydururum. Sinekler beni, ben de onları tanırım, hem de tek tek isimleriyle. *(Bir an.)* Isırgınlara gelince, Leyla onlarla konuştuğunda, aslında ailemizle sohbet eder.

HATİCE: Orada kal.

ANNE: Bana kim engel olacak?

HATİCE: Ceset.

Chigha girer.

ANNE: Cesetler beni etkilemez.

HATİCE: Kal orada!

ANNE: Ah, ben Said olsaydım, ağzını tıkamayı bilirdim, delik deşik pis ağzını.

HATİCE, *alaycı*: Sen Said değilsin, değil mi? Öyleyse Said kim? Nerede şu Said?

ANNE: Mahkemeye gitti -zafer!- ve hapishaneye geri dönecek. Çıktığında sizlerden çalacaklarının bedelini ödeyecek kadar ve rahmimde oluşmakta olan köpek sürüsünü peşinize salmama yetecek kadar orada kalacak. Ölüye gelince, hevesim kalmadı artık...

HATİCE, *öteki üç kadına*: Ya siz, siz ne diyorsunuz? *(Üç kadın, kısa bir duraksamadan sonra, başlarıyla hayır derler.)* Görüyorsun ya, ben değil kamuoyu konuşuyor.

ANNE, *gösterişli*: Ya ölü? Ölü ne diyor?

HATİCE: *Öteki iki kadına*: Siz, ölü ne diyor? Dinleyin! İyi dinleyin. Ne diyor? *(İki kadın kulak kabartır gibi yapar, sonra başları ve elleriyle hayır derler.)* Duydun mu? Ölünün sesi geçti...

ANNE: Size diyorum ki...

HATİCE, *sertçe sözünü keserek*: Ama köpekler, rahmindeki köpekler bile, beni duyuyor musun, bizi ısırmaya hazırlanan köpekleri sorguya çekecek olsam, onlar da hayır derdi. Köpekler, kısraklar, tavuklar, ördekler, süpürge, yün yumağı da hayır derdi!

ANNE: Siz köpekler gibi konuştuğunuz için, köpekler sizin gibi konuşuyorlar. *(Üç kadın onun üzerine yürümeye davranınca, geldiği kulise doğru geri geri gider.)* Peki, tamam, hanımlar. Sizler dürüstsünüz... Dürüstsünüz ve bu konuda söylenecek söz yok. Ölü belki sizin dediğiniz gibi cevap vermiştir, ama ben bundan emin olmak istiyorum, onun için de yarın öğlende gidip ona soracağım. Bugün hava çok sıcak ve sizin pir-ü pak ağızlarınızdan bölük bölük çıkan sinekler sayesinde bugünkü sinek payımı aldım.

Çıkmaya davranır, ama o sırada ön sahnenin solunda bulunduğundan, Hatice'yle öteki üç kadın yolunu keserler. Geri geri giderek onlar çıkacaktır.

HATİCE: Kımıldama. *(Öteki kadınlara:)* Sizin doğru dürüst ağlayacağınızı ve uzun uzun, yüksek sesle inleyeceğinizi umuyorum. Titrek, titrek, alışılmamış inildiler. Nefes almadan. Bu ölü ötekilere benzemez.

Anne bir kahkaha patlatır.

HATİCE, *ciddi:* Herhangi bir ölüden çok farklı olan bir ölü için ağlama emri aldık. Ağlayacak ve inleyeceğiz.

Dört kadın, sahnenin gerisine doğru geri geri gidip, Anne'yi solda, arka sahnede yalnız bırakırlar.

CHİGHA: İyi bahane. Oğlum Abdullah bana açıklamada bulunmak istemeyince, o an çok üzülürüm, ama sonra sakinleşirim... *(Anne bir kahkaha daha atar.)* ve sonuçta, nedenini bilmeden ağlamak ya da neşelenmek için emir almak hoşuma gider. Benim herifler, kahkahalarımın ve inlemelerimin güzel olmasını isterler. Neşem de, derdim de olmadığı için -derdi onlar çekerler- kendimi rahat rahat işime verebilirim.

ANNE, *birden hırslanır ve seyirciye döner:* Rahatlıkmış! Defolup gidin! Rahatlığa mezarlığa kadar eşlik edin, ama ben sizinle konuşuyorum ve diyorum ki, bu akşam, hava kararınca, meydana çıkmazsanız, ben topal topal ve iki büklüm, ay ışığında her birinizin evine geleceğim. Eğer uykudaysanız, her gece rüyanızda et dilimleri ve tavuklar çalmaya zorlayacağım sizi. Yüz yirmi yedi defa yüz yirmi yedi tane küfür sayıp dökeceğim ve her küfür öyle güzel olacak ki, ruhunuz, kafanız aydınlanacak Hanımlar...

Kadınlar gözden kaybolmuştur. Anne arkaya döner ve bunun farkına varır.
Bir an şaşırır, sahneyi çepeçevre dolaşır, içinde büyük

bir güç barındırır gibidir, sonra, aniden, bacaklarını bükerek oturur, elleri kalçalarında, kadınların gözden kayboldukları sağ kulise doğru, bir köpek sürüsünün havlamalarını andıran sesler çıkarır, bu sırada Leyla da içeri girmiştir ve onunla birlikte havlar.

Birkaç saniye dururlar ve kadınların çıktığı kulisten inek böğürtüleri duyulur. Anne'yle Leyla yeniden havlarlar, sonra yine dururlar. Uzaktan böğürmeler duyulur yine ve dörtnala koşan bir sürünün toprağı çiğnerken çıkardığı gürültüyü andıran bir ses. Anne'yle Leyla hâlâ kulise bakmaktadır, sonra bakışları yön değiştirir ve sofitoya yönelir. Sürünün ayak sesleri sürer. Belli belirsiz duyulur. Ve yukarıda, sağda, kocaman bir ay belirir. Sessizlik. Anne döner ve Leyla'yı görünce, ona havlamaya başlar. İki kadın, aniden, birbirlerini paralayacak olan iki köpek kesilirler.

Ay yavaş yavaş yer değiştirir ve gözden kaybolur. Onun yerine, yeni bir paravan, kendisiyle aynı anda kulisten çıkan siyah bir yükseltinin üzerinde, usulca sahneye girer; az önceki paravandan daha yüksektir. Bu paravanın önünde geçecek olan sahne, döşemeden yaklaşık iki metre yüksekte oynanacaktır. Meydanı temsil eden aşağıdaki paravan kulise girer. İki kadın (Anne'yle Leyla) havlamayı sürdürür. Yukarıdaki paravan aydınlatılmıştır yalnız. Anne'yle Leyla yarı karanlıktadırlar.

Altıncı tabloyla ilgili ayrıntılı açıklamalar

Bu sahneye verilmek istenen dramatik yoğunluk ne olursa olsun, oyuncular bu sahneyi klovnvari bir tarzda oynamalıdırlar; demek istiyorum ki, kadınlar ya da Anne tarafından dile getirilen hakaretlerin ciddiliğine rağmen, seyirci bunun bir çeşit oyun olduğunu anlamalıdır.

Öyle ki, her oyuncu sanki içinden koca bir kahkaha atarmış gibi söylemelidir repliklerini.

Trajedi tanımının şöyle yapılabileceği kanısındayım: bir hıçkırığın yarıda kestiği ve başlangıçtaki gülüşe, yani ölüm düşüncesine atıfta bulunan koca bir gülüş.

Bu sahnede bütün kadınlar siyah, yıpranmış, yırtılmış, hatta, kullanılmaktan canı çıkmış, örümcek ağına benzeyen, kadınların kullandığı türden bir güneş şemsiyesi taşırlar.

Anne yine saldırgan ve eflatun paçavralarının içinde olacaktır.

YEDİNCİ TABLO

Paravan: dört kanatlı, kireç beyazı. Üstünde bir pencere oyulmuştur. Arkada, güneş.

Paravanın önünde, bir sehpanın üstünde çok büyük bir Kuran durur. Başlığı Latin harfleriyledir.

Kuran'ın üstünde, yanan bir lamba asılıdır.

Kadın'ın giysileri: Yeşil, ipek bir elbise.

Odacı: Beyaz cellaba. Batı tarzı siyah ceket. Yeşil sarık.

Flüt çalan adam: Sarı bir pantolon. Ayakları ve göğsü çıplak. Mavi bir kasket.

İşemiş olan adam: Siyah pantolon, yeşil ayakkabılar, pembe ceket.

Polis memuru: Beyaz üniforma.

Kadı: Açık mavi, ipek, geleneksel Cezayir kayafeti, açık pembe sarık.

İki Muhafız, ayakta. Oturanlar: İşemiş olan adam, Flüt çalan adam, Kadın.

Odacı girdiğinde hepsi ayağa kalkar.

ODACI, *seyirciye*: Oturun. Kadı Hazretleri hemen gelmeyecek.

Başından beri, ilk repliğini söyleyinceye kadar, Polis memuru çok sabırsız gözükecek, bacağını titretecek ve parmaklarını şaklatacaktır.

KADIN: Beklemek! Adaletin gelmesini bekleyip duruyoruz! Haklı olduğumu biliyorum, ayrıca gidip çocuğuma süt vermem gerek.

Birbirlerine havlayan ve gerçek köpeklerin yürüyüşünü taklit ederek sol kulise yönelen iki kadın (Anne'yle Ley-

la) yüzünden sözleri yarıda kalır.

ODACI: Hâlâ meme mi emiyor? Ceza mahkemesine her çağırıldığında, memende hep yaygaracı bir çocuk oluyor.

KADIN, *kurnaz*: Adalete yardımcı olmak için bundan daha iyi sebep olur mu?

ODACI: Hep aynı numara, güçsüzlerin ezeli üçkâğıtçılığı, ama sabredin, Kadı Hazretleri adaleti yerine getirecek. Bekliyor.

KADIN: Kimi bekliyor?

ODACI, *tumturaklı*: İlhamı. Yargı bir şiirdir. Kadı Hazretleri bunu az önce söyledi bana, mahkemeye çıkmadan önce içtikleri yedi sigarayı kendileri için sardığım sırada. Hak vermek asil bir görevdir. Alınan bir şeyi "geri vermek" söz konusudur. Bu, Tanrı'dan başka kimden alınabilir? Onun için de ilhamın gelmesi gerekir.

FLÜT ÇALAN ADAM: Gelmedi mi?

ODACI: On dakika önce gelmemişti daha, gidip bir bakayım. Sigaralar çok yardımcı oluyor ona. *(Bir an.)* Bir de ufak tefek kimi başka maddeler...

İŞEMİŞ OLAN ADAM: Tanrı'nın kendisinden mi ilham aldığını söylüyorsun yani? Tanrı'dan ilham mı almak zorunda?

ODACI: Evet.

İŞEMİŞ OLAN ADAM: Kazandım öyleyse.

ODACI: Belli olmaz. Ama beklerken rahat dur, yoksa sopayı yersin.

Sahne birkaç saniye kararır. Bir flüt sesi duyulur. Işık yandığında, Kadı oradadır, Flüt çalan adam da onun karşısında, ayaktadır.

FLÜT ÇALAN ADAM: ...buna tam olarak dilenmek denemez. Ben sefalet çekmiyorum.

POLİS MEMURU, *neşeli, dilini şapırdatıp, parmaklarını şaklatarak*: Ah! *(Bu 'ah!'ı, nihayet rahatlamış gibi, tumturaklı söyler.)* Emniyet Örgütü'nün her kararı,

en basit basılı kâğıt, polis memurlarının en sonuncusu, uzaklardan, denizlerle dağların ötesinden, her şey, herkes müdahale etmem için bana yetki veriyordu, çünkü herkes, her şey çileden çıkmıştı. *(Suçlayıcı.)* O, sokağın yüz karasıydı, Kadı Hazretleri. Bazen, her burun deliğine birer tane flüt koyduğu olurdu.

FLÜT ÇALAN ADAM, *meydan okuyarak*: Keman nasıl ki iki telle çalınırsa ya da yazı makinesi iki elle kullanılırsa öyle. Bir polis memuru -mesleğine saygı duyuyorum ama- anlayamaz. Ama siz, Kadı Hazretleri, içinizdeki Tanrı beni anlayacaktır. Burun deliklerimle iyi flüt çalabilmek için iki yılımı verdim ben. Eğer her dilenci bu kadarını yapabilirse, o zaman dilencilik suçundan mahkûm edin beni.

POLİS MEMURU: Yoldan geçenler için, burnunda delik açan o sert tahtadan flütlerinin sesini işitmek, bacaktan fırlamış çıplak bir kemik görmek kadar rahatsız edicidir. Para toplamak için bir rahatsızlığa yol açtığına göre, dileniyor demektir. *(Kesin.)* Bizim görevimiz, kamuya açık yerlerde dilenciliği önlemektir...

KADI, *çok yumuşak, ama titrek sesle*: Peki çaldığı şey güzel miydi?

FLÜT ÇALAN ADAM: Her şeyden önce çalması zor. Numaramı da yeni yeni yoluna koymuştum. Her gün boş arazide çalışıyorum...

KADI: Boş bir arazi mi var?

FLÜT ÇALAN ADAM: Durum gereği.

KADI, *çok sabırlı, çok yumuşak ve hafif şaşkın*: Sana rahatsızlık vermeden, ağzına bir flüt koyabilir misin?

Polis memurunun sabırsızlandığı her halinden belli olur.

FLÜT ÇALAN ADAM: Evet, Kadı Hazretleri.

KADI, *ilgilenmiş*: Onu titreştirmek için soluğun yeterince güçlü mü?

FLÜT ÇALAN ADAM: Evet, Kadı Hazretleri.

KADI, *hâlâ titrek sesle*: Yani hep zor olanı seçtin?

FLÜT ÇALAN ADAM: Evet, Kadı Hazretleri.

KADI: Buna karşın daha güzel bir şey yapmayı arzulamadın?

FLÜT ÇALAN ADAM: Kirli bir burnun deliklerinden ilk defa çıkan soluk bir ilahi müziğinin, ya da bir... şarkının, ya da bir... melodinin, ya da olur a bir boston valsinin perdeleri üzerinde gezindi, bir derenin ve yapraklardaki rüzgârın sesini taklit etti. Benim burnum, senin ağzın kadar asil, çalışmam sayesinde burnum bir arptan farksız, seninkiyse sadece...

Birden, aşağıdaki sağ kulisten, tek ayağı üstünde koşarak ve yaralı bir köpek gibi uluyarak Leyla çıkar, peşinde vahşice havlayan Anne vardır. Geride kalan Anne, cebinden bir taş çıkarır ve gözden kaybolan Leyla'ya fırlatır. Kulisten, kırılan bir camın sesi duyulur. Anne ihtiyatla çıkar.

KADI, *hayali bir pencereden bakarak*: Cam kırmak on gün hapis cezası. *(Flüt çalan adama:)* Git. İki burun deliğinle git flüt çal. Eğer yanılıyorsam, Tanrı kendini cezalandırsın. *(Yaklaşan Arap'a:)* Sıra sende.

Flüt çalan adam çıkar. Bir Arap yaklaşır.

POLİS MEMURU, *aynı tumturaklılıkla*: Gururla, çünkü duruşunda gurur vardı, gururla bir futbol sahasının kenarındaki genç bir defne ağacına işedi. Ben bir duvara işerken nasılsam, öyle gururluydu...

KADI, *Polis memuruna*: Dilim tutuldu. *(Arap'a:)* Neden işedin, söyler misin?

İŞEMİŞ OLAN ADAM: Canım öyle istedi.

KADI: Ama niye o ağaççığa?

İŞEMİŞ OLAN ADAM: Oradaydı da ondan.

KADI, *ilgilenmiş*: Peki şu anda canın istemiyor mu?

İŞEMİŞ OLAN ADAM: Hayır, Kadı Hazretleri, şu anda istemiyor.

KADI, *önce rahatlamış gibi olur, sonra konuştukça sesi güven kazanır*: Allahtan canın işemek istemiyor, yoksa sidiğin bacağımdan aşağı akardı. Ama ben seni mahkeme önüne çıkarmadan cezalandırabilirdim. Cana can, kana kan. Eğer üzerime su dökseydin, ben de seni ıslatırdım, hem de senden daha hızlı fışkırtarak. Sıcak su fışkırtan hortumlarla dövüşürdük ve yenilen sen olurdun, çünkü Tanrı'nın içime girip bana ilham vermesini beklerken, koca bir testi nane suyu içerdim. Ama yakışıklı, yeniyetme bir defne ağacının o güzelim sağ bacağında ihtiyaç giderilir mi! Üç dört yaprağı sararmıştır belki! *(İkinci Polis memuruna:)* Onu dışarı çıkar, ayaklarına işeyeceksin.

Polis memuru Arap'ı çıkartır, ama kendisi orada kalır. Kadın yaklaşır.

KADI, *biraz daha şiddetli*: Çabuk yaklaş ve Tanrı çekip gitmeden seni yargılamamı istiyorsan, çabuk ne yaptığını söyle bana.

KADIN: Bir şey yapmadım, Kadı Hazretleri.

POLİS MEMURU: Amma yalancı! Kadı Hazretleri, Ben Emrah'ın ambarının kapısına işaretler çizdi.

KADI: Ne gibi işaretler?

KADIN: Hayır, Kadı Hazretleri.

KADI: Ne gibi işaretler? İyi mi kötü mü?

KADIN, *uzağı dinler gibi yaparak*: Dinle!.. Dinle... işitiyor musun? Çocuk evde yaygarayı basıyor...

KADI, *Kadına*: Tanrı çekip gidiyor. Onun tarafından, yani içimdeki son iyilik kırıntısıyla yargılanmak istiyorsan, bana yardımcı ol. Hangi kararı istiyorsun söyle bana, ama çabuk söyle.

KADIN, *çabucak*: On sopa, Kadı Hazretleri.

KADI, *Polis memuruna*: On beş sopa at.

Kadın çıkar. Said girer ve yaklaşır.

KADI, *elini alnına götürerek*: Tanrı kirişi kırdı, kaçtı,

tüydü. Tanrı çekip gitti. *(Giderek sinirlenir.)* Geliyor, gidiyor, nereye acaba? Başka bir kafaya mı? Güneşin altında vızıldayan bir yabanarısına mı? Bir yolun kavisine mi? Yağ eklemek için bir tencerenin içine mi? Öyle ya da böyle, benim Kadı kafamdan defolup gitti, dilim çözüldü, sesim de titremiyor artık.

SAİD: Adım Said, Kadı Hazretleri.

KADI, *son derece keyifsiz*: Çek git. Yargılama bitti.

SAİD: Ben hırsızlık yaptım, Kadı Hazretleri. Beni mahkûm etmelisiniz.

KADI: Neyle? *(Başına vurur.)* İçi boş bunun.

SAİD: Size yalvarıyorum!

POLİS MEMURU, *sırıtarak*: Çalmış. Biliyor musunuz, onun uzmanlık alanı bir badem dalına asılmış ya da bir duvarın üzerine bırakılmış işçi ceketleridir. Bu av hayvanı, Kadı Hazretleri, bu av hayvanı burnunu her yere sokar. Neresi olduğuna bakmaz, hiç vicdan azabı duymadan çalar. Üstelik, sanki zenginmiş gibi, tek çocuk. *(Said'e:)* Hangi ceketteydi?

SAİD: İkisinde de.

POLİS MEMURU: Biliyorum. Önemi yok. Asıl önemli olan çalmaktır. Seçim yapmadan. Bir demiryolu faciası kadar adaletsiz, ayrım gözetmeden. Neyse ki her yerde gözümüz var. *(Gürleyen bir sesle.)* Yaprakların ya da yeşilliklerin arasında her zaman faltaşı gibi açık ve hiçbir şeyden etkilenmeyen bir göz!

SAİD: Cezamı çekmekten başka bir dileğim yok.

KADI, *bir şeyler söylemeye çalışan Polis memurunu bir el hareketiyle durdurur*: Aklını kaçırıyor gibisin, her şeyin değişeceği anın geldiğini hissediyor gibisin... Si Süleyman'ın ölümü aklını mı kurcalıyor? İyi de seni yargılamam, ne işime yarayacak ki?

SAİD: Yaptığım kötülük ceza...

KADI: Senin işine yarayacak. Yargılanıp cezanı çektikten sonra değişeceksin -azıcık-, ama ben, ya senin

yargılanmandan ve cezanı çekmenden sonra aynı kalırsam...

SAİD: Deneyin, görürsünüz...

POLİS MEMURU, *Kadı'ya:* Cezamı çekeyim dedi, cezamı çekeyim demesi kolay. İşin altında iş var. *(Said'e:)* Bu sabah, saat sekizde, bu sabah tutuklu salıverildi. Karın bu sabah hapisten çıktı...

KADI, *Polis memuruna:* Git defne ağacının bacağına işe.

POLİS MEMURU: Ama... Kadı Hazr...

KADI, *bıkmış:* Git işe. İster yeşilliklerin içine, ister dalların altına, ama git.

Polis memuru çıkar. Kadı meraklı gözlerle Said'e bakar ve ona yaklaşır.

KADI, *tatlılıkla:* Bıktım, usandım. Bana getirdikleri meselelerin saçmalığını düşün bir. Her dakika korkunç suçlar işleniyor gibi gözüken bir köyün yargıcıyım - *(Endişeli.)* yoksa hiçbir şey suç değil mi?- ve insanlar Tanrı'ya bir iki sevimli sıkıntıyı havale ediyor sadece. Hayır. Usandım, kafamın içi boş olunca daha da ağırlaşıyor.

SAİD: Siz böyle devam edin. Ben bununla da yetinirim, benim gururum yoktur ve Tanrı'nın bana bir hapishane kapısı açmak için rahatsız olmasını istemem. Bir kadı bunu yapabilir.

KADI, *ciddi:* İş, ağır bir kapıyı açıp sonra da kapamakla kalsaydı, evet. Ama benim bir nedene ihtiyacım var. Bunu bulabilmek için de bir yerlerde aramak gerek, bense yorgunum.

SAİD: Unuttuğunuz bir şey var: hapishanenin kapısını açıp kapamak için para alıyorsunuz. *(Bir an.)* Ben kendi kendimi hapse tıkamam...

KADI, *ne yapacağını bilmez halde:* Hayır, elbette... halbuki o noktaya gelinmesi gerek...

SAİD: O zaman beni ciddiye almazlar artık.

KADI: Bundan korkulur işte. *(Bir an.)* Her yeni mahkûmiyet sana bir şeyler kazandırıyor ve ben senin

bununla nereye gittiğini az çok görüyorum, ama ya ben, her yeni mahkûmiyet beni nereye götürüyor? Ben seni, nereye tıkılmak istersen oraya tıkan bir zımbırtıyım, ama sen, ama sen, sen benim ne işime yarıyorsun? Peki zavallı insanlarla kim uğraşıyor! Kim?

Aşağıda, Leyla, havlayarak ve topallayarak sahneden geçer.

SEKİZİNCİ TABLO

Sahne tamamen boştur: burası mezarlıktır. Sahnenin ortasına doğru, küçük bir bahçıvan kovası vardır.

Ağız'ın giysileri: Beyaz, Arap kılığını andıran kostüm.

ANNE, *sol kulise doğru konuşarak*: Olduğunuz yerde durun! Orada kalın... olduğunuz yerden işitebilirsiniz. *(Ortaya yaklaşır ve okur.)* Si Süleyman. Bu onun mezarı. *(Sol kulise dönerek.)* Yaklaş! Haydi, yaklaşsana! Yoksa sen sahiden bir işe yaramıyor musun? Sağır mısın? Belki de çok yaşlısın?

Sahnenin gerisinde bekleyen yaşlı bir Arap, Madani yaklaşır.

MADANİ: Benden memnun değilsen, gidip başka bir Ağız seçebilirsin. *(Kısa bir an.)* Ama bana hakaret etme.

ANNE: Kızmanın sırası değil şimdi. En yaşlı ve en beceriksiz Ağız'ı istedim, çünkü ben dürüst biriyim. Yanımda körpe, pembe ve beyaz dişli bir Ağız'la gelseydim, ölüyü etkilemek istediğim sanılabilirdi. Şuraya geç. *(Madani, mezarın soluna geçer.)* Seni, ölünün ağzı olasın diye seçtim. Onun ağzının toprakla, köklerle ve çakıllı kumla dolu olduğunu biliyorum, yine de sen ölünün sözlerini tane tane söylemeye çalış, seninkileri değil.

MADANİ: Bir ölü konuşmayı kabul etti mi, korkunç şeyler söyleyecek demektir. Şimdi o konuşacak.

ANNE: Vakit geldi mi?

MADANİ, *kol saatine bakarak*: Tam vakti.

ANNE, *kulise dönük*: Kocamış karılarla kız oğlan kızlar, siz de tepelerde, yabankekiği kokuları arasında, çenenizi tutun biraz. Uzun sürmez. Ölünün söyleyecek bir çift sözü var. *(Madani'ye:)* Termosta kahve getirdim. Sonra içmek için. Hazırlık yapacaksan, seni bir süre yalnız bırakabilirim.

MADANİ, *çok ağır çömelerek*: Beni rahatsız etmiyorsun. İşin en zor yanı, kendimden çıkıp gitmem. O gelip benim yerimi alacak.

ANNE, *biraz kaygılanmış*: Ya?.. Peki... kendinden çıkıp gittiğinde, nereye gidiyorsun?

MADANİ, *çömelmeye devam ederek*: Değişir... başlangıçta hızlı ya da çok yavaş hareket etmeme bağlı... vaktim olursa, zeytinliklerimi görmeye gideceğim, ya da Malûl Asker müzesini... Artık benimle ilgilenme. *(Tamamen yere yatar ve bir es verdikten sonra, usulca seslenir.)* Si Süleyman?.. Si Süleyman... Süleyman, orada mısın?.. *(Dinler.)* Orada mısın? Evet... Evet mi?.. Cevap veren kim? Sen misin Si Süleyman? Benim ben... Senin Ağzın... Senin toprakla, çakıllı kumla ve köklerle dolu ve cevap vermek zorunda olan zavallı, talihsiz Ağzın. Beni tanıdın mı?.. Nasıl hatırlamazsın? Sen hayattayken bütün cümleleri ben söylerdim... *(Es.)* Hangi cümleleri mi? Bütün hepsini... söylediğin her şeyi... yol bakım görevlisine bir gün ne demiştin... hatırlıyor musun?.. Ya, gördün mü... Ne demiştin?

Bir an.

ANNE: Seni tanımıyor mu?

MADANİ, *Anne'ye*: Bırak da işimi yapayım. Onu gaza getirmem gerek... *(Ölüyle konuşarak:)* Yol bakım görevlisine ne demiştin... O gün yağmur yağıyordu. Ona şöyle dedin: "Islanmamak için garaja gidiyorum, planları mimara sonra götürürüm!.." *(Bir an.)* Hah! bu sefer anladın! Güzel. O halde beni tanıyorsun... *(Bir an.)* Kokum mu?.. Al bakalım... *(Mezara üfler.)* Bu senin ağzının kokusu, değil mi? Evet! Oh

iyi. Öyleyse, başlayalım bakalım. Said'in Anne'si bir şeyler öğrenmeye geldi. *(Ayağa kalkar ve Anne'nin karşısında durup kımıldamadan, sert, ciddi bir şekilde konuşur.)* Konuş bakalım. Bana soru sor, ben Ağız'ım. Beni dinlemeye geldin, sen ne diyorsun. Fikrin ne?

Işık yalnızca, karşı karşıya duran Madani'yle Anne'nin üzerindedir; birbirlerini tepeden tırnağa süzerler.

ANNE, *kuşkuyla*: Sen sahiden Si Süleyman'ın Ağzı mısın?

AĞIZ, *şiddetle*: Evet.

ANNE: Öyleyse nerede doğdun?

AĞIZ: Bou Taniz'de doğdum. Ayn Amar'da öldüm.

ANNE, *bir an şaşırır*: İyi. Peki... ya yaran, nerenden yaralandın?

AĞIZ: Göğsüme iki kurşun yedim. Biri içeride kaldı.

ANNE: İyi... Peki... tam olarak saat kaçta öldün?

AĞIZ, *buyurgan ve sabırsız*: Yeter. Sana yeterince şey söyledim. Neyi öğrenmek istiyorsun?

ANNE, *aynı tonda*: Nasıl istersen. Uysal biri olmadığını biliyorum, ama ben de değilim. Köyün kadınlarına, benim ağlamamı engellemelerini emretmişsin. Doğru mu?

Çok hızlı.

AĞIZ: Doğru.

ANNE, *öfkeyle*: Benim ağlayıcı kadın olduğumu biliyordun halbuki. Hem de ağlayıcı kadınların en iyilerinden biri olduğumu?

AĞIZ: Seni cenazemde istemedim.

ANNE, *öfkeyle*: Said nereden çıktı peki, benim rahmimden mi yoksa seninkinden mi? Peki benim rahmim öteki kadınlarınkinden farklı mı? Ben öteki analardan farklı mıyım?

AĞIZ: Ölmüştüm ve henüz gömülmemiştim. Hâlâ köye aittim. Saçlarım, ayak tabanlarım, sırtım, köyün erkeklerinki ve kadınlarınki gibi kaşınıyordu hâlâ.

ANNE, *tasalı*: Ya şimdi... şimdi artık kaşınamadığına göre?

AĞIZ: Çok daha az. Üstümdeki toprağın ağırlığına rağmen, kendimi çok daha hafif hissediyorum. Buharlaşmak üzereyim -beklemeyip bu gece gelmekle iyi ettin- bütün suyum salatalarla meşe mantarlarının damarlarına geçmek üzere. Memleketimin içine karışıp yok oluyorum, seni de herkesle karıştırıyorum...

ANNE, *büyük bir çığlık atar, bir an hareketsiz kalır*: Ha! Ha! Ha!

AĞIZ: ...ve ayak parmaklarının arasındaki kir, benim çürümemden kaynaklanıyor biraz da...

ANNE, *zafer kazanmış gibi ve kulise dönerek*: Kaltaklar, kaltak sürüsü, duydunuz mu dediklerini, ölü nasıl da konuşuyor benimle? *(Ağız'a:)* Kuzeyde, doğuda, güneyde, Ayn-Zefra'ya doğru, Çin'e doğru ve denize doğru, her yerde, yanımızda yöremizde gece kabarıyor Süleyman, tepelerden kabarcıklar beliriyor üstünde ve tepelerin bize bakan yamaçlarında binlerce ve yüzbinlerce dişi, senin topraktan çıkmanı, bana hakaret etmen için seni bir pancar gibi topraktan sökmeyi bekliyorlar. Ama sen... sen kabul ediyorsun... ağlamamı kabul ediyorsun... Kabul ediyorsun... Benim de diğerleri gibi bir kadın olduğumu kabul ediyorsun değil mi?..

AĞIZ, *kesin bir şekilde*: Hem evet hem hayır.

ANNE: Bu apaçık, ama ben onlar gibi bir kadın olduğumu söylemek istemedim... *(Kulisleri göstererek.)* oradakiler gibi. Benim de, toprağın altında çürüyenlerle beslendiğimi söylemek istemiştim...

AĞIZ: Sen üstünde çürüyorsun... öyle diyorlar...

ANNE, *gülerek*: Bu, senle ben aynı bokun soyuyuz mu demek? Öyle mi?

AĞIZ: Öyle ya da böyle, benim için ağlamayı neden bu kadar istiyorsun, ben onu merak ediyorum.

ANNE: A! için rahat etsin! Ağlayıp inlemem, ölümüne üzüldüğümden değil. Bu hanımlar beni törenden kovdular: o hanımlar da tören de umrumda değil,

Çok hızlı.

ama en güçlü olmaya yemin ettim. Kadınlar beni kolluyor. Utanacağım anı bekliyor oropsular! Yaşayanlar onu kapı dışarı edince, o da gidip ölülerin kapısına dayanacak, diyorlar birbirlerine.

AĞIZ: Ölülerin kapısına dayanmak ne işine yarardı ki?

ANNE, *bir an apışıp kalır*: Ha, anladığım kadarıyla, birbirinizi tutuyorsunuz değil mi?... Şimdi orada, çakıllı kumun altında yatarken, bir zamanlar hayatta olduğunu ve falanca ya da filanca kadınla ilişkin olduğunu unutma ama...

AĞIZ, *inatla*: Ölülerin kapısına dayanmak ne işine yarardı ki?

ANNE: Cenaze töreninin de, öldürülmeden önce oynadığın iskambil oyunları gibi, yaşadığın hayatın bir parçası olduğunu unutma! Oyununa katılacak dördüncü kişinin, buna değecek biri olmasını istediğini de!

AĞIZ: Ölülerin kapısına dayanmak ne işine yarardı ki?

ANNE: Eğer bana söyleyecek başka şeyin yoksa, iyi geceler...

AĞIZ, *öfkeli*: Gelip beni uyandırmakla, gece yarısı mezarımdan çıkarmakla asıl terbiyesizliği eden sensin. Bense seni dinliyor, konuşmana izin veriyorum...

ANNE: Bir dost olarak gelmiştim.

AĞIZ, *sertçe*: Kendini beğenmişin teki olarak. Bir hırsızın annesi ile, çirkin, aptal ve hırsız bir gelinin annesi olarak. Onların o sefil sefaletleri derine yapışmış senin. Hayır: senin o zavallı kemiklerinin üzerine gerilmiş derinin ta kendisi olmuş. Köyün sokaklarında sürten şey, sağlam kemikler üzerine gerilmiş bir sefalet mantosu, ama... *(Sırıtır.)* o kadar da sağlam değil kemiklerin. Köy halkı seni istemiyor artık, ya ölüler? Ah ölüler! seni onaylıyor da, o hanımları kınıyorlar öyle mi?

ANNE, *kuru bir sesle*: Öyle umuyordum.

AĞIZ, *sırıtarak*: Son çare ölüler, elbette. Yaşayanlar su-

Gittikçe daha hızlı.

Daha da hızlı, neredeyse anlaşılmaz.

ratınıza tükürürler, ama ölüler sizi o büyük siyah ya da beyaz kanatlarıyla sarıp sarmalarlar. Sen de kanatların himayesi altında, yayan gidenlere dilediğin gibi meydan okurdun değil mi? Ama şimdi toprağın üstünde yürüyenler, çok geçmeden içine girecekler. Bunlar aynı...

ANNE, *sözünü keserek*: Neye dönüştüğünü bilmek istemiyorum. Benim derdim, canlı olanla temas kurmaktı. Eğer ağlamamı istemiyorsan, bir an önce söyle, çünkü üşümeye başladım, ben soğuğa hiç dayanamam.

AĞIZ: Beni yumuşatmaya çalışma. Gururun, yaşayanlarla bağlarını kesmene neden oluyorsa, seni ölülere sevdiremez. Biz, yaşayanların resmi teminatıyız. *(Bir an.)* Gece yarısı! Bu saatte beni rahatsız ettin! Bana yeniden yorucu bir hayat verdin! Git köyün kadınlarıyla erkeklerini bul. Kendi aranızda hesaplaşın.

ANNE: Direneceğim. *(Yumrukları kalçasında.)* Said'le Leyla'yı yüzüstü bırakmayı reddediyorum -bunu, gece yarısı mezarlıkta, bir tek sana söylüyorum, çünkü çoğu zaman, o ikisi, benim sinirlerimi bozuyorlar- senin için ağlamaktan vazgeçmeyi reddediyorum.

AĞIZ, *öfkeyle*: Peki ya ben istemezsem?

ANNE, *aynı tonda*: Peki ya ben, o hanımlarla seni takmayıp, sana meydan okumak için oturup ağlarsam?

AĞIZ: Ya ben de gerçekten mezarımdan, çukurumdan çıkarsam...

ANNE, *korkmuş*: Buna cesaret eder misin?... *(Sonra kendini toparlar.)* Sen bana böyle bir hakarette bulunmaya cesaret edebilir misin? Kulak kesilmiş o hanımların önünde? Seni kimin öldürdüğünü bilmiyorum, bilmek de istemiyorum, ama yaşlı bir kadını tehdit etmeye cüret ettiğin için, bıçakla ya da süngüyle öldürülmeyi hak ederdin. Öfke içinde buraya geldim, Si Süleyman. Beni kollarına alıp senin

Çok çok ağır.

mezarına kadar öfke getirdi -hiddet de istersen-, sadece ve sadece hiddet.

AĞIZ: Beni yoruyorsun. Senin öfken daha şiddetli...

ANNE: Senin ölümünden mi?

AĞIZ: Hayır. Ama git artık. Senin kadar... canlı bir canlıyla konuşmak çok güç. Ah... keşke sen...

ANNE: Ölümün eşiğinde mi olsaydım? Seninkinde evet, benimkinde değil.

AĞIZ, *birden yorgun*: Hayır hayır, o kadar değil. Ama... biraz... sadece birazcık hasta olsaydın. Oysa sen burada bağırıp çağırıyor, ellerini kollarını sallıyor... *(Omuz silkerek.)* ...sırf kendin için bir ölüyü diriltmeye kalkışıyorsun. *(Esneyerek.)* Önemli durumlarda bile bunu yapmakta güçlük çekiyoruz biz...

ANNE, *birden alçakgönüllü*: Senin için burada, ayın altında, gizlice ağlamamı istemez misin?

AĞIZ, *giderek daha fazla esneyerek*: Kulağımın dibinde bile olsa istemezdim. *(Bir an ve bitkin bir sesle:)* Ölümün ne olduğu hakkında sana bir şeyler söylememi ister misin? Ölümde neler yaşanıldığı hakkında?...

ANNE: Beni ilgilendirmiyor.

AĞIZ, *daha da bitkin bir sesle*: Orada neler mırıldanıldığı...

ANNE: Bu gece olmaz. Bir gün, vaktim olursa, gelip ona daha yakından bakarım. Sen ölümünü yaşa, ben de hayatımı. Ağlamamı... Sahiden istemiyor musun?

AĞIZ: Hayır. *(Bir an.)* Çok bitkinim.

Madanî birden olduğu yere yığılır, uyumuştur.

ANNE, *bir çığlık atıp ellerini birleştirerek*: Si Süleyman! *(Yaklaşıp ona bakar, sonra tiksintiyle onu ayağıyla iter.)* Amma da horluyor! Ölüler arasına yeni karıştığın belli oluyor. Bir Ağız'ı üç dakikadan fazla konuşturmayı beceremedin. Ne buralı ne de oralı, ne bu taraftan ne de öteki taraftan olduğumu söyleye-

bildin ancak. *(Güler.)* Dün, bu kadar yeni, bu kadar güçsüz bir ölüye ağlamamakla iyi ettim. *(Bahçıvan kovasını alıp, tümsek olduğu varsayılan yeri sular biraz, sonra dans ederek ve şarkı mırıldanarak toprağı yığar. Omuzlarını silkerek:)* Ee ihtiyar, Malûl Asker müzesini mi geziyorsun? *(Arkasına döner ve kulise yönelmeye davranır, ama nefessiz kalmış gibi aniden durur.)* Kancıklar! Orospular! Kaltaklar! Bütün tepeler yelkenleri fora edip çekip gitmişler ve onlarla birlikte, bizi gözetleyen dişiler de demir almışlar. Yaseminle yabankekiği kokuları arasında gitmişler! Nereye gitmişler! Esrar perdesini kalınlaştırmak için, sürü halinde duvarların arkasına mı? Gece de yamyassı duruyor orada. Göğün altında. Yassı. Yapayalnızım, gece de yamyassı... *(Birden tumturaklı.)* Yok hayır, gece kabarmış, dişi bir domuzun memeleri gibi şişmiş... Yüzbinlerce tepeden... katiller iniyor... Gök, aptal değil, gök onları gizliyor...

MADANİ, *uyanarak*: Bana kahve verecek misin?

ANNE: Sahi... ben niye geldim ki? *(Madani'ye:)* Al bakalım kahveni ihtiyar!

Sekizinci tabloyla ilgili ayrıntılı açıklamalar

Ağız rolünü oynayan oyuncu, başta soldan, salonun yakınından girip, sahne gerisine yürür ve orada kımıldamadan durur.

Bütün sahne çok canlı bir ritmle, hafif ve hızlı bir tarzda oynanmalıdır. Özellikle bu sahnede replikler üst üste bineceklerdir.

Söylenen şeylerin, özellikle de iki ses birlikte konuştuklarında, iyi anlaşılması için, sesler (tınılar) bu dikkate alınarak seçilecektir tabii.

"Sen sahiden Si Süleyman'ın Ağzı mısın?" repliğinden "Eğer bana söyleyecek başka şeyin yoksa, iyi geceler..." repliğine kadar, Anne, hareketsiz, donup kalmış Si Süleyman'ın etrafında, bir o ayağı bir bu ayağı üzerinde dans ederek döner.

Bu sahnede tempoya çok dikkat edilmelidir. Çok hızlı, canlı bir hareketin ardından, sahne ağırlaştırılarak, tumturak ortaya çıkarılmalı. Aslında, seyircinin bunun bir oyun olduğunu (ölünün ruhunun çağırılması) bilmesini isterdim, ama bu Oyun'un onu, bu Oyun'un ardında gizlenen bir gerçeklik var mı acaba diye meraklandıracak kadar heyecanlandırmasını da isterdim. Başka bir deyişle, iki oyuncunun Ruh'la olan ilişkileri öyle bildik olmalı ki, seyirci bu Ruh'un doğal bir şey -çorba hazırlamak ya da gizli bölmede oy vermek gibi- olduğu duygusuna kapılsın.

Ama bu notların okuru, bu oyunun oynandığı tiyatronun bir mezarlıkta kurulduğunu, o sırada gece olduğunu ve oralarda bir yerlerde belki de bir ölünün başka yere gömülmek üzere mezardan çıkarıldığını unutmamalı.

DOKUZUNCU TABLO

Soldan gelen dört kanatlı paravan bir kale duvarını temsil eder.

Leyla yalnızdır. Yanında, çinkodan büyük bir leğen vardır. Eteğinin altından bir yığın eşya çıkarıp masanın üzerine koyar ya da duvara asar. Eşyalarla konuşur. Jandarma iki uçlu, köşeli bir başlık giymiştir. Beyaz eldivenleri ve kalın, siyah bıyıkları vardır. Ve tüm Avrupalılar gibi, Araplardan daha uzun boyludur (yaklaşık iki metre boyunda).

LEYLA, *bir peynir rendesi çıkararak*: Selam!.. Ben kinci değilim. Karnımın derisini rendeledin, ama ben yine de sana selam veriyorum. Bak yeni bir gün. Burası Anne'nin evi. Ve de Said'in. Yapacak pek bir işin yok, erişteleri içine peynir koymayız hiç... Sana iş çıksın diye ayaklarının altındaki nasırları kazıyacağım. *(Rendeyi duvara asar. Eteğinin altını karıştırır ve abajurlu bir lamba çıkartıp, masanın üzerine koyar.)* Surların dibinde, harabelerde elektrik olmadığına göre, lamba ne işime yarar ki?.. Pekâlâ sevgili lamba, bizim evde dinlen bakalım... Hep iş görmek... acı verir... *(Yine eteğinin altını karıştırır ve bir bardak çıkarır, bardak az kalsın elinden kayacaktır.)* Salaklaşma, yoksa kırarım seni!.. Kırarım, anladın mı... kırarım. *(Bir an.)* Ne olursun o zaman? Cam parçacıkları... hem de kırık cam parçacıkları... ya da cam kırıkları... cam parçaları... dökün tüler... *(Tumturaklı.)* Yahut da, iyi tarafıma gelirse, irili ufaklı kopan parçalar!

Bir süre önce içeri girmiş olan Anne, onu seyredip dinler.

ANNE: İyi iş görüyorsun.

LEYLA: Kendi dalımda rakipsizimdir.

ANNE: Ya bu? Bu ne?

LEYLA, *gülerek*: Son gözağrım.

ANNE, *de gülerek*: Nereden buldun?

LEYLA: Sidi Ben Şeyh'in evinden. Pencereden girdim. *(Güleç.)* Evet, artık pencerelerden tırmanabiliyorum.

ANNE: Kimse seni görmedi ya? Öyleyse, oraya bırak. *(Paravanın üzerine gözaldatım tekniğiyle çizilmiş tabureyi gösterir. Leyla, cebinden çıkardığı bir karakalemle, masanın üzerine bir duvar saati çizer.)* Bu gidişle yine enseleneceksin. Hele şimdi hiçbir şeyi de saklayamıyoruz, çünkü senin yüzünden kulübesiz kaldık. Pislik yuvasına, umumi çöplüğe döndük, onun için de bizi suçlamaları kolay olur.

LEYLA, *laubali*: Öyleyse kodese gireriz. Said'le birlikte. Mademki şimdi köy köy dolaşmak zorunda kalacağız, hasiphane hapishane dolaşırız daha iyi... Said'le birlikte.

ANNE: Kimle?.. Said'le ha... *(Tehditkâr.)* Said'in yanına gitmek için hırsızlık yapmayacaksın umarım?

LEYLA, *kukuletası olduğu halde göz kırptığı görülür*: Neden olmasın?

ANNE, *şiddetle*: Olamaz. Cesaret edemezsin. Hem o, zaten seni istemiyor.

LEYLA, *laubali*: Aman merak etmeyin, sizin kadın eli değmemiş oğlunuza âşık filan değilim! *(Bir an.)* Bana başka şey lazım.

ANNE, *ilgilenmiş*: Ya!.. Bir şeyin mi var? Çünkü ne de olsa biriyle olamazsın...

LEYLA, *gülerek*: Ha o mu, değil! Ne bir şey, ne biri, ne de Said. *(Tumturaklı.)* Büyük bir macerayla meşgul kafam.

ANNE: Daha fazla kokmak gibi mi mesela?

Leyla güler ve duvar saatinin çizimini tamamlar.

ANNE, *mumu resmin etrafında gezdirerek*: Çok güzel. Ne bu? Mermer mi plastik mi?

LEYLA, *gururla*: Plastik.

O sırada Leyla, Anne'ye sırtını döner, Anne ise sırtını sol kulise döner.

Birden, sol kulisten bir jandarma belirir. Çok yavaşça, uzun, temkinli adımlarla ve şaşkınlık göstermeden etrafına bakına bakına yaklaşır.

LEYLA, *sağa doğru, yani Jandarma'nın aksi yönüne bakarak reverans yapar*: Said'in karısı benim, içeri girsenize Sayın Jandarma.

Jandarma yine etrafına bakar. Paravanın üzerine çizilmiş duvar saatine diker gözlerini.

JANDARMA: Evet sizsiniz. Sizi Sidi Ben Şeyh'in evinden çıkarken gördük. Kapıdaki boncuklu perdeyi araladınız. Boncuklar çıngırdadı... Sizi aynadan gördük, kaçıyordunuz... Duvar saati yerinde değildi. *(Bir an.)* İşte bu!

ANNE: Bu duvar saati eskiden beri oradaydı; onu bana kocam Maubeuge'den getirmişti.

JANDARMA, *şüpheci*: Ne kadar oldu?

ANNE, *ayağa kalkarak*: Yıllar oldu. Duvar saati yıllardır orada duruyor. Düşünebiliyor musunuz bir gün Said küçücükken onu baştan aşağı sökmüştü. Baştan aşağı. Parça parça, içinde ne olduğunu görsün diye, bütün zemberekleri de bir tabağa koymuştu, daha küçücüktü, ben de tam o sırada eve girmiştim, çok uzun zaman önce, düşünsenize bir. Bakkaldan eve döndüğümde, bir de yerde ne göreyim... *(Taklit eder.)* Gerçekten de, kaçmaya uğraşan küçük bir böcek gibi bir şey: küçük çarklar, küçük yıldızlar, küçük vidalar, küçük solucanlar, küçük çiviler, bir yığın küçük zımbırtı, küçük yaylar, islenmiş ringalar, dişli anahtarlar, sigaralar, kaykaylar...

Anne açıklamalarda bulunurken, Leyla çıkışa doğru ustaca süzülmüştür, ama Jandarma arkasına döner ve onu yakalar.

JANDARMA, *pis pis*: Nereye?

LEYLA: Kaçmaya çalışıyordum.

JANDARMA: Kaçmaya ha!.. Toz olmaya!.. Pılını pırtını toplamaya!.. Paçayı kurtarmaya!.. Peki bana ne yaparlar, haberin var mı? Azil. İşten atılırım. Bunun için mi kirişi kırmak istiyorsun? Jandarma onbaşısı kıçımın dibinden ayrılmasın diye, değil mi? Seni aşağılık ufaklık seni. Bense salaklığımdan, sana nezaket icabı siz diye hitap ettim, emirlere uyup! Yukarıda, o yüksek mevkilerdekilerin keyifleri gıcır, siz aşağı siz yukarı! Biz kıytırıkların olduğu gibi, sizlerle sıkı fıkı olduklarında görmek isterdim onları.

ANNE: Kıytırık mı? Sizler bizim için kıytırık değilsiniz.

JANDARMA: İyi ki sizler varsınız, böylece bizden de kıytırığı oluyor, ama sizlere siz demeye bizi mecbur tutarlarsa, yakında sizden de kıytırık oluruz.

ANNE: Arada bir siz demeyi unutup, bize sen diyebilirsiniz.

JANDARMA: Bu daha çok hoşunuza gidiyor da ondan, değil mi? Sen siz'den daha sıcaktır ve sen siz'den daha iyi korur insanı. Sen insanı korusa da, arada bir siz demek iyi gelir, öyle tahmin ediyorum.

ANNE: Birazcık siz, dört günde bir, geri kalan zamanda da sen.

JANDARMA: Benim görüşüm bu. Temelde sen, damla damla da siz. Sizi alıştırmak için. Bundan kârlı çıkan bizle siz olurüz, ama birdenbire sizli bizli olununca, kime sen denilecek? Bizim aramızda sen, ahbaplık belirtisidir, bizimle sizin aranızdaki bizim söylediğimiz sen ise daha yumuşak bir sen'dir.

ANNE: Doğru. Size göre siz, sizi bizden uzaklaştırıyor. Bizim sen hoşumuza gidiyor, lütfen bize göre değil.

LEYLA: Beni meni hiç değil... Seni sene hiç meğil... Sizi mizi hiç değil.

Güler. Anne de güler.

ANNE, *geliştirerek:* Deli size benzer... ben men daha fazla... olsa olsa...

Güler. Leyla da güler. Jandarma da güler.

JANDARMA: Benimki daha maha... benim kıçım daha... İşim kıçla... *(Hepsi kahkahalarla gülerler, ama birden Jandarma bu gülüşmeye katıldığını fark eder. Öfkeyle patlar.)* Susun! Ne istiyorsunuz? Ne yapmaya çalışıyorsunuz? Gülüp eğlenip, matrak geçerek beni kandırmaya mı? Beni doğru yoldan saptırmaya mı? *(İki kadın da korkmuştur.)* Önemsiz biri olabilirim, evet, ama yine de gülemem, ayaktakımıyla birlikte gülmekten kırılamam ne de olsa... *(Soluk alır ve sesini yumuşatır.)* Zaten kocalarınızla bayraklardan söz ederken, savaşlardan söz ederken, Argonne'la Chemin-des-Dames'dan söz ederken kıyak ahbap oluyoruz bir de, hatırlıyor musun Croula *(Rahmetli mareşal Juin'in eski mücahitlere bir bildiri okuduğu sıradaki tavrıyla konuşur.)* sen makineli tüfeği taşıyordun, ben de yüzbaşının emir eriydim, hani o iki Alman domuzunu bulduğumuz gün nişan al, pam! Fellah'ın biri mıhladı onları, ee n'apalım savaş bu, onu yine çağırıp birlikte bir kadeh içmekten de utanmıyorum. Kocalarınızla arada bir heyecanlanıp duygulanmaya varım, evet, hem de seve seve... *(Bir an, sonra ciddiyetle:)* Ama birlikte gülmek, hayır, o zaman durum çok vahim olurdu. Gülmekle ilgili bir çift söz edebilirdim size. İnsanı altına işeten gülmeden tut da, insanı gevşetip elini kolunu bağlayan gülmeye varana kadar. Katıla katıla gülündüğünde, her şey açılır: ağız, burun, gözler, kulaklar, kıç deliği. Aynı zamanda insanın içi de boşalır, yerine de kimbilir ne gelir. *(Ciddi.)* Anlaşıldı mı? Beni kahkahalarla kandırmaya çalışmayın. Canınızı yakabilirim. Ağzımda kaç tane azıdişi kalmış görmediniz mi?

Sessizce, ağzını ardına kadar açar, kadınlar korkmuş görünür, ama Jandarma'nın dudaklarını kıvırarak, dişlerini incelerler.

ANNE: Öylesine, birdenbire sen'le siz'den söz etmeye başladık.

JANDARMA: Ama siz istediniz bunu. Bir daha tekrarlanmasın. Öyle canınızın istediği her şeyi yapmanıza göz yummamalıyız. Sizi yavaş yavaş bizim tarafa çekmeliyiz, ama sizi de bizi de güç duruma düşürmeden, her zaman bunu demişimdir. Hem anlayışlı insanlarla, ki var öyleleri, yapılmayacak şey değil ki, ama bizi boktan bir duruma sokmak isteyenlerle bu iş yürümez. *(Leyla'ya:)* Şu da toz olmaya kalkıştı bir de! Ama seni ben değil de bir başkası yakalarsa, sonuç ne olur: ikimiz de esaslı bir paparayla, iyi bir kötek yeriz.

LEYLA: Layık olduğum şey de bu. İstediğim de bu.

JANDARMA: Eşek sudan gelinceye kadar döverler.

LEYLA: Daha iyi ya. Kodese mosmor bir suratla, saçlarım gözyaşlarımdan, sümüğümden yapış yapış, kaburgalarımdan biri kırıldığı için de yamulmuş bir halde gideyim...

JANDARMA: Size eskisi gibi davranamayız artık biliyorsun. *(Biraz bozularak.)* İnsanca davranmak istiyoruz, ben de insanca davranmak isteyenlerdenim, ama siz kaşınıyorsunuz. Duvar saati meselesini yukarıda, jandarma onbaşısının karşısında halledeceğiz. Plastik mi yoksa mermer mi, mutlaka plastiktir. Günümüzde köylerde, panayırlarda, pazarlarda satılan şeylerin hiçbiri artık eskisi gibi değil.

LEYLA: Çöplerden topladıklarımız da az çok kötü durumdalar.

JANDARMA: Sırf bunun için bile ceza yemeniz gerekir. Büyük şehirde, bozuk bir eşyaya sahip olan pek çoktur, ama evini bunlarla doldurmanın âlemi yok artık. Sizin barakanız ev değil, doğru, ama sanki

evinizmiş gibi. Serseriler! Size menediyeti getirdik, ama siz serseri gibi yaşamayı sürdürüyorsunuz. Köprü altlarında bile değil! Harabelerin dibinde. Her şeyi, her şeyi getirdik size: okulları, hastaneleri, jandarma karakolunu, ama bütün bunlar sizin için birer hiç. Hava civa. Kırık bir bardak, bozuk bir duvar saati... *(Omuz silker. Leyla'ya:)* Hazır mısın?

ANNE: Örtüyü al.

LEYLA, *bir örtü göstererek*: Bunu mu?

ANNE: Hayır onu değil. Yeterince delik değil.

JANDARMA, *Anne'ye*: Ona en deliklisini mi vereceksin?

ANNE: Onu ilgilendiren şey deliklerdir. Örtüde ne kadar çok delik varsa, o kadar işine gelir. Hatta en çok işine gelen şey, geceleyin bir deliğin içinde kıvrılıp uyumaktır. İçinden sadece kuzey rüzgârıyla bir gübre kokusunun geçtiği bir delik bulmak onun için ideal olurdu.

JANDARMA: Benden günah gitti, siz yine de evinizdeymiş gibi hareket edin!.. Ama ona hakikaten ısmarlama bir delik gerekirse, ben ve arkadaşlarım el ele verip, ona istediği ölçülerde ve biçimde esaslı bir delik yapabiliriz. Topu topu kaça ve neye patlar ki. Delik meselesini siz merak etmeyin, deliğine kavuşacak, bu işi oldu bilin... *(Çıkar. Anne dört saniye yalnız kalır, sonra Jandarma yine girer, yalnızdır, yırtıcı bir hali vardır, örtüyü sürüklemektedir. O sırada, Leyla'nın paravanın üzerine çizdiği duvar saati çok güzel bir sesle çalar. Anne bundan gurur duymuş gözükür.)* Ah Müslümanlar! Ne dolaplar çevirdiğinizi bilmiyor değilim! Bir gün -ah! Morbihan'da amma da eğlenmiştik ha!- bir karnaval günü, bir çarşaf ve bir bulaşık beziyle Arap karısı kılığına girmiştim; bir anda, birden zihniyetinizi anladım. Bütün mesele gözlerde. Ve şartlar beni buna mecbur ederse, yaralı olduğuma da iki kız babası olduğuma da bakmam, yine peçe takarım.

Dediği gibi örtüye sarınır ve Leyla'nın çıktığı yönün aksi yönünde sahneden çıkar, yani sahnenin gerisinden, sağdan çıkmak için, yanlamasına geri geri giderek sahneden geçer.

Dokuzuncu tabloyla ilgili ayrıntılı açıklamalar

Daha önce de söylediğim gibi, Jandarma'nın ayakkabılarının tabanları çok kalın olacak. Üniformasının üzeri madalya dolu, rütbe şeritleri de gümüş olacak.

Aşağıdaki mizansen düzeni gereği gibi yerine getirilmelidir: Tablonun sonunda, geri geri yürüyüp, sahneyi yanlamasına geçen Jandarma, böylelikle Leyla'nın çıktığı yönün aksi yönünde dışarı çıkar, çünkü Leyla, dört ayak üstünde, sahnenin solunda duran paravanın arkasına saklanmıştır.

Bu ailenin alçalmasını göstermek için yazılan bu sahne üzerine söylenecek pek bir şey yok.

Bununla birlikte, bu sahne o şekilde oynanmalıdır ki, seyirci, Jandarma'nın Tanrı değilse bile, Tanrı'nın hizmetindeki Baş Melek olduğu ve iki kadının da durmadan günah işleyen yaratıklar olduğu izlenimini edinsin. Demek ki, Jandarma'nın karşısında son derece alçalmış bir halde duracaklar. Bu arada, Leyla'nın yüzünün, oyun boyunca kukuletayla gizlendiği de unutulmamalıdır.

Oyuncular, oynamak için, -ama bu yazdığım bütün piyes için geçerlidir-, kendi içlerine dönmeye, sadece yaptıkları işi düşünmeye, "salonu unutma"ya çalışmalıdırlar, dünyayı unuttuğumuz, yok saydığımız gibi. Sonuçta, bakışlarındaki parıltı yokluğunun, bu kendileri üzerine yoğunlaşmayı yansıtacağını sanıyor ve buna güveniyorum. Bu sahnede oyuncular, diğer sahnelerde olduğundan daha da fazla, "seyirciye oynama"malıdırlar.

Ama, oyun boyunca "salonu unutma"ları seyirci tarafından hissedilmeli, neredeyse seyirci için onur kırıcı bir nitelik taşımalıdır.

ONUNCU TABLO

Her biri beşer kanatlı olan üç paravan şu şekilde yerleştirilmiştir: ikisi sahnenin her iki yanında, sahnenin kenarına oldukça yakın durmakta, diğeri ortada, geride, bir portakal bahçesini temsil etmektedir; her bir portakal ağacı, portakallarıyla birlikte, kapalı bir gökyüzü fonu üzerine çizilmiştir.

Sir Harold binici pantolonu giymiştir. Bay Blankensee de öyle. Bay Blankensee uzun boylu ve iriyarıdır. Göbekli ve büyük kıçlıdır, bunun nedenini birazdan öğreneceğiz. Favorileri ve bıyığı kızıldır. Siyah ve sarı çizgili bir pantolon giymiştir. Fraği eflatundur. Hâkim yaka -ya da dik yaka- ama çok yüksek.

Arap işçiler Avrupai tarzda biçilmiş kostümler giyeceklerdir, ama renkleri cart ve uyumsuz olacaktır.

İki sömürgeli: Sir Harold ile Bay Blankensee. Üç Arap: Abdül, Melik, Nasır. Sir Harold'la Bay Blankensee, sıraya dizilmiş olarak yeri çapalayan Arapları dikkatle izlemektedirler. Arapların hareketleri, yaptıklarının tamamen sahici olduğu izlenimini vermelidir.

SİR HAROLD, *tumturaklı*: De Hainaut! De Hainaut düşesi mi?.. De Hainaut düşesi mi dediniz? Mantar meşelerinden söz ediyordunuz...

BAY BLANKENSEE, *gururla*: Her şeyden önce güllerim! Benim biricik övünç kaynağım! Afrika'nın en güzel gül bahçelerinden birine sahip olduğumu sanıyorum azizim... *(Sir Harold'un bir hareketi üzerine.)* Hayır, hayır, sadece özel zevkim için, güllerim beni mahvediyor yoksa! Güllerim, onlar benim dansçı kızlarım! *(Güler.)* Onları koklamak için geceleyin yatağımdan kalkarım.

SİR HAROLD, *çapalamayı kesen Abdül'le Melik'e bakar*: Geceleyin mi? Yolunuzu bulabiliyor musunuz bari?

BAY BLANKENSEE, *hınzırca gülümseyerek*: Zor oluyor elbette, ama işin püf noktasını buldum. Karanlıkta onları göremediğim için, oysa ki onları tek tek isimleriyle çağırabilmeyi, okşayabilmeyi istediğim için, her gül ağacına farklı bir notadan çalan bir çıngırak taktırdım. Öyle ki, geceleyin onları kokularından ve seslerinden tanıyorum. Güllerim! *(Lirik.)* Tıpkı hazırolda duran bir istihkâm kazmacı neferi gibi, ağırbaşlı bir sap üzerindeki güçlü, sert, üçgen dikenli güllerim!

SİR HAROLD, *kuru bir sesle*: Rüzgârlı gecelerde kendinizi İsviçre'de, bir inek sürüsünün ortasında sanırsınız. *(Ve aynı tonda, Abdül'le konuşarak, sözüne devam eder:)* Kavgalarınızı buraya taşımamanız gerektiğini söyledim. Arap, Arap'tır. Bunu daha önceden düşünmeniz ve bana bir başkasını bulmanız gerekirdi.

MELİK: Bir Arap'ın hiçbir zaman pek değerli olmadığını biliyorum, Sir Harold. Ama gidip bir arkadaşın cebinden para çalmak hoş bir şey mi sanıyorsunuz? Ya bizim için, bir hırsızla birlikte çalışmak hoş bir şey mi? Onunla aynı anda, aynı şekilde toprak yığınlarının üzerine eğilmek, aynı onun gibi bel ağrıları çekip, acaba bu yüzden hırsızlık sizin de içinize işler mi diye düşünmek.

SİR HAROLD: Beni uyaran oldu mu ki? İşe alındığına göre, burada kalacak.

Bir es.

ABDÜL: Kendi başımıza ondan kurtulabileceğimizi umuyorduk.

SİR HAROLD, *kızgın*: Peki sebep? Patron ben miyim, değil miyim?

MELİK: Oh yes! Oh yes, Sir Harold. Siz bizim babamızsınız. Yazık ki sizin çocuklarınız değiliz.

SİR HAROLD, *uzağa bakarak*: Nerede o?

MELİK: Ulu ağaçlı Nymphes ormanı tarafındaki limon ağaçlarının dibini eşeliyor. Orada gördüğünüz kırmızı şey var ya, onun ceketi.

SİR HAROLD, *öfkeli*: Karantinada!.. Onu karantinaya aldınız!.. Hem de benim emrim olmadan, hem de bana bir şey demeden!..

NASIR, *atılarak*: Dallara asılmış ya da otların üzerine bırakılmış ceketlerin yanına sokulmak için işe girdi o. Pekâlâ. Ama işi baltalıyor, işin içine ediyor, pasaklının teki. Leş gibi kokması da cabası. İki adım ötede olunca halimiz kalmıyor. Pisliği bütün ekibe bulaştı, şerefimiz beş paralık oldu!..

SİR HAROLD: Karantinada! Hem de benim emrim olmadan! Çabuk geri gelsin. *(Bağırır.)* Said! *(Ötekilere:)* Benden hiçbir zaman hiçbir şey almadı. Buna yeltenmeyi de aklından geçirmesin zaten! O halde, sizi soysun soymasın, hoşunuza gitsin gitmesin, o da diğerleri gibi bir Arap işte. Çalışıyor, elimin altında işte. Sizinle birlikte gidip toprağı işleyecek. *(Hâlâ oldukça uzakta olması gereken Said'e:)* Beni dinliyor musun? İş konusunda ve iş sırasında birbirinizle anlaşacaksınız; yan yana bir sıra halinde, elde çapa, güneş yönünde ilerleyeceksiniz. Anlaşıldı mı. Dalaşmak yok. Burada benim topraklarımdasınız, topraklarımda çalışmak ve arkadaşlığı tatmak için. Evinizde, işleri dilediğiniz gibi sarpa sardırın, hem neden olmasın, bu sizin hakkınız, canınızın istediği bütün ahlaki titizliği gösterin. İyice anlaşıldı mı? Pekâlâ, birazdan hava kararacak. Günbatımı yaklaşıyor, evlerinize dönün. İyi akşamlar. *(Üç Arap, omuzda çapa, tek sıra halinde sol kulisten çıkarlar. Onlar gözden kaybolur kaybolmaz, Sir Harold bağırır:)* Abdül!.. Nasır!.. Said!.. Melik!.. yarın sabah saat dörtte işbaşı. Daha toprak nemliyken. *(Bay Blankensee'ye:)* Fena değil, değil mi? Onları isimleriyle çağırmayı asla unutmamak gerek... Abdül... Said... Melik... Nasır...

BAY BLANKENSEE, *Sir Harold'a:* Doğru ton bu işte. Hem sert, hem samimi. Yine de tetikte olmalısınız. Çünkü günün birinde size kafa tutup... karşılık verebilirler...

SİR HAROLD: Tehlike orada işte. Karşılık vermeyi alışkanlık edinirlerse, düşünmeyi de edinirler. Ancak!.. Üç yüz elli tanesini birden çalıştırıyorum. Onları kırbaçla yola getiremem ki artık. Temkinli olmalıyım. *(Arapların çıktıkları kulise bakar.)* Şu Said? Öyle bitirim ki! Aslında ötekiler gibi, ne daha kötü...

Sir Harold'la Bay Blankensee, bundan sonraki replikleri, bir yukarı bir aşağı yürüyerek ve sırtlarını hafifçe paravanlara dönerek söyleyeceklerdir. Yürüyerek ya da getirdikleri, ya da Arapların getirip götüreceği sandalyelerde sırt sırta otururak.
Yavaş yavaş karanlık çöker.

BAY BLANKENSEE: Silahlısınız tabii, *(Sir Harold revolverinin kılıfına vurur.)* Avrupalı ustabaşılarınız da öyledirler o halde!

SİR HAROLD: Hepsi. Ama onlardan da kuşkulanacak hale geldim: onları tanırsınız: İtalyanlar, İspanyollar, Maltalılar... hatta Korfu'lu bir de Yunanlı... havada komünizm kokusu var.

Onlar konuşurken, bir Arap eğilerek içeri girmiştir ve her portakal ağacının dibine, tebeşirle sarı bir alev çizer, sonra gözden kaybolur.

BAY BLANKENSEE: Ben hepsini Rhin kıyılarından getirttim... Disiplin... dürüstlük... Benim başımı işçiler ağrıtıyor.

SİR HAROLD: Siz?..

BAY BLANKENSEE, *hazırolda:* Batav'ım (1). Büyük büyük dedem. Ama karımın tarafı daha yenilere daya-

(1) Eskiden Rhin nehrinin deltasında yaşayan Cermen halkı (ç.n.)

nır: babası memurdu. Postane'de. *(Bir an.)* Bu ülkeyi bizim gibi insanlar yarattı diyebiliriz.

SİR HAROLD: Mantar meşesi mi yetiştiriyorsunuz?

BAY BLANKENSEE: Yüz beş bin yüz on iki kütük! *(Sir Harold'un hayranlık belirten hareketi.)* Şikâyetimiz yok, fiyatları çok düşük tutan Portekiz'i hesaba katmazsak tabii. Buna bir de gittikçe daha çok kullanılan plastik tıpaları da ekleyin. Evet, daha dayanıklılar, doğru, ama şaraba ya da madensularına buradaki mantarın kattığı kokuyu vermiyorlar. Tirbuşon fabrikamın ortadan kalkması kaçınılmazdı. Bir umut vardı onun için! Büyük şehirdeki gürültü korkunç boyutlara ulaşınca, duvarların mantar tabakalarıyla kaplanması düşünüldü. Maalesef bu umut da kısa sürdü! Gürültüye karşı girişilen yoğun mücadele ve yeni ses geçirmezleştirme yöntemleri yüzünden -her şey gibi, bu yöntemler de suniydi tabii.

SİR HAROLD: Hangi yeni yöntemler?

BAY BLANKENSEE: Sıkıştırılmış mantar tozu.

Bir başka Arap, aynı birincisi gibi içeri girmiştir ve ikinci paravanın üstündeki portakal ağaçlarının dibine alevler çizer.

BAY BLANKENSEE, *tiksintiyle*: İçine odun talaşı karıştırıyorlar. Odun da odun olsa! İskandinavya karaçamı! Her şey hileli. Ama önemli olan gül ağaçlarımı kurtarmak. Sömürgecilerin aleyhinde konuşurlar, daha da konuşacaklardır, ama burada bu kadar güzel bir gül bahçesi varsa, onların en alçakgönüllülerinden biri sayesinde var!.. *(Biraz soluk alıp dinlenir ve gülümseyerek, pantolonunun kemerinde birkaç delik gevşetip açıklamada bulunur.)* Küçük yastığım var da...

SİR HAROLD, *ilgilenmiş*: Aa, yastığınız var demek. Arkanızda da vardır kuşkusuz.

BAY BLANKENSEE: Denge açısından. Benim yaşımda olup da, götü göbeği yerinde olmayan bir adamın

pek itibarı olmaz. O yüzden de birazcık hile yapmak gerekir... *(Kısa bir es.)* Eskiden, perukalar vardı...

SİR HAROLD: Bu sıcakta da hiç çekilmez. Üstelik o kayışlarla.

BAY BLANKENSEE: Çok iyi halletmişler, biliyor musunuz. Doğrusu kayış filan yok ortada. Önlü arkalı içi doldurulmuş bir çeşit dona benziyor daha çok, ki bu da insana oturaklı bir görünüm veriyor.

SİR HAROLD: Peki ya oda hizmetçisi...

BAY BLANKENSEE: Haberi yok. Tedbirliyimdir. Su bardağının içindeki takma diş ya da camdan bir göz kadar nazik bir mesele bu: özel sırlar. *(İç çeker.)* Evet, bu hileler kendimizi kabul ettirebilmek için... saygı ve hayranlık uyandırmak için gerekli! Ama ben, bir savunma tekniği ayarlamada bana yardımcı olur musunuz diye sizi görmeye gelmiştim.

SİR HAROLD: Az önce de size söylediğim gibi, elebaşlarından biri, Süleyman öldürüldü. Bütün bölge kaynıyor. *(Tabakasını uzatarak.)* Sigara?.. Ateşiniz var mı?.. *(Üçüncü bir Arap, ilk ikisi gibi içeri girmiştir ve üçüncü paravanın dibine alevler çizer.)* Köy bekçilerinin denetimine rağmen, her gece on ya da yirmi tane telgraf direği kesiliyor biliyorsunuz. Bunlar zaten öldürülmüş ağaçlardı, doğru, ama sonra zeytin ağaçlarına... asırlık ağaçlara geçecekler... bu da doğru, ama daha da sonra portakal ağaçlarına, şeylere...

BAY BLANKENSEE, *sözü tamamlayarak*: ...mantar meşelerine. Mantar meşelerimi severim. Ulu mantar meşesi ormanından daha güzel bir şey yoktur, özellikle de adamlar kabuğunu soymak için kütüğün çevresinde dönerlerken. Sonra birden ağacın eti ortaya çıkar, çığ ve kanlı kanlı! Bizle, bizim bu ülkeye olan sevgimizle alay edebilirler, ama siz, *(Duygulanmıştır.)* sevgimizin gerçek olduğunu biliyorsunuz. Bu ülkeyi biz kurduk, onlar değil! Onların arasından, bu ülke hakkında bizim gibi konu-

şabilen bir kişi bile bulamazsınız! Güllerimin dikenleri hakkında da.

SİR HAROLD: Bir şeyler söylesenize.

BAY BLANKENSEE, *Mallarmé'den şiir okur gibi*: Sapı düz, dimdik. Yaprakları yeşil, sağlıklı, pırıl pırıl, dikenleri de sapın üzerinde ve yaprakların içinde. Yıldızçiçeğiyle şaka edildiği gibi şaka edilmez gülle, dikenleri bu çiçeğin şakası olmadığını söyler gibidir, onu koruyan onca silah -kale burçları, savaşçılar da diyebilirsiniz!- bir Devlet başkanı bile ona saygı göstersin diyedir. Biz dil ustalarıyız. Nesnelere zarar vermek dile zarar vermektir.

Sir Harold kibarca alkışlar.

SİR HAROLD: Ve dile zarar vermek günahtır. *(Acı acı.)* Azamete zarar vermektir.

Bir Arap sürünerek girer ve portakal ağaçlarının dibine çizilmiş olan ateşi üfleyip tutuşturur. Bu beyefendiler onu görmezler.

BAY BLANKENSEE: Bir Alman operetinde, şimdi hangisi olduğunu hatırlamıyorum, şu repliği duydum: "Şeyler, onları daha iyi bir hale getirmeyi bilenlere aittir..." Portakal bahçelerinizi kim daha iyi bir hale getirdi, ya benim ormanlarımı ve güllerimi, kim? Güllerim benim kanımdır, canımdır. Bir an sandım ki ordu...

İkinci bir Arap girer ve o da birincisi gibi ateşi körükler.

SİR HAROLD: Aptallık. Tahta perdenin arkasındaki toy bir oğlan gibi, Ordu da kendi kendisiyle oynuyor. Kendini her şeye tercih eder... *(Acı acı.)* ...özellikle de güllerinize.

BAY BLANKENSEE: Çekip gidelim mi?

SİR HAROLD, *gururlu*: Benim bir oğlum var. Ve oğlumun ata mirasını kurtarmak için, oğlumu feda ederdim.

BAY BLANKENSEE, *aynı tonda*: Güllerimi kurtarmak için... *(Kızgın.)* feda edecek kimsem yok.

Sürünerek. bir Arap daha girer: o da, portakal ağaçlarının dibine çizilmiş olan ateşi körükler.

Sir Harold'la Bay Blankensee sağdan çıkarlar. O sırada, paravanların arkasından, daha öncekiler gibi giyinmiş beş altı tane Arap sürünerek gelir ve alevler çizer, sonra da üfleyip tutuştururlar. Aralarında Said yoktur. Kulisten, tutuşan ağaçların çıkardığı büyük bir çatırtı duyulur. Sir Harold'la Bay Blankensee soldan girerler, yaptıkları tartışmaya kendilerini iyice kaptırmış gibidirler, büyük felaketi görmezler. Onlar girer girmez, kundakçılar paravanların arkasında hemen gözden kaybolurlar.

SİR HAROLD, *değneğiyle oynar*: Hem isteseydik bile, hırsız bir Arap ile hırsız olmayan bir Arap arasındaki o ince ayrımı biz nasıl yapardık? Acaba kendileri nasıl yapıyorlar? Eğer bir Fransız beni soyarsa, bu Fransız bir hırsızdır, ama bir Arap beni soyarsa, değişmez ki: beni soyan bir Arap olur, o kadar. Siz de böyle düşünmüyor musunuz? *(Gittikçe yüksek sesle ve hararetle:)* Ahlaksızlığın mülkiyeti yoktur - porno yazarları şunu iyi bilirler ki, hiçbir zaman mahkemeye çıkıp da, bir başka porno yazarı kendilerinden bir pozisyon aşırdı diye... iğrenç bir pozisyon, şikâyette bulunamazlar. *(Bay Blankensee bir kahkaha atar.)* Ahlaksızlığın mülkiyeti olmaz, işte formül bu. *(Gittikçe daha yüksek sesle, havayı koklayarak:)* Reçel kokuyor! Dikkatinizi çekerim, ahlakları olmasın demiyorum, onların ahlakı hiçbir durumda bizimkiyle tıpatıp aynı olamaz diyorum. *(Birden endişeli:)* Bunu da tahmin ediyor olmalılar. Az önce şu bizim üç külhanbeyi -bu kelimeyi de onlardan yürüttüğümüzü bu arada belirteyim, evet, kelime onlara ait ama biz çabuk hale yola soktuk- şu bizim üç külhanbeyi kendilerinden birinin hırsız olduğunu kabul ettilerse de, bunu bana söyleyinceye kadar uzun süre tereddüt ettiler... ah!.. havada bir şeyler var da... Hele şu Said'in ünü gitgide yayılıyor! Aslında...

Yeniden sol kulisten çıkarlar. Daha önce söylediğim gibi giyinmiş on, on iki kadar Arap yine sürünerek gelip, alevleri üfleyip tutuştururlar ve alevleri öyle büyük çizerler ki, tüm portakal ağaçlarını kaplar. Sir Harold'la Bay Blankensee geri geldiklerinde -sağ kulisten-, ortadan kaybolmuş olacaklardır.

BAY BLANKENSEE, *ikisi de tartışma yüzünden çok gergin görünürler*: ... iyi yürütülen bir politikaya. Ama Ordu ancak istemeye istemeye karışıyor buna. Bir köpek nasıl avı ararsa, öyle arıyor hasmını. Benim güllerim ya da sizin portakallarınız tehlikedeymiş, Ordu'nun umrunda değil. İcabında, hepsini talan eder, yaptığı gösteri daha çılgın olsun diye...

SİR HAROLD, *kafası bir şeyle meşgul gibi*: Aslında...

BAY BLANKENSEE: Ne yani, aziz dostum?..

SİR HAROLD, *bir gerçeği dile getirir gibi*: ... tahmin etmeliydim. *(Bir an.)* Zaten bir süredir, yabandomuzu derisinden eldivenimin gözetleme gücüne inanmaz olmuşlardı. (Daha da kaygılı.) Hem eldivenim de bana bilgi vermeyi kesmişti.

BAY BLANKENSEE: Bu salaklar sonunda gözümüzü açacaklar.

Onuncu tabloyla ilgili ayrıntılı açıklamalar

Üç paravan, bir önceki tablonun sonuna doğru ilerlemeye başlayacaktır.

Bay Blankensee de Sir Harold da anormal derecede uzun boylu olacaklardır.

Hiç birbirlerine bakmadan, çok keskin bir sesle konuşacaklar: neredeyse bağıracaklardır, kudurmuş gibi, İspanyol radyosunda konuşan general Franko gibi.

Bu sahneyi oynarken dikkatli olmak gerekir: bu bir komedi sahnesi değildir: Bay Blankensee ile Sir Harold haklı olduklarına kesinlikle inanmaktadırlar. Seslerinin yüksek tonuna rağmen, erdemlerinden emindirler: onlar dil ustalarıdır.

Sahnenin başlangıcında çalışan Arapların sırtları kambur olacak, buna karşılık, yangın çıkarmaya gelenler çok çevik, çok hareketli olacaktır: yıkıcılık, bozgunculuk tekniğini önceden bilmektedirler. Hareketleri çok iyi düzenlenmeli, bunlara bir doğaçlama görünüşü verilmelidir.

Sir Harold'la Bay Balankensee'nin el kol hareketleri çok geniş, çok kendinden emin olacaktır. Aynı zamanda da iyice hesaplanmış, iyice ölçülüp biçilmiş. Ama bu, halihazırda Fransa'da var olan oynayış tarzının yerini alabilecek bambaşka bir oyun ekolüdür. Oyuncular nasıl yapmalılar ki, kendileri bir sömürgeli karikatürü olmadan, seyirciye kendi görüntüsünü yansıtabilsinler?

Köle ruhlu Araplarla kundakçı Araplar, Sir Harold'la ve Bay Blankensee ile aynı işleve sahip olsunlar diye ne yapmalı?

Onlar da dev gibi olacak.

Bay ve Bayan Blankensee de dev gibi olacak.

Jandarma, üstüne o güzel üniformasını geçirmiş olan Gardiyan'dan başkası değildir.

Bu oyunun -*Paravanlar*'ın- okuru, olur olmaz şeyler yazdığımı hemen fark edecektir. Örneğin, şu güller hakkında. Bay Blankensee çiçek yerine dikenlere övgüler düzüyor. Oysa bahçıvanlar bilirler ki dikenlerin fazlalığı, çiçeği özsudan ya da gelişmesini, güçlenmesini sağlayan diğer şeylerden, taçyaprakların güzelliğinden yoksun bırakır. Çok fazla diken zararlıdır, Bay Blankensee ise bunu bilmiyor gözükür. Onun işi gül yetiştirmek değil, komedidir. Ama bu sömürgeliyi ve onun gül bahçesini icat eden benim. Benim hatam bir gösterge olabilir, olmalı. Benim işlediğim bu hata yüzünden, çiçeklerle uğraşmaktansa, dikenlerin ya da sikenlerin -neden olmasın- güzelliğiyle uğraşan Bay Blankensee, gül bahçesini bırakıp Tiyatro'ya girer.

Belki tüm öteki sahneler için de aynı şey söz konusudur, bunu, farkı anlamak açısından bir şekilde söylemek gerekir.

Bu oyunda -ama inkâr etmiyorum ki, yo hayır!- fena halde saçmalıyor olacağım.

ONBİRİNCİ TABLO

Ön planda, yani sahne zemininde, iki paravan: sağdaki de soldaki de üçer kanatlı. Üstlerinde hapishane sözcüğü okunur. Said sağdaki paravanın dibine uzanmıştır. Leyla soldakinin önüne çömelmiştir. Sahnenin ortasında bir sandalye, üstünde uyuyakalan Gardiyan horlamaktadır. İki paravanın gerisinde, oldukça yüksek bir estradın üstünde, sağ kulisten gelen ikinci bir paravan az sonra ortaya çıkacaktır. Bay ve Bayan Blankensee'nin penceresiyle balkonunu temsil edecektir. Ama daha önce, daha yüksek, dolayısıyla bundan daha geride bulunan bir estradın üstünde, soldan gelen gök mavisi bir paravan belirmiş olacak. Lejyonerlerle Teğmen bu paravanın önünde giyinip, silahlarını kuşanırlar.

LEYLA, *çok yumuşak bir sesle:* ...hızlı hızlı ve eğilerek yürüseydin, hele ceketinin düğmeleri ilikli olmasaydı, kimse gömleğinin altındaki konserve kutularının yaptığı şişkinliği fark etmezdi.

SAİD: *aynı yumuşaklıkta:* Eğer bu dediğinde haklıysan, durum daha da kötü, çünkü bana artık iş işten geçtikten sonra kaçmanın yolunu gösteriyorsun. Beni önceden uyarman gerekirdi...

LEYLA: Kodesteydim. Hücreye kapatılmıştım. Sana öğüt veremezdim ki.

SAİD: Öğüt istemiyorum, ama bana yol gösterebilirsin, uzakta ve kalın duvarların arkasında görünmez olduğuna göre... Hem beyaz... Hem pürüzsüz... Hem de erişilmez duvarların... Uzakta, görünmez ve erişilmez olduğun için bana yol gösterebilirsin. *(Bir an.)* Senin en fazla neren pis kokar?

LEYLA, *kendinden geçmiş*: Oo ben! Ben yanına yaklaşınca, kim yıldırım çarpmışa dönmez ki? Ben gelince, gece geri çekilir...

SAİD, *kendinden geçmiş*: Bozguna mı uğrar?

LEYLA: Küçük... küçük... küçücük olur...

BİR SES, *çok yüksek, kulisten*: Okunmuş kutsal ekmeklerle Latinceyi yutar yutmaz...

Birden, birinin ağzıyla çıkardığı bir borazan sesini andıran bir ses duyulur.
İşte o sırada, yukarıdaki estradın üzerinde, paravan kayar gibi ilerler. Paravanın saydamlığından, arkasındaki diz çökmüş beş lejnoyer görülür. Ayağa kalkarlar. Başı açık içeri giren Teğmen, kepini giyer. O kulisteki biriyle konuşurken, paravan yine ışık geçirmez olur.

TEĞMEN, *az önce konuşan oydu*: ...kaynar kaynar bir kahve dağıtsınlar. Sedyeciler, siz portatif ayin kürsüsünü sökün kaldırın, siz de Sayın Ordu Papazı ayin gömleğinizi, haçı, kutsal şarap kadehiyle kutsal ekmek çanağını er çantasına koyun. *(Teğmen kılıç omuz kayışını takar.)* Eldivenlerim! *(Bir lejyoner sol kulisten çıkar ve derisi gri renkli bir çift eldiven uzatır.)* Beyazları. *(Asker bir saniye kadar gözden kaybolur, bir çift beyaz eldivenle döner, selam verir ve çıkar. Teğmen, büyük bir titizlikle eldivenlerini giyerek.)* Canlanın. Yürekli olun. Yürekli ve taşaklı, boksoyları! Sizin aşk yatağınız savaş alanı olmalıdır. Sevişmeye gider gibi gidin savaşa!.. Çarpışmalar için süslenin!.. Ne kadar takınız, süsünüz varsa takıp takıştırın Beyler. *(Gözünü sol kulise diker.)* ...Ailelerinize, üstlerinde kurumuş kan, hatta meni lekeleri olan kol saatleri ve madalyalar gönderilsin istiyorum. İstiyorum ki... Preston!.. tabancam... Keplerinizdeki siperlikler çizmelerimden daha pırıl pırıl, tırnaklarımdan daha cilalı olsun istiyorum... *(Preston, bir diğer lejyoner, girer ve subaya, içinde tabanca olan meşin kılıfı uzatır, sonra çıkar. Teğmen bir yandan konuşur, bir yandan da*

kılıfı palaskasına iliştirir.) ...düğmeleriniz, kemer tokalarınız, kopçalarınız, çengelliğneleriniz, aynı benim mahmuzlarım gibi olacak: krom kaplı... Savaşta ve aşkta, astarlarınıza anadan doğma aşıftelerin ve el değmemiş Lourdes rahibelerinin resimlerini dikmenizi istiyorum, boynunuza altın ya da altın kaplama zincirler takmanızı... saçlarınıza briyantin sürmenizi, kıçınızdaki kıllara kurdele bağlamanızı -bu sözüm kılı olanlara, ama canına yandığımın, bir asker de kıllı olmalı!- ve yakışıklı olmanızı... Preston!.. dürbünüm. *(Yukarıdaki oyun tekrarlanır. Preston dürbün kutusunu getirir. Teğmen özenle kutunun kayışını boynuna geçirir, sonra kutuyu açıp çevreyi inceler, sonra dürbünü tekrar kutusuna koyar, yani... kısacası, oynar.)* Kıllı... ve yakışıklı! Unutmayın. İyi savaşçılar, cesur savaşçılar, kuşkusuz öyle, ama her şeyden önce yakışıklı savaşçılar. Yani: kusursuz omuzlar, gerekirse hileyle düzeltilir. Kaslı boyunlar. Boyun kaslarınızı çalıştırın. Bükerek, gererek, kasarak, çarptırarak, asılarak, bastırarak, eğerek, şişirerek, otuzbir çekerek... Kalın ve sert bacaklar. Ya da görünüşte öyle. Diz hizasında, kısa pantolonun altına... Preston!.. çizmelerim!.. *(Preston girer, subayın önünde diz çöküp çizmeleri bir bezle temizler.)* ...kısa pantolonun altına, dizleriniz kabarık gözüksün diye kum torbaları koyun, ne yaparsanız yapın, ama tanrılar gibi görünün! Tüfeğiniz...

BİR SES: Hay tanrılar götürsün! Tanrıların pantolonlarında kum torbaları! İçleri doldurulmuş tanrılar, duydunuz mu çocuklar.

Çavuş belirir ve Teğmen'i selamlar. Asker ceketinin düğmeleri açıktır, ama o aldırmaz. Pantolonunun düğmeleri de açıktır.

TEĞMEN, *sözünü sürdürerek*: Tüfeğiniz cilalanmış, ovularak parlatılmış, iyice temizlenmiş olacak, süngüsü, ucundaki o mücevher, tacın üzerindeki süs çiçe-

ği gibi, sancağın üzerindeki zambak (1) gibidir, süngünün çeliği çavuşun bakışındaki sertlikten daha acımasız...

ÇAVUŞ, *hazırolda*: Burda, teğmenim.

TEĞMEN: Rahat. Ve sizin bakışınız da süngü gibi olacak. Ve aşk. Elbette: savaş dehşetli bir s..işme âlemidir. Muzaffer uyanış! Çizmelerimi yeniden parlatın! Siz rüyasında düzdüğünü gören Fransa'nın dehşetengiz yarağısınız! Çizmelerim iyice parlasın. Preston! Güneşin altında savaş ve aşk istiyorum! Güneşin altında bağırsaklar deşilsin! Anlaşıldı mı?

ÇAVUŞ: Anlaşıldı.

TEĞMEN, *kulise*: Tamam mı?

BİR SES, *kulisten*: Tamam.

TEĞMEN, *yine kulise*: Sokulmak için geceden yararlanacağız, ama şafakta, güneş parlar parlamaz içeri gireceğiz. Kan akacak... sizinki ya da başkalarınki. Fark etmez. Nereden gelirse gelsin, hangi çeşmeden akarsa aksın, sıvıya karşı duyarlı olacaksınız... Walter, siz?..

Bunu izleyen replikler son süratle söylenecek.

WALTER'İN SESİ, *kulisten*: İki elim de kesilse, iki ayağım da kesilse ve kanım dört bir yandan fışkırıp açık ağzıma dolsa...

Bu sırada, Leyla'nın, Said'in ve Gardiyan'ın hafif horultusu duyulur.

TEĞMEN: Mükemmel. Hernandez, siz?

HERNANDEZ'İN SESİ: Hayır. Benden değil, ama deşeceğim karından kan fışkıracak!

TEĞMEN: Brandineschi, siz?

BRANDİNESCHİ'NİN SESİ: Kan, teğmenim. Benimki. Sizinki. Başkalarınki ya da taşlarınki, ama kan.

TEĞMEN: Hazır mısınız?

(1) Fransız monarşisinin simgesi. (ç.n.)

O sırada, Blankensee'lerin evinin penceresini temsil eden paravan sağdan girerek gelir.

BİR SES: Hazırız.

TEĞMEN: Ya küfürler? Uzak ülkelerde olduğumuz sürece, en yabani küfürleriniz dağı taşı inletsin. *(Çavuş'a:)* Çavuş! Adamlarınız lejyoner küfürleri döktürüyorlardır umarım? Adamların lirik, gerçekçi, sevdalı olmalarını istiyorum. *(Birden, daha sakin, neredeyse şefkatle:)* Ama, Beyler, bu tepelerin ardında insan deşeceksiniz, sıçan değil. Halbuki, Fellahlar sıçandırlar. Göğüs göğüse çarpışırken, şimşek hızıyla, bir an onlara iyi bakın -tabii buna fırsat verirlerse- ve çabucak onlardaki insanı keşfedin; yoksa sıçan öldürür, sıçanlarla savaş ve aşk yapmış olursunuz. *(Çok kederli, neredeyse cesareti kırılmış görünür.)* Anlaşıldı mı?

ÇAVUŞ, *bir paket sigara çıkararak*: Anlaşıldı.

Sigaranın birini yere düşürür. Teğmen sigarayı yerden alıp ona uzatır. Tek kelime etmeden, Çavuş sigarayı dudaklarına götürür.

TEĞMEN, *aynı cesareti kırılmış tonla*: Tamam mı?

Preston çizmelerini parlatırken, Teğmen dürbünüyle salonu inceler. Çavuş, sakin sakin, pantolonuyla ceketini ilikler.

ÇAVUŞ: Tamam.

LEYLA, *uyanarak*: Temkinli ve açıkgöz olmak sana düşer.

SAİD, *aynı şekilde*: Ama Tanrı yolu tıkamadan, kaçış yolunu bana göstermek de sana düşer. Hiçbir işime yaramıyorsun.

LEYLA, *alaycı*: Anlaşıldı mı?

SAİD: Anlaşıldı.

LEYLA, *aynı tonda*: Tamam mı?

SAİD: Tamam.

LEYLA: Seni utandırmaktan başka. Yine de, kodeste

seni yalnız bırakmamak için ne gerekiyorsa yapmamı normal karşılıyorsun.

SAİD, *çok sinirli*: Utancın, gölge gibi, yanımda ya da arkamda yürüyüp göze çarpması normaldir. *(Bir an.)* Söyle bakalım, ulusal karayolundan gideceğine ne diye arka yollardan geçtin? Karayolunda seni görür ama fark etmezlerdi, arka yollarda ise hırsızlığının kokusunu aldılar, çünkü leş gibi hırsızlık kokuyorsun.

LEYLA: Hep sonradan haklı çıkarsın. Ben çirkinleştikten sonra evlendin benimle. *(Bir an.)* Peki sen söyle bakalım, bakkalın kasasından niye para almadın? Elindeki bütün sabunu satmıştı...

SAİD: İki saat sonra tekrar uğradığımda, büyükbabası dükkândaydı. Tapyoka paketlerini sayıyordu, ona yardım etmek durumunda kaldım.

LEYLA, *aşırılığa varan bir acımayla*: Ama sen saymayı bilmezsin ki Said'cığım.

SAİD: Okuma yazma bilmem, ama saymayı bilirim.

Bir an.

LEYLA: Ya geçimsiz ve kötü yürekli bir kadın olsaydım... *(Bir an.)* Said...

SAİD: Bok ye.

LEYLA, *tatlı bir sesle*: Said... artık doğru dürüst dileniyorum.

SAİD, *hayranlıkla*: Vay bohçacı seni! Ve bunu ancak bu gece söylüyorsun ha?

GARDİYAN, *Leyla'yı tutuklayan Jandarma'dır, uyanmış ve ayağa kalkmıştır, kalın kaba bir sesle*: ...bütün işiniz bağırıp çağırmak, birbirinize sövüp saymak, sizin yüzünüzden gecelerim berbat oldu. Halbuki başgardiyan sizi koridorun iki ucuna yerleştirmeye özellikle dikkat etti, ama siz ille de mır mır söyleneceksiniz. Dırıltılarınız gidip geliyor, döşeklerinde uyuyan pezevenklerle hırsızların kulaklarını ve benim kulaklarımı delip geçiyor. Bırakın da gece din-

lensin biraz. Onun da sessizliğe ihtiyacı var. Şu Müslüman memleketi baştan başa karanlıktaki homurdanmalar, kırılan dalların sesi, çıtırdayan çakmaktaşları, tutuşan bir zeytin ağacı, arkalarında bir yanık kokusu bırakan aylaklar, ayaklanmalar sarmış... siz ikiniz ise, siz ikiniz, paçavralarınız içinde... dırlanıp duruyorsunuz...

İçi geçip uyur.

SAİD, *Leyla'yla konuşmasını sürdürerek*: Benim hücrem de karanlık. İçeriyi aydınlatan tek şey senin o çürük dişlerin, kirli gözlerin, iç karartıcı tenin. Senin o şahane gözlerin, buğulu gözlerin, biri kalk gidelim diyor, öbürü bok yeme otur diyor: bu sensin işte. Ya o iç karartıcı tenin: laik bir ilkokul öğretmeninin boynundaki eski püskü ipek bir kaşkol: bu sensin işte. Gözlerimi senden ayıramıyorum...

LEYLA, *usulca*: Sen her bir parçam için şöyledir böyledir dedikçe, babamın fiyatı indirmesinden de aklını ayıramıyordun değil mi? Yükün hafiflesin diye: çünkü beş kuruşun yoktu. Soyulmuş bir kabuk gibi beni...

SAİD, *hüzünlü*: Babanla ben en düşük fiyatta çabuk anlaştık.

LEYLA: Ben de senin o söylediğin yere inmek için, alçalmak için iyi niyet gösterdim, hem de öyle az buz değil, ne iniş! Artık oraya tek başıma gidiyorum. Hatta, neredeyse eteğime yapışmanız gerekir...

SAİD: Acaba sende takdire değer yerler var mıdır hâlâ? Eğer sen var diyorsan...

LEYLA: Elbette var, ama onları takdir edecek kişinin kalbi dayanıklı olacak... *(Bir an.)* Beni hiç dövdün mü Said?

SAİD: Her gece buna hazırlanıyorum. Buradan çıkar çıkmaz bir tane patlatacağım.

Bir es. Birinin konuştuğu duyulur.

İDAM MAHKÛMUNUN SESİ, *çok erkeksi ve kararlı*: Ha-

yır. Eğer bir daha yapacak olsam: gülümseyerek karşısına geçer ve ona yapma bir çiçek verirdim, tıpkı hoşlandığı gibi. Eflatun satenden bir süsen çiçeği. Bana teşekkür ederdi. Filmlerdekilere benzer o sarışın fıstıklarının hiçbiri, benimkiler kadar fasa fiso, ama tatlı bir gülümsemeyle söylenen sözler dinlememiştir. Ancak ve ancak...

LEYLA, *hayran*: Kim bu?

GARDİYAN, *homurdanarak*: İdam mahkûmu. Annesini öldürdü.

İDAM MAHKÛMUNUN SESİ: ... konuşmam bittiğinde, o gülü koklayıp gri saçlarına taktığında, ben onun... *(Ses gittikçe coşar ve sonuna doğru ezgi mırıldanır ve şarkı söyler gibi olacak.)* zarifçe karnını yarardım. Bağırsakların dökülüşünü seyredebilmek için iç etekliğin katlarını bir bir, zarifçe kaldırırdım ve parmakların mücevherlerle oynadığı gibi ben de bağırsaklarla oynardım. Ve sevincimi aktarırdı bakışlarım annemin şaşkın bakışlarına!

Bir es.

SAİD, *hüzünlü*: Şarkı söyleyebilecek noktaya gelmiş.

GARDİYAN, *sertçe*: Şarkı söylemesi *gereken* noktaya. Size gelince acemi çaylaklar, kapatın çenenizi!

Bir es.

Armonikayla çalınan Marseillaise'in birkaç mezürü duyulur.

Leyla'yla Said gözlerini yumarlar. Gardiyan horlar.

Işıklar yanar. Blankensee'lerin yatak odası. Bayan Blankensee, paravanın üzerine çizilmiş pencerenin önündedir. Karşıya çevirdiği bir tabanca vardır elinde. Bay Blankensee odada bir şeyler aramaktadır. Bayan Blankensee'nin üstünde mor bir sabahlık vardır.

BAYAN BLANKENSEE, *bir solukta*: Fa diyez.

BAY BLANKENSEE, *aynı şekilde*: Mareşal Joffre'un karısını vurmuşlar.

BAYAN BLANKENSEE: Nerede şimdi?

BAY BLANKENSEE: Korkma sevgilim. Bütün gül bahçesine tuzak kuruldu. Ben kendi ellerimle, bütün ağaçlıklı yollara kurt kapanları kurdum. *(Dişlerini gıcırdatır.)* Senin dişlerinin bir gülü ısırı ısırıverdiği gibi, benim tuzaklarımın çelik çeneleri de -düşünsene, bu kapanlardan elli tane var, hem tarhların içinde, hem de iki yanı ağaçlı yollarda- çelik çenelerin nasıl sabırsızlandıklarını görmüyor musun? Isırmaları gerek.

BAYAN BLANKENSEE, *duygulanmış*: Sevgilim!

BAY BLANKENSEE: Korkmuyor musun?

BAYAN BLANKENSEE: Sen burdasın ya. *(Bir an.)* Bu sabah, Arap şehrinde bir şeylerin kıpırdadığını hissettin mi?

BAY BLANKENSEE: Her şey kıpırdıyor. Ortalık öyle sakin ki, her şey korkunç bir hızla kıpırdıyor sanki.

BAYAN BLANKENSEE: Bizi etkilemek istiyorlar.

BAY BLANKENSEE: Ya da korkuyorlar...

BAYAN BLANKENSEE: Aynı şey... *(Bir el hareketi.)* Bir şey kımıldadı...

BAY BLANKENSEE: Servi ağacı. Gidip bakacağım... Yakalanan var mı acaba, bilmek isterdim. Bağırmamak için dişlerini sıkıyorsa, o halde çelik çeneler niye bağırmıyor... *(Bir şey arar gibidir.)* Nerede...

BAYAN BLANKENSEE: Ne? Yastığın mı?... Hizmetçi bu sabah odayı toplarken bulmuş. Dikmek için yanına aldı.

BAY BLANKENSEE, *yıldırımla vurulmuş gibi*: Bulmuş!.. Almış ha!.. Dikmek için!..

BAYAN BLANKENSEE: Onu aklından çıkarmamalıydın. Birkaç gündür giymeyi unutuyor, orada burada bırakıyorsun... Kendini koyverdin, bunun da sırası değil...

BAY BLANKENSEE: Peki ... şüphelenir mi dersin?..

BAYAN BLANKENSEE: Giderek kurnazlaşıyorlar. Onunla konuşup, neler bildiğini öğrenmek istedim. Onu gözetledim, bir tarhın arkasından geçiyordu, ben de

yoluna çıkayını istedim. Ortada hiçbir şey yokmuş gibi yaklaştım ve... kiminle karşılaştım dersin?..

BAY BLANKENSEE: Onunla mı?

BAYAN BLANKENSEE: Jandarma Antomarchi'yle.

BAY BLANKENSEE: Ne istiyormuş?

BAYAN BLANKENSEE: Her zamanki gibi kem küm etti sersem, sonra da kaçıp gitti. *(Bay Blankensee omuz silker.)* ...Çıkıyor musun?

BAY BLANKENSEE: Göbeğimde yastığım olmadan güllerimin içine nasıl çıkarım?

BAYAN BLANKENSEE: Gece ama.

BAY BLANKENSEE: Daha kötü ya. Yastığım, itibarımın en önemli bölümüdür. Çizmelerim de öyle. Çizmelerim olmadan güllerimin kokusunu nasıl alabilirim. Hem ya hayvanın biri ayağından yakalanmışsa, can çekişiyorsa...

BAYAN BLANKENSEE, *anlayışlı*: Biliyorum sevgilim. Takma saçlarım olmayınca ben de senin gibi oluyorum, ama mademki karanlık... *(Okşayıcı.)* Aynı bana geldiğin gibi git güllerine: donla...

BAY BLANKENSEE, *heyecanlanıp onu öperek*: Düşman etrafımızda. Yastığım da yok artık... ne kıçımda, ne de karnımda... Her şey bize ihanet ediyor, ama sen, sen buradasın...

BAYAN BLANKENSEE, *aynı heyecanla*: Aşkım! İhanet artık eskisi gibi değil. Eskiden, büyük büyükannem anlatırdı, düğünlerinden bir gün önce nişanlılar birleştirilirmiş. Erkek dişinin kızlığını bozarmış ve beyaz gelinliğin altından gözükmeyen kırmızı bir leke, aşkın Tanrı'dan daha güçlü olduğunu kanıtlarmış. Tanrı'ya elbette ki inanmak ve ihanet etmek gerekir. Dini tören sabahı, portakal çiçeğinden tacı çok güzelmiş!

GARDİYAN, *uykusunda*: Günah üzerine kurulmuş koca bir hayat!

BAYAN BLANKENSEE: Günah üzerine kurulmuş koca bir aşk hayatı, diye anlatırdı büyük büyükannem.

Aşk bir ihanetle başladı mı, hâlâ riayet edilen bir düzenin gizli yarası gibi sürüp gidermiş.

BAY BLANKENSEE: Seninle evlendiğimde bakire olduğun için ve seni rahibin karşısına bakire olarak götürdüğüm için mi her şey boka sarıyor dersin?..

BAYAN BLANKENSEE, *bir yerine spazm girmiş gibi*: Canım sevgilim, her şey boka sarıyor!..

Çok heyecanlanmış olan Bayan Blankensee'nin tabancayı ateşlediği çok açık seçik görülüyor. Bu paravan kararır.

LEYLA, *gırtlaktan gelen bir sesle ve panayırlarda aylak aylak dolaşanlara seslenildiği gibi seslenerek*: Kim... kim? Said'i kim görmedi daha, aynasızlar pestilini çıkardıklarında kemikleri kırılan, her tarafı dağılan Said'i? Kan tüküren, salyası sümüğüne karışan, vücudundaki her delikten bir şeyler sızan Said'i görmeyen var mı?...

SAİD, *aynı tonda*: Ya karımı kaçarken görmeyen var mı -gidip görün, gidip de görün onu!-, arkasından yağan taşlardan kaçarken değil, çuvallardan, hem de ne çuvalı bilin bakalım, yumruklardan, sopalardan...

LEYLA, *her replikte, biri ötekinden daha yüksek sesle bağırmaya çalışır*: ...ceketlerin etrafında dolaşan kocamı...

SAİD: ...Başı önde koşuyor, bacakları çarpık...

LEYLA: ...dolanıp duran, otların arasında emekleyerek, ne var ne yok mideye indiren...

SAİD: Gökteki kuşlar tepesine sıçınca taştan heykele dönüşür benim karım. Bir gün sabah saat dörde doğru Verona'daki Leopardi Meydanı'nda gördüm seni, güvercin bokları altında ve çıplak. Gün ışığında harikaydın...:

LEYLA: ...öylesine temkinli, öylesine çevik, öyle yeşil ki pırasa ekili toprak parçasından farkı yok, öyle boz ki kurumuş derimden farkı yok...

SAİD: ...öylesine ki, gün ışığı geleceğine çekip gitti, o bütün ihtişamıyla daha iyi ışıldasın diye! *(Uzaktan makineli tüfek sesi duyulur.)* Kesin olan bir şey varsa, burada rahatımız yerinde, güven içinde Leyla'yla birbirimize sövüp sayabiliriz.

Ses sözünü keser.

İDAM MAHKÛMUNUN SESİ: Hanımefendi, bu benim özgürlüğüm için. Hanımefendi, ben sadece rahminizi seviyorum, içinde dokuz ay boyunca onun pembe biçimini aldım, sonra döl yatağınızın goncası, tabağa düşürülen bir köfte gibi, beni yer karolarına düşürdü. Bugün, sizin o aşırı sıcak rahminizden kesinkes kurtuluyorum! Onu soğutuyorum. Alacakaranlıkta ilk yıldız belirdiğinde yarın asılmış olacağım, ama asılan kişide ceylan çevikliği, onun gözle görünmezliği vardır. *(Ezgiyle mırıldanır.)* Savaşı tanıdım ve savaşta da kahrolası bozgunu! Ateş! Kan! Işığa gölge lazım!

SAİD: Bir dilenci...

LEYLA: ...kokar. Onun numarası da bu. Önüne bir metelik atıp öğüre öğüre kaçarlar.

Kısa bir es.

SAİD, *hayranlıkla*: Avuç açacaksın ha!

Daha uzun bir es.

GARDİYAN, *yarı uyur yarı uyanık*: Yine mi siz! Gece, uyumamızı istiyor. Susun da uyuyun sevdalılar.

Bay Blankensee, daha yukarıda, "Ortalık öyle sakin ki..." repliğini söylediği sırada sessizce içeri girmiş olan lejyonerler, Leyla'yla Said konuşurken, azık torbalarını kapayıp, fişekliklerini düzeltip, vs. aceleyle bir şeyler yaparlar. Birden, önceki gibi, birinin ağzıyla çıkardığı bir borazan sesi duyulur. Hepsi hazırola geçerler; sağ kuliste bulunması gereken bir bayrağı selamlarlar, sonra bir kavis çizip, sanki çok uzaklara gideceklermiş gibi ağır adımlarla yürüyerek, paravanın arkasından geçip

çıkarlar. Üstünü başını iliklemeyi sürdüren Çavuş, tek başına kalır.
Hapishane Gardiyanı, sandalyesinin üzerinde kıpırdayıp durur. Said'le Leyla uyuyor gibidirler.

GARDİYAN, *borazan sesi kesilmiş olduğu halde asker selamı vererek:* Burada, albayım! *(Sonra uyanır gibi olur, hırıldar ve sahne gerisine dönerek bağırır:)* Yine mi kaval çalıyorsun sen? Yarın sabah, gün doğmadan, hücreye tıkılacaksın. *(Esner, oturur ve içi geçer gibi olur, sonra yukarıdaki replikleri kendi kendine tekrarlar.)* Anlaşıldı mı?.. Anlaşıldı. Tamam mı? Tamam.

Uyur.
Çavuş, yukarıdaki paravanın önünde ayaktadır. Pantolonunun, sonra da ceketinin önünü ilikler. Teğmen ona yaklaşır ve bir an sessizce onu seyreder.

TEĞMEN: Birazdan, ölümle burun buruna geleceğiz... Üstlerine üstlerine gitmemiz gerek... bizi kazba'nın (1) arkasında bekliyorlar...

ÇAVUŞ, *gevşek bir sesle:* Hazırım.

TEĞMEN, *gözlerini Çavuş'tan ayırmadan:* Kuşkum yok. Uzun boylu, kızıl saçlı İskoçyalıların saydam bakışı var sizde. Saksonyalı bakışı, Cermen bakışından daha buz gibidir. Ve bazen de öyle hüzünlü ki...

ÇAVUŞ, *arsızca:* Gözlerime sık sık bakıyor musunuz?

TEĞMEN: Bir üst olarak görevimi yapıyorum. Onları inceliyorum... Kepinizin siperini fazla indirmediğinizde.

Kendi mendiliyle, Çavuş'un omuz kayışını temizler, Çavuş istifini bozmaz.

ÇAVUŞ, *düğmelerini iliklemeyi sürdürerek:* Ben, peygamberçiçekleriyle Cezayir menekşelerinden bir taç yapmak isterdim kendime!.. Irmağın kıyısına otu-

(1) Kuzey Afrika şehirlerinde, kalenin etrafında bulunan Arap mahallesi. (ç.n.)

rup düğmelerimi dikmek... Beybeyaz çarşafların içine çırılçıplak gömülmek... *(Bir an.)* Gelip çamaşırlarını asan ve koşan uzun boylu bir kız...

TEĞMEN, *ciddi*: Sizin bakışınız buz gibi: siz doğuştan savaşçısınız.

TEĞMEN, *yerden sırt çantasını alıp yüklenir*: ...Koşan uzun boylu bir kız, işte, topuklarının üzerinde öyle hızlı koşuyor ki onu bir türlü yakalayamıyorum...

Bütün paravanlar, kulislere gitmek üzere harekete geçmişlerdir.

TEĞMEN: Birazdan, ölümle burun buruna geleceğiz: o da, hani şu çamaşırlarını asan genç kız. Sonra, hani derler ya, yaşamış olacak. Yürüyüşü biraz hantallaşacak. Elbisesinin altından nefes aldığı görülecek. Belki onunla evlenebileceksiniz. Hazır mısınız?.. El bombasıyla saldırıya geçtiler... Onları kazba'yla mezarlık arasında sıkıştırmayı deneyeceğiz. Siz doğuştan savaşçısınız. Kepinizin siperini gözlerinizin üzerine fazla indirmeniz de bunun kanıtı... gözlerinizi kapatıyor.

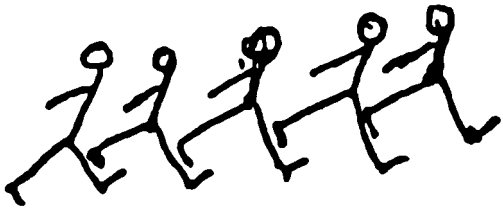
Başka bir paravan şimdiden içeri girmiştir.

Onbirinci tabloyla ilgili ayrıntılı açıklamalar

Önce lejyonerlerin kılıkları üzerine birkaç söz: hakiki lejyonerlerin çantalarına benzer bir çanta taşıyacaklar, ama tüfekleri boyanmış tahtadan olacaktır. Dipçiğiyle namlusu açık mavi, diğer kısımları pembe.

Bir paravanın arkasından çıkar gibi değil de, ayağa kalkarak ortaya çıkacaklardır. Bölüğünü incelemek amacıyla geri geri yürüyen Teğmen, gittikleri yeri görebilmek için arada bir geri dönecektir. Bu şekilde ve geri geri yürüyen Lejyonerler birbirlerinin üstüne çıkacaklardır, yani ikinci lejyoner geri gitmek için bacağını kaldırdığında, kendini arkasındaki lejyonerin dizine oturumuş bulacaktır.

Eğer kroki daha iyi çizilmiş olsaydı, ne istediğim konusunda bir fikir verirdi:

Lejyonerler

Teğmen

Sonuçta, Blues Bell Girls gibi.

Tüm askerler, Teğmen'le Çavuş, Bay ve Bayan Blankensee, Araplardan otuz kırk santim daha uzun olacaklardır.

Said'le Leyla'nın diyaloglarında, replikler, altı çizilmiş sözcüklere ya da hecelere uygun olarak, üst üste biner.

Bir oyun kişisinin, örneğin Çavuş'un nasıl çizileceğine gelince:

Kaba görüntüsünün altında derin bir yarası olan

ve bunu gizleyen -onun yapabildiği gibi- bir Çavuş istiyorum. Demek ki önce, istenilen yarayı seçemeyeceğimize ve etrafına fırfır geçiremeyeceğimize göre, insanı şaşırtacak kadar iriyarı bir oyuncu seçmek gerek. Eğer kostümcü becerikliyse, adamın ölçülerini daha da abartmak gerek: aşırıya kaçmaktan korkmamalı: kalın ökçeli ve kalın tabanlı çizmeler *(bununla birlikte, oyuncuya kedi gibi zarif bir yürüyüş de sağlamalı.)* Makyajla, yakışıklılıktan ziyade cinsellik okunan bir yüz yapılmalı. Demek ki takma saçlara -neredeyse altın sarısı-, takma kirpiklere, alacalı bulacalı bir deriye, takma dişlerle dudaklara başvurmamız gerekecek. Kostüm şöyle olacak: kendini âdeta bir taşkınlığa kaptıran Çavuş, kararlaştırılmış geleneksel asker üniformasına öyle çok çocuksu süs püs ekler ki, bunların altından üniforması görülmez olur, tıpkı üstüne, dünyada gezilen görülen bütün yerlerin çıkartmaları yapıştırılmış bir valiz gibi.

El kol hareketleri çok büyük, çok geniş olacak. Sahneye adım atar atmaz, bütün o kabalıkları içinde el kol hareketleri abartılı olacak, ta ki Çavuş ölüler paravanını delip geçene kadar, o zaman da, önceki oyununa kıyasla, hareketleri onu küçültecek.

Abartılı yanları: sinsiliği, acımasızlığı, palavracılığından ziyade hergeleliği. Bu bakımdan: sıflan ses, mümkünse tiz, biraz hadım sesi, el kol hareketleri vücudun yakınında, hemen silahına davranmaya, hızla dövüşmeye hazır, bakışı Teğmenin bakışıyla karşılaşmaktan kaçınacak, kısa adımlarla, omuzlarını iki yana sallayarak yürüyecek. Teğmen, kepini düzeltmek için ona yaklaşınca, Çavuş hem çalımlı hem meydan okuyan hızlı bir harekette bulunur: ya geriler ya da kıncı bir şekilde, hergelece yaklaşır. Hareketin ne olacağı saptanmalı. Örneğin, gardını alabilir ya da geriye sıçrayabilir. Ölülerin yanına gittiğinde ise, aksine, kılıçlarından, bıçaklarından, hergeleliğinden arınmış, çamaşırhanenin kenarında, dişleri gülümseyen genç kız olacaktır. Hareketleri geniş, yumuşak, dalgalı olacak. Şöyle de diyebiliriz: o, her önüne gelen şeye sarılan,

dolanan, tırmanan bir çit sarmaşığıdır, ya da daha kesin olmak gerekirse, bir zamanlar kendisi olan o hem katı hem kırılgan varlığa sarılan bir çit sarmaşığı.

Çavuş ölümünü anlatırken, sesiyle ve hareketleriyle, bu eylemin klovnvari yanını abartmalıdır.

Çavuş'un bu kabalığı nereden gelmektedir peki? Doğrusunu söylemek gerekirse, hiçbir fikrim yok, ama bir çıkış yeri uydurayım: Geceleyin karanlık tepeleri dolduran Arapların efsanevi, ürkütücü bir erkekliği vardır. Çavuş'un erkekliği tehdit altındadır. Erkekliğinin çevresine bir gösteriş duvarı örer -konuları seçiyorsam da, sözcükler kendi bildiklerini okuyorlar!-, kaslarından, acayip kılığından, küfürlerinden ve davranışlarından oluşan bir duvar, içinde öldürme arzusu uyandırana dek onu yiyip bitiren o kaygıyı gizleyebilmek için.

Eğer oyun kişisi ille de "iç'ten" canlandırılsın denilirse, rolü üstlenen oyuncunun -sahnede görüneceği ilk tablolardan itibaren- kendini Mağripli cinsel organı avcısı sanması, başkalarının kendilerini kafa derisi avcısı sanması gibi, mümkündür; kemerine takacağı bu organlar, onun avlanma nedenlerini ortadan kaldıramasa da, onlar sayesinde, solgun olmasına rağmen kanlı canlı bir yüzü olacaktır.

Adamın biri yarasını parmağıyla gösterdiği halde, onun görünmez bir yaranın etrafına yarayı gizleyecek olan şeyleri yığdığını söylemek olacak şey değil. Yani bana öyle geliyor ki, her oyun kişisi süslerin altında kaybolan ve onlar sayesinde açığa çıkan bir yaradır.

Ayrıca oyuncu herhangi bir zayıflık uydurabilir. Ancak kendisini, yalnızlığı içinde en iyi gösterecek olanını seçsin. Sözünü ettiğim yara, oyuncu tarafından uydurulabilir, ama bir zamanlar böyle bir yaranın acısını hissetmiş de olabilir.

ONİKİNCİ TABLO

Paravan, beyaz, uzun, yüksek ve mazgallı bir suru temsil eder. Altı kanatlıdır. Kimisi Avrupalı, kimisi doğulu gibi giyinmiş, rengârenk kılıklı on kadar Arap. Parlak ışık, bütün ışıklar suru ve kalabalığı aydınlatır.

KÖYÜN İLERİ GELENLERİNDEN BİRİ, *üstünde mavi, madalyalarla, nişanlarla dolu batılı bir kostüm, ama başında fes vardır. Kulise:* Herkes ciddi olsun. Çocukları gönderin.

BİR ARAP: Kadınları da evlerine gönderin, Şeyh.

HATİCE, *Anne'nin ölüye ağlamasını engelleyen o yaşlı kadın:* Kadınlar olmasaydı ne olurdun ki sen? Babanın pantolonundaki bir sperm lekesi, onu da sinekler yalardı.

KÖYÜN İLERİ GELENLERİNDEN BİRİ: Çek git Hatice. Sırası değil.

HATİCE, *öfkeli:* Sırası. Üstelik sıra bende. B zi suçluyor ve tehdit ediyorlar, sizinse aklınız fikriniz temkinli olmakta. Uysal. Mütevazı. İtaatkâr. Hanım hanımcık. Tertemiz. Mülayim. Esnek. Sönük. Silik. Sessiz. Ve de onların kırmızı çizmelerinin üzerindeki müşfik toz olmakta aklınız fikriniz!

KÖYÜN İLERİ GELENLERİNDEN BİRİ, *sert:* Hatice, genel güvenlik söz konusu.

HATİCE: Gitmeyeceğim! Hayır, gitmeyeceğim! *(Ayağını yere vurur.)* Burası benim vatanım. Burası benim yatağım. Burada on dört defa düzülüp, on dört tane Arap doğurdum. Gitmeyeceğim.

Bütün Araplar kambur durur.

KÖYÜN İLERİ GELENLERİNDEN BİRİ: Ya çekip gider ya da sustururuz!

Tam o sırada, bir şef sessizce yaklaşır. İpek ve altın sarısı giysiler içindedir, başında yüzünü de örten bir örtü vardır. Mazgallı paravanın önünde eğilir. Hatice'yi götürmek isterler, ama birden Marseillaise'in ilk mezürleri duyulur. Hatice, seyirciye dönük, bağırmak ister, ama adamın biri yumruğunu ağzına tıkar. Kudas ayini geçiren küçük kız'ın ölümüne kadar öyle kalacaktır. Araplar hareketsiz dururlar. Bir es. Paravanların tepesinde, altın renkli zambak çiçekli mavi bayraklar belirir. Bir es daha. Sonra paravanın tepesinde aşağıdaki kişiler belirir:
bir akademisyen,
bir asker,
bir vamp, elinde sigara ağızlığı,
bir muhabir,
bir dul (Bayan Blankensee'dir),
bir yargıç,
bir bankacı,
Kudas ayini geçiren küçük bir kız,
bir general.
Hepsinin üstünde 1840'ların kostümleri vardır: asker, mareşal Bugeaud'nun askerlerindendir, vampın dantelli bir kadın şemsiyesi vardır, bankacı favorili ve yaylı silindir şapkalıdır, vs.
Tüm bu insanlar bir korkuluğa dayanmış gibi durur ya da uzaklara bakarlar. Kendi aralarında konuşurlar. Araplar susar. Aşağıdaki replikler, karşılıklı olarak son derece hızlı söylenecektir.

MUHABİR, *Vamp'a*: Surların üstünde gece elbisesiyle harikulade olacaksınız!

Vamp, zarafetle, hem kürkünü hem sigarasının dumanını savurur. Evet, 1840'ların Vampı sigara içebilir, önemli değil.

VAMP, *gülerek*: Çölün sıcak olduğundan emin misiniz, ürperiyorum da? Ama korkmuyorum, merak etmeyin! *(Güler.)* Acaba sıcak hava hakikaten sıcak mıdır? Kim bilebilir?

AKADEMİSYEN: O güzel parmağınızı Tarih kitabının üzerine koyun, yanar, çünkü Fransa sözcüğü altın harflerle yazılmıştır... ya da buzdan harflerle, ki o da yakar... ya da sülfürik asitten harflerle, ki o da yakar...

VAMP, *gülerek*: Peki ama nerede şu sizin vahşileriniz? Pek isyan filan gözükmüyor ortada. Ayaklanmalar...

ASKER: Donumun içinde, küçükhanım...

AKADEMİSYEN, *sözünü keserek*: Romalılar. Siz olmazsanız yol da olmazdı. Yol olmayınca postacı da olmaz. Postacı olmayınca da kartpostallar olmaz. *(Bir an.)* Onlarsa hâlâ kestirme yollardan gidiyorlar.

MUHABİR: ...Bedevi tamtamından başka bir şey bilmezler!

AKADEMİSYEN, *Asker'e*: Romalılar. Siz bu destanın Romalılarısınız. *(Vamp'a.)* Onlar çağımızın Romalılarıdır, oysa ki Tarih tekerrür etmez. Sevgili generalim....

GENERAL: Bir araya gelinmesini sağlamak için ne gerekiyorsa yapıyoruz. Halk bizden yana. Bir bölümü elbette. Öbür halk bize düşman ve iki cephede birden kendimizi korumak zorundayız.

AKADEMİSYEN: Güvenle güvensizlik zaferin iki memesidir. *(Asker'e.)* Öyle değil mi, genç adam?

ASKER: Ben üstümden başkasını tanımam... *(Bir es.)* Beni lafla kandıramazsınız... *(Bir es.)* Ama üstüm üstümdür ve ona saygı gösterirm...

VAMP: Niye bazen... "İsyan homurdanıyor..." diye yazarlar. Her şey sessiz...

ASKER, *şiddetli*: Oysa ki biz erkeksi güzelliğin ta kendisiyiz. Bir yerde okudum. Asiler ve askerler olmazsa çöl pek hanım evladı olurdu. Yüzümüzdeki kırış kırış maskeleri indirecek biri var mı? Canına yandığımın! Çarpışmada gergin olacağız, gerekirse zafere dilerlerse ölüme atılacağız diye canımız çıkıyor, gel gör ki hâlâ kırışmamış maskeler var!.. *(Bir es.)*

Gevşeklik var, lamı cimi yok, etlerde hâlâ gevşeklik var... *(Bir es, sonra kararlı.)* Kemik lazım, kemik!

VAMP, *alkışlayarak*: Bravo.

BANKACI: Çöl sadece büyük değil: kalın da.

AKADEMİSYEN: Çöl! Kulağa hoş geliyor!

GENERAL, *kolunu uzatarak*: Hedefimiz fetihlerimizi, ünümüzü güneye, hep daha güneye ulaştırmaktır. Ve daha da güneye, Sahra'daki topraklarımız bir gün bizim Beauce (1) gibi olacak.

AKADEMİSYEN: Ve uzakta beliren Chartres katedrali. Vitraylı pencerelerinin ışıldadığını görür gibiyim. Ve orijinalinden Peguy (2) okuyan genç Müslümanların o kutsal yeri ziyaretlerini. *(Birden bakışı parıldar.)* Ah, general, on beş, on yedi yaşlarındaki Müslüman çocukları!

İştahla dilini şapırdatır.

ASKER, *General'in gözlerine bakarak*: Dikkatli olun. On beş yaşındaki genç Müslümanın tadına bakmakla işe başlanır. Üç ay sonra, onu anlıyorum, denilir. Daha sonra, üzerinde hak iddia ettiği şeylere katılınır. En sonunda da, soyuna ihanet eden biri olup çıkılır. *(Bir es.)* Her şey böyle başlar işte.

Sıkıntılı sessizlik. Sonra hafiften bir gürültü. Herkes alçak sesle birbirine akıl danışır ve kahkahalarla güler-ler.

MUHABİR: San-sas-yo-nel! Sansasyonel bir klişe! Sinekler! Doğu'nun dev, baş döndürücü, meşhur sinekleri. Cesedin etrafında, çocukların gözlerinin kenarında, her yerde. Fotoğraf bile vızıldıyordu!

VAMP: Susun, yoksa kusacağım.

BANKACI: Hiç çekinmeyin sevgili dostum, rahat rahat öğürün. Bundan kazanç sağlayacaklar da vardır.

(1) Paris'in güneybatısında verimli ovaları olan bölge. Merkezi Chartres. (ç.n.)

(2) Fransız yazar (1873-1914). (ç.n.)

General bir kahkaha atar.

ASKER: Her yerde gömülü arkadaşlarımız var. Suratları kırış kırış, bakışları çarpılmış, ağızları yamulmuş bir halde kumda yatıyorlar. Kumda!

GENERAL: ...dalgalanan kumda.

Bir es.

KUDAS AYİNİ GEÇİREN KÜÇÜK KIZ: Benim de söyleyecek bir çift sözüm var: kesemin içinde kutsanmış ekmekten bir parça sakladım. Ufalayayım da çöldeki kuşlar yesin, zavallı minnoşlar!

Birden, kulisten ateş edilir. Kudas ayini geçiren küçük kız sırtüstü düşer. Paravanın tepesindeki herkes şaşkın bir halde bakışır, sonra gözden kaybolurlar. Aşağıda, Arap, yumruğunu Hatice'nin ağzından çıkarır. Altınrengi giysiler içindeki Şef iki büklüm çıkar. Hatice hariç tüm Araplar, son derece korkmuş bir halde çıkarlar. Sahne boştur. Işıklar kararır. Oldukça uzun bir zaman geçer. Yukarıda, bir platformun üzerinde, yaldızlı ikinci bir paravan belirir. Bu estradın üzerinde, çok uzun boylu bir manken -yaklaşık 2 m 50- sahnenin ortasında ayakta durmaktadır. Tepeden tırnağa, her dereceden nişanla donanmıştır. Onun yanında, bir üçayak üzerine yerleştirilmiş bir dürbün. Bir sandalyenin üzerine çıkmış ya da daha doğrusu mankene yaslanmış bir merdivenin üzerine tırmanmış bir kadın, mankenin omuzuna bir nişan takar. Bu sandalyenin yanında yaşlı bir bey -uzun, tören ceketli, çizgili pantolonlu- durmakta ve iki eliyle, üzerine otuz kırk kadar çeşitli madalyalar ve nişanlar iğnelenmiş bir yastık tutmaktadır.

PEK FRANSIZ ADAM: Ya kulaklara?

PEK FRANSIZ KADIN, *tok bir sesle*: Şunu kafana sok ki, kulaklara madalya takılmaz. Kalçalara... kol ağızlarına... bacaklara... göbeğe... mavi olanı versene... hayır açık maviyi.

PEK FRANSIZ ADAM: Aziz Kuzu'nun Büyük Kuşağını mı!

PEK FRANSIZ KADIN, *iğneleyerek*: Neden olmasın? Bizim nasılsa. Tam yetkili diplomatik temsilcilere tahsis edildi uzun süre, sonra alay konusu edildi... daha sonra da yasakladılar... Elimizde o kadar az kaldı ki, artık üstlerine tükürmeye de kalkışamayız. Büyük nişanı ver de, sol bacağın iç tarafına tutturayım.

PEK FRANSIZ ADAM: Tam oraya bir kurşun yiyebilir.

PEK FRANSIZ KADIN, *küçümseyici*: Kurşun ha! O olsa olsa sopa yiyebilir! Kuzeyin Parlak Işığı nişanıyla Hay Babanın Canına nişanını ver. Sanat ve Bilim Nişanının üzerine iğneleyeceğim. *(Söylediği gibi yapar, sonra sandalyeden iner.)* Lütfen benimle beraber geri gider misin -küçük adımlarla-, bir seyredelim.

HER İKİSİ DE, *birlikte seyrederler*: Oh!.. Ooo!.. Aaaa! Aaa!.. Oh! Oh! Ah! Ah!.. Oh! ama bu muhteşem bir şey...

PEK FRANSIZ KADIN, *dekorların dışına doğru birkaç adım atar ve seslenmek için eğilir, sanki pencereden eğilirmiş gibi*: Bay Bonneuil!.. Bay ve Bayan Bonneuil!.. Hah, günaydın! Ne muhteşem hava, değil mi? Aa, ama bu harikulade bir şey! Oo! Pencerenin öbür tarafını da açın... Oh, şahane! *(Kocasına.)* Georges, gel de Bay ve Bayan Bonneuil'ünküne bak... *(Kulise.)* Saat kaçta başladınız? Horoz öter ötmez kalkıyorsunuz demek... Saçlara takmak da çok iyi fikir...

PEK FRANSIZ ADAM, *karısı gibi sarkarak*: Baldırından sarkan o iki şey nedir, sağ baldırından?... *(Bir an.)* Ya, ya! Ailenizde bunlardan olduğunu bilmiyordum. *(Bir an.)* Çok sevinirız. Sizi bekliyoruz.

Karı koca içeri girmiş gibi yaparlar. Mankeni sürüp yürüterek odanın ortasına getirirler.

PEK FRANSIZ KADIN, *düşünce yürüterek*: Fazla aydınlık değil mi?.. Perdeleri çek biraz... çek, çek...

PEK FRANSIZ ADAM: Onlardaki çok güzel.

PEK FRANSIZ KADIN, *ters ters*: Sırf bana kalsaydı, bizimki daha güzel olurdu.

PEK FRANSIZ ADAM: Yavaş ol bakalım. Atalarımın, benimkilerin de çorbada tuzları var. *(Mankeni gösterir.)* Ben olmazsam, bunların ancak yarısını toplayabilirdin. Ailemdekileri getirdim.

PEK FRANSIZ KADIN: Aileninkilerin yarısını getirdin. Öteki yarısını erkek kardeşin aldı.

PEK FRANSIZ ADAM: Doğru. Ama sen, sadece seninkinin yarısını getirdin. Öteki yarısı kız kardeşinle eniştende.

Bay ve Bayan Bonneuil girer.

BAY VE BAYAN BONNEUİL, *birlikte*: Oh! çok güzel! *(Yaklaşırlar ve küçük adımlarla geri geri giderler.)* Ama bu muhteşem bir şey!

BAY BONNEUİL, *tek başına*: Böyle bir şey neyle kıyaslanabilir ki! Denizle mi? Okyanusların karnını deşip, içinden balıklarını, mercanlarını söküp çıkarmakla mı? Daha ne olsun!

BAYAN BONNEUİL: Ya da gözkapakların altından kum fışkırana kadar gözleri ovuşturmakla mı, daha ne olsun!

PEK FRANSIZ KADIN: Ama ya sizinki!

BAYAN BONNEUİL: Ah! bizimki... bizimkidir! *(İğneleyici.)* Trioules'larınkini gördünüz mü?

PEK FRANSIZ KADIN: Hah yakaladım. Görüş alanıma girdi.

Dürbünü gösterir.

BAY BONNEUİL: Peki ne görüyorsunuz?

PEK FRANSIZ KADIN, *sol kulise çevrilmiş dürbünün başına geçerek*: İğneliyor... iğneliyor... iğneliyor... kabuk soyar gibi... kabuk soyar gibi... *(Objektiften gözünü ayırmadan, kocasına:)* Georges, Bay ve Bayan Bonneuil'e kahve ikram etsene. Culjac'larınki de görüş alanıma girdi. Aralarında sahte olanlar da

var. Hatta papyon kravatlar bile var. Ya siz, siz de çok seyrediyor musunuz?

BAYAN BONNEUİL: Çok. Ama biz, ışık oyunları yüzünden, dürbünü akşama doğru çevirmeyi tercih ediyoruz.

BAY BONNEUİL: Papyon kravatlar ha! Vah zavallı vatan!

Çok tatlı bir müzik duyulur. Tannhauser *ya da* La Vie en rose *olabilir, ne olduğunu bilmek isterdim. Yaldızlı paravan, ikinci platformun üzerindeki kişilerle manken yerlerinde kalır. Aşağıda, surun önünde, Araplar girmiştir. Altınrengi ve ipek giysiler içindeki şef iki büklümdür. Hatice de oradadır. Sir Harold girer. On altı on yedi yaşlarındaki oğlunun omuzuna yaslanmıştır. Üzgün ama kararlıdır. İleri gelen kişi eğilir.*

SİR HAROLD: Ünlü ve ölümsüz bir cümle şöyle der: siz iğrenç leş kargalarısınız.

Bir kahkaha duyulur ve mazgalların tepesinde, Kudas ayini geçiren küçük kız hariç, az önceki tüm oyun kişileri belirir. Hatice, yanında duran Arap'ın yumruğunu tutup, kendiliğinden kendi ağzına tıkar. Arap yumruğunu çeker.

HATİCE, *titreyerek*: Yumruğunu çekme yoksa bağıracağım.

Arap hemen yumruğunu Hatice'nin ağzına sokar.

SİR HAROLD, *sözünü sürdürerek*: ... Bu araziyi size bırakmak için bütün hayatım boyunca çalıştım, oğlum. Bugün ise her şey küllerden... *(Paravanın tepesindeki bayraklarla kişiler gözden kaybolur.)* ... yıkımdan, sessizlikten ibaret. Kız kardeşiniz tam Tanrı tarafından kutsandığı gün öldü, katledildi. Ama siz her şeyi yeni baştan kurmam için bana yardım edeceksiniz. *(Araplara dönerek.)* Yere yıkılacağımı sanmayın sakın. Bir alçağı gizleyen alçakların karşısında pes edeceğimizi düşündünüzse, bizi yanlış tanımışsınız demektir. *(Arap Şef'ine:)* Ne cevap vereceksin bakalım? Titriyor musun?

ŞEF: Yes, Sir Harold, hepimizin adına titriyorum.

SİR HAROLD, *oğluna*: Ona titremeyi kim öğretti sor bakalım. (*Oğul gözle görülecek şekilde tereddüt eder.*) Senin buna cesaretin yok mu oğlum?

OĞUL: Var, sana titremeyi kim öğretti?

ŞEF: Bakışınızdaki dürüstlük ve bizim köle ruhlu oluşumuz.

SİR HAROLD: İyi. (*Araplara:*) Ama korkmayın, size kötülük etmeyeceğim... (*Etrafına bakar.*) Ama... karılarınızla çocuklarınızı pek göremiyorum burada... Onlar için korkuyor musunuz? Hayır mı? Öyleyse neredeler peki... (*Gerçekten de bütün Araplar, kadın, erkek, yüksek mevkili, geri geri giderek çıkmışlardır. Sir Harold oğluyla yalnız kalır, bu arada hava kararır, ya da neredeyse kararacaktır.*) Sen oğlum, şunu bil ki, gülleri ya da portakal ağaçlarını korumak söz konusu olduğunda, onların köklerini binlerce insanın teri, salyası ve gözyaşlarıyla beslemek gerekse, hiç tereddüt etme. Güzel bir ağaç, cesur bir adamdan hatta güzel bir adamdan daha iyidir. Silahlı mısın? (*Sir Harold'un oğlu çıkarıp tabancasını gösterir.*) İyi. Fransa her zaman orada olacak. ...

HATİCE, *sağ kulisten belirerek ve haykırarak*: ... sizin gücünüz bizim kinimiz karşısında hiçbir şey yapamaz...

Arap aceleyle kulisten çıkar ve yumruğunu tekrar Hatice'nin ağzına sokar.

SİR HAROLD, *Hatice'ye*: Ne demek istiyorsun? Akşam oldu...

HATİCE: ... Küller, yıkım, sessizlik ve kız kardeşin...

Bir el ateş edilir. Hatice düşer, Arap onu tutar. Ateş eden Sir Harold'un oğludur. Sakin bir halde, tabancasını kemerine koyar. İki adam geri geri giderek çıkarlar. Sessizlik.

ARAP, *seyirciye*: Öldü.

Sahne birkaç saniye kararır. Sonra yeniden aydınlanır, ama ışık çok zayıftır. Hatice paravana yaslanmış, elinde yanık bir mum tutarak, ayakta, sağda tek başına durmaktadır.

HATİCE, *katı bir sesle*: Öldüm mü? Doğru. Pekâlâ, daha değil! İşim bitmedi daha, hadi bakalım Ölüm, hodri meydan! Said, Leyla, canlarım! Siz de akşamları birbirinize gün boyunca yaptığınız kötülüğü anlatırdınız. Ondan başka umut bağlanacak hiçbir şey olmadığını anlamıştınız. Kötülük, şahane kötülük, her şey siktirip gittiğinde bir tek sen kalırsın elimizde, muhteşem kötülük bize yardım edeceksin. Kötülük sana yalvarıyorum, hem de ayakta yalvarıyorum, gel de halkımızı dölle. Yan gelip yatmasın! *(Buyurgan bir sesle seslenir.)* Kadir! *(Üç saniye sonra bir Arap belirir. Sağ kulisten gelerek ilerler. Hatice'ye yaklaşır.)* Kötülük üstün gelsin diye ne yaptın?

Aşağıdaki sahne çok hızlı -konuşmalar, hareketler- cereyan edecektir, âdeta planlanmış bir itiş kakış gibi.

KADİR, *boğuk ama gururlu bir sesle*: Ağızları hâlâ sıcak, dokun da bak: iki tabanca buldum.

HATİCE, *tok bir sesle*: Oraya koy!... Tüten namlu... yırtıcı ve dalgacı bakışlar...

Kadir, çabucak, bir karakalemle, paravanın üzerine tabancaları çizer. Sonra sahnenin soluna geçer. Çizilen nesneler son derece büyük boyutlu olmalıdır.

Çok hızlı.

HATİCE, *hep aynı katı sesle konuşacaktır*: Mübarek! *(Mübarek girer.)* Yaptın mı?

MÜBAREK: Tam öğle vakti ineklerinden üçünün karnını deştim. Hem de gebeydiler. İşte boynuzları.

HATİCE: Sessiz iş görün, bizi dinliyorlar. Lahoussine!

Lahoussine, öncekiler gibi, sağdan girer. Aşağıdaki replikten itibaren, şiddetli değil boğuk bir tonla konuşulacaktır.

LAHOUSSİNE: Portakal ağaçlarının altında, kızlarından birinin ırzına geçtim, sana kan lekesini getirdim.

Paravanın üzerine kırmızı bir leke çizer ve çıkar. Artık Araplar daha hızlı bir ritmle içeri girerler. İçeri girmek için sabırsızlanarak, sağda beklerler.

HATİCE, *katı*: Bu, seninle onun aldığı zevk. Suç ise bizim işimize yarıyor.

LAHOUSSİNE, *şiddetli*: Benden sonra onu düzecek olan, onun, tepesindeki portakalların rengine gizlice baktığı sıradaki bakışlarını asla göremeyecek.

HATİCE, *gülerek*: Pantolonunu ilikle, ufaklık. *(Seslenir.)* Nasır!

NASIR: Çirkeflere ölüm, diye bağırdım ve çığlığım ufkun bir ucundan öteki ucuna gerilmiş perdeleri titreştirdi. İşte çığlığım.

İçinden bir şimşeğin çıktığı, haykıran bir ağız çizer ve sola geçer.

HATİCE: Muhammed!

MUHAMMED: Yüreğini söktüm...

HATİCE: Koy oraya! *(Adam yüreği çizer ve çıkar.)* Muhammed! *(Muhammed tekrar girer.)* Bu yürek eskiye benziyor.

MUHAMMED, *paravana yaklaşıp yüreğin üzerine duman kıvrımları çizerek*: Dumanı üstünde, Hatice.

HATİCE: Sağ ol, oğlum. *(Seslenir.)* Larbi!

LARBİ: Bağırsaklarını çıkarmak için işkembesini yardım... Sıcak sıcaklar.

Dumanı tüten bağırsaklar çizer.

HATİCE, *yüzünü buruşturur*: Kötü kokuyor.

LARBİ, *alınmış*: Ya burada bırakırım, ya da gidip karın derisinin altına dikerim.

HATİCE: Bırak. *(Yüksek perdeden seslenir.)* Mustafa!

Larbi sahneden çıkar.

Çok hızlı.

Çok çabuk.

MUSTAFA, *ilerleyerek*: Genç kızlara ait mavi gözler...

Altı tane mavi göz çizer.

HATİCE: Ali! *(Ali sessizce girer ve çok çirkin, pek Fransız, Normandiyalı, bir yüzbaşı kepiyle kesilmiş bir baş çizer. Çıkar.)* Kader! *(Kader girer ve iki kesik el çizer. Çıkar.)* Hıdır!

Hıdır girer.

HIDIR: Korktum. Kaçtım.

HATİCE, *güçlü*: Sağ ol oğlum. Korkunu çiz! *(Koşan iki bacak çizer.)* Baldırlarına biraz bok bulaştıysa, onu da unutma. *(Seslenir.)* Amir!

Amir girer.

AMİR: Banka soydum.

HATİCE: Papelleri sökül. *(Amir bir tomar kâğıt para çizer ve diğerlerinin yanına sola geçer.)* Attrache! *(Attrache girer.)* Ne yaptın?

ATTRACHE: Limon ağaçlarını dinamitledim.

HATİCE: Koy oraya. *(Bir limon ağacı dalı çizer ve sola geçer.)* Aziz! *(Aziz girer.)* Ne yaptın?

AZİZ: Güneş -güneş mi söndürülecekti yoksa bir itfaiyecinin başlığı mı?- batmak üzere olan güneş çok parlaktı, gölgesi gözümü alıyordu, kederliydim...

HATİCE, *güler yüzlü ama biraz yorgun*: Devam et. Ama kısa kes... Öldüm ama hâlâ ayaktayım, bu da beni yoruyor.

AZİZ: ... ve dumanın bu kadar yoğun olacağını bilmiyordum...

HATİCE, *buyurgan*: Koru göster. Ya da külü. Ya da alevleri. Ya da dumanı göster ki burnumdan girip, bronşlarımı doldursun. Ateşin çıtırtısını da dinlet bana. *(Aziz, alevler içinde bir ev çizer, çıtırdayan ateşin çıkardığı sesi taklit eder ve sola geçer.)* Abdülselim! *(Abdülselim girer.)* Ne yaptın?

ABDÜLSELİM: Ayaklar kestim!

Çok çabuk.

Her şey ağırlaşır.

HATİCE, *daha da yorgun:* Koy oraya pençeleri! *(Adam çabucak dört tane ayak çizer.)* Ya kokusu? Kokusunu da göster... *(Adam üstlerine duman kıvrımları çizer.)* Pek keskin. *(Kulise bağırır.)* Siz oradakiler, hadisenize! Gelin! Girin. Acele edin. Herkes diğerlerinin ne yaptığını da bilsin. Renkli çizin! *(Araplar kalabalık bir halde yığılır ve hep birlikte, paravanın üzerine bir baş, eller, tüfekler, kan lekeleri çizerler... Paravanın üstü renkli çizimlerle dolar.)* Hiç utanmayın evlatlarım! Dünyanın nefretini kazanın. Boğazlayın, evlatlarım...

Sessizce çizmeye devam ederler.

BİR ARAP: Yer kalmadı.

HATİCE, *bağırarak:* Yeni bir sur getirsinler!

Sol kulisten, dipten, ilkine benzer, mazgallı ve bayraklarla donanmış bir paravan çıkar, ama bu ikinci paravan daha büyük olacak ve boyu sahnedekininkini aşacaktır. Bütün Araplar, üzerini resimlerle doldurmak için koşuşurlar (ama çok iyi düzenlenmiş bir şekilde). Yukarıda ise, iki ihtiyar, sessizce, mankenin üzerine nişanlar iğnelemektedirler.

HATİCE, *seslenerek:* Lassen! *(Sağ kulisten Lassen girer. Yaşlı biridir.)* Ne yaptın?

LASSEN: Bu yaşta... ancak dua edebildim...

HATİCE: Sağ ol babalık. Tanrı'yı da işin içine karıştır. Sağda solda suç işlesin, öldürsün, darmadağın etsin, yıksın, yok etsin. *(Lassen'e:)* Hadi. Duanı duvarın üzerine yaz. *(Kulise dönerek:)* Eee, ne halt yiyorsunuz? Ne, hiç mi? Suç bulamıyorsanız, yukarıdan suç çalın, orada yığınla var! Tanrıların cinayetlerini, ırza geçmelerini, yangınlarını, ensestlerini, yalanlarını, katliamlarını aşağı indirin! İndirip buraya getirin! *(Korkunç resimlerle hemen hemen dolmuş duvarı gösterir. Kulise dönük.)* Kadınlar da ucubeler doğursun!

Müzik kesilir.

İçeri girmiş olan on, on beş kadar Arap usulca giderler. Hatice çıkışlarını seyreder. Sonra, sol kulisten, Kadı belirir.

HATİCE, *Kadı'ya*: Geç kaldın... Ne halt yiyordun?

KADI, *alaycı*: Ya uyuyordum ya da gezip tozuyordum... şöyle diyelim istersen, başkalaşım geçiriyorum...

HATİCE, *paravanı göstererek*: Başkalaşımını koy.

KADI: Yer kalmamış...

Hatice omuz silker. Kadı girdiği kulisten çıkar.

HATİCE, *kendi kendine*: Sahiden de yer kalmamış. *(Resimlerle kaplı üçüncü bir paravan sol kulisten girer. İkincisinden daha yüksektir ve onun arkasında yerini alınca, boyu onunkini geçer. Anne girer. Gülümser. Anne'ye:)* Şu işe bak, geri mi geldin? Sizi çoktandır unutmuştuk. *(Giderek bitkinleşir.)*

ANNE, *omuz silkerek*: Ya sen, buradasın demek! Gecelerimi ölülerle baş başa geçireceğim alnıma yazılmış. Sen de daha yeni öldün. İsyan duygusu içinde hâlâ dipdirisin: kanın hâlâ akıyor.

HATİCE: Ne yapıyordun?

İhtiyar Ümmü içeri girer.

ÜMMÜ: Erkekler kafaları, yürekleri ve kesik elleri üst üste yığarken, o erketeye yatıyor, Leyla elbiselerimizi ve kahve değirmenlerimizi çalıyor, Said de ona yardım ediyordu.

Anne gülümser. Bütün Araplar öfkeyle üzerine atılmak isterler, ama Hatice onları durdurur.

HATİCE: Devam et ve yapman gereken şeyi iyi yap.

ANNE: Öğütleri ben veririm, almam. Fikirlerimi de canımın istediği gibi yayarım.

HATİCE: Yeryüzünden adı sanı silinmiş her şeyle senli benli olduğunu biliyorum, ama bana...

ANNE, *sözünü keserek ve sahneden çıkarak*: Bu oyunu ben zamanında, daha sıram gelmeden oynamıştım.

Araplar Anne'yi acımasızca kovarlar.

HATİCE, *bir an ne yapacağını şaşırır, sonra oradaki Araplara:* Ya siz, bana bütün getirdiğiniz bu kadar mı? Hadi defolun. Onu da bir daha köye sokmayın. Yıksın! Mahvetsin! *(Araplar çıkar. Oldukça uzun bir an. Hatice yalnızdır. Sonra beş altı tane kadın sessizce girerler.)* Yaklaşın! *(İçlerinde en kendine güveneni Ümmü'dür.)* Gereken her şeyi getirdiniz mi?

Uzaktan Bayan Bonneuil'ün sesi duyulur.

BAYAN BONNEUİL: Ya Büyük Saralı nişanları var mı?

PEK FRANSIZ KADIN: Var. Ya "Dolambaçlı Tanrı" kurdelesi...

BAYAN BONNEUİL: Var...

HABİBE: Bende süngerle sirke var.

LALLA: Nereye gidiyorsun? Tamamen ölmeye değil herhalde?

HATİCE: Ölmeye. Esaslı bir yemekten sonra uyumaya gider gibi, yediğimi ölümüm boyunca geğirmek üzere uyumaya gidiyorum. Tamam mısınız?

ÜMMÜ: Bende havlular var. Bir de gözlerini kapatmak için yufka yüreğim.

HATİCE: Sana asıl gereken şey bilek gücü. Beni yatırıp iyice yıkayın. Aptalca gevezelikler istemem. Hayır, sinekleri kovmayın. Hepsini adıyla sanıyla tanıyorum zaten! *(Kadınlar Hatice'yi kefenlemeye başlarlar.)* Çenemi bağlamayı, kulaklarıma, burun deliklerime ve kıç deliğime pamuk tıkamayı unutmayın. Ölüler diyarına gideli üç dakika oldu bile, bir düşüneyim bakayım, oradan size yardım etmeyi nasıl sürdürebilirim... çünkü beraberimde oraya tonlarca kin götürüyorum... Özellikle ayaklarımı iyi yıkayın, üç yıldır bu ikinci olacak...

Gözlerini kapattıklarında, yüzü seyirciye dönüktür, başını birinci paravana yaslamış, kadınlara tutunmuştur.

Onikinci tabloyla ilgili ayrıntılı açıklamalar

Daha önce de söylediğim gibi, Avrupalı kişiler, Gülünç Suratlar, nişan, madalya iğneleyenler, Bay ve Bayan Bonneuil aşırı uzun boylu olacaktır.

Üzerine madalya iğnelenen manken bir totem direğini andırmalı, biraz ürkütücü olmalıdır. Madalyalar son derece görünür olacaktır.

Titreme üzerine: bütün Araplar tepeden tırnağa ve birlikte titremelidirler. Bunu gerçekleştirmek çok güç olacak, çünkü oyuncular daha bir bok yemeyi bilmiyorlar. Eğer bu oyun sahnelenecekse, bir titreme ekolü yaratmak kaçınılmazdır.

Hatice öldükten sonra paravanların üzerine resim çizdirdiğinde, Araplar, âdeta, verilen emirden önce davranmalıdırlar. Çok çevik olacaklardır. Paravanların tepesine çizebilmek için birbirlerine omuz vereceklerdir.

Muhammed! diye seslenildikten sonra, çok hafif ve çok canlı, neşeli bir müzik çizimci-oyunculara eşlik edecektir.

Ümmü çok yaşlı, yüzü kırış kırış bir Arap kadınıdır. Elinde bir baston vardır. Hatice'nin yerini o alacaktır.

Madalya iğneleyen Fransızların kostümleri çok incelikli, özenli olacaktır. Erkekler ipek çoraplar ve kısa pantolon, kadınlar pastel renkli uzun elbiseler giyeceklerdir.

Surların tepesinde boy gösteren kişiler ise, her biri bir kaidenin üzerinde olup, rengârenk makyajlıdırlar ve daha ilk bakışta kim olduklarını belli eden kostümler giyeceklerdir.

ONÜÇÜNCÜ TABLO

Dekor şu şekilde kurulmuştur: ön planda ve biraz sağda beş kanatlı bir paravan. Bir tarlayı, daha ötede de yeşile boyanmış bir kaktüsü temsil eder. Paravanın dibinde, üzerinde ne yazıldığı okunmayan gerçek bir sınır taşı. Paravanın arkasında, oradan geçen kişilerin bu paravan tarafından kapatılmaması için oldukça yüksek bir estrad. Bu estradın biraz solundan ve geriden, ben belirttiğimde ikinci bir paravan ilerleyecek.

Bu birinci estradın üst tarafında ikinci bir estrad bulunacak -böylece üç düzlem olacak- ve oradan, ben dediğim zaman, sağ kulisten gelen bir paravan süzülerek girecektir.

Said'le Leyla yolda yürümektedirler, sol kulisten girerler ve bitkin görünürler. Birden, sağdan, Jandarma belirir.

Üniforması çamurlu ve paramparçadır. Onu görünce, Said'le Leyla korkarak paravanın arkasına gizlenirler. Jandarma'nın önünde yürüyen karısı, ağzına kadar rengârenk valizlerle dolu bir çocuk arabası itmektedir. Arabadaki yığının tepesinde, birinci tabloda Anne'nin taşıdığı kırmızı kartondan valiz vardır. Jandarma, elinde kalın bir sopa, karısını dürtükler. Sağdan girip soldan çıkmak üzere, çabucak bir yarım daire çizerler. Kadının üzerinde paçavra halinde koyu mavi giysiler vardır, çorapları topuklarına düşer ve soluk renkli baldırları gözükür.

JANDARMA: Tırıs git! *(Kadına vurur, kadın tırıs gider.)* Denizaşırı yerlerde geçen hizmet yıllarım bana, kadınları tırısa kaldırmayı öğretti. Hizmet yıllarım boyunca ve karnaval sırasında Arap karısı kılığına girince, kadın neymiş anladım!

Sırıtır.

JANDARMA: Ödün bokuna karışınca beni daha iyi anlıyorsun.

JANDARMA: Korkunun da iyi tarafları var. Benim de korkum giderek arttığından, zekâm giderek keskinleşiyor. *(Kaba.)* Kaktüse dikkat et! *(Sesini alçaltır.)* Daha hızlı ve daha ağır tırıs git. *(Bilgiç.)* Cenaze arabalarının atları tırıs nedir bilirler. Valizleri, ölü çocuğumuzu dolaştırırmış gibi itip dolaştır.

JANDARMA, *tatlı bir sesle, ve dönerek*: Onlara yum gözlerini ninnisini söylememi ister misin?

JANDARMA: Hava kararınca. *(Elini uzatır.)* Atıştırmaya başladı bile... Kaçalım...

Kırmızı valiz düşer ve açılır: içi boştur. Jandarma onu yerden kaldırmak için koşar, sonra soldan çıkarlar, hep tırıs adımlarıyla. Said'le Leyla paravanın arkasından çıkarlar.

SAİD: Bu senin jandarman. *(Leyla'ya bakmak için döner.)* Topallıyor musun? Onun karısı gibi? Pek bir eksiğin kalmadı desene: gudubet, budala, hırsız, dilenci, şimdi de çarpık bacaklı.

LEYLA: İstersem düzgün yürüyebilirim.

Düzgün yüreyerek birkaç adım atar.

SAİD, *alelacele*: O sakat ayaklı eciş bücüş halin birden kaybolsa, öyle bir surat asarım ki!

Yeniden yürümeye koyulurlar. Bir esten sonra.

LEYLA: Yürüyüş, güneş, toz beni yordu. Bacaklarımı hissetmez oldum: hâ bacaklarım ha yol, ikisi de bir. Güneş yüzünden gökyüzü çinko gibi, toprak çinko gibi. Yoldaki toz, suratımdan ayaklarıma dökülen kederimdir. Nereye gidiyoruz Said, nereye gidiyoruz?

SAİD, *dönerek ve dimdik onun gözlerine bakarak*: Nereye gidiyorum?

LEYLA: Nereye gidiyoruz Said?

SAİD: Ben nereye gidiyorum, ben, sadece ben, çünkü sen benim bedbahtlığımdan başka bir şey değilsin. Ancak kendimden ve bedbahtlığımdan söz ettiğimde biz derim. Pekâlâ, ben gidiyorum, hem de uzaklara, canavarın ülkesine. İnşallah ayaklarımızın altında, tam altındadır, asla güneş olmayan bir yerdedir, seni yanımda taşıdığıma ve yanımda sürüklediğime göre sen benim gölgemsin.

LEYLA: Gölgenden ayrılabilirsin.

SAİD: Eskiden bunu da düşündüm. Çok geç! Ölse bile, benim felaketim, benim çarpık bacaklım olurdu yine.

LEYLA: Çarpık bacaklıyım çünkü seni izledim.

SAİD: Kalsaydın.

LEYLA: Yanında da olsam, senden uzakta da olsam, bir hırsızın ve kundakçının karısı oldum her zaman, doğduğu çöplükte beni yaşatan bir adamın karısı, orada da gebereceğim zaten.

SAİD: Kılbitinin taşağa yapıştığı gibi, yuvarlak biçimin portakalın ayrılmaz bir parçası olduğu gibi bana yapışırsan, bana da canavarın yaşadığı ülkeyi aramak kalır.

LEYLA: Hapishane sana yetmiyor muydu?

SAİD: Hapishane başlangıç sadece. Yakında, uyumak için çakmaktaşlarından, yemek için de devedikenlerinden başka bir şey olmayacak. Onları yiyecek misin?

LEYLA: Devedikenlerini mi?

SAİD: Çakmaktaşlarını.

LEYLA: Senin yaptığını yaparım. *(Bir es.)* Said?

Said cevap vermez.

LEYLA, *etrafına bakarak*: Sahiden de kimse yok. Bir hayvan bile. Hiçbir şey. O derece bir şey görmez oldum ki, artık taşlar bile taştan başka bir şey değiller. Tüm Avrupa da bir hiç artık. Siktirip gidiyor, siktirip gidiyor, o denize doğru, biz kuma doğru.

SAİD: Korkacak bir şeyin yok artık.

LEYLA: Var. *(Bir an.)* Bir ayna parçası.

Bitkin düşen Leyla durur. Bir tarak çıkartır ve taranmak ister.

SAİD, *öfkeyle*: Sakın dokunayım deme! *(Leyla'nın elinden tarağı alıp kırar.)* Güneşin, hasırotunun, taşların, kumun, rüzgârın, ayak izlerimizin, dünyanın en gudubet ve en az sevilen kadını, karım geçerken dönüp bakmalarını istiyorum. Gözlerini de, salyanı da silmeni istemiyorum artık, sümkürmeni de, yıkanmanı da.

LEYLA: Sana itaat edeceğim. *(Birden sertçe.)* Ama ben de, artık arkana bakmamanı istiyorum -saat başı yüzüme kazınan çirkinliğim bu konuşan, o değilse kim?-. Beni, itiraz etmeden, gölgenin ve canavarın ülkesine götürmeni istiyorum. Dönüşü olmayan acılara gömülmeni istiyorum. Umutsuz olmanı istiyorum -dakika başı yüzüme kazınan çirkinliğim bu konuşan. Kötülüğü, daima kötülüğü seçmeni istiyorum. Kinden başka bir şey tatmamanı istiyorum, hele sevgiyi asla. Gecenin parlaklığını, çakmaktaşının yumuşaklığını ve devedikenlerinin tatlılığını geri çevirmeni istiyorum -saniye başı yüzüme kazınan çirkinliğim bu konuşan. Nereye gittiğimizi ve niçin oraya gittiğimizi biliyorum Said. Bir yerlere gitmiş olmak için değil, bizi oraya gönderenler sakin bir kıyıda kafalarını dinlesinler diye gidiyoruz. *(Uzun bir es. Said ayakkabısını çözer ve içinden kendisini rahatsız eden taşı çıkartır. Sonra yeniden giyer. Tatlı bir sesle:)* Portakal ağaçlarını ateşe veren sen değil misin?

SAİD, *kısa bir duraksamadan sonra*: Hayır. Ama sen giderayak samanları ateşe verdin değil mi?

LEYLA: Evet.

SAİD: Neden.

LEYLA, *kahkahalarla gülerek*: Hayır, hayır, seni sevdiğimden değil. Ateşi seviyorum. *(Es.)* Said?.. Sonuna

kadar gitmekte sahiden kararlı mısın?

SAİD: Eğer başarırsam, ilerde şöyle diyebilirler -hem de kim derse desin, bunu hiç övünmeden ilan ediyorum-: "Said'in yanında, bu şeker lokum kalır!" Bak sana söylüyorum, önemli biri olmak üzereyim. Geliyor musun?

Yeniden yürümeye koyulurlar, sonra Leyla durur.

LEYLA: Said, çişim geldi.

SAİD, *soğukça*: Git yap, orada ısırganlar var.

LEYLA: Onlarla uzlaşalı uzun zaman oldu. Aynı soydanız. Kıçımı rahatça onların arasına koyuyorum, derimi tahriş etmiyorlar. *(Üzgün.)* Bir tek onlar var, başka da bir şey yok... *(Görünmeyen bir şeyi görünmeyen bir çiviye asar gibi yapar.)* Buraya... onurumu asıyorum. Buraya... kederimi. Buraya... ciddiyetimi. Şuraya... kaynatılarak içilen bitkileri: papatya, ıhlamur... Şuraya... yumuşaklığımı. Şuraya... *(Bir iç çekiş.)* Peki bana ne kalacak? *(Bir es.)* Portakal ağaçları alev alan ağaçlardır. İş gören bir kibrit, güzel şey. Bir tarafı beyaz bir tarafı karayken ve ateşten biraz eğrilmişken, işte sadece o anda hoş ve güzel gözükür. *(Görünmeyen bir çiviye yine bir şey asar gibi yapar.)* Buraya... kukuletamı asıyorum. Şuraya... *(Bir iç çekiş.)* Peki bana ne kalacak? Bir gülücük.

SAİD, *birden parmaklarını şaklatarak*: Dikkat! Biri geliyor. Hiçbir şey deme, merhaba bile.

Sol kulisten, Sir Harold'un oğluyla Vamp gelir. Vamp, Venedikli kadınlar gibi, siyahlar giymiş, üçgen bir şapka ile omuzdan bele çapraz bağlanan bir kuşak gibi yüzünden geçen bir tül takmıştır. Elbisesi uzundur, siyah dantelden küçük bir şemsiye açmıştır, ama bütün bunlar lime limedir. Vamp ile oğul yorgunluktan ölmüş gibidirler.

VAMP: Sanki bir hiçmişim gibi... sanki bir sürtükmüşüm gibi konuşuyorsunuz benimle... eskiden...

OĞUL: Ben elle tutulur şeyler isterim. Bu topraklarda bizim düzenimiz ve bizim barışımız yeniden kurulmadıkça rahata kavuşmayacağım, ama şimdilik kıçımızı kaldıralım da kımıldayalım biraz. *(Birden.)* Aman dikkat, Hanımefendi, çalılar kıpırdadı...

VAMP: Yanımda siz olunca hiçbir şeyden korkmam.

OĞUL, *Said'le Leyla'ya bakarak*: Bizden daha beter haldeler... Belki onları zor kullanarak kandıra...

VAMP: Hava çok sıcak.

OĞUL, *Said'e*: Duymadın mı? Hanımefendiye gölge yap, haydi, çabuk...

Said Leyla'ya bir tekme atar, Leyla paravana yaklaşır ve ağır ağır, özenerek, yeşil tebeşirle muhteşem bir palmiye çizer.

VAMP, *hayranlıkla*: Oh! Palmiyeler!

OĞUL, *Leyla'ya*: Hanımefendiye biraz rüzgâr yap...

Leyla dallardaki rüzgâr sesini taklit eder, elbisesiyle de hava akımı yapar.

VAMP, *tatlı tatlı*: Teşekkürler. Size söylemiştim: yığının içinde dünya tatlıları da var, hepsi de çürümüş değil. Bunlar mesela *(Said'le Leyla'yı gösterir.)*, şüphesiz bizim sadık bendelerimizdendirler.

OĞUL: Bunların hepsini gebertmeli. Sadece üstlerindeki paçavralara bakılacak olursa, sadık görünüyorlar, evet, ama ya altında?.. Paçavraların altında ne var?.. Ben bile gidip bakmaya cesaret edemem. Bir yığın el bombası... bir makineli tüfek deliği... bir mikrop yuvası...

VAMP, *cilveli*: Birazcık iyilikle... hayır, hayır, inanın bana pek fazla bir şey gerekmez...

OĞUL: İyilik umurlarında değil. Onları mecbur tuttuğumuzda hâlâ gölge yapıyorlar, evet, ama bu gölge eskisi gibi değil.

VAMP, *ayağa kalkarak*: Şimdiki sahiden de endişe verici.

OĞUL: Biraz dinlendiniz mi?.. Sizi sevdiğimi, benim her şeyim olduğunuzu biliyorsunuz...

VAMP, *tatlı bir gülücükle sözünü keserek*: Bizim dünyamızda, genç bir adamın şeyi benim için kalktığında böyle konuşmalıdır işte. Ama taşın toprağın içinde, güneşin altında, üstümüzdeki bu eski püskü şeylerle ve şunların şaşkın bakışları altında *(Said'le Leyla'yı gösterir.)* yeniden yola koyulacak olursak, bu iğrenç konuşma tarzını da yeniden kullanmamız gerekecek...

OĞUL: Bu benim de canımı sıkıyor, ama bir an önce kurtulmak istiyorsak, sözcüklerin de tıpkı bizim gibi ödü kopması gerek. Yola düşelim.

VAMP, *sağa yönelerek*: Bir de oturulacak yerleri yumuşacık olan faytonların bile kıçım için sert olduğunu söylerdim...

OĞUL: Gök mavisi denizi görene kadar, epey sıkıntılara alışmanız gerekecek...

Sağdan çıkarlar. Güneşin altında hareketsiz duran Leyla kalkmaya çalışır.

SAİD: Gece oldu işte.

LEYLA: Ne çabuk.

SAİD: Bak. Nasıl da kendinden emin!

Ona, birinci paravanın arkasındaki estradın üzerinden usulca kayan simsiyah ikinci paravanı gösterir. Ön sahne usul usul kararır. Kulisten havlamalar duyulur: bu sesleri Anne taklit etmektedir.

SAİD, *Leyla'ya*: Başını sınır taşına yasla da uyumaya çalış.

Said, paravanın dibine çömelip uyur. Havlamalar hâlâ işitilmektedir. O sırada, Anne sol kulisten çıkıp estradın üstünde yürür.
Görünmeyen bir şeyi çağırır gibidir. Sonra bu şeyi peşinden koşar.
Siyah paravanın üstüne, sarı tebeşirle hilal şeklinde bir ay çizer, daha sonra seyirciye yaklaşır biraz

ANNE, *ay'a*: Ben Gülüş'üm. Selam! Ama herhangi bir gülüş değil, her şey kötü gittiğinde beliren bir gülüş. *(Seyirciye bakar.)* ... Gece ısırganlarla dolu. *(Bir an.)* Isırganlar! *(Birden tirik.)* Mortemart Ailesi, Joyeuse Ailesi, La Tour d'Auvergne Ailesi'nden başlayıp, ta Fée'ye ve la Vierge'e kadar gerilere uzanın, ben Isırganlar Ailesi'ne ait olduğumu -kızlar vasıtasıyla belki, Said de benim vasıtamla- ta çocukluğumdan beri bilirim. Onların harabelerin civarındaki, cam kırıklarından geçilmeyen çalılıkları benim vahşetim, ikiyüzlü kötülüğümdü; bunları ben, arkamda duran elimin içinde insanları yaralamak için saklardım. Evcilleştiklerinden, zehirlerini salmaz, iğnelerini çıkarmazlardı. Narin ellerimi onların yapraklarının arasına daldırırdım. Baldıran zehiri damarlarındaki kanımı dondurmazdı. Bitkiler âleminde kötü olan ne varsa benden yana olurdu. Isırganların üstünden ve arasından geçerken, rüzgâr diken diken olurdu, ben olmazdım. Ya akballıbaba? Ah! Hem zararsızdır, hem de beyaz çiçekleri lezzetlidir, onlardan çorba yapardım. *(Bir an sessizce yürür, sonra gözden kaybolur. Ay da kaybolur. Havlamalar işitilir. Nihayet Anne yeniden belirir, onunla birlikte hilal da belirir, ama öteki yöne dönük olarak. Birden katı.)* Güzel Hatice'm benim, demek öldün! Geberdin! Kahramanca geberdin. Peki seninle konuşmak istersem, yine ölülerin yaşlı ağzını mı kullanacağım? Peki... ne yaparken öldün? Erkekleri hatta kadınları sonuna kadar gitmeye kışkırtırken mi? Yaptıkları şeyin ve oldukları şeyin sonuna kadar gidecekler! *(Güler.)* Yol meydanda! Barakamı, çöplüğümü ateşe verdiniz diye beni alt ettiğinizi sanıyorsunuz. Sandığınızdan da güçlüyüm ben. İki mücadeleci kolumla Kızıldeniz'i ikiye ayırıp, Firavun'a yol açacak güce sahibim! *(Bir an.)* Said? Leyla, acaba yolda uyuya mı kaldılar? *(Bir an.)* Said'in babası berber olabilirdi... tarağı ve saç

kesme makinesiyle ne yakışıklıydı! Öyle yakışıklıydı ki âdeta sarışındı. *(Bir an.)* Güzellik! Ne olacağını da, nasıl görüneceğini de bilmeyen Güzellik, Said'in babası çocukların saçını kesip, büyükbabaların sakalını düzeltmene izin verecekti. Ey güzellik, yirmi yıl boyunca yeryüzünde kaldın, çünkü adamım böyle istedi. *(Oldukça uzun bir es, bu arada bacaklarının üst kısmını kaşır. Birden, kısa ama yoğun bir makineli tüfek ateşi.)* Said'i becerene kadar üç deneme yaptık. Üçü de fos çıktı. Öldüler. Altı aylıkken, bir yaşındayken ve üç aylıkken öldüler. *(Birden, endişeli gözükür.)* Ne? Bu da nesi? Tavşan biçimine bürünen bir koşuş, yarasa biçimine bürünen bir uçuş... *(Çılgın gibi.)* Said! Said! Neredesin? Ne yapıyorsun? Ne diyorsun?... Soluğun kesiliyor... Geri gel... *(Bir an.)* Hayır, daha ileri git Said. Kendini yok et, karnını yok et, ama devam et... *(Sakinleştir gibi olur, ağır ağır soluk alır.)* Geceleyin ağaçlar soluk alıyor, çiçekler daha güzel, renkler daha canlı, köy de uyuyor. *(Güler.)* Ne yapıyor? Kendini kendine ortak ediyor. *(Güler.)* Herkes horlarken, uyanır uyanmaz içine gömüleceği karabasanı hazırlar. *(Bir an.)*... Evet, Said'in babası berberdi, kesim şu kadar, Forville friksiyonu bu kadar. Öyle yakışıklıydı ki Fransız ordusunun yerli süvari bölüğüne katılabilir ya da lejyoner olabilirdi! Ah! keşke rahmimde yaşayan dişi köpek, geceleyin avlularda ve yollarda dolaşabilseydi!..

Ağır ağır yeniden yola koyulur ve sol kuliste gözden kaybolur. Yine kısa ama yoğun bir makineli tüfek ateşi. Leyla'nın yüzünde bir ışık belirir. Said elektrikli cep feneriyle onu incelemektedir.

SAİD: Geldi mi?

LEYLA: Yaklaşıyor.

SAİD: Ne çabuk! *(Bir an.)* Ona sor ki... *(Tereddüt eder.)* ona, hepten boktan biri olmak için ne diyebilirim, ne satabilirim diye sor.

LEYLA, *boğuk bir sesle*: Ejderhama mı?

SAİD, *alçakgönüllü*: Evet.

LEYLA, *bir tereddütten sonra*: Öyleyse bırak da uyuyayım. Bana ne dediğini yarın sana söylerim.

Said fenerini söndürür ve yeniden uyur. Sağ kulisten gelen ve çok temkinli yürüyen Bankacıyla Sir Harold paçavralar içinde belirirler. Sarhoş oldukları apaçık belli olur. Uyuyan Leyla'yla Said'in önünden geçmek için ayakkabılarını çıkarırlar, sonra solda gözden kaybolurlar. İşte o sırada, en yukarıda, üçüncü estradın üzerinde, sağ kulisten gelen üçüncü paravan belirir. Dağlık bir bölgeyi temsil edecektir. Dört lejyoner içeri girerler. Helmut tüfeğini temizler, Pierre bir ayakkabı tekini boyar, Felton maşrapadan bir şey içer.
Tüm bunlar sessizce olur. Hareketler gece olduğu izlenimini verecektir. Kısık sesle konuşacaklardır.

PİERRE, *pabucuna tükürüp parlatarak*: Bırak, anladık: sinsice, sessizce, kalleşçe davranıyorlar. Arkamızdan yaklaşıyorlar, hem de yüzleri örtülü olarak. İşlerini görür görmez, başkalaşım onları yutuveriyor. Artık bir ağaç mı olur, bir patlıcan mı bilmiyorum. Ne yapmalı? Koparıp ezmeli mi? Bir patlıcanı koparıp ezmiş oluruz o kadar. Asi ise paçasını kurtarır.

MORALES, *ayağa kalkarak*: Karıları da cabası...

FELTON, *ses çıkarmadan gülerek*: Herifler amma da kokuyorlar ha!

PİERRE: İçleri çürümüş. Dışları kuru; işkembeleri bataklık olmuş. Ağızlarından çıkan ne: sıtma. Öyleyse, çekinecek ne var? Kaç kişi kaldılarsa, hepsini kırıp geçelim.

Yakasını çözer.

MORALES: Saat kaç?

HELMUT, *kol saatine bakarak*: Yirmi üç sekiz.

Morales paravanın üstüne ufukta bir ay çizer, sonra ayakkabılarını bağlamak üzere yere oturur.

MORALES: Ayaklarım çiçek açtı.

HELMUT: Süprüntü, süprüntü onlar, hazırol!

Dördü de hazırola geçer. Teğmen sağdan gelerek girer. Sırayla ve uzun uzun askerlere bakar. Değneğiyle, Pierre'in açık yakasına dokunur.

TEĞMEN: Kapatın!... İyi... hayır, iyice kapatın... kravat... doğru dürüst düğüm atın. Yoksa birazdan karnınız timsahların beyaz karnına dönecek. Hayır, dinlemiyordum, ama şef adına layık olan bir şef astlarının aklından geçen düşünceleri okur... ayna mı yok? Daima bir tane olması gerekir: bu ister arkadaşlarınızın gözleri, ister... orada kendinize bakın. *(Kendi kravatını göstererek, Pierre'in karşısına dikilir, Pierre aynaya bakar gibi yaparak kravatını bağlar.)* Mükemmel. Yazık ki size uyarıda bulunmak zorunda kalıyorum. Gece vakti kolay değil biliyorum, ama geceleyin bile pırıl pırıl olmalısınız. Işıldamalısınız. *(Etrafına bakar.)* Çavuş yok mu?

PİERRE: Uyuyor teğmenim.

TEĞMEN, kuru bir tonla: Sekiz. Üstlerinizden birini ihbar ettiğiniz için. Orduda şövalyece bir gelenek vardır ve bunu sürdürmek de size düşer. Yayılsın yayılabildiği kadar, canına yandığımın! Sekiz. Kupa sekizlisi değil herhalde? Eğer kimse cevap vermeseydi, hepiniz itaatsizlikten sekiz gün hapis cezası yerdiniz. İtaatsizlik muhbirlikten daha az aşağılıktır. *(Ötekilere:)* Alçaklığı sizi kurtardı ama size de bulaştı. *(Pierre'e:)* Fransız?

PİERRE: Teğmenim?

TEĞMEN: Arap mısınız diye sordum?

PİERRE: Ben mi? Boulogne'luyum teğmenim.

TEĞMEN: Doğu'nun rengi size bulaştı, pastel tonlarını, yarım renklerini üzerinize attı değil mi? Biz katıksız, ne olduğu belli bir Fransa'yı temsil ediyoruz. *(Bir an.)* Ve temiz. Temiz dedim. Siz... *(Morales'i gösterir.)* ... sakalınız?

MORALES: Su yok, teğmenim.

TEĞMEN: Ağzınızı çalkalamak ya da ola ki sardunyaları sulamak için, traş olmanız için daima su olacaktır. İsterseniz traş fırçasına tükürün, ama sizi kaymak gibi görmek istiyorum. Pırıl pırıl. *(Morales'e.)* Arap?

MORALES: Ben mi?

TEĞMEN: Traş olun. *(Teğmen Pierre'e döner:)* Sekiz günlük hapis cezanızı kaldırıyorum. Saldırı bu gece olduğundan...

Çavuş girer. Esniyordur, ama subayı görünce kendini tutar.

ÇAVUŞ: Özür dilerim teğmenim.

TEĞMEN, *çekinir gibi:* Uyuyun, ama kılığınıza özen gösterin. *(Çavuş eliyle saçlarını düzeltir ve palaskasını bağlar.)* Ne diyordum... *(Pierre'e döner.)* Zaten sizin ne olduğunuzu biliyorum, daima en geridesiniz *(Konuştukça, kendine olan güveni azalır gibidir. Göz ucuyla, hâlâ dalgacı bakışını koruyan Çavuş'a bakar.)*, ya hayatta kalan son adam olup, gezmeye çıkmışcasına gelip şana şerefe konacaksınız ya da iki saat içinde, daha geç değil, küçük bir kız çocuğu tarafından haklanan ilk kişi olup, çakıllı kumlara serilip, son yaranızı millete göstereceksiniz. Susadım, içecek bir şeyler getirin. *(Pierre çıkar. Herkese seslenerek:)* Pek yakında olan olacak. *(Paravanın üzerine dağlık bir manzara çizer ve yorumlar:)* Biz buradayız... ulu Sedir ağacını geçince... *(Bunu çizer.)* bölüğün bir kısmı sağdan köyün üzerine yürüyecek... (*Bunu da çizer.*) köyü saracak, tepenin dorluğuna ulaşmak için yelpaze gibi açılacak... *(Bunu da çizer.)* oraya şafakla birlikte, aynı dakikada varmak zorunda. Fransa bize bakıyor. Bizi ölüme gönderiyor... *(Felton'a:)* Saçlarınızı tarayın. *(Felton tabanca cebinden bir tarak çıkartıp taranır.)* Mesele galip gelmek değil. Neye yarar ki? *(Konuştuğu sırada herkes hareketlenir, öyle ki teğmen, sabit bakışlarıyla boşluğa konuşur gibidir. Pierre ayakkabısı-*

nın bağlarını bağlar. Morales tıraş olur, Felton taranır, Helmut süngüsünü temizler, Çavuş tırnaklarını törpüler.) ... Fransa daha önce galip geldi, yani silinmez bir imge bıraktı. Demek ki yenmek değil, ölmek. Ya da yarı ölmek, yani topal, tek ayaklı, belden aşağısı kayıp, taşaklar kopmuş, burunlar yenmiş, yüzler yanmış olarak eve dönmek... bu da çok iyi bir şey. Acılı, ama çok iyi. Böylece, çürüyen savaşçılarının imgesinde Fransa kendi çürüyüşünü seyredebilecektir... Ama yenmek?.. Hem neyi yenmek? Ya da kimi? Çamurun içinde sürüklendiklerini, kabuklarla yaşadıklarını gördünüz... bu mu yenmek! *(Omuzlarını silkip, avuçlarını açarak, elleriyle yerli bir satıcı hareketi yapar.)* Yenmek onlar için iyi bir şey. *(Çavuş'a doğru.)* Değil mi? *(Felton'a:)* Kepinizi iyice gözünüzün üzerine indirin.

FELTON: Elimden geleni yapıyorum teğmenim, ama başım sivri olduğundan, kepim dengede durmazsa ta omuzlarıma düşüyor.

Soldan gelen Anne, alt katta yeniden belirir.

ANNE, *öfkeli. Tüm hareketleri, konuştuğu görünmez ağacı "görünür" kılmalıdır:* Yana çekil de geçeyim, Allahın cezası, yoksa yapraklarını bir bir yolar, gövdenin derisini yonga yonga sökerim. *(Görünmeyen ağacı kenara iter gibi yapar.)* Eteklerimi ve ne kadar geniş olduklarını görmüyor musun? Kumaşı hakkında boşu boşuna tartışmayalım: dört metre mavi keten. Yana çekil! Geçeyim. Benim eteklerimde de seninkilerde olduğu kadar gölge, asalet, hatta eski bir yuva bile var. *(Çok saygın bir tavırla geçer, sonra dönüp selam verir.)* Teşekkürler... Buralar giderek dikleşiyor... *(Bir daha döner ve selam verir.)* Teşekkürler. Soluğun bronşlarını açacak, okaliptüs, ciğerlerimi, üfürüğümü ve cümlelerimi şişirecek, bugüne kadar sadece kendi gözümde bir dişi köpektim, artık sizin gözünüzde de öyle olabilir miyim?...

Sağa gider. Döndüğünde kopardığı hayali bir yaprağı çiğneyerek yere çömelir. Sonra içi geçer gibi olur. O konuştuğu sırada dört asker sol kulisten çıkmıştır.

TEĞMEN, *hâlâ hazırolda, Çavuş'a*: Karakol birliği döndü mü? Saat kaçta ve ne durumda?

ÇAVUŞ, *hazırol duruşunu bozarak*: Özür dilerim teğmenim, ama hazırolda durduğum zaman pek salaklaşırım ve...

TEĞMEN, *endişeli ve hazırolda*: Daha zeki olabilmek için mi geriliyorsunuz?

ÇAVUŞ: Olabilir.

TEĞMEN: Yani ben, yüzbaşının karşısında ellerimi ceplerime koyarsam, sizin esnerken olduğunuz kadar zeki mi olacağım?

ÇAVUŞ, *gülümseyerek ve ayakkabısının tekini bağlamak için eğilerek*: Neden olmasın?

TEĞMEN, *bir an apışıp kalır*: Mesele zekâ değil: mesele on yüzyılı aşkın bir zamandır var olan, simgelediği şey dağılıp parçalandıkça güçlenen, hepimizi ölüme sürükleyen bir imgeyi sürdürmek. *(Haykırarak.)* Hazırol! *(Çavuş istifini bozmaz ve ayakkabısını bağlamayı sürdürür.)* Karakol birliği döndü mü?

ÇAVUŞ, *ayakkabısının üzerine eğilmiş bir halde*: Bir eksikle. Boğazlanmış.

TEĞMEN: Hangisi?

ÇAVUŞ, *hâlâ eğik halde*: Duval, kahvede garson, lokantada ko...

Duruşundan rahatsız olmuştur.

TEĞMEN: ... mi! Orduda kahve garsonu yoktur. *(Kulise döner.)* Herkes tek tek başka herhangi biri için ayna görevi görsün. Bacaklar birbirlerine bakmalı ve karşılarındaki bacaklarda kendilerini görmeli, göğüs karşısındaki göğüste, ağız başka bir ağızda, gözler gözlerde, burun burunda, dişler dişlerde, dizler dizlerde, bir saç buklesi bir ... ötekinde ya da eğer karşısındaki saçlar dikse bir zülüfte... *(Çok li-*

rik.) Oraya bakmalı ve orada kendini kusursuz bir güzellik... *(Kurallara uygun bir yarım dönüş yapar ve seyirciye dönerek konuşur.)* tam bir çekicilik içinde görmeli. Üç yüzlü, on yüzlü, on üç, yüz on üç, bin, yüz bin yüzlü aynalar çoğaldıkça çoğalsın! Profiller profilleri yansıtsın ve asilere sunduğunuz görüntünüz öyle müthiş bir güzellikte olsun ki, kendileriyle ilgili oluşturdukları görüntü buna dayanamasın. Yenik düşsün. Paramparça olsun. Kırılsın... Ya da buz gibi erisin. Düşmana karşı zafer: moral.

Çavuş uyuşuk uyuşuk yürüyerek çıkar.

TEĞMEN, *Çavuş'un girdiği kulise bakıp, kudurmuş bir sesle monoloğunu tek başına sürdürerek:* Bir saç buklesi karşısındaki saç buklesinde; yürek karşısındaki yürekte; ayak ayakta; burun burunda; ayak burunda; göz dişlerde... *(Sahiden transa girmiş gibidir.)* karaciğer karaciğerde; kan kanda, kanlı burun; sütlü çorba; kanlı çorba, Çavuş, Çavuş, belki sizin tüm bu yapaylıklara ihtiyacınız yoktur, Çavuş, siz geniş omuzlarınızın ve buz gibi bakışlarınızın kendi üzerinizdeki etkisini biliyorsunuz; ışıldıyorsunuz ve zekânın yıkıcı tadı, yumruklarınızı ceplerinize sokuşturuyor, bense keman çalmayı öğrenmek istedim! *(Birden hazırola geçer.)* Emrinizdeyim generalim! *(Bir an.)* Emrinizdeyim!

Sağdan çıkar. Bir an sonra, üst katta Anne belirir.

ANNE, *güçlü bir sesle, ulur gibi:* Ağaçlar bir şeyler biliyor, yüzsüzler!... *(Mırıldanır.)* ... faytonlar kumsallarda yığınla ölü dolaştırsınlar, dur daha!.. korulara, ormanların, gecenin içinden geçmek için ben... bana sahibim!.. Yüceler Yücesi Ana, üstelik daha emekliye ayrılmadım... Ben... *(Bağırır.)* her şeyi tahmin ettim!.. Her şeyi! *(Hâlâ yürümektedir.)* Bu... *(Kulak kabartır.)* ... bir makineli tüfek ateşi mi? *(Güler ve makineli tüfek ateşini taklit eder.)* İşte.

(Kesin.) İşte yatay bir tını. *(Çömelir ve mendiliyle terini siler. Silindikten sonra sözünü sürdürür.)* Delilere sözden başka bir şey bırakmadılar. *(Tükürür.)* Onların tırnaklarını kesiyorlar, onlar da tırmalıyorlar. Saçlarını kesiyorlar, onlar da bunlarla ip örüyorlar. Onların yabangüllerini kesiyorlar, onlar da bunları kıçlarına takıyorlar. Ben otların içinde bir tavşanın izini koklayarak taban teperdim... Kışın, yağmur birikintilerindeki suyu lıkır lıkır içerdim, yazın ağzım öyle kururdu ki havlayamazdım...

BİR SES, *oldukça tatlı:* Kim var orada?

ANNE: Sürünen bir böğürtlen.

SES: Böğürtlen mi yoksa dikenli tel mi?

ANNE: Dikenli tel.

Paravanın arkasından geçerek çıkar. Sahne bir an boş kalır. Sonra, soldan Pierre girer. Yorulmuş gibi, hantal hantal yürür. Çok ağır bir çantayla makineli tüfeğini taşımaktadır. Ayakkabılarını bağlarından tutmuştur. Taşın üzerine oturur, bu arada paravanın üzerine, ayın yerine, Büyükayı takım yıldızı çizilir.

PİERRE: İçine sıçtığımın! Taş bile yorgun... *(Bir an.)* Hay Allah kahretsin, bunun üzerine kim kıçını koyabilir ki? Halbuki Boulogne'da... *(Gururla.)* Ben Boulogne'luyum, hani şu Altın Çuha Kampı'nın (1) vuku bulduğu yer! Her sözcüğü büyük harfle yazılır. Bu da çuhanın gümüş değil altın olduğu anlamına gelir. Arkadaki dişim gibi. Şu işe bak, elimde teğmenime götürdüğüm su bardağıyla şu Müslüman gecesinde oturup kaldım.

Güçlükle kalkar ve sola doğru yürümeye koyulur. Paravanın arkasından geçip tam sahneden çıkmak üzereyken, kulisten Anne'nin güçlü sesi duyulur.

ANNE'NİN SESİ: Ay yok oldu!.. Amma tuhaf memleket!.. Evet, ay yok oldu!.. Ay görevine ihanet etti!..

(1) 1520'de I. François ile VIII. Henri'nin görüştükleri yer. (ç.n.)

İhanet mi etti? İhanet eden kim? *(Sağ kulisten gelerek içeri girer.)* Günümüzde hiç kimse. İhanet... İhanet... zavallı küçük sözcük, bir telgraf telinden düşen kuş, zavallı küçük sözcük yapayalnız kaldı, kayboldu, yapayalnız, kimsesiz kaldı, onu yerden kaldıracak, onu ısıtacak kimse yok mu?.. Hey kim var orada?... Nedir, kimdir?.. Bir adam mı? Bir adam mı var?.. Kim var orada? Yaklaş. Bu yaşımda bile pantolon deliğinin ne olduğunu bilirim hâlâ. Çık ortaya. *(Pierre ortaya çıkar. Kusacak gibi midesi bulanır.)* Öğürüyor musun?

PİERRE, *zayıf bir sesle*: Artık dayanamıyorum. Çıkarıp rahatlamam gerek.

ANNE, *ona yaklaşıp başını tutarak*: Koyver gitsin... Varsa daha, durma devam et... Belki de manzaranın baş döndürücü güzelliği mideni altüst etmiştir. Olur böyle şeyler.

PİERRE, *koluyla ağzını silerek*: Sen bu saatte burada ne arıyorsun?

ANNE: Taşın toprağın içinde hacet gidermeye geldim. Nerelisin?

PİERRE: Boulogne'lu... *(Bir an.)* Bizi gözetlemiyorsun ya?

ANNE, *hâlâ onu tutmaktadır*: Sizlerin bizi, hepimizi geberteceğiniz düşüncesi karşısında gülüp eğleniyorum. Eğer köyü, haritanın üzerinde küçük kırmızı bir kan lekesine çevirmeyi becerirseniz...

PİERRE: Elimizden geleni yapacağız. Yardım et de eşyamı yükleneyim.

Anne, onu tutmayı sürdürerek, azık torbasını onun boynundan geçirir, ama kayışı Pierre'in boynuna iki kere doladığını fark eder. Çözmek ister... Bu da oldukça uzun sürer. Bir patlama ve boğuk bir gürültü duyulur.

ANNE: Kusura bakma... Askerleri gıydırıp kuşatmayı hiç beceremem ... Sağla solun nerede olduğunu da bilmem...

Pierre de çabalayıp durduğundan kayışlara dolanır.

PİERRE: Azık torbasını önden geçir...

ANNE, *hâlâ kayışları düzeltmekle uğraşmaktadır*: İyi de önle arka hangisi, göbekle kıç, altla üst hangisi?.. Burası mı yoksa şurası mı?.. Bambaşka bir yerde mi?.. *(Konuştukça, kayışları gitgide daha uzun, daha çok sayıda ve daha sıkışık olarak Pierre'in etrafına dolar.)* Ters mi yüz mü?.. Sıcak mı soğuk mu?.. Hakiki kuzey nerede, ya sahte güney?..

PİERRE, *hafif endişeli*: Söylesene nine... neler çeviriyorsun?.. Senin yaşına göre değil bunlar... Ne yapıyorsun?

ANNE, *güçlükle solur*: Düğümler... torbalar... düğüm torbaları... halkalar ve ağlar... yün başlıklar...

PİERRE, *güçsüz bir sesle ve debelenmeye çalışarak*: Nine?.. Ne yapı...

ANNE, *birden sinirlenip güç alarak, dizini Asker'in sırtına dayayıp kayışa asılır*: Çekiyorum.

Makineli tüfek sesini taklit eder, sonra ellerine tükürüp daha güçlü asılır.

PİERRE: Salak rolü mu oynuyorsun, nine...

ANNE: Oluyor... *(Biraz daha asılır.)* ... Olacak ... *(Asker, dili dışarıda düşer. Anne doğrulur ve soluklanarak bir an durur.)* Oluyor, oluyor. *(Birden afallar.)* Olamaz. *(Cesede bir tekme atar.)* Olamaz, ölmedin ya? Kalk. Ayağa kalk. Ölmedin. Seni öldürmedim ya? *(Cesedin önüne diz çöker.)* Ne olur cevap ver bana, cevap ver, küçük Fransız askeri, canım, bir tanem, güzelim, kuşum, kalk ayağa... kalksana bok herif! *(Doğrulur ve kayışı toplar.)* Bal gibi öldü işte, alçak! Peki bu zımbırtıları ne yapacağız? *(Vurulan bir av hayvanı gibi cesedi sürüklemeye başlar.)* Bu sürüklediğim şey de ne? Kadife gibi boynunun etrafındaki bu kayışlar da neyin nesi? *(Soluklanmak için durur.)* Gayzer gibi, kan göğe kadar fışkırmadı, halbuki dünyanın bir ucundan ötekine gece ne kadar da kızıl!

Döner, eliyle cesede nişan alıp makineli tüfek sesi çıkarır. Takım taklavatı sürükleyerek kuliste gözden kaybolur. Bu düzlem bir an boş kalır, sonra Teğmen'le General, gecede el yordamıyla ilerleyerek belirirler.

GENERAL, *Teğmen'in kuliste söylemiş olduğu bir cümleye cevap vererek:* ... On bir. 20 Temmuzda. On bir yaşında olacak. *(Bir an.)* Onu bir daha görebilecek miyim... o beni bir daha görecek mi?.. Ordunun gözbebeği olarak, askeri okula girecek. Ama Sömürge Piyade Birliği'nde kariyer yapmayacak... *(Üzgün.)* çünkü sömürge diye bir şey kalmayacağına göre, Sömürge Piyade Birliği de olmayacak, yabancı kalmayacağına göre, Yabancı Lejyonu da olmayacak. Her şey tatsızlaşacak. Topallıyor musunuz?

El yordamıyla, birbirinin ardı sıra, kamburları çıkmış bir halde, ağır ağır ilerleyeceklerdir. Tüm hareketlerinden, gece olduğu hissedilmelidir.

TEĞMEN: Ayağımı burktum da.

GENERAL: Subay kantininin basamaklarından inerken mi? Oraya bir korkuluk koymalarını söylemiştim. Bir ip hiç olmazsa, basit bir ip. Neyse... topallayan bir subay insanı küçük düşürmez. Öksüren bir subaydan iyidir. *(Bir an.)* Hayır, sömürge kalmadı artık. Oğlum, yerli nedir bilmeden büyüme çağına gelebilir. O yüzden de hiç vakit kaybetmemeli. Karşı taraftakiler de çarpışıyorlar. Ve savaş onları güzelleştiriyor. Fark ettiniz mi?

TEĞMEN: Siz de mi? Eğilir misiniz? Kayaların tepesinden sırtınız gözüküyor.

GENERAL, *müşterilerinin seyrekleştiğini gören bir satıcı tonuyla:* Sinsi bakışlar giderek azalıyor... oynak suratlar giderek azalıyor... *(Ciddi.)* Artan bu güzellikten sakının teğmen. *(Lirik.)* Güzellik, güzellik, bizleri ayakta tuttuğu kadar onları da tutuyor. *(Bir an.)* Yirmi sekiz yıllık hizmetten sonra, kendi kendime, eğer aynadaki heybetli görünüşümü hayranlıkla seyretmemiş olsaydım, acaba onu savunacak cesa-

reti bulur muydum diye soruyorum... Eğer günün birinde karşıdakiler ellerine bir ayna geçirirlerse...

TEĞMEN: Öncelikle aynalara ateş etmeleri emrini verdim. Zaten köy filan kalmadı. Dostlarımız ya öldürüldü ya da kaçtı. Diğerleri ise...

GENERAL: Donlarına sıçmaktan, bokları paçalarından akıyor. Biz bokun içinde de yürürüz, yeni teknikler geliştiremezsek... *(Bir iç çekiş.)* Güzellik, orduları ayakta tutan şey... bu sizin cümlelerinizden biri, değil mi? Ya şu çavuş Machin?

TEĞMEN, *sanki kafasında bir ışık yanmış gibi*: Ölülerimizin postallarını neden çalmadıklarını şimdi anlıyorum.

GENERAL: Ya çavuş? Bu konuda hiç ağzınızı açmıyorsunuz?

TEĞMEN: Şu insanı deli eden ve hâlâ bulunamayan Said'in kendini gittikçe daha fazla mahvetmesi de cabası. Hain...

GENERAL: Adamlarımız onun ihaneti sayesinde - kaknem karılar gibi çene çalıyorum ben de!- şu üzerinde bulunduğumuz kayalığı ele geçirmeyi başardılar.

TEĞMEN: Said çirkefleştikçe ve iğrençleştikçe...

GENERAL, *birden öfkeyle*: Ya çavuş? Ondan söz etmekten korkuyorsunuz. O giderek güzelleşiyor, herhalde?

TEĞMEN: Özel müfrezeye gönderildi. *(Bir an.)* Gidip masaj yaptırayım...

GENERAL, *katı*: Ödünüz mü patlıyor? *(Şarkı mırıldanır.)* Güzellik, ayakta tutar... Bu tantanayı sonuna kadar götürmeyi biliyor şu çavuş. Ödünüzü kopardığını itiraf ediyor musunuz?

TEĞMEN, *zayıf bir sesle*: Bu kadar ileri gidilebileceğini sanmazdım... Bu kadar güzel bir yaratığı bu kadar yakından görme fırsatım hiç olmamıştı. İtiraf ediyorum, geri çekildim, ama kendimi toparlayacağım...

GENERAL: Geri çekilmek mi?.. Toparlamak mı?.. Nere-

ye çekildiniz, neyi toparlayacaksınız? Bize örnek olan biri varsa o'dur, bunu ister kabul edelim ister etmeyelim. Mücadele bir kere kabul edildi mi, onu cehenneme kadar sürdürmek gerekir. Hele bu mücadele İmansız'a karşı verildiğinde, Magrip tarihinin iffetli vahşetini kendi içimizde arayıp bulmamız gerekir... Çavuş...

TEĞMEN, *zayıf bir sesle*: Çocukları bile öldürüyor... küçük kızları...

GENERAL, *hayranlıkla*: Küçük Magripli kızları! Geri çekilmek için çok geç. Bu çavuş tam bir Durandal (1) ve köküne kadar saplanıyor.

TEĞMEN: Boynu... dişleri... gülümsemesi... hele bakışları... İktidarda olduğu için bu kadar iyi, bu kadar soğukkanlılıkla öldürüyor. Güzelliği koruyor onu...

GENERAL: Bizi de koruyor...

TEĞMEN: ... bizlymiş.

GENERAL, *hırçın*: Ne dediniz?

TEĞMEN: Onun güzelliği bizi takmaz bile. Şu da var ki sevildiğini biliyor, bizim onu sevdiğimizi ve çoktan bağışladığımızı hissediyor. Bizimse kimsemiz yok... Bu kadar ileri gidilebileceğini...

GENERAL, *acımasız*: Zırvalıyor musunuz? Gidilmek zorunda. Silahlı, postallı, miğferli, evet, ama aynı zamanda da pudralı, kozmetikli, boyalı olarak, kesin hareketleri olan bir iskeletin üzerindeki fondöten öldürür insanı ve ölüm bizi öldüreceği zaman...

Makineli tüfek ateşi. General tam sağ kulisten çıkacakken vurulup düşer. Teğmen çömelir. Ve bu vaziyette, General'in cesedini ayaklarından sürüyerek dışarı çıkaracaktır, ama önce birkaç söz eder.

TEĞMEN, *cesede*: Tam vaktinde. *(Bir an.)* Generalim, size olan tüm saygımla *(Neredeyse mırıldanır.)* size şunu söylemek zorundayım ki, bir İmansız'ı öldür-

(1) Roland'ın kılıcı. Roland: Bretagne kontu, Charlemage'ın subaylarından. Kahramanlıklarıyla ünlü. (ç.n.)

mek için bile öyle teatral bir çalışmaya girişmek gerekir ki, aynı anda hem oyuncu hem yönetmen olunamaz... *(Bir makineli tüfek ateşi daha.)* ... Bok yiyesice, yağmur gibi mübarek. *(Cesedi ayaklarından çeker.)* ... tabancanızı almam, sizi de devirmem gerekecek... ve General Tarihin dibini boylayacak.

Kendi yok oluşuna, bunu yapabilecek başka herhangi bir şeyden daha fazla neden olan bir olay, tam bu anda vuku bulmalıydı: artık yırtmış olduğum ve Said'in ihanet edeceğini birden kavradığı sahne. Bunun bilincine daha iyi varabilmek için, Said akşam okuluna gitmeliydi.

Gelenek ve ihanet sözcükleri, eğer aynı kökten geliyor iseler (1), gerçekte hangi gelişmeleri izleyerek onca farklı ya da derinlemesine -kökünden demek istiyorum- benzer kavramlar ifade etmektedirler?

Eğer Said her halükârda ihanetin günahını tatmak isterse, elbette ki ihanet etmemelidir. Said, her şeyden olduğu gibi, eksiksiz bir eylem olan ihanetten de yakayı sıyırır. İhanetin kıyısında, sürekli ihanet etme dürtüsüyle yürür, içer, yer, uyur ama asla, buna kapılmaz demeyeyim, başaramaz.

Yönetmen, bundan sonraki sahneleri anlamak istiyorsa, bu konuda kafa yormalıdır.

Ama şunu da eklemeliyim ki: eğer Said'in gizli ve derin yaşamı ilgi çekiyorsa, şu anda yok edilmiş bulunan tabloları yeniden yazmak yasaklanmış değildir, bu tabloların başlıkları da şunlar olurdu, örneğin:

Said Akşam Okulunda,

Said ihanet ederken -ama öyle vahim bir hata işler ki ihanet gerçekleşemez: Said'e ihanet eden ihanet,

Said'in hayatta kalması,

Said'in çocukları (kendisinden de soysuz bir soy),

Said'in annesinin yeniden doğuşu, vs.

Bu tabloların, yazılmış olan tabloların içine iyi yer-

(1) Fransızcadaki gelenek (tradition) ve ihanet (trahison) sözcükleri aynı latince kökten (tradere) gelmektedirler. (ç.n.)

leştirilmesi ve sonuçta "Rocambole Çölde" (1) gibi bir şeyin ortaya çıkması gerekirdi.

Bu tablo nasıl yorumlanacak? Ama önce kostümlerle ilgili birkaç söz edeyim. Bu piyeste askerler de, Teğmen de, General de, Fransa'nın Cezayir'deki teslimiyetinin bir anını yeniden yaşatmak amacıyla görünmezler. Askerler, teğmen ve general, bir Güç'le karşı karşıya gelen bir başka Güç fikrini seyircilere vermek için buradadırlar, aynı şekilde bu tablo da bunun için yazılmıştır. Demek ki kostümlerin, özellikle askerlerin, Teğmen'in ve General'inkilerin, hem savaşçı hem incelmiş, hem kaba hem sinsi bir gücü çağrıştırmaları kaçınılmazdır. Tarihsel gerçeklik uzak, neredeyse silik bir şekilde kendini belli etmelidir ancak. Kostümlerin çizimiyle görevli kişinin son derece savaşçı üniformalar yaratması, yani renklerin, imlerin, simgelerin bir Güç fikrine kaynaklık ettiği üniformalar yaratması -bununla birlikte tarihsel gerçeklikten çok fazla ayrılmadan- hoşuma giderdi. Başka bir yerden örnek verelim.

Prusya Kartalı. Bu amblem, karşı konulmaz bir güç fikrini, ayrıca bir şiddet ve vahşet fikrini dayatmak ister, bunu da başarır. Simgesellik, hakiki bir kartal tasvir etmeye değil, kartaldan hareketle, az önce sözünü ettiğim fikirleri/kavramları vermeye çalışmış ve tüylerin stilizasyonu sayesinde, kanatların yayılımının abartılması, bir kürenin üzerine kapanan pençeler sayesinde, tüyleri dökülmüş boyun, yandan görünen gaga, vs. sayesinde bunu sağlamıştır. Kartal imgesine sadık kalınarak yapılan bir kopya, doğaüstü güçle ilgili bu denli büyük bir etki uyandırmayı başaramazdı.

Ayrıca, gerçekliğin nerelere vardıracağı oldukça iyi anlaşılabilir. Bir kartalın en iyi imgesi, kartalın kendisi olurdu. Bu da nerede bulunacak? Kafeste mi? Özgür ama evcilleştirilmiş mi? Tutsak ya da yabancılaşmış bir kartal istenilen etkiyi vermezdi. Sonradan deforme edilmesi, vurgulanması, unutulması, vs. gereken gerçek kartal keşfedildiği takdirde, amblemin gücü çoğalır.

(1) Ponson bu Terrail'ın olağanüstü serüvenler yaşayan çizgi roman kişisi. (ç.n.)

ONDÖRDÜNCÜ TABLO

Üç estrad sahnede kalmıştır, ama paravanların yönleri ve üzerlerindeki işaretler değişmiştir.

Birinci paravan: doğrudan sahne döşemesinin üstünde ve solda bulunur. Genelevi temsil eder.

İkinci paravan: görünen bir merdivenle döşemeye bitiştirilmiş bir estradın üstünde, sağda bulunur, köyün yalağını temsil eder. Sahnenin başlangıcında, birinci paravanın önünde kimse yoktur. İkinci paravanın, yukarıdakinin önüne bir bisiklet bırakılmıştır. Bu paravanın arkasından, onikinci tablodaki, üstleri resimlerle kaplı paravanların geçtiği görülecektir.

Kişiler: geneleve giren askerler, Arap mücahitlerdir. İkinci paravanın, yani yalağın önünde duracak adamların hepsi sakat ya da yüzleri tanınmayacak haldedir.

Salim: Bir kolu yoktur. Kadının biri ona bir sigara sarar.

Sırr: Bir maskeyle yüzü tanınmayacak hale getirilmelidir.

Ahmed: Bir koltuk değneğine dayanır. Bir bacağı yoktur.

Beşir: Sol kolu sargıdadır.

Daha önce belirtilen tarzda, rengârenk kostümler.

Cemile mor bir elbise, beyaz uzun çoraplarla ayakkabılar, sarı bir şapka giymiştir. Arap askerler: zayıf ve bronzlaşmış yüzler, Amerikan üniformaları, geniş kenarlı fötr şapkalar, Texas'ta olduğu gibi sanırım.

WARDA, *tek başına. Aynanın karşısına geçer:* Rahmim öyle ağrıyor ki, bu ağrı toprağın derinliklerine işliyor. Son gelecek olan -eğer gelirse- bir gölün kıyısında alabora olacak. Zavallı yaldızlı eteklikleri! Günün birinde, iç çamaşırı olmak yerine, kendi ba-

şınıza şanlı bir orospu olmanızı istedim. Düşüm sona erdi. Bir zamanlar dişlerimi şapka iğneleriyle temizlerdim, benim tarzım! Beni yatağa devirdikleri zaman, alaşağı edilip buruşturulan siz oluyorsunuz, a benim iç etekliklerim. Bu beylerin, sizin kurşunlu kenar işlemenizi kaldıracak güçleri bile yok, o yüzden daha az zaman kaybetsinler diye önde bir delik açmak zorunda kaldım. *(Bir sigara yakar.)* Brokarın ortasında, arzın merkezine açılan bir pencere! *(Bir nefes çeker.)* Kırk iki yaşında, bir de sigara içmeyi öğrenmek çıktı başıma!

Soldan, gömleğinin yakasını ilikleyen Arap askeri çıkar. Gözden kaybolmadan önce, makineli tüfeğini ateşe hazır duruma getirir. Melike kemerini bağlayarak ve saçlarını düzelterek içeri girer.

MELİKE: Ne ben yaptığım işten tat alıyorum, ne de onlar zevk almaktan tat alıyorlar artık. Dişlerini sıkarak çıkıyorlar yukarı.

Yere çömelir ve elişini alıp dikmeye başlar.

WARDA, *acı acı*: Bu arada kadınlar da bize gülümsüyorlar. *(Sigara içer.)* Ben altın kaplamalı iğnelerle dişetlerini kaşıyan yaldızlı bir manken olup gecemin içinde parlamak için çalıştım yalnız, gel gör ki kadınlar dişlerini gösterip gülümseyerek bizi davet ediyorlar! *(Bir an.)* Ama, erkek kardeşlerinin ya da kuzenlerinin yaptığı gibi, beni adımla çağıracak kadar küstahlaşmadılar daha...

Hırsla izmariti tükürür.

MELİKE, *iğneden iplik geçirmeye çalışarak*: İplik tereddüt edip bükülüyor. İğnenin ise kılı kıpırdamıyor. *(Warda'ya.)* Sana.

Sahiden de bir Arap askeri soldan gelerek girer. Bir önceki oyunun aynı. Warda paravanın arkasında gözden kaybolur.

WARDA, *gözden kaybolmadan önce*: Haklısın, sanki öldürmek için geliyorlar kerhaneye.

Bir es. Melike diker.

MELİKE: En iyisi kendini akıntıya bırakmak... *(Diker.)* İnşallah güneş köyün suyunu kurutmaz, yoksa neyle yıkanırız? *(Bir an.)* Müfreze saat sekize doğru inecek... oralarda ölüp kalmayanlar. Nasıl da üşüşecekler. Tam bir patlama. *(Usulca güler.)* Orada yukarıda, tepelerde nasıl iş gördüklerini iyi bilirim!.. İncil'de bile bu kadar becerikli... bu kadar gözüpek katiller olmamıştır... *(Yine güler.)* ... Bizim savaşçıların eline düşen bir Fransızın anası da, karısı da, ninesi de, torunu da olmak istemezdim! *(Güler.)* Plastik çiçekler alıp mezarına götürmeye cesaret edemezdim. *(Arap askeri kolt tabancasıyla çıkar.)* Yukarı mı çıkacaksınız yine?

ASKER: Buraya ihtiyacımı görmeye geldim, emekliye ayrılmaya değil.

MELİKE: Savaş sana yetmiyor mu?

ASKER: Senin için yakınacak ne var?

MELİKE: Bir soru sordum...

ASKER, *bir tereddütten sonra*: Çoktandır savaşı zevk için değil, kazanmak için yapıyoruz. *(Kısa sessizlik.)* Zevk, savaşın yanında olmalı, içinde değil.

İliklenip çıkar. Melike omuz silker. Warda belirir.

MELİKE: Yıkandığında suyun sesi duyuluyor. Şıpırdatıyorsun...

WARDA, *kuru bir sesle. Aynaya gider*: Elimi çabuk tutuyorum. Fabrikaya döndü burası. Bizi öldürüyorlar, hiç değilse bundan kâr edelim. Kazanmak gerek. Elveda, dişlerimi temizlediğim şapka iğnelerim. Benim tarzım! Elveda tarzım! Ben Warda, erkekler dişlerimi şapka iğneleriyle temizlediğimi görmek için ta uzaklardan gelirlerdi. Şimdi ise, beni düzmeye geliyorlar. O halde... kazanalım bari...

MELİKE: Neyse ki para ödemeyi kabul ediyorlar.

WARDA, *dönerek, öfkeyle*: Götleri sıkar mı! Ne sanıyorsun ha?.. Canımıza okuyorlar!.. Buhar banyosunda çalışıyoruz adeta... Gelip yaldızlı iç etekliklerimin içine dalıveriyor, kırmalarımı, kıvrımlarımı darmadağın ediyor, hatta içlerinde uyuyorlar -uyku ya da korku bastırınca, kaç tanesi orada uyuyup kaldı- ne hazinelerime saygıları var, ne de yirmi dört yılda ne olduğuma, bir de para bırakmayacaklar ha!

MELİKE: Oyuktan çıkıp ölüme gidiyorlar. İsterlerse...

WARDA, *daha da öfkeli*: Ama biz de istersek dükkânı kapardık. Kolay olurdu. Canımız isterse... hemşire de oluruz... tam sırası... hemşire olmayı isteseydik, kerhaneyi bırakmamıza izin verirlerdi. *(Bir an.)* Onun bunun zamanı, mekânı ve havası içinde yaşadığımızı sen de hissediyorsun. Kerhane kerhane olmaktan çıktı, neredeyse açık havada düzüşüyoruz. İşimiz, çamaşırhanede çamaşır yıkayan kadınlarınki kadar meydanda. Geceye ne oldu?.. gitti. Bizi saran geceyi kim üfleyip söndürdü?

Makineli tüfek fişeklikleri kuşanmış bir Arap askeri girer. Paravanın arkasına geçer, Melike de peşinden gider.
Yalağı temsil eden ikinci paravanda Ümmü belirir. Elinde boş bir kese vardır. Küstahça Ahmed'e bakar, sonra Habibe'yle Necma girerler.

WARDA, *tek başına*: Orospu! Ben Warda, yerime kusursuz bir orospu, üstünde yaldızlı elbiseler olan bir iskelet bırakıp, giderek silikleşmem gerekirken, gel gör ki yıldırım hızıyla yeniden Warda oluyorum.

Uzun bir ah çekerek eteğini yırtmaya başlar, öyle bir yırtacaktır ki, Melike geldiğinde paçavralar içinde olacaktır.
Yukarıda, paravanın arkasından önce Ümmü, sonra Ahmed, sonra da Srir çıkar.

ÜMMÜ, *yaklaşık altmış yaşlarında bir Arap kadını*: Yeşil, soluk yeşil, her kuyuya bir paket...

AHMED: Peki ya eşekler?.. Koyunlar?

ÜMMÜ: Arsenik hoşlarına gitmiyorsa gebersinler. Ama yalnız onlar değil, onlarla birlikte yakışıklı sarışın askerler de geberecek.

AHMED: Kadir'in portakal bahçesinde, dünden beri üç keçi çatlamış. Üstleri pireden gözükmüyor. Pireler, sinekler. Güneşten işkembeleri patlamış. Bağırsaklarını kurtlar kemirmiş. Senin şu arseniğin ne pireleri etkiler, ne de sinekleri. Üstelik ele verilmiş de olabiliriz, hem de kuşkusuz Said tarafından...

SRİR: Felakete gidiyoruz. Bu beyler su bulamazlarsa bile su tankerleri var, ya biz? Temkinli olmamız gerekecek... Hemen hepsi siktirip gitti, ama geri gelebilirler... İşte kıyımı siz o zaman görün, Hanımefendi!..

ÜMMÜ, *küçümseyerek*: Öyleyse git! Lejyona yazıl. Sadece suya değil limonataya da kavuşursun, bir pulu yapıştıracak kadar bile tükürüğü olmayan bense, iyice boğazımı temizleyerek, senin suratını ıslatacak ve orada tereotu bitirecek kadar tükürük bulurum! *(Yardıma çağırır gibi.)* Hatice! Hatice! Senin için öldü diyorlar, toprağın altındasın ya, ama benim vücuduma girip bana ilham ver! Said'e gelince, Tanrı onu korusun!

Genelevden asker çıkar, sonra Melike belirir.

MELİKE, *girerek*: O ne sertlik! Bakışlarına bile geçmiş... *(Warda'nın yaldızlı paçavralarını görerek.)* Aa... sanki patlama olmuş!

Bir Arap askeri girer. İşaret ettikten sonra paravanın arkasına geçer. Warda onu izler. Melike elişini alacakken, Ahmed'in konuşmasını duyup dikkat kesilir.

AHMED, *Ümmü'ye*: Böyle verip veriştirmeye hakkın yok. Kadınların küfürleri bizim marşımız olduğu için sana katlanıyoruz, ama bazen...

NECMA, *yeni içeri girmiştir*: Gübre ve küfürler gereklidirler. Biz kadınların gelip, kabakları gübreler gibi

cesaretinizi gübrelememizden memnun olmalısınız.

BEŞİR: Gerçeği görmek gerek. Sonunda zaferi ne kazanacak biliyor musunuz? Cesedimiz. Böylece bizim cesetler sizinkileri düzecek, sizin cesetler de küçük cesetler doğuracak...

TÜM KADINLAR: Yuh! Yuh! Yuh! Yuh! Bir de çelik gibi sert olduğunu iddia ederdin!

BEŞİR: Çelik gibi sert değilsem eğer, size ilk ve en yaman mücahitlerden olduğumu hatırlatmak isterim. Nanteuil çiftliğini ben ateşe verdim; Abu Medina'nın köy korucusunu ben şişledim; mavi gözlü o iki askeri ben hakladım. Güzel. Ama tam bir iğrençliğin, pisliğin ve boktanlığın içinde yaşamaya hayır! Ben yokum! Kuyuları arseniklemek günahtır.

ÜMMÜ: Günahlar seni korkutuyor mu? Günahlardan başka içinde yaşayacağımız bir şey yok, onlarla yaşamamız gerek. Tanrı'yla bir alıp veremediğim yok, ama bize günahtan başka bir şey bırakmadığını da görsün. Peki sorarım Beyler, yasa bürünmek çirkinleşmek değildir de nedir? Yas tüllerine bürünmek, küllere, çamura, sineklere, inek tezeğine bulaşmak, sakalın uzamasına, derinin kıvrımlarının içine pisliğin birikmesine seyirci kalmak, gözlerini oymak, parmaklarını rendelemek, nedir Beyler, nedir yas tutmak? *(Ateşli bir tonda.)* Tanrı Said'i korusun!

AHMED, *harabeleri gösterir*: Bakın ne hale geldik...

HABİBE, *on altı yaşında, içeri yeni girmiştir*: Daha beter olacağız. Ben her şeyi yapacağım. Senden frengi kapıp, bunu askerlere satmaya hazırım. *(Geneleve döner, eğilip bağırır.)* Bana öğretirsin Warda.

MELİKE, *çok alçakgönüllü*: Onlarda ne ararsan var, yavrucuğum. Permanganat, zamk, metilen mavisi... İyi korunuyorlar. Her şeyleri var: derialtı şırıngaları, kapsüller, trikosteril.

Asker paravanın arkasından çıkar, ama kulise gidecek yerde merdivenden çıkar ve yalağın olduğu yere gelir. Hiçbir şey demeden herkese bakar.

SALİM: Ölü bir ülkeden başka bir şey bulamayacaklar, ne ki biz bir boka yaramayacağız. Şu senin Said'i de ele geçirdiğimizde, hali duman olacak!

ÜMMÜ: Kapa çeneni. *(Onu seyredecekmiş gibi geri geri giderek.)* İçlerinde en yakışıklısı ve en salağı sensin, biliyoruz. Sen elini kolunu sallamakla, pozlar takınmakla, dilinin ucunu göstermekle, kirpiklerini kırpıştırmakla, kalçanı sallamakla yetin, gözümüz gönlümüz açılsın da tartışmaya devam edebilelim.

ASKER, *katı*: Söylenecek şey mi bunlar. Hele bir hain hakkında böyle senin yaptığın gibi konuşmak, olacak şey mi. Ya daha başka? Hırsız, piç, dilenci...

ÜMMÜ, *bir an apışıp kalır, sonra alaycı bir şekilde askere bakar*: Vay! Vay!.. olacağı buydu! Sizler kılık kıyafet, disiplin, uygun adım yürüyüşler, çıplak kollar, geçit törenleri ve Madelon (1), Marseillaise söyleyerek kahramanca ölüm ile savaşkan güzellik evresine geldiniz diye...

ASKER: Bokla pislikten başka şeyler de vardır...

ÜMMÜ: ... onları kopye etmek, onların aynadaki aksi olmak, zaten onlar olmak demektir: alın alına, burun buruna, çene çeneye, kursak kursağa, hey güzel Allahım, tabii ya neden olmasın, neden onlarla sevişmeyesiniz de, ağız ağıza, soluk soluğa, dil dile, çığlık çığlığa, böğüre böğüre...

ASKER, *hınçla Ümmü'nün üzerine yürür, Ümmü geri çekilir*: Edepsiz!

ÜMMÜ, *bir zafer çığlığı atarak*: Ha, ha! Tam yerine dokundum ha? Savaş, aşk! Kerhanedeki şu küçükhanımlara sor bakalım, savaşçılar evlerine döndüklerinde... *(Geneleve seslenir.)* Ha... Melike? Cevap versene... Bak, pencereyi kapattı! *(Birden gök gür-*

(1) I. Dünya Savaşı sırasında, Fransız askerleri ve müttefikleri tarafından söylenen marş. (ç.n.)

ler. Belli ki yağmur yağmaktadır, çünkü, Ümmü'yle Salim hariç, oradakilerin yarısı sağa, öbür yarısı da sola, kulisin yanına gider ve ıslanmasınlar diye kapı sundurmasının altına sığınan insanlar gibi dururlar. Ümmü ortada tek başınadır ve güler.) Allahın yağmurunun ıslatmasından size ne? İplik gibi kalınsınız, üzerinize tek bir damla bile düşmez! *(Güler. Salim onun yanına gelmiştir.)* Sen hariç, Salim Beyefendi. Savaş bittiğinde eski bir mücahit olacaksın. Şimdilik çürüğe çıkarıldın. Savaşı sürdürmek gerek. Bağıra çağıra. Güzel sözler ise ağzından değil, içi boş yeninden çıkıyor. Lastiklerini kim şişirecek? Ver hadi. *(Onun elinden bisiklet pompasını alır, ön tekerleğin subabını çıkarır ve lastiği şişirmeye başlar. Dişlerinin arasından:)* Sizi yine şişirelim bakalım!.. Durmadan şişirip duralım...

ASKER, *yaklaşarak*: Biz de öfkeliyiz, ama bizim öfkemiz daha yavaş. Makineli tüfeği götürüp yerine koymak, onu kullanmak, ufku gözetlemek gerekir. Biz de isyan ediyoruz, ama bizim isyanımız daha ağır. Siz bizim etrafımızda dans ederek şarkı söyleyebilirsiniz, bizimse sizin danslarınızı, valslerinizi ve senin küfürlerini korumamız gerekir.

Pompayı elinden almak ister, ama Ümmü kabul etmez.

SALİM: Hakkı var. Hem senin küfürlerin bile kuruyacak günün birinde. Miktarı giderek azalıyor.

ÜMMÜ, *başını kaldırarak*: Yaşlanıyor muyum?

ASKER, *hüzünlü*: Ben senden önce öleceğim, demek ki ben daha yaşlıyım. *(Bir sessizlikten sonra.)* Lastiklerini bir an önce şişirmeye bak. Sağanağın altında durmak istemiyorum.

ÜMMÜ, *alaycı*: Cici üniforman için mi endişeleniyorsun...

ASKER, *uzaklaşarak bir yere sığınır*: Bu da var, evet. İnsan paçavralar içindeyken iyi dövüşemez. *(Birden hırçın.)* İnsanın iğrenç bir suratı olunca ve artık kızların hoşuna gitmeyince de iyi dövüşemez. *(Hırs-*

la.) Ayrıca insanlar ölümümüze imreneceklerse, ölüme gidiş şeklimiz de onları imrendirsin!..

ÜMMÜ, *uluyarak*: Hatice!..

SALİM: Islanacağız, bırak bisikleti.

Bisikleti gidonundan tutar.

ÜMMÜ: Ses tellerim hassastır, mutlaka yarın sabah öksürürüm. Oysa Hatice ne söylenmesi gerekiyorsa takır takır söylerdi...

Aşağıda, genelevde, bir asker paravanın arkasından geçip içeri girer. Melike peşinden gider. Warda daha da öfkeli bir halde paravanın arkasından çıkar.

MELİKE, *arkaya geçmeden önce*: Üstüme abanırsa, sırılsıklam olacağım!

SALİM, *elinde bisiklet çıkarken*: Unutma ki, o öldükten sonra söyledi söyleyeceğini. Yaşarken cesaret edemezdi. *(Ümmü cevap vermekte tereddüt eder.)* Acele et, ıslanıyorum.

ASKER, *bağırarak*: Neyi korumak için ha? Senin salaklığından başka bir şeyi değil, ihtiyar. Senin o tatlı... tatlı... o güzelim, o ışıltılı salaklığından başka bir şeyi değil...

ÜMMÜ, *alaycı*: Demek o kadar değerli ha?

Öksürür.
Nihayet bir yere sığınırlar, sahnenin sonuna kadar orada titreyerek yağmurun dinmesini beklerler.

WARDA, *yeniden aynaya bakarak*: Saatler boyu esneyerek kendimi seyrettiğim zamanlar nerede ayna? Nefes almaya bile cesaret edemeden beni seyreden erkekler nerede? Şimdi iş başındayız.

Arap askeri taranarak çıkar. Melike kemerini bağlayarak belirir.

MELİKE: Üstü başı kan içindeydi... Kemerime kopçalar dikeceğim yine.

Diker.

WARDA: Hareketliliğin seni bir dikiş makinesi olman için yaratmış. Ben Warda ile köyün en hor görülen kadını arasında, benimle Leyla arasında dağlar vardı. Bir öğleden sonra -bir yıl öncesinden söz ediyorum- sömürge topçu taburundan bir komutan gelmişti, üç düğmesi sökülmüştü ve dikmek gerekiyordu: yüzüklü, iri parmaklarıyla pantolonunun önünü oturup kendisi onarmıştı, ben dikiş bilmezdim ki. Bugün biliyorum. İpliği ıslatmayı, iğneye geçirmeyi, yamalık parça koyup, yanlamasına kesmeyi... Kasapta, bakkalda bana selam veriyorlar... Giderek önemli biri olmaktan çıkıyorum... Kerhaneyi ellerimle kurmuştum. Yüreğime işlemek için, tek tek taşlarını sökerek onu elimden alıyorsunuz...

ASKER, *erkekçe bir böbürlenme hareketiyle*: Askerler oldukça orospular da olacak.

O sırada, sağ kulisten, elinde küçük bir meşin heybeyle Cemile belirir.

CEMİLE, *heybeyi yere bırakarak*: Mayence'den, garnizon şehrinden geliyorum. İçi tıka basa dolu bir korseden başka, sırtım da sağlam. Kilise sırası kadar sert bir yatakta, İngiliz, Amerikalı, Alman, Rus, Polonyalı, Senegalli askerler üzerimde iş gördüler... *(Warda'nın paçavralarına bakar.)* Burada savaş kerhaneye kadar girdi mi?..

WARDA, *hırsla*: Burada aşk girdi kerhaneye.

Yukarıda, sol kulisten gelen Kadı belirir. Sahne gerisinden çıkacaktır, ama önce:

ÜMMÜ: Ee Kadı? Yağmurun altında! Bir zamanlar onca güzelleştirdiğin o güzelim adalet güzel olacak...

KADI, *gülerek*: Adaleti sizin için onca güzelleştirdimse, siktirsin gitsin. Ne bok yerseniz yiyin onunla.

ÜMMÜ: O sana ait...

KADI: Artık değil. Kavramlar, onları daha da güzelleştirmeyi bilen kişilere ait olmaktan çıktı. Özgür, serbest bırakılınca, fırlayıp kaçıyor ve başka yerde yaşamaya gidiyorlar, kimin üzerinde, neyin üzerinde, nasıl yaşıyorlar sikimde değil *(Kadınlar kahkahalarla gülerler.)* ... daha iyi ve daha güzel olunca fırlayıp, kanatlanıp, kendilerini daha iyi hale getireni minnetle terk ediyorlar. Onlar gidince de ne kalıyor, hiç, nanay, sıfır, boku yiyoruz!

Güler.

O sırada, uzaktan, savaş alanından gelir gibi, ıslıkla bir marş çalındığı duyulur. Yalağın kenarındakilerle kerhanedekiler, çok uzaklara ve çok yükseklere bakacaklarmış gibi başlarını kaldırırlar.

O anda, ikinci düzlemdeki paravanın arkasında, müstehcen resimlerle dolu paravanlar ve bu resimleri çizen askerler belirir.

MELİKE, *neşeyle*: Şu bizim fırlamaları hiçbir şey durdurmuyor, ne postallarındaki çamur, ne şapkalarındaki yağmur... *(Dinler.)* Akşam oldu, kamp yerine dönüyorlar... pestil gibidirler...

ASKER, *neşeyle*: İşte oradalar!

MELİKE: Bütün gün öldürdüler, kestiler, boğazladılar...

CEMİLE: Hem de ıslık mı çalıyorlar?

NECMA İLE ÜMMÜ: İşte oradalar!

MELİKE, *Cemile'ye*: Çarçabuk öğrendiler. Her müfrezede bütün gün ve bütün gece aynı ezgiyi çalan bir gramofon olmalı.

CEMİLE: Belki az sonra etrafımızda böyle güzel ıslık çalıp, Amerikalılar gibi kıçlarını kıvırarak yürürlerse, belki biz de...

YUKARIDAKİ HERKES, *birlikte*: İşte oradalar! Dinleseniz! Askeri bir müzikleri var!.. Makineli tüfekle öldürüyorlar... Bayrakları da var...

WARDA, *uluyarak*: Hayır! Hayır! Hayır! Ben değil! Ben asla dalgalanmayacağım, asla bu rüzgâra kapılmayacağım!

ÜMMÜ: Saldırıya geçmeden önce umarım şarap içiyorlardır, Kuran'ın yasak ettiği gibi. Bir kere Kitaba karşı günah işlediler mi, artık her şeye cüret edebilirler! Umarım öyledir...

KADI, *askere, onu tepeden tırnağa süzerek*: Evet ya. Yer değiş tokuşu konusunda, siz kendi yönünüzden başarılı oldunuz.

Üstlerinde resimler olan paravanların arka ve üst tarafında, yan yana bir dizi beyaz paravan belirir; çerçevelidirler ve saydam bir kâğıtla kaplanmışlardır. Demek ki, resimli paravanların arkasına bir pratikabl konulmalıdır.

Erkekli kadınlı Araplar, yarım daire halinde, sağ ve sol tarafta durmaktadırlar. İçlerinde: Si Süleyman, Necma, İbrahim, Mustafa ve Fransız askeri Pierre vardır. Solda, kâğıttan paravanların birinin arkasında, kararsız kalan bir kadın silueti gözükür...

Ortada, önce Anne'nin, daha sonra da Teğmen ile askerlerin önünde belireceği paravan vardır.

Tüm Araplar tatlı tatlı gülerler. Nihayet, geçip geçmemekte kararsız kalan kişi, paravanın kâğıdını yarıp geçer: bu Hatice'dir.

HATİCE, *pek keyifli görünmekte ve aynı tatlı gülüşle gülmektedir. Sonra gülmeyi kesip gözlerini siler:* Eee!

Yine güler.

Sİ SÜLEYMAN, *usulca gülerek*: Ya!

HATİCE, *hâlâ gülerek*: Bak sen!

Sİ SÜLEYMAN, *onaylayarak*: Öyle!

HATİCE, *etrafına bakarak*: Bir de amma mesele yaparız ha!

Sİ SÜLEYMAN: Neden olmasın? Eğlenmek de gerek.

HATİCE, *gittikçe daha az gülerek*: Doğru... ama yine de... kim derdi ki? *(Birden endişeli.)* Söylesenize, gelmem uzun mu sürdü?

PİERRE: Yukarının saatine göre, orada saat üç yirmi dörtte öldürüldün, üç gün sonra da buradasın işte.

HATİCE, *ona bakarak*: Ama... senin ne işin var burada? Sen bizlerden değilsin ki.

Sİ SÜLEYMAN: Bizlerden ya da değil, burada işte. Onu öldüremeyiz, yani onu yaşatamayız, ona katlanacağız. Damar tıkanmasından öldü. Belki de bir hata oldu... Bilmiyorum...

HATİCE, *gülümseyerek*: Peki ne yapacağız?

NECMA: Hiç. Yapacak bir şey yok. Genelde, zaman kahve gibidir, kendisi geçip gider, filtrede ise kazalar kalır: artık zaman hiç geçmiyor.

HATİCE: Ne yapıyor?

Sİ SÜLEYMAN: Hiç, o da bir şey yapmıyor.

HATİCE: Canı sıkılmıyor mu?

Sİ SÜLEYMAN: Sorduk, konuşmuyor.

HATİCE: Yani konuşmuyorum.

Sİ SÜLEYMAN: Sen kekeliyorsun.

HATİCE: Orada onlar için neler yaptığımı burada kimse anlamış görünmüyor. İsyanı örgütledim, insanları peşimden sürükledim ve özgürlük için öldüm.

İBRAHİM: Doğrusu umurumuzda bile değil. Herkes bir şekilde ölüyor nasılsa.

HATİCE: Hepsi ölüyor, tamam da, ama hepsi Müslüman mı?

İBRAHİM, *gülümseyerek*: Şimdilik böyle, yabancılık çekilmesin diye. Sonra...

HATİCE: Neden sonra? Zaman yoksa sonra olur mu?

Sİ SÜLEYMAN, *gülümseyerek*: Zaman yok, ama başka bir şey var, yaşayanlar için zaman ne kadar esrarengiz ise, o da bizim için öyle.

Her biri düş görür gibidir.

HATİCE: Öyleyse, mademki biz bizeyiz, mücadeleye devam ediyor muyuz? Yukarıdakilere hâlâ yardım edebilir miyiz?

Sİ SÜLEYMAN: Biz yukarıdayken olmak istediğimiz şeyi olmaları için mi yardım edeceğiz?

HATİCE: Evet.

Hepsi hafifçe kahkaha atarak güler.

İBRAHİM: Bu, daha az ölmeye çabalıyoruz demektir. Oysaki gittikçe daha çok ölmek gerek.

HATİCE: Ama bir yanım hâlâ orada...

Sİ SÜLEYMAN: Ne peki?

HATİCE: Kendi hakkında bıraktığım izlenim... Onu görebilir miyim acaba?

Sİ SÜLEYMAN: Yirmi yıl boyunca kendini 'askerlere sattığını öğrenip öğrenmediklerini mi bilmek istiyorsun? Daha ilk ayın sonunda herkes öğrendi bunu.

Birden, seyirciden en uzakta duran paravan hafifçe aydınlanır. Simsiyahtır, üstünde hiçbir işaret yoktur. Aşağıda, Anne, ölü askeri kayışından sürükleyerek belirir. Anne onların altındayken, bütün ölüler ona bakmak için başlarını kaldırırlar.

ANNE, *inleyerek*: ... ve okyanusun!.. Dünyanın ve okyanusun Kralı... *(Soluk soluğadır.)* ... Yakut, yakut taçlarınızın altında bir araba dolusu kabuk sürüklüyorsunuz...

HATİCE, *aşağıya bakarak*: Said'in annesi bu, Leyla'nın kaynanası!..

Sİ SÜLEYMAN: Onu epeydir gözlüyoruz, ama salaklık üstüne salaklıktan başka bir şey yaptığı yok... Her zaman o kadar zeki olan bu kadın, geberirken zırvalıyor, hem de durup dururken.

ANNE, *hâlâ cesedi sürüyerek*: Aa, aa, ıslanıyorum! Okyanus hakkında bir iki laf ettim diye, su içinde kaldım!.. Tanrılar zalimdir. Ama ne mal olduğumu öğrenince, şapkalarını önlerine koyup düşünecekler tanrılar...

HATİCE: Şu anda nerede?

Sİ SÜLEYMAN: Hiçbir yerde. Ama henüz tam olarak hiçbir yerde değil. Birazdan olacak, bize katılacağı zaman...

HATİCE, *Pierre'i göstererek*: ama... bu o, o, sürüklediği kişi o!

PİERRE: Peşinden gidemezdi... Dünyaya kazık kakmış, kaltak... Bense palas pandıras burayı boyladım...

HATİCE, *olup bitenle hiç ilgilenmez gibi*: Sulmerge!.. Sulmerge!.. Buraya gelin!.. Şuraya!.. Hah şuraya, parmağımın üstüne... hayır, parmak kemiğinin üstüne değil... siz değil! Ephebas!.. Errima!..

Hayrete düşmüş gibidir, kendisi kadar şaşırmış olan askere bakar ve ikisi birlikte güler.

PİERRE, *hayranlıkla*: Kazandın!

HATİCE: Kolay gibime geldi!.. Mesafeyle yürüyüş arasındaki ilişki kadar meydanda...

ANNE, *sahneden çıkmak üzeredir*: ...Gidin!.. *(Yalvarır.)* Gidin Sayın tanrılar!.. Gidin!.. Bırakın da kurtulayım şu böğürtlenlerden, kayışlardan, cesetlerden... yaşayanlardan... yaşasınlardan... canlı balık havuzlarından... balıklardan, göllerden ve okyanuslardan!.. Ben balık avlayan dişi bir köpeğim ve soyuma çektim!..

Çıkar.

HATİCE, *Süleyman'a bakarak*: Kaçık mı ne?

Sİ SÜLEYMAN, *gülümseyerek*: Az önce sen de öyleydin... ormandan geçiyor... Buraya anılmış olarak gelmek ve senin gibi mesafeyle yürüyüş arasındaki ilişkiyi ve sineklerin ismini öğrenmek için kafayı yiyor.

Çok uzakta, sahne gerisinde, çok sayıdaki kâğıttan paravanların arkasında ufak tefek bir siluet belirir. Bütün paravanları bir bir yırtarak içlerinden geçer ve yaklaştıkça büyür. Nihayet son paravanın, yani seyirciye en yakın olanının arkasına gelir ve bu en son kâğıdı da yırtarak ortaya çıkar: Anne'dir.

ANNE, *usulca gülerek*: Eee!

HATİCE, *usulca gülerek*: Ya!

ANNE: Bak sen!
HATİCE: Öyle!

Herkes gülümser.

ANNE: Bir de amma mesele yaparız ha!
HATİCE: Neden olmasın? Eğlenmek de gerek.
ANNE: Doğru... ama yine de... kim derdi ki? Yani öldüm mü? *(Hatice'ye:)* Hatice, sensin.

Pierre hariç, hepsi usulca çıkar.

HATİCE, *gülümseyerek*: İlk önce ben öldüm.
ANNE: Bu ne işine yarar ki? Ben yorgunluktan öldüm.
HATİCE, *gülerek*: Ama önce ne yapıp edip birini öldürdün.
ANNE, *dehşete düşmüş gibi yaparak*: Ben mi?.. Hiç de değil! *(Pierre'e bakar.)* Bu mu? Kayışlar boynuna dolandı...
PİERRE, *gülerek*: Beni kıskıvrak bağlamak için elinden geleni yaptın. Asıldın da asıldın!..
ANNE, *kahkahalarla gülen Hatice'ye*: Oysa, tesadüfen olsun diye her şeyi ayarlamıştım.
HATİCE, *gülümseyerek*: Niye peki? Daima hepimizden nefret ettin sen. Biz de bunu sana aynen iade ettik! *(Kahkahayla güler, Anne de onunla birlikte.)* Senin ve Said'le Leyla'nın amma ağzına sıçıldı ha!
ANNE: Bunun için işte. *(Gülümseyerek.)* Her köyde leş gibi kokan küçük bir arazi vardır ve buna umumi çöplük derler, canım Hatice'm. Memleketin bütün çöp tenekelerindeki çöpler oraya dökülür. Her çöplüğün kendine has bir kokusu vardır, Grenoble'daki başkadır, İsveç'teki Upsala'daki başka. Vücudumdaki on üç delikten -bıçak, süngü ve kurşun deliği- nicedir kan akmıyor, burun deliklerimde ise hâlâ çöp tenekelerimizin kokusu var... *(Nefes alır ve daha yüksek sesle konuşur.)* bütün hayatım boyunca kokladım bu kokuyu ve tamamen öleceğim zaman, burada bu kokudan meydana gelmiş

olacağım, böylece ölümü de çürüteceğimi kesinkes umuyorum... Ülkemi çürüten şey benim çürümüşlüğüm olsun istiyorum...

HATİCE, *o da gülerek*: Ben de sineklerim! Onları dört yaşındaki dilencilerin gözlerinin kenarına, tepelenmiş ineklerimizin karnına yumurtalarını bıraksınlar ve askerlerimizin cesetlerinin etrafında uğuldasınlar diye gönderiyorum. Dikkat!

Yukarıdaki paravan, yani Anne'nin az önce önünde yürüdüğü paravan tekrar aydınlanırken, bütün başlar öne eğilir.

Sİ SÜLEYMAN, *usulca*: Sonbahar... sonbahar...

ANNE, *şaşkın*: Bunlar beni izleyenler mi?

Sırt çantaları altında iki büklüm bir halde, karanlıkta ağır ağır yürüyen üç lejyoner belirir. Üniformaların hepsi yırtık pırtık ve çamur içindedir. Oyuncular, her asker rolü oynadıklarında, boğuk bir sesle konuşacaklardır. Ölüler, seyrettikleri sahne aşağıda oynanırken, yukarı bakacaklardır.

ROGER, *çok bitkin gözüküyor, yürür ve sağ kulise yönelir*: Sen de her taştan kuşkulanıyorsun! Yavaş git, solda uçurum var...

NESTOR, *belirir, tükenmiş halde*: Kımıldayan ve kımıldamayan ne varsa düşmandır. Kımıldayan su da, kımıldamayan su da, yuttuğumuz yel de.

ROGER, *yellenerek, ve ciddi bir sesle*: Benimkileri yut, Lot-et-Garonne'dan geliyor bu yeller.

NESTOR, *burnunu tıkayarak*: İğ-renç!

Tüm sahne boyunca, Teğmen geldiğinde bile, oyuncular sanki birbirlerini görmüyormuş gibi konuşacaklardır. Bakışları asla konuştukları kişinin bakışlarıyla karşılaşmayacaktır. Kapkaranlık olduğu izlenimini vermelidirler.

ROGER, *tabanları kalmamış ayakkabılarını çıkararak*: Tabanlarım gitti, ayak tabanlarıma basarak yürü-

yorum artık. Demek ki vatan, ayakkabılarımın tabanlarına bağlı değil, karnımda yatıyor. Vatanım etrafımı sarsın diye bir osuruk koyveriyorum. Lot-et-Garonne'lu çocukların hepsi ve Gironde'lular, Tarn'lılar, vs. benim gibi yapsalar, burada Guyenne ve Gascogne havasından geçilmez.

NESTOR: Osurun demesi kolay, peki ya karnı gazdan davul gibi şişmeyenler ne olacak?

ROGER: Baştan düşünselerdi. Ben giderken, içimi ağzına kadar memleket havasıyla doldurdum. Şimdi kıçımın deliğini gevşettiğimde, vatanım her yanımı sarıyor.

JOJO, *belirir, Nestor'a çarpar ve geceleyin bir asker nasıl hareket ederse öyle hareketlerde bulunur.* Bense zavallı, belediyenin kokusunu içime çekmek için her osurduğumda, pof, cereyan oluyor ve kimbilir kim kârlı çıkıyor bundan?

ROGER, *birden durup dönerek*: Onu bekleyecek miyiz?

NESTOR, *Roger'ye çarparak*: Peşimizden gelse ya. Neredeyse tahtırevanda taşıyacağız. Zaten çanta taşımak gibi bir derdi olmadığından, istediği gibi dolanıyor, gidip çiçeklerin üstüne işiyor.

ROGER, *durarak*: Çiy damlalarını kabul edecek olanları seçme lüksünü sunuyor kendine... Daha yavaş yürüyebiliriz...

NESTOR, *geçmeye çalışarak*: Karanlıkta kaybolmaz o, pırıl pırıl ışık saçar. Savaştaki başarıları onu parıltadır...

ROGER: Kıskanıyor musun?... Yavaş yürü dedim, yoksa dibe yuvarlanırız. *(Çok dar ve çok tehlikeli bir yoldaymışlar gibi temkinli hareket ederler.)* Hayır mı, kıskanmıyor musun? Ben zaman zaman kıskanıyorum. Soğukkanlılığına imreniyorum... İtinesene, Allahın belası!..

NESTOR, *ürpererek*: Uzaktan kanımı donduruyor. Suratı da buz gibi.

JOJO, *hatırlar*: Surat onun suratı sana ne. Yakında bi-

zim suratımız da onunkine benzeyecek. Hepimizin.

TEĞMEN, *soldan gelerek belirir*: İlerleyin... Temkinli olun, ama ilerleyin.

ROGER: Çok geride kaldı teğmenim...

TEĞMEN: Merak etmeyin, bulur bizi... *(Acı acı)*, o topallamıyor. Dimdik yürüyor.

ROGER, *sertçe*: Teğmenim...

TEĞMEN, *kuru bir sesle, topallayarak biraz ilerler*: İlerleyin. *(Sonra daha tatlı bir sesle:)* Ondan ne şekilde yararlanabiliriz ki? Yakında öleceğiz. Eğer kurtulursak, kıl payı kurtulacağız. Gaddarlığı onu eritip bitiriyor ve ışıldatıyor: yerimizi belli edebilir. *(Bir an. Hepsi, hiçbir şeye dokunmadan, ağır ağır, kör gibi hareket ederler.)* ...Ne oluyor bir öğreneyim. *(El yordamıyla eğilir, yere yatar, askerlerden birinin uzalı duran bacağına, sanki bir dalmış gibi, kulağını dayar ve dinler. Sonra hafifçe doğrulur.)* Geliyor. Kulağım patikanın toprağına dayalı, onun geldiğini işitiyorum, yavaşça, uzun, emin ve sessiz adımlarla geliyor... *(Tamamen doğrulur.)* Dikkat edin de uçuruma taş yuvarlamayın... İlerleyin!.. Gece onu korur, bizi değil... Patikanın ucunda bir kayalık olacak... yavaşça etrafından dolaşın... Siz de onun yanınıza gelmesini istemiyorsunuz... *(Birden bir el ateş sesi. Teğmen yığılır. Şimdi alçak sesle hızlı hızlı konuşacaktır. Üç asker, sonra bir dördüncüsü, içeri girmiş olan Roland, ona dönerler. Bu sahnenin karanlıkta geçtiğini belirten hareketler yaparlar el yordamıyla.)* İşte çocuklar. Kurşun da geldi. El yordamıyla ölüyorum... Pek bir şeyim kalmadı artık... Vatan uzakta... General yıldızlarına layıktım halbuki, ama yarbay yıldızcıklarım bile olmayacak... Su...

JOJO, *usulca*: İçecek hiçbir şey kalmadı.

ROLAND, *hayranlıkla, sanki bir mucize söz konuşuymuş gibi*: Nalları dikecek.

NESTOR: Onun için hiçbir şey yapamayız. Ölmesini

bekleyecek, gözlerini kapatacak ve uçuruma yuvarlayacağız.

Bir an.

JOJO, *çok tatlı bir sesle*: Elbette, Fransız toprağı gibi olmayacak, ama yine de yapabiliriz belki. Elimizden bir tek bu geldiğine göre... doğduğu evde hayata gözlerini yummuş gibi olur... *(Tereddüt eder.)* Sen Roger, eğer fazladan gazın varsa, sizlerin de... onun için bir nefeslik koyverirdik.

ROGER, *pinti*: Benim... gündelik payımdan fazlam yok.

JOJO: Ama biraz önce diyordun ki...

TEĞMEN, *ölgün bir sesle*: Su...

NESTOR: Bu yerine getirmemiz gereken bir görev. Mademki Hıristiyan toprağına gömülemiyor, bari ölürken bizim oraların havasını çeksin içine biraz...

ROGER, *daha da pinti*: Yok. Bağırsaklarımın kıvrımlarında patlayan birkaç kabarcıktan başkası yok. Sonra bana ne kalacak? Dümdüz bir karın. Yamyassı! Cömertlikle israfın ne demek olduğunu bilirim ben. Eğer bir araya gelirsek, ona debdebeli bir cenaze töreni yapacağız. Çepeçevre iki fersah mis gibi Gascogne kokacak.

JOJO: Önemli birliyken, şimdi bizden biri oldu. Mademki ona bundan başka verecek bir şeyimiz yok, bari gönlümüzden kopsun.

ROGER: Belki onda kendisine yetecek kadar vardır? Çaba harcasın...

NESTOR: İnsaflı olalım. Ölen birinden böyle bir şey isteyemeyiz...

Bir an.

ROGER, *hırslı bir hareketle*: Anladım. Çekin onu. Bir kayanın kovuğuna yaslayıp ona Lot-et-Garonne havasını solutalım...

ROLAND: Ben Ardennes'liyim.

ROGER: Sırtını usulca kayaya dayayın. *(Söylediği gibi*

yaparlar.) Osuruklarınızı da sessizce koyverin ki düşman yerimizi anlamasın. Düşman yakınlarda, ama bizim sayemizde gecenin içinde ve düşman topraklarında uzun mumların kokusu, kutsanmış şimşir dalları, açılmış vasiyetiyle bizden bir ölü odası olacak, Murillo'nun tablosundaki bir bulut gibi oracıkta duran bir ölü odası... Teğmen'in burun delikleri açılsın da, son nefesini verirken... *(Hazırola geçerler.)* Demek ki: önemli şahsiyetlere tahsis edilen top atışlarını sessizce patlatacağız. Herkes kendininkini. Burun deliklerine iyi nişan alın. Ateş. Güzel. *(Bir an.)* Güzel... Herkes elinden gelen çabayı gösterdi. Birazcık Fransız havası...

Askerler sağ kulisten gözden kaybolurlar.

ANNE, *gülümseyerek*: Yani geliyor mu?

HATİCE, *aynı gülümsemeyle*: Az sonra burada olur. Ötekiler de. Ama hepsi bu değil... *(Daha yüksek sesle gülerek.)* ... daha sineklerim var. Biliyorsun, burada ben sineklerin valisi gibiyim, ya da şöyle diyelim, sineklerden sorumlu bir temsilciyim.

ANNE, *hayretle*: Benim çöplüğüme de bir iki tabur gönderirsin değil mi?

HATİCE, *gülerek*: Derhal...

Bir çağrı işareti yapar.

ANNE, *gülerek*: Zamanımız bol. Biraz gevezelik edelim. Aşağıda ne yapacaklar dersin?

HATİCE, *gülerek*: Hiç, zavallılar. Çok fazla şey istedik onlardan. Pisliğe batmak insanı nereye götürür düşünsene?

ANNE, *gülerek, Hatice de onunla güler*: Hiçbir yere, iyi bilirim, ama işte bunun için ya! *(Kahkahalarla güler ve aşağıdaki sözleri kahkahalar içinde söyleyecektir.)* Hakikatler... ha!.. ha! ha! ha!.. ispat edilemez ki ha! ha! *(Gülmeyi durduramaz.)* Asıl sahte olan şey hakikatler!.. ha! ha! ha! Hi! Hi! Hi! ha! ha!.. *(Gülmekten iki büklüm olur)*, sonuna kadar gö-

türülemeyen bir şey varsa o da hakikatlerdir... hi! hi! hi! hi! Ho! Ho! Ha! Ha! Hi! Hi! Hi!.. onların öldüğünü görmeden ve kendinin de gülmekten öldüğünü görmeden göklere çıkartmalı işte bunları, ölene kadar! ha! ha! ha! hi! hi! hi! Ho! Ho!

HATİCE, *ondan daha yüksek sesle gülerek*: Kimse onları asla uygulamaya geçiremeyecek! Ha! ha! ha! ha!

ANNE, *gülmekten yerlere yuvarlanarak*: Asla!.. Asla!.. Onlar... o...o... onlar ha! ha! ha! ha! ha! hi! hi! hi! hi!.. onlar dırlanıp kafa şişirmeliler!

Yerde gülmekten kıvranırlar, hıçkırık tutana kadar.

HATİCE: Ben seni gördüğümde sen görmüyordun! ha! ha! amma da zırvalıyordun, öyle bir zırvalıyordun ki... ha! ha! ha! hi! ha! hi! böğürtlenlere herifini ve onun ne kadar yakışıklı olduğunu anlattığını duyunca... ha! ha! dilencinin ne kadar yakışıklı olduğunu, dilencinin... ha! ha!

ANNE, *ondan daha yüksek sesle gülerek*: Bir de ben neler dedim ha! ha! ha! ho! öyle yakışıklıydı ki onu görünce uyumaya... horlamaya başladığımı... ha! ha!.. ha! Ve Said'in!.. Bir çöp tenekesinde bulduğum ayakkabımın sol teki gibi Said'in!.. (Birden aklı başın gelir.) Said? Said, hayır ya Leyla? Leyla'ya ne oldu? Nerelerde?

Bütün sahne kararır. Oyuncular ve paravanlar kulislerde gözden kaybolurlar. Bir bekleyiş anı. Sessizlik. Sonra Leyla yüksek ökçeli ayakkabılarla soldan belirir. Hiç acele etmeden, gösterişsiz bir şekilde konuşacaktır. Tirad boyunca hareketsiz duracaktır.
Projektörler sadece yukarıda bulunan Anne ile aşağıda, solda, yaldızlı paçavraları içindeki Warda'yı aydınlatırlar.

LEYLA: Hiç değilse gözümü yerden alıp yerine takabilseydim. Ya da başka bir tane bulabilseydim, mavi ya da pembe bir tane! Ama benimki kayboldu. *(Bir an.)* Git. *(Birini kovar gibi elini sallar.)* Çek git leş

kokusu!.. Sana yanımda kal diyen mi oldu?.. Her neyse, istersen oraya otur ve yerinden kımıldama hanımefendi. *(Bir an.)* Said, altın kalpli Said'im, bir gözümü çıkardın, iyi de yaptın. İki göz fazla zaten... geri kalan ise, biliyorum uyuzum, bacaklarım da kabuk bağladı... *(Warda yere uzanır, yün ören kadınlar ise, yani köyün kadınları, yün şişleriyle etrafını sararlar. Leyla sinekleri kovar.)* Gidin buradan Hanımlar. Bir saat sonra gelirsiniz, cesedimin üzerine... Said, beni yüzüstü bırakmanı anlıyorum... Dönemeçte seni daha önemli bir kader için bekliyorlar, sen de bunu biliyordun. Kibirli, çekilmez biri oluyordun. Bir ilkokul öğretmeni gibi kibirli... Beni arıyor, bulduğunda ise ben kaskatı, soğumuş, çatlamış, içi boşalmış, kırışmış olacağım, buz gibi bir gecedeki küçük bir çük gibi... *(Güler.)* Zavallı Said! *(Kulak kabartır.)* Sen mi bağırdın Said? Bütün bunlar hikâyenin bir parçası. Ben gebermek için yere uzanacağım... hâlâ bağırıyor. İşini becerdiğini biliyorum. Sen çirkeflikte beni geçtin, ama ben de ne de olsa bir hainin karısıyım. Bu da ilgi, saygı ve bir imparatoriçe yatağı hak ettim demektir. Sen daha böğür Said. Beni bulsaydın tedavi etmek, kurtarmak zorunda kalacaktın... Şimdi ise, tek gözle ölüm diyarına inmem gerekecek. *(Bir an.)* Ne yapacağımı bilmiyorum. Çünkü, mesele şu: acaba ölüm bir hanım, beni almaya gelecek olan bir hanım mı, yoksa gidilecek bir yer mi. Bilmesi zor... *(Uzun bir es. Baykuş öter.)* Evet... tamam... Nasıl? Nereden?.. Evet... evet, çok kaba davranmayın... evet. Orası mı... şu ışık olan yer mi? İyi. *(Bir çığlık.)* Hay Allah kahretsin, yukarı çıkıyorum! Suyun üstünde yüzüyo... hayır mı?.. Hayır ha? İniyorum, öyle mi?.. *(Sahne gerisine doğru geri geri gitmeye başlar.)* Görüyorsunuz ya... Yukarı çıkıyorum... yalpa... bu... bir zaman dalgasının... boşluğu mu... Aaa, bir şey kalmadı. Dibe mi vardım?.. Yukarı çıkıyorum... ve suyun yüzünde yüzüyo...

hayır mı? Hayır. Peki, öyle diyorsanız öyledir, doğrudur çünkü her şey doğru olmaya başladı... iyi... İşte. Omuzlarımızla iyice dalalım.

Tamamen elbisesinin içine gömülür; elbisesi -sepet eteklik gibi- tiradın sonuna doğru içinde boğulabileceği biçimde yapılmıştır. Sahne yeniden aydınlanır.

Ondördüncü tabloyla ilgili ayrıntılı açıklamalar

Yönetmen, yağmur yağdığı izlenimini iyi verebilmek için, paravanın yüzeyinin ürperir ve incelir gibi olmasını bir şekilde ayarlamalıdır.

Warda, iç etekliklerini yırttıktan sonra, kin ve hüzün dolu gerçek bir canavar olacaktır.

ONBEŞİNCİ TABLO

Paravanlar iki kata yerleştirilecektir. Yukarıda, Ölülerin içinden geçeceği çok sayıda beyaz paravan vardır. Aşağıda, sahne tabanında, sola doğru, aydınlatılmamış bir paravan: bu genelev olacaktır. Bir kadın cesedi etrafında, altı kadın sessizce yün örerler, sahnenin bu düzeyinde hüküm süren karanlığa rağmen görünürler. Arap olan tüm erkek ve kadın ölüler, Si Süleyman hariç, aynı şekilde titrerler.

İBRAHİM: Hayattan beraberimde götürdüğüm, elimde kalan tek şey titremem, onu benden alırlarsa bir hiç olurum.

Sİ SÜLEYMAN, *hep gülümseyerek*: Hayatta tir tir titremeden başka bir şeyiniz yok muydu?.. yahut da yeterince yoktu... Ölüler ölüdür.

HATİCE: Tam değil, çünkü gelip yavaş yavaş ölüyorlar.

Sİ SÜLEYMAN: Ölümde yapılabilecek kötülük hakkında onlardan daha çok şey biliyorsunuz. *(Düşünceli.)* Evet, burada yavaş yavaş ölünüyor, ama oradaki gibi değil...

Çok uzaktan, paravanların arkasından görülebilecek şekilde, gölgeler gelir, sonra bu gölgeler kâğıdı yırtıp içinden geçerler: bunlar General'in komutasındaki askerlerdir. Kısa bir duruştan sonra sahneden geçerler, titreyen Araplara görmeden bakar ve soldan çıkarlar.

GENERAL, *gülerek*: Eee!

ARAPLAR, *bir ağızdan, titremeyi sürdürerek*: Ya!

GENERAL: Bak sen!

Sola geçer ve oradan çıkar.

TEĞMEN, *General'in arkasından girer, o da gülerek:* Eee!

ARAPLAR: Ya!

TEĞMEN: Bak sen!

ARAPLAR, *güleç ama titreyerek:* Öyle!

TEĞMEN: Bir de amma mesele yaparız ha! *(Alık alık güler.)* En acısı *(Biraz daha yüksek sesle güler.)* ... birden her yanımı saran vatanımdan kopmak oldu... *(Yine güler)*, hatta birazcığı burnumdaki kıllara takılı kaldı...

Sİ SÜLEYMAN, *gülümseyerek:* Vatanın burun kıllarına takılı kalan bir kokudan ibaret olması iyi bir şey.

Teğmen sola geçer ve oradan çıkar.

ROGER, *gülerek:* Eee!

ARAPLAR: Ya!

ROGER: Bak sen!

Sola geçer ve oradan çıkar.

PRESTON, NESTOR, JOJO, *bir ağızdan ve gülerek:* Eee!

ARAPLAR: Ya!

PESTON, NESTOR, JOJO: Bak sen!

Sola geçer ve oradan çıkarlar. Arkalarından on kadar asker gelip, aynı şeyi söyleyip çıkarlar. Araplar az önceki gibi cevap verirler. Bir sessizlik. Araplar titremeyi keser.

ANNE, *gülerek:* Bak sen!

HATİCE: Bana kötülük yapmaya çalışmadılar bile. Halbuki, biliyor olmalılar...

İBRAHİM: Ben... titrememe rağmen, onlara baktım ama tanıyamadım. Vallahi sevimli görünüyorlardı... hatta... iyi kalpli.

Sİ SÜLEYMAN: Öyle oldular... kendileri de buna şaşarak.

HATİCE: Tam da sırası!

ANNE, *tatlılıkla gülerek*: Ondan haber almak isterdim.

Sİ SÜLEYMAN, *gülerek*: Leyla'dan mı? Sahiden de pek yavaşça batıyor. Yaşadığı gibi ölüyor: tembel tembel.

HATİCE, *gülerek*: Tabancanın gözü yılan bakışlı.

Birden Çavuş görünür. ölü olarak tabii. Öteki ölüler gibi yüzüne üstübeç sürülmüştür, bembeyazdır, ama alnından çenesine inen kıpkırmızı bir kan izi vardır. Göğsü rengârenk ve çın çın öten nişanlarla kaplıdır.

ÇAVUŞ, *gülerek*: Eee!

İBRAHİM, *o da gülerek*: Ya!

ÇAVUŞ: Bak sen!

İBRAHİM: Öyle!

ÇAVUŞ: Bir de amma mesele yaparız ha!..

İBRAHİM: Neden olmasın?

ÇAVUŞ, *daha yüksek sesle gülerek*: ... ölümüm boşa gitmiş olurmuş... *(Güler.)* bunu bana öyle çok tekrarladılar ki, şimdi ise canı gönülden gülüyorum, aynı küçük bir kız çocuğu gibi... Ölümüm boşa mı gitti? *(Güler, bütün ölüler de onunla birlikte güler-ler.)* Tavırlarım kabaydı, ama canına yandığımın, bir erkek de böyle olmak için her şeye sahip... Ha! ha! ha! *(Güler, ölüler de onunla birlikte, daha da yüksek sesle.)* ... hay canına yandığımın, heriflerin ödleri boklarına her karıştığında, götleri her üçbuçuk attığında, korkudan donlarına her ettiklerinde onları onurlandırırdım... ha! ha! hi! hi! göt! ha! ha! ha! ha! hi! hi! hi!.. göt! hi! hi!.. götü boklular iğrençliklerinden vazgeçerlerdi o zaman... *(O ve ölüler gülmekten katılırlar.)* ... Gözleri!.. gözleri!.. mavi ya da siyah... gözleri korkudan donlarına ettiklerinde, inekler, gözleri!.. *(Hepsi giderek daha yüksek sesle güler.)* ... gözleri her şeyi belli ederdi!.. Önümden gidenin gece gündüz beni izlemesi de cabası.

Gülmekten katılır, biraz geriye gider ve orada kalır.

Öteki ölüler gülmeyi sürdürürler, sonra yavaş yavaş bu krizi atlatırlar.

Sİ SÜLEYMAN, *hâlâ gülerek ve omuz silkerek*: Bu da bir görüş. *(Bir an.)* Benim görüntüm çoktan silindi... Zaman gittikçe daha yavaş geçiyor...

ANNE, gülerek: ... Leyla mutlaka dibe batar. İşin içinden sıyrılmak için parmağını oynatmayı hiçbir zaman beceremedi! Ben sana Said'i soruyorum. Onu gören var mı?

Sİ SÜLEYMAN: İşini göremedi... ama sinirlenme... kaybedilen bir şey yok... Elinden geleni yaptı... yakalanınca... sorguya çekilince... bizim birliklerin geçtiği patikanın yerini söyledi... ama o gün... Eriyorum... eri...

Güler.

ANNE, *sinirli*: O gün?

Sİ SÜLEYMAN: Of lütfen, bırak da büsbütün yok olayım... Eriyorum... Eridim...

Güler.
Birden çekiç sesleri duyulur. Kadınlar buna önem vermez görünür: yün örmeye devam ederler. Yukarda, ölüler telaşlanır.

HATİCE: Hâlâ o kafesi çiviliyorlar. Yakında bitirmiş olurlar.

ANNE, *gülümseyerek*: Warda'nın işini nasıl bitireceklerini çok iyi biliyorum. Yün şişlerinin ardında hâlâ kan kaldı. İngiliz kadınlarına oranla çok kurnaz değiller. *(Yeniden çekiç sesleri.)* Yine de gösteri seyre değer: dünyanın en marifetli orospusu olmayı beceren bu hanımın üzerine, yün ören altı kadın çullandı. Hepsi de, paslanmaz çelikten altı adet iğneyle silahlanmış dev bir eşekarısıydı. Her şeyi gördüm: eşekarısı çiçeğe saldırdı ve onun karnının deristiyle boynunun derisini deldi; fışkıran kan üzerlerini lekeliyor, o zavallı ise son nefesini vere-

bilmek için deliler gibi çırpınıyor... *(Bir an.)* Leyla hâlâ gelemedi! Ona yardım etmek için bir şeyler yapmalı...

HATİCE: Sabırsızlanma. Onu tanırım, rahatına düşkündür. Onu güttüğünü sanıyordun, ama asıl o seni güdüyordu... Üstündeki, etrafındaki her şey çürürdü.

Bir an.
Nihayet, yukarıdaki paravanların arkasından bir gölge belirir. Gölge yaklaşır.

HATİCE: İşte o!

Gölge iyice yaklaşır, sonra son paravanın içinden geçer: bu Warda'dır, Melike ile Cemile'nin onu süslediği kılıktadır. Elinde, Leyla'nın siyah kukuletası vardır. Şaşkın görünür.

WARDA, *dişlerine saplanmış uzun iğnelerden zarifçe kurtulduktan sonra usulca gülerek:* Eee!

ANNE, *kuru bir sesle:* Ya gelinim?

HATİCE: Ya!

WARDA: Bak sen!

ANNE: Dur bakalım sersem. Daha yeni can verdin. Orada hâlâ kımıldıyorsun. Hem daha az hayrete düşmüştün. Leyla'yı nerede gördün? O salak açlıktan, soğuktan, daha kimbilir neden öldü, ama hâlâ gelmedi.

WARDA, *gülümseyerek:* Ben nereden bileyim? *(Eğilir ve aşağıya bakar.)* Aa, sahiden de son nefesimi vermemişim daha. İşimi bitirmeyi akıl etseler bari. *(Siyah kukuletayı göstererek.)* Gelirken bunu buldum.

ANNE: Nerede?

WARDA: Nereden bileyim! Bir komodinin çekmecesinde herhalde. Arkasında da, altında da, içinde de Leyla yok. *(Bir sihirbazın yaptığı gibi, kukuletayı silkeler.)* Sıfır.

ANNE, *utangaçlıkla:* Ya Said?

WARDA, *gülerek:* Onları gitgide daha çok tiksindiriyor.

ANNE, *sevinçli*: Emin misin?

WARDA, *tükürerek*: Anamın mezarı üstüne yemin ederim! Bütün halk şu senin Said'i arıyor, ayağını denk alsın!

Herkes canı gönülden güler.

ANNE: Ölümünün başlangıcında bulundum. O hanımlar...

WARDA, *sözünü keserek*: Hayır. *(Bir an.)* Ben kendi seçtiğim ölümü sundum kendime. Kendimi eğer üstüm başım sıyrılmış, yaldızlı iç etekliklerim sökülmüş, iğnelerim yamulmuş, kemiklerim kırılmış, köprücük kemiklerim yerinden fırlamış olarak o aptalca çıkınazın içinde bulmasaydım, hayatımdaki her şey gibi seçilmiş olurdu... Ama ölümüm tamamen bana ait. Sanatımın mükemmelliğini öyle yüksek bir düzeye ulaştırdım ki...

ANNE, *gülümseyerek*: Bak, iyi bak budala, o hanımların sanatta mükemmelliğe ne yaptıklarına bak bir!

Altı kadının bir arada durduğu sahnenin tabanını gösterir.

WARDA: ... bir akşam -bu akşam- geceleyin dışarı çıktım, hava serindi, benim narin yaradılışım açık havada yaşamaya o kadar az müsaitti ki, serin hava yüzüme çarpıp beni öldürdü. İşte. Koşa koşa geldim, yolda da şu eski püskü şeye rastladım.

Kukuletayı gösterir ve fırlatıp atar.

ANNE, *yukarı bakarak*: Hiç de öyle değil, sen istediğini anlat, ama daha ölmedin: hırıldıyorsun.

Bunu izleyen tüm sahne boyunca üç kadın, son derece merakla, hatta endişeyle yukarıda, yani yeryüzünde neler olup bittiğine bakarlar.
Işık azalır, bu arada aşağıda, paravan biraz aydınlatılmıştır. Bu ikinci paravan genelevin cephesini temsil eder. Sırası geldiğinde, genelevde neler olup bittiği görülebilsin diye saydam olmalıdır. Genelevin önünde

toplanmış kadınlar şu şekilde giyinmişlerdir:
Chigha: siyah.
Lalla: yeşil.
Ayşe: kırmızı.
Srira: sarı.
Habibe: eflatun.
Azize: turuncu.
Ayakta, siyah, bol kazaklar ören kadınların hepsi genelevin önünde toplanmıştır. Ölü olan Warda yere, ortaya yatırılmıştır. Ölüler ise hâlâ yukarıdadırlar ve ışığın zayıf olmasına rağmen gözükürler.
Aşağıdaki Warda'nın rolü, ikinci bir kadın oyuncu tarafından oynanacaktır.

Çok hızlı ve şarkı söyler gibi söylenecek.

CHİGHA, *ölü Warda'ya:* Kolonyalarını! Chanel'in! Kırmızı, siyah, pembe boyalarını! Küpelerin! Şapka iğnelerin! Tarzın! Üstüne giydiklerin, içine giydiklerin! Yüzüklerin, çiçeklerin! Kocam hepsinden azar azar eve getirirdi ve sen de onlar sayesinde yatağımın altına, yatağımın içine, yatağımın üstüne, yatağımın etrafına ve aynalı dolabın içine varana dek odamda bulunurdun. (*Öteki kadınlara:*) Örelim. Örelim. Durmayalım. Bir ilmek buradan, bir ilmek şuradan. Örelim. Örelim.

LALLA, *Chigha'ya:* Evlenecek olan ben, gidip ondaki uçurumun dibine kadar dalacak bir adama rahmimi açmaya asla katlanamazdım. *(Cesedi ayağıyla iter.)* Oradan çıktığında bakışı bulanırdı; vücudunun üzerinde deniz kabukları, midyeler; karnının üstünde bir istakoz ve yosunlar olurdu. *(Chigha'ya neredeyse uluyarak:)* Söylesenize, orada karşılaştığı onca dehşet verici şey neydi? Benim rahmim ona aynı bakışı, aynı çöküntüyü, yosunlarla ıstakozu verebilecek mi?

AYŞE, *Chigha'yla Lalla'ya:* Ben ne zaman ki...

SRİRA, *ilk üç kadına:* Oğlum asla maden ocağından doğru eve gelmezdi. İçeri girmese bile, genelevin etrafında dolanıp dururdu.

Ölüyü ayağıyla iter.

HABİBE, *ilk dört kadına*: Sonuçta, her şey yolunda. Erkeklerimiz savaştan önceki hallerine döndüler bile. Benimki kederli.

AZİZE, *bütün kadınlara*: Benim söyleyecek bir şeyim yok, siz çok iyi konuştunuz.

Sahnenin ortasında duran altı kadın, bir taraftan yün örerek sola doğru geri geri giderler. Ceset, genelevin duvarının yakınında tek başına kalır.
Paravanın arkasından Melike'yle Cemile çıkar. Tir tir titremektedirler, ürkmüşlerdir. Ölünün başına diz çöküp, gözlerini kapatırlar. Sonra onu kaldırıp paravanın arkasına taşırlar, orada ölüyü giydirip süsledikleri saydam kâğıttan görülecektir.

AZİZE, *hâlâ görülebilmektedir*: Ona ne yapacaklar?

LALLA, *gülerek*: Bizi ondan kurtaracaklar.

AYŞE, *ancak görülür*: Asıl kocalarımızın ne yapacağını merak ediyorum. Ben benimkini bu akşam buraya gelmesi için zorlayacağım.

MELİKE, *paravanın arkasından*: Gelecekler Hanımefendi! Hepsi gelecekler!

AYŞE: Ne diyor?

Paravanın arkasından genelevin içi gözükür, apaydınlıktır, neredeyse kapkaranlık olan köy meydanıyla kontrast oluşturur. Saydam kâğıttan, Warda'yı bir masanın üzerine yerleştirmiş olan Melike'yle Cemile görünür. Onu temizleyip süslerler.
Her yer iyice kararır, iki fahişenin koşuşturup durduğu genelevin içi hariç. Warda'yı takılarla, çiçeklerle süslerler. Köyün kadınları bir yandan örerek, bir yandan da usulca konuşarak, giderek sola doğru gerilerler. Büsbütün çıkarlar. Paravanın arkasında, fahişeler Warda'yı süslemeyi bitirmişlerdir. Yine çekiç sesleri duyulur.

CEMİLE: Kemerine takmak için iki üç tane daha beyaz gül al. İğneleri de.

MELİKE, *usulca*: Elveda Warda, gülüm! Cemile'yle ben seni mezarlığa götüreceğiz. *(Katı bir sesle:)* Bekçiyi

uyandıracağız ve bir mezar kazsın diye ona para vereceğiz. Unutma ki bu hale gelmesi onun hatası! Dört yıl çalıştım onunla, birbirimizi sevmeyi bir türlü beceremedik... *(Bir an. Warda'nın cesedine:)* Onları kışkırtmamış olsaydın... Bize diyeceğin bir şey yok mu? Hayır mı? Çünkü gaganı çivilemek zorundayım da.

Onun dişleri arasına yığınla uzun şapka iğnesi koyar.

CEMİLE: Herhangi bir şey bile kışkırtmaya dönüşebilir.

MELİKE: Öyle ya da böyle, artık bir şansımız var: köyün bizi ele geçirmesi tehlikesini atlattık. Kendimizi olayların akışına bırakmaktan başka yapılacak bir şey yok. *(Warda'nın cesedine:)* Şan içinde, memleketin kadınlarının nefreti üzerinde olarak öldün...

CEMİLE: Tamam. Sen ayaklarından tut, ben de başından. *(Bir an.)* Hadi götürelim.

MELİKE: Sokaklardan geçmemiz doğru olur mu dersin?

CEMİLE: Kesinlikle olmaz. Bir müşteriye rastlayabiliriz. Bahçelerden geçerek kestirmeden gideriz. Duvarlardan atlarken o da bizim yaptığımızı yapar. Haydi, gidelim.

Warda'nın cesedini yüklenir ve paravanın arkasından çıkarlar. Çıkarken, evlerinin ışığını söndürürler. Dışarıda ölüyü ayağa kaldırırlar. Ölü, olağanüstü bir şekilde süslenmiştir: üstü mavi güllerle kaplı, yaldızlı dantelden bir tuvalet. Ayakkabıları iri kırmızı güllerden yapılmıştır. Ölünün yüzü beyaza boyanmıştır. Başının üstünde güllerle taklar vardır. Dişlerinin arasında yedi tane upuzun şapka iğnesi. Ayağa kaldırır kaldırmaz, Cemile'yle Melike ona omuzlarından destek verir ve yavaş yavaş yürütürler.

MELİKE, *Warda'nın cesedine:* Hâlâ bizimle misin, yoksa çoktan uzaklaştın mı? Ayaktakımından kopup yükseklere mi çıktın?

CEMİLE: Çilek ağaççıklarına ve serili çamaşırlara dikkat et.

MELİKE, *soluğu kesilmiş*: Ölüler de ne kadar ağır yürüyor. Hiç acele etmiyor...

Sağdan çıkarlar.

WARDA, *yukarıda*: Elleri su toplayacak. Beni taşın toprağın içine gömecekler. *(Anne'ye:)* Hem, tam olarak ölmemişsem bile, ağzıma bir kürek dolusu toprak yiyince tamam, sonsuz hayata hazır oluveririm.

ANNE: Ya Leyla?.. Ya Said... Merak içindeyim...

HATİCE: Yaptığın doğru değil. Ölüme sızlanmadan katlan ve usul usul görünmez ol.

WARDA: Ben hayata çok gençken başladım, sonuç: zamanından önce öldüm.

ÇAVUŞ, *üç kadına gülümseyerek*: Gevezeliklerinize katılabilir miyim?

WARDA VE HATİCE, *gülümseyerek*: Ama neden ya da neden olmasın? Siz de ailedensiniz, güzel küçükhanım.

ANNE, *o da gülümseyerek*: Sorumluluklarınız karşısındayken kendinizden daha emindiniz, sizi öyle bilirdik.

ÇAVUŞ, *hâlâ gülümseyerek*: Öleli üç gün oldu ve hâlâ bir şey anladığım yok da ondan... *(Güler. Melankolik.)* Ben ki subaylar kantininde en ince şakaları bile anında kavrardım!.. Bakışlarım ne kadar boş görüyor musunuz?.. Sıçıyorum da ondan böyle.

HATİCE: Herkes, ölünce, o tuhaf yapraklı ormandan geçerken kendini tutmalıdır... sonra içimiz boşalır. Kendiliğinden.

ÇAVUŞ, *gülümseyerek*: Ama düşünsenize bir, ben sıçarken öldüm... hani seferdeki askerler ihtiyaç gidersinler diye açılan çukurlar var ya, oraya çömelmiştim, delikten bir hayli yukarıda...

WARDA, *gülümseyerek*: Peki bunun öteki ölümlerden farkı ne? Ben de gelirken içimi döktüm.

ÇAVUŞ, *tirad boyunca gülümseyecek, gülecektir, herkes de onunda birlikte gülecektir.* ... ayakyolunda. Önce yılan filan var mı diye baktım, ne olur ne olmaz, yoktu. *(Gülüşmeler.)* Küçük rütbelilerin ayakyolu muydu? Hayır. Sıradan bir delikti. Ve... *(Endişeli gözükür.)* hâlâ peşimde mi acaba? *(Etrafına bakar, kadınlar da.)* Önden yürürdü, aslında hep arkamdaydı, beni gözlerdi. Diyebilirim ki teğmen peşimi bırakmazdı. Her şeyden önce, gecenin karanlığına dikkatle baktım: orada değildi. İki elimle pantolonumu bir güzel indirip, deliğin üzerine çömeldim. Tam ıkındığım sırada *(Gülüşmeler.)*, gözlerim gidip gelirken, nasıldır bilir misiniz... bakın size göstereyim... *(Gülüşmeler... çömelir, arkasını Hatice'nin dizine dayar, yanlardan ise, dirsek dayayacak yerler gibi, öteki iki kadının kollarına yaslanır.)* ... insan ıkınırken, gözler gidip gelir, bir şeyler bulanıklaşır... görünmez olur... görünmez olan ve siktirip giden şey nedir peki? Dünya mı?.. Gökyüzü mü?.. Hayır. Çavuş rütbeniz ile yüzbaşının rütbesi. Ne var,ne yok siktirip gider: üniforma, rütbe şeritleri, nişanlar ve berat verilmişse, kurmay beratı da!.. Peki geriye ne kalır? Boşluk. Size söyleyeyim. *(Gülüşmeler.)* Sıçan subaylar gördüm ben -yüksek rütbeli subaylar, yarbaylar, albaylar, generalleri! Bakışları: boşalmıştı. Boş değil boşalmış, boşalmış. Keplerdeki yıldızlar, bakışlar boşalınca yıldız mıldız kalmaz. *(Gülüşmeler.)* Neyse ki, ıkınmayı kesince, sıçman bitince, üniforma, rütbe şeritleri, nişanlar palas pandıras geri gelir, kısacası daha önce neysen yine o olursun. Nerede kalmıştık, dışkım yarı yarıya dışarı çıkmıştı -ama suratımda hâlâ o salakça ifade vardı-, ıkınmayı kesecek, *(Gülüşmeler.)* kaybolmuş çavuş kılığımı yeniden sırtıma geçirecek, savaşçı hareketlerin güzelliğini yeni baştan kavrayacak -çünkü o sırada sizin nazik desteklerinizden yoksun olduğumdan rahatım yerinde değildi-, askeri raporları çözmeyi bilen bir gözle dünya-

ya bakacak ve... ve?.. ve?.. ve?.. Hey, hey?.. ne o?.. ne olu?.. ne olu?.. ne olu?.. ne olu?.. ne oluyor?.. *(Yukarıdaki paravanlar yavaş yavaş kararırken, aşağıda, Cemile hızla sahneden geçer. Sağdan gelir. Birden ayağı takılır ve düşer.)* ... yüz otuz iki dişim dökülmeye başladı bile, ama Cahors'da adım, amcamın yorgancı dükkânının bulunduğu çıkmaz sokağa verildi.

Sahne tamamen kararır.

ARA

ONALTINCI TABLO

Sahne önce boştur, sonra aşağıdaki şekilde yerleştirilmiş paravanlarla dolar.

SON KAT
- *I- Sahnenin en yukarısında, solda, Ölülerin beyaz paravanı.*
- *II- Sahnenin en yukarısında, ortada, Ölülerin beyaz paravanı.*
- *III- Sahnenin en yukarısında, sağda, Ölülerin beyaz paravanı.*

ORTA KAT
- *IV- İkinci katta, solda duran ve hapishaneyi temsil eden paravan.*
- *V- Sağda, Bakkalın evini temsil eden paravan.*

İLK KAT
- *VI- Solda, genelevi temsil eden paravan.*
- *VII- Ortada, köy meydanını temsil eden paravan.*
- *VIII- Sağda, bir ev içini temsil eden paravan.*
- *IX- Sahnenin "redöşose"sini boydan boya kaplayan paravan.*

Said'in gelişine kadar, sahneler çok hızlı bir ritmle oynanacaktır.

Paravanlarla, ileride sözü edilecek araç gerecin yerleştirilmesi oyuncular tarafından yapılacak, paravanların temsil ettiği şeyi de oyuncular çizecektir. Tüm oyuncuların saçları darmadağınıktır, yukarılar, gerinirler: sabahtır.

I

Ölülerin beyaz paravanı. Son kat. En yukarıda, sofitoların orada. Solda.

HATİCE, *bir yandan esneyip bir yandan da sol kulise doğru konuşarak:* Hayır, hayır... sadece iki dakika için... ölülerin iki dakikası elbette... *(Güler.)* Bakayım? *(Kulis yönüne bakar.)* Hayır, ötekisi... evet... bence bu daha iyi, kadifeden, ayrıca armaları da var. Bize ödünç verebilir misiniz?.. Tamam gelip alıyorum... bir de kırmızı yastık koysanız... Yastığınız yok mu?

Çıkar, sol kulise geçer, sonra, iki saniye içinde, yaldızlı, döşemesi kırmızı kadifeden çok güzel bir koltukla geri gelir. Koltuğu, kendi bulunduğu düzlemle aynı düzlem üzerinde, ortada, sofitoların yakınında bulunan ikinci paravanın önüne götürürken, II. sahne başlıyor olacaktır.

II

En yukarıda, sahnenin ortasında. Beyaz bir paravan, Ölülerin her zamanki paravanlarından.

Anne ve Anne'ye, paravanı getirmesinde yardımcı olmuş Warda.

WARDA, *gülerek ve sofitoların arasında bulunan görünmeyen biriyle konuşarak:* Senin olduğun yere geleceğim zaman, ne olacaksın? *(Dinler.)* ... Ha? Senden geriye ne kalacak?.. *(Bir an.)* Omuzsuz bir omuz silkiş mi? Benden de, kalçasız bir kalça kıvrış!

Esner.

ANNE: Rahat bırak onları. Cevap verme onlara. Senden önce de fahişeler öldü, ama hiçbiri ölü ruhların kamışını kaldırmayı başaramadı. Onları unut gitsin, sen köyden haber ver.

WARDA, *esneyerek gerinir:* Ateş gibi o da yeniden canlanıyor. Ve de aynen tahmin ettiğin gibi: bizim sayemizde. Kerhane sayesinde bir merkezi oldu artık. Etrafı erdem. Merkezi cehennem. Bizler de içinde. *(Hatice'yle Anne'yi selamlayarak.)* Sizlerse dışında.

Hatice koltukla gelir.

HATİCE: Otursana.

ANNE, *gülerek*: Fazla güzel, diyorum sana. Asla cesaret edemem...

HATİCE: Bir dene... Rahatın yerinde olmalı. Şerefin de. Said senin karnından çıktı, onun için de kıçın kadifeyi hak etti.

Anne, biraz utangaç, oturur.

ANNE: Tıpkı bir barones gibi!.. Ortaya çıkacak mı?

HATİCE, *aşağıya bakarak*: Neredeyse gelir.

ANNE: Ya Leyla?

WARDA: Leyla mı? Bunu söylemek kolay değil, ama sanırım amacından uzaklaştı.

ANNE: Amacı yoktu ki.

HATİCE: Gelinin hakkında konuştuğumuz yeter. Asıl, köyde neler oluyor?

WARDA: Köy senin önünde saygıyla eğiliyor. İsyan sırasında, düşmanın karşısında öldün. Senin hatıran etrafında her zamanki dansı ediyor ve seni unutuyorlar.

HATİCE: Böyle olması gerek.

WARDA: Onlar seni unuttukça sen güzelleşiyorsun... yani, demek istiyorum ki, bir daha seni düşünmek zorunda kalmasınlar diye seni güzelleştiriyorlar...

ANNE: Peki ya ben?

WARDA: Bir zamanlar yaşadığından kimsenin haberi yok artık.

ANNE: Kazandım.

III

Ölülerin üçüncü beyaz paravanı, en yukarıda, sahnenin sağında. Fransız askeri Pierre çömelmiş şarkı mırıldanmakta, bir yandan da esnemektedir.

PİERRE, *şarkı söyleyerek*:

Conduc, Condor!
Tanrı sana yardım eder
Boubor, Candoque!
Boulogne, Candor
Altın Çuha Kampı.

Konuşur.

Kampın orta yerinde devedikenlerini yiyordu eşek
Ye eşek ye, Müslüman otlarını ye.
Ben Boulogne'luyum, Altın Çuha Kampı'ndan.
Conduc, Condor! Altın Çuha Kampı!
Palmiyeler tanıdım, gökler,
Suni a.lar, g..ler,
Yüz papele satılan kantinde
Zavallı s..klerimiz avunsun diye.

Genelev çok hafif aydınlatılmıştır. Melike bir elinde yanan bir kibrit tutar, öteki eliyle de bir Arap'a, Hüseyin'e yol gösterir. Hareketsiz ve sessizdirler. Dışardan, bir kadın sesi bağırır.

SES: Utanın!.. Hepiniz utanın orospular, bacaklarınızı açmakla yetinmeyip, erkeklerin kulaklarına tatlı sözler de fısıldıyorsunuz! Utanın!.. Utanın! Zavallı gırtlağım, utanın diye avaz avaz bağıra bağıra gırtlağım çatlayacak.

Son 'utanın'dan itibaren... cümleyi hıçkırıklara boğularak bağıra bağıra söyleyecektir. Ses uzaklaşır. Uzaktan bir ayak sesi. Melike Hüseyin'i usulca kapıya doğru, yani sol kulise doğru götürür.

MELİKE, *alçak sesle*: Gece ilahisi gidip yatacak. Gel... dikkatli ol! Sana gösterdiğim onca şeyden sonra kör oldun herhalde. *(Usulca güler.)* Kendi kendine, acaba doğru mu gördüm diye mi düşünüyorsun?

HÜSEYİN: Sussana orospu.

MELİKE: Fransızcada adım Kraliçe anlamına gelir. Kibar biri olsaydın, beni Kraliçe Hanım diye çağırırdın. Ayrıca, bir buçuk saat boyunca aklını başın-

dan aldığım için de bana teşekkür ederdin. Utanıyor musun? Mutlu oldun da ondan.

HÜSEYİN, *tehditkâr*: Sus.

MELİKE: Dışarıdasın artık. Onun için elinden geldiğince sıvılaşıp, evine kadar usulca süzül bakalım. İyi geceler, sevgili sıdık sızıntısı.

Usulca güler. Hüseyin, Melike'nin elini bırakır ve solda gözden kaybolur. Melike paravanın yanına gelir, o sırada paravanın arkasından bir Arap askeri (İsmail) çıkar. Melike bir kibrit çakar ve gülerek İsmail'in elini tutar, İsmail elini çeker. Uzaktan Ses.

SES, *hıçkırıklar içinde*: Artık buna midesizlik derler! Eskiden genç ve güzeldiniz, şimdi ise buruş buruş oldunuz, erkekler kıskaçlarınızdan kurtulamıyorlar bir türlü...

Ses uzaklaşır.

MELİKE, *İsmail'e*: Bırak da sana yol göstereyim.

İSMAİL: Dokunma bana.

MELİKE, *gülümseyerek*: Üstünü giyindin de ondan. Kısa pantolonunla asker ceketinin içinde kendini güvenlikte hissediyorsun: namuslu oluyorsun.

İSMAİL: Kapa çeneni!

MELİKE, *önüne geçerek*: Gel, bu taraftan... tamam... yavaş yavaş... Artık düğmelerini güzelce ilikledin, hâlâ benden tiksiniyor musun?

İSMAİL: Evet.

MELİKE: Öyleyse düğmelerle fermuarları koparıp atsana? Hayır, gitmek istiyorsun demek?

İsmail solda gözden kaybolur.

MELİKE, *ona seslenerek*: Gitmeden önce parayı ödedin mi?

Gülümser ve tekrar paravanın yanına gelir. Bir sigara yakar ve gözden kaybolur.
Bir ev içini temsil eden VIII. paravanın arkasından Lalla çıkar. Ocağın önüne çömelir ve alevleri çizerek ateş yakar. Üstünde sarı bir gecelik vardır.

BİR ERKEK SESİ, *paravanın arkasından*: Çoraplarım nerede?

LALLA, *saçlarını fırçalayarak ve esneyerek*: Gece temizlendiğimiz kâğıtların içinde.

Paravanın arkasından çıkan bir el, bir çiviye bir ceket asar. Lalla paravanın arkasına geçer.
Bakkal dükkânını temsil eden paravanın arkasından Bakkalla çırağı çıkar. Çırak on beş, on altı yaşlarında genç bir oğlandır. Merakla aşağı sarkarlar, sonra genelevden Melike çıkar ve sağ kulise doğru bakar, hapishaneden bir gardiyan çıkar ve -Bakkal gibi- alt kata bakar. Evin içini temsil eden paravanın arkasından Lalla'yla kocası çıkar, yan giyinik haldedirler, sağ kulise doğru bakarlar.

ÇIRAK, *Bakkal'a*: Said de nerede kaldı! Bugün gelecekti değil mi?

BAKKAL, *sert*: Git fasulyeleri tart. Ya da dur, en iyisi sen bir bir say onları.

ÇIRAK: Onu görmek isterdim.

Aynı anda, soldan gelerek, sağdan beklendiği halde, Kadı belirir, kelepçelidir, yanında bir jandarma vardır. Sessizce köy meydanını temsil eden bölümden geçer, sonra kuliste gözden kaybolur, hemen sonra da üst katta ortaya çıkar, oradan geçip hapishaneye girer. Herkes gözden kaybolur.

MELİKE, *gözden kaybolmadan önce*: Allah kahretsin! Kadı bu!

IV

İlk katta, yani sahnenin tabanında, siyah bir paravan sahneyi olduğu gibi enlemesine kaplar. Bu paravanın dibinde yaldızlı koltuklar dizilidir, koltuklarda uyuyan kişiler:

Sir Harold'un oğlu,
Sir Harold,
Vamp,
General (dük d'Aumale döneminden),

Bankacı,
Muhabir,
Akademisyen,
Bugeaud'nun Askeri,
Misyoner,
Dul kadın (Bayan Blankensee).

Paçavralar içindedirler. Üstlerindekiler öyle delik deşiktir ki çıplak gibidirler. Ama yığınla nişanları, madalyaları vardır.

Uyuyorlardır, ama Sir Harold kukuriku! diye ötünce usul usul, uyuşuk uyuşuk uyanırlar.

VAMP, *esneyerek*: Ne dersek diyelim: kartpostallar, tek sahici şey onlar!.. Bizdeki tüm kartpostalların üzerinde bir kilise, bir belediye binası, bir ırmak - kıyısında da oltası elinde bir balıkçı-, bir dağ vardır. Otellerle restoranlar da cabası...

Bir sessizlik.

ASKER: Kimse -önde bando!- fitili çekilmiş bir bombanın üzerine bizim gibi... atlamayı beceremedi! Ufkun dört bir yanına sağ kolunu, başını, sol bacağını, sağ ayağını, sol ayağını... ve kanını!.. "Geçemeyecekler!" diye bağırarak dağıtmayı beceremedi.

Bir sessizlik.

MUHABİR, *esneyerek*: Bu biziz.

Bir sessizlik.

BANKACI: Monte-Carlo'yu kim yaptı?

MUHABİR: Kartpostal demek biz demektir. Fotoğraf sanatı bizimle doğdu. Bizimle ölecek. Bizim oralarda fotoğrafı çekilecek bir şey oldukça, hayatta kalacağız. *(Bir es.)* Asla yeterince fotoğraf çekilemeyecek.

Bir sessizlik.

BAYAN BLANKENSEE, *Bankacı'ya*: Perdeler?

BANKACI: Evet, perdeler?

BAYAN BLANKENSEE: Perdeleri almayı unuttum. İna-

nılmaz hatalarından biri daha. Bir bu, bir de rahmetli kocamın küçük yastığı.

BANKACI: Bulsalar bile kullanmayı beceremezler. Önünü arkalarına getirip öyle giyerler. Kalçalar karnın üstünde, göbek de kalçaların.

BAYAN BLANKENSEE, *omuz silkerek*: Her şeyi anladılar diyorum size.

Bir an.

AKADEMİSYEN, *kuşkulu*: Neyin üzerine inşa edecekler? Burada kaldığım süre boyunca onları iyice gözlemledim: anıları sadece sefalet ve aşağılanma üzerine... Evet, ne yapacaklar? Kendilerinin bile unutmak istedikleri onca olayı çerçeve içine almakla bir sanat doğabilir mi? Sanat olmayınca kültür de olmaz. Analiz yetenekleri var mı bakalım? *(Çekiç sesleri duyulur.)* İşte, kafesi de çiviliyorlar...

Bir sessizlik.

SİR HAROLD: Masum bir kızı öldürdüler!

BANKACI: Onu çöle getirmek de amma akıl hanil

SİR HAROLD: Nereye gönderseydik yani?

AKADEMİSYEN: Poitiers'ye (1). *(Bilgiççe.)* Charles Martel (2) her birimizin içinde hâlâ sapasağlam duruyor.

SİR HAROLD: Gerisingeri İspanya'yla Roussillon'dan (3) çıkıp, bu güzel ülkeyi onlara bırakacak değiliz. Çok yakında, üstlerindeki ve içlerindeki o korkunç sefalet portakal ağaçlarımıza, zeytinliklerimize kadar yayılacak.

MİSYONER: Artık olan bitenin farkına varsanız iyi olacak, alçaklığı, soysuzluğu tanrılaştırdılar. Onları yenme cesaretini asla bulamayacaksınız.

SİR HAROLD: Ordu...

(1) Fransa'da roman mimarisi üslubundaki kiliseleriyle ünlü şehir. (ç.n.)

(2) (684-741) yılları arasında yaşadı ve Poitiers'de Kuzey Afrikalı Müslümanları yendi (732). (ç.n.)

(3) Fransa'nın güneyinde. (ç.n.)

ASKER, *sertçe sözünü keserek*: Kendi sınırlarını zorlamıyor, malum. Ben, öfkemin sınırlarını hiçbir zaman zorlayamadım, yoksa öldürdüm. Zevkten öldürdüm. Onun yerine ne yapıyorum, suratım dağılmış, pestilim çıkmış, satılmış olarak, burada oturup sizin çılgınca fikirlerinizi dinliyorum. *(Tükürür.)* Kokuşmuş ülke! Şef yok! Politika bol, ama şef yok.

Çekiç sesleri yine duyulur.

VAMP: Buna en önce acınacak biri varsa o da benim. Generalin birine -ya da bir albaya- öpmesi için elimi uzattım, bana birliğini teftiş ettirdi. Bana, benim gibi elinden on sekiz tane emir eri geçen birine.

BAYAN BLANKENSEE, *acı acı*: Ben, Hanımefendi -yoksa Küçükhanım mı demeliyim?- ben çalışıyordum. Sadece bir uşakla, bir oda hizmetçim vardı, yemeklerimi de kendim pişirirdim.

Bir sessizlik.

MİSYONER: Şunu söylememiz oldukça yerinde olur sanırım: biz onlar için âdeta bir isyan bahanesi olduk. Biz olmasaydık, bizim -hadi çekinmeden söyleyelim- vahşetimiz ve adaletsizliğimiz olmasaydı, yok olup giderlerdi. Hakçası, Tanrı'nın aracıları olduğumuza inanıyorum. Hem bizim, hem onların Tanrı'sının.

BANKACI: Daha son sözümüzü söylemedik. Hem bizim en azından atalardan kalma soyluluğumuzun ve ahlaki soyluluğumuzun arkasına sığınma imkânımız var. Her şey çok uzun zaman önce kazanıldı. Onların nesi var ki? Hiçbir şeyleri. *(General'e:)* Sakın onlara kahraman olma imkânını vermeyin: bundan yararlanmaya kalkabilirler.

GENERAL: Onun için aysız gecelerde saldırıyoruz ya zaten. Hiçbir şey gözükmüyor. Bir kahramanın kıç deliğine nişan alabilmek ne mümkün.

MİSYONER: Daha kötüsünü de bulur onlar.

VAMP: Yine de bacaklarıma bakmayı biliyorlardı. Uzaktan elbette. *(Güler.)* Dokunmak yok!

MİSYONER: Güvenli yoldan yoksun bırakıldılar. Onlar da tehlikelisini talep ediyorlar.

BAYAN BLANKENSEE: Birkaç bitli için amma tantana yaptınız...

MİSYONER: Ben -biz değil- bitlerin gücünün farkındayım da ondan...

BAYAN BLANKENSEE: Onlardan çok çektim, düşünebiliyor musunuz, ama hepsini ayıkladım. Bunun için ilaçlar var.

BANKACI: Evet. Bunda utanılacak bir şey yok, karımda da vardı. Nereden kapacak? Yerli şehrinde tabii.

VAMP: Onlar ne kadar pisse, ben de o kadar temizim. Dünyada ne kadar bit varsa hepsi onların olsun.

MİSYONER: Benim de demek istediğim buydu zaten.

BAYAN BLANKENSEE: Öyleyse baştan söyleseydiniz ya.

MİSYONER, *ezberden okur gibi*: Deniz nasıl çekilirse, onlar da bizim üzerimizden ellerini çekiyorlar, beraberlerinde ve üstlerinde, birer hazine gibi tüm sefaletlerini, tüm utançlarını, tüm tortularını götürerek... deniz nasıl çekilirse, biz de kendi içimize çekilerek şanımıza, efsanemize kavuşuyoruz. Dökün-tüleri onlar alıp götürüyor. Bizi elekten geçirdiler.

BANKACI, *bilgiç*: Mıknatıs gibi kendilerine çekiyorlar.

Bir sessizlik.

ASKER: Keşke şeflerimiz olsaydı!

Çekiç sesleri. Hepsi susar ve yeniden uyuklamaya başlarlar.

V

Paravan, başta gördüğümüz genelevin içini temsil eder.

Melike. Paravanın sağına gider, yukarıdan inecek olan birine bakıyor gibidir ve onunla konuşur.

MELİKE: Cenetten mi iniyorsun yoksa Cehennemden mi çıkıyorsun? Tüy gibi hafif ol ki bizi görmeye gel-

diğini anlamasınlar... *(Melik belirir, üçüncü bir Arap.)* Ver.

Elini uzatır ama Melik koşarak çıkar. Melike güler. Işık yanar. Paravanın arkasından, üstünde pek az giysi bulunan Cemile çıkar. Her ikisi de, kolalı eteklikleriniz içinde, ayakta duracak ve sakin sakin konuşacaklardır. Pardon: Cemile'nin elinde bir bardakla bir diş fırçası vardır. Diyalog boyunca dişlerini fırçalayacaktır.

CEMİLE: Üçü de çıktı mı?

MELİKE: Evet, ama cascavlak ortaya çıkan suratlarını bir görecektin. Bir örtünün ardına gizlenir gibi gecenin ardına gizleniyorlar. Leyla'nın kukuletasının ardına gizlendiği gibi. Sarhoş olunca da sarhoşluğun ardına gizleniyorlar. Bizim açımızdan çember daralıyor... yani, öyle olduğunu umuyorum. Sen de aynı şeyi hissettin mi?

CEMİLE: Daha önce böyle bir şey yaşamadım, Bordeaux'daydım, ama oldukça iyi gidiyor gibime geliyor. Kerhane taş gibi sağlam.

MELİKE: Giderek daralıyor. Fırıncı kadın para üstü verirken artık bana gülümsemiyor, ben de hiçbir şey diyemiyorum, böyle giderse işi çok ileri götürürüm, fazla güzelleştirim. İki üç gün içinde postaneye bile gidemeyeceğim, hiçbir yere gidemeyeceğim.

CEMİLE: Zorluk çekeceğiz...

MELİKE: Budala! Buradan çıkan herifler gibi konuşmaya başlama bir de! Gücün yoksa, orospuluk etme.

Cebinden iki sigara çıkarır, birini yakar, ötekini de Cemile'ye uzatır.

CEMİLE: Özür dilerim.

MELİKE: Çünkü ben bütün kerhaneyi sırtlanabilecek güçte olduğumu biliyorum. Aslına bakarsan, her şey benim sayemde oldu.

CEMİLE: İşi nasıl ele aldınız?

MELİKE: Millete pek hakaret edemezdik, bu çok sert kaçardı. Zaman, görüyorsun ya, gırgır zamanı değil, onun için biz de yatakta adamlara yeni bir şey-

ler uyduralım diye yırtındık. Bunu birbirlerine söylediler herhalde, belki de burada onlara verdiğimiz mutluluk suratlarından okunuyordu.

Yukarıda, kısa bir diyalog başlar.

ANNE, *Hatice'ye*: Çok duygulandım, bakamıyorum. Yeni bir şeyler var mı.

HATİCE: Evet. Nöbeti, seninkini de benimkini de Ümmü devraldı. Onu buraya o getirecek.

Anne'nin koltuğuna dirseğini dayamış olan Çavuş esner, sonra Melike'yi gösterir ve gülünçlüğe kaçan kasıntılı bir poz alır.

ÇAVUŞ, *güleç*: Haklısın, hayran kaldım. Ben de güzel bir yosmaydım. Senle ben, milletin canını sıkmak dışında uyuşamazdık...

MELİKE, *Çavuş'a, ama Cemile'ye bakarak*: Benim yanımda, kahramanlığın pek sökmezdi.

ÇAVUŞ, *Melike'ye*: Ben anasının gözü değilim cicim, ben, ben öyle bitirimim, öyle anasının gözü bir kızım ki...

MELİKE, *aynı şekilde*: Ben daha güçlü, daha sertim...

ÇAVUŞ, *aynı şekilde*: Ben daha yumuşak, daha tatlıyım...

MELİKE: Ben daha katı, daha duygusuzum...

ÇAVUŞ, *çığlık çığlığa*: Ne kadar uzakta da olsak, benim ağzımdan seninkine tükürükten ipler gerebilirdik, öyle ince, öyle parlak ipler ki Ölüm bile...

WARDA, *Çavuş'a gülerek*: O benim hizmetimdeydi...

Anne iç çeker. Melike'yle Cemile arasındaki diyalog yeniden başlar.
Kulisten, hııltıya benzer bir çığlık duyulur.

CEMİLE: Duydun mu!

MELİKE: Ümmü bu, sayıklıyor... can çekişiyor, Said'i de meydanda o karşılayacak. Onu mutlaka tahtırevanla getirirler.

CEMİLE: Az önceki açıklamalarına devam etsene.

MELİKE: Eskiden -geçmişten söz ediyorum- kadınlar bizden korkmazlardı. Namuslu bir iş yapardık. Erkekler evlerinde nasıl düzüyorlarsa öyle düzerlerdi, ama bu sefer iş değişti, cehennemde olacakları kadar mutlu ediyoruz onları.

CEMİLE, *dikkat kesilmiş*: Sonra?

MELİKE: Sonra, seninkini versene. *(Sigaralarını değiştirirler.)* Teşekkürler cicim, bize, komşuya gider gibi değil de, kerhaneye gelir gibi gelmeye başladılar, duvar diplerinden geçerek, gece karanlığında evden çıkarak, sahte sakallar takarak, yaşlı kadın kılığına girerek, kapının altından geçerek, duvarların içinden geçerek, içeri girmeden etrafta dolanarak, kara gözlükler takarak, yanlış gelmiş gibi yaparak, burada traktör ve ayakkabı bağı satıldığı mavalını anlatarak, kartondan burunlar takarak, onları gören var mı diye geri geri giderek, ama düşünsene bir, onlar kendilerini görünmez kıldıkça, kerhane öyle bir ışıldıyordu ki.

CEMİLE, *gülerek*: Onu ovup parlatıyorlardı!

MELİKE: Sefertasını ovan askerler gibi. Böylece biz de nihayet yalnızlığımıza... ve... ve... ve hakikatimize kavuşuyorduk. *(Rahatlamış.)* Zor oldu. Uydurmak, kendi başımıza bulmak gerekti. Başlangıçta hiçbir şey bilmiyorduk. Ama Warda, en yoldan çıkmışı...

CEMİLE: Bu onu nereye vardırdı biliyoruz... *(Bir an.)* Gidip ispinozlara yem almalıyım. Sen...

MELİKE: Bir düzine halvuyu durulayıp, çivitli suya bastıracağım. O meydana çıkana kadar bunu yapayım bari...

Cemile paravanın arkasında gözden kaybolur. Melike dimdik durup, boş gözlerle karşıya bakar.

ÇOCUK, *Bakkalın çırağı*: Benim gibi yap, bacak bacak üstüne at, bacakların dinlenir.

MELİKE, *Çocuğa, küçümseyici*: Sen de dinlen sümüklü. Yarın öbürgün onları ayırmamı istersen, sıkı çalışmam gerekecek.

Tükürür ve hülyalı haline döner.

ÇOCUK, *ıslık çalar*: Bir süredir, özellikle İsveçli kızlar hoşuma gidiyor.

VI

Ev içi.

KOCA, *ceketini giyerek*: Orospuların varlığı seni rahatsız mı ediyor? Kadı'nın itin teki olması seni rahatsız mı ediyor?

LALLA: Beni rahatsız ediyor demedim... *(Bir an.)* Öğlende gelir misin, yoksa şantiyede mi kalırsın?

KOCA: Gelirim.

LALLA: Dün bana demiştin ki...

KOCA: Gelirim demiştim...

LALLA: Beni seviyor musun?

KOCA: Tam on bir kilometre! Bundan iyi kanıt mı olur? Canımla kanıtlıyorum. Öyle değil mi?

Kulisten az öncekî aynı çığlık ve Ümmü'nün sesi duyulur.

ÜMMÜ'NÜN SESİ: Yalağın suyunu zehirlemek için iç eteklikerimin altında taşıdığım o küçük arsenik paketleri benim... benim bir çift taşağımdı!...

KOCA: Yine şu ihtiyar... Bir de onu köyün meydanına götürmekten söz ediyorlar... Ona iğneler yapıyor, uyarıcı ilaçlar veriyorlar...

KARI, *hayranlıkla*: Öfke içinde ölecek.

Genelev paravanından, Cemile başını uzatarak.

CEMİLE, *Melike'ye*: Görüyorsun ya her şey bitmiş değil, bizim için bile.

ÇOCUK, *gülerek*: İhtiyarın üç değneğe ihtiyacı var: onu yerde ayakta tutan iki bastonla, onu göğe bağlayan çığlığı.

Güler.

LALLA: Beni seviyor musun?

KOCA: Üstüme çık da öyle sor.

Lalla onun beline asılarak, kocasının üstüne tırmanır gibi yukarı çeker kendini. Vücudu kocasınınkine yapışmıştır.

LALLA: Beni seviyor musun?

KOCA, *gülerek ondan sıyrılır*: Saat yarımda, genç bir portakal ağacı kapının önünde bisikletten inecek.

Paravanın arkasından geçerek çıkar. Lalla aynasının karşısına geçer ve taranır.
Genelev paravanında, Melike hülyalı hülyalı durmaktadır.

MELİKE, *ortada görünmeyen Cemile'ye*: İspinozlar için yem aldın mı?

LALLA, *aynaya bakarak*: Öğleyin, dalların ve meyvelerinle burada olacaksın.

ÜMMÜ'NÜN SESİ, *kulisten*: Kurtaracak bir şey kalmadı mı?.. *(Koca bir gülüş.)* Benim sevgili çöp yığınım, mademki bize ilham veren o!

ANNE, *gülerek Hatice'ye*: Ormanı geçince, ihtiyar hakikaten çırılçıplak gelecek bize.

VII

Hapishaneyi temsil eden paravanın arkasından, Kadı Gardiyan'la birlikte çıkar. Kadı, sanki biri sertçe arkasından itmiş gibi çıkar.

GARDİYAN'IN SESİ, *uluyarak*: ... Yoksa kıçına tekmeyi yersin!.. Gel buraya!.. Koşma, yakalarsam fena dayak atarım ha!..

KADI, *arkasına dönerek*: Yemin ederim ki...

GARDİYAN, *belirerek*: Neyin üzerine? Senin gibi serserinin ne anası olur, ne de babası...

KADI: Bir dakikalığına bana bir anne ödünç versinler... Kadının biri bir dakikalığına annem olmayı kabul etsin, onun başı üzerine yemin edeyim!

GARDİYAN, *sert*: Soyun. *(Bir an, bu sırada Kadı soyunmaya başlar.)* Seni çıplak görmek istiyorum. *(Bir an.)* Sonra boyunun ölçüsünü alıp, üzerini arayıp, takım taklavatının sayımını yapacağım. Meraklanma, göz banyosu yapmak niyetinde değilim, ama içeri çıplak gireceksin. Kapıdan çıplak geçeceksin. *(Kadı ceketini çıkarır.)* Bu yeşil ceketi nereden buldun? Söylemekten korkuyor musun? Bana söyleyeceğin şeyler itiraf sayılmayacak. Nereden buldun?

KADI, *ayakkabılarını çözerek*: Çaldım.

GARDİYAN, *ceketi inceleyerek*: Tutuklular suratına gülecek: sen çok gerilerde kalmışsın. Bugünlerde keten asker ceketi ve siyah ayakkabılarla uçuluyor. Çorapları satın mı aldın?

KADI: Çaldım.

GARDİYAN, *omuz silker*: Seni içeri çıplak sokacağım. Şu pılını pırtını bir köşeye tık. Kapıdan çıplak geçeceksin: hapise gireceksin. Çıplak olunca, hapiste adama dönersin. O zaman pılını pırtını gönderirim. Sen de giyinebilirsin, artık önemi kalmaz.

KADI: Başka hırsızlar da var mı?

GARDİYAN: İçeri sadece hırsızları tıktığımızı düşünmüyorsun herhalde? Çıkar pantolonunu, şuraya koy. Hapishane tepenin üstünde. *(Onu paravanın arkasına iter.)* Genç kızlar seni çıplak halde, yeşil göğe çizdiğin karaltıyı görmesinler.

Birden Koca, elinde bisikleti, ev içini temsil eden paravanın yanında belirir. Nefes nefesedir. Lalla'ya bağırır.

KOCA: Geliyor! Gel de bak.

Tüm kişiler: Kadı, Gardiyan, Bakkal, Çocuk, Lalla, Cemile, Melike, Anne, Hatice, Warda, Pierre köyün meydanı olarak kabul edilen yere, sahnenin ortasına kimin geleceğini görmek için dönerler ya da eğilirler. Aşağıdaki Avrupalılar, sahneyi görebilmek için ayağa kalkar ve yan dönerler. Herkes bekler. Sonunda Ümmü gelir. Köyün meydanı, afişleri okuyan sakatlarla, yaralılarla dolar.

VIII

Said'in gelişi.

Önce Ümmü gelir, iki bastona dayanmıştır, Beşir'le Amir de ona destek olmaktadır. Ümmü çok solgundur. Yüzüne ve ellerine üstübeç sürülmüştür. İki kırmızı bastonun taşıdığı bir cesedi andırır. Ayakkabıları ve elbisesi siyahtır. Saçları beyazdır, üstübeçlidir. Sesi de beyazdır (1), neden olmasın? Gözlerini kısarak uzaklara, sağ kulise doğru bakar ve sanki uzaktan gelen birini izlemesi gerekiyormuş gibi, sahne gerisine doğru bir çeyrek daire çizer.

ÜMMÜ: Ama bu bir cüce!

BEŞİR: Henüz uzakta da onun için.

ÜMMÜ: Onu uzun boyluyken tanıdım... ondan geriye bu kalmış demek... boyu çekmiş. *(Bağırır.)* Haydi, yaklaş!.. Aç bacaklarını, davran haydi!.. Gölgeden yürü, yoksa güneş seni iyice eritecek... uyanık...

AMİR: Oturmaz mıydınız?

ÜMMÜ, *kuru*: Hayır.

ÇOCUK: Top atılacak mı?

ÜMMÜ, *uzaktaki Said'e*: Sola dön... hayır... hayır, sola... *(Etrafını almış erkeklere:)* Aynı benim gibi, o da sağını solunu bilmiyor... Belki de sağa döndü de ben anlamadım...

BEŞİR, *hainee*: Onu doğru yola getirmek bizim görevimiz.

ÜMMÜ, *Beşir'e*: Doğru yol insanı nereye götürür biliyor musun?... Ya isimleri olmayan... renkleri olmayan... biçimleri olmayan... ve hiçbir şey olmayan hayvanlar... *(Bağırır.)* Acele et biraz. *(Oradaki erkeklere:)* Şu işe bak, neredeyse onun kadar uzun boylu.

1) Beyaz ses, ayrıca Fransızcada tınısı olmayan, güçsüz ses anlamına gelen bir terimdir. (ç.n.)

SALİM: Öyle bir geliyor ki, kendini şimdiden kıskıvrak yakalanmış, eli kolu bağlanmış olarak görüyor dersin...

Güler, diğer katlarda bulunan herkes de -Avrupalılar hariç- onunla birlikte güler.

ÜMMÜ, *cıvcıv çağırır gibi eliyle bir hareket yapar*: Gel bili bili... haydi, mesele çıkarma. Sana kötülük yapmayacağız, içini samanla doldurmak istiyoruz o kadar...

AHMED: Canlıyken mi dolduracağız? Ben, bu iş için kendimi öneriyorum...

ÜMMÜ: Tüm önerileri inceleyeceğiz. En iyisini seçeceğiz. *(Hâlâ görünmeyen Said'e:)* Yaklaş.

LALLA, *görünürde olmayan Said'e doğru bakarak*: Suratında hâlâ o avanak ifade var, sinekkapan kuşuna benziyor. Onu satın alıp tel dolabımın yanına koymayı isterim doğrusu.

Yukarıda, Necma.

NECMA: Bunun gibi biriyle, Leyla geceleri rahat eder. Benim gibi değil.

SALİM, *gülerek*: Asıl senin gibi biriyle, kocan geceleri rahat ediyor.

Herkes güler.

NECMA: Ama eşeğin senden hamile kalmış diyorlar.

Gülüşmeler.

AHMED: Eşek bir katır doğuracak, katır.

ÜMMÜ: Devam edin güzellerim! Baba ocağına dönen evladı işte böyle karşılamalıyız. Harcayın kendinizi. Hiç kimseyi feda etmekten çekinmeyin. *(Hâlâ görünürde olmayan Said'e:)* Sen de acele etme. Vaktimiz var... Zavallı, yorgun patilerinde adım atacak hal kalmamış. *(Ötekilere:)* Meydanı ona bırakın. Geri çekilin. Evlerle bahçeleri de geri çekin. *(Bir paravanın yerini değiştirir.)* Bu memleketin evladını debdebeyle karşılamak için gerekirse bütün köy geri çekilsin. Geceyi çekin... gezegenlerin tekerleklerini, gökyüzü-

nün çarkının kenarına kadar itin ki boşluğa düşüp bize yer açsınlar!.. Haydi... gel bakalım... üç basamak kaldı... iki... bir... tamam... *(Said girer.)* Selam. *(Said şapkasını çıkararak selam verir.)* Eee?

SAİD: Eesi, geldim işte... o kadar uzakta değildim. *(Herkes kahkahayla güler.)* Beni mi bekliyordunuz?

BEŞİR: Senin için bir kutlama yapalım istedik. Hazırlık yapıyoruz, hem burada hem ölüler diyarında. *(Ciddi.)* Bize çok yaranın dokundu.

SAİD, *asaletle*: Tahmin ederim. Ama kendimi çok harap ettim, biraz dinlenmek isterdim.

NECMA, *gülerek*: Ya bir ipin ucunda sallanmaya ne dersin?

SAİD: Hayır demem: yerle gök arasında, havada...

ÜMMÜ: Sana ne yapacağımızı birazdan görüşeceğiz, ama seni karşılayıp, sana olan son görevimizi yerine getirmemiz gerekiyordu. Saygıya ihtiyacın var. Benimse aspirine. Aspirinimi! *(Beşir'in kendisine uzattığı iki aspirini yutar.)* Epeydir köyün etrafında dönüp duruyordun...

SAİD: Kaybolmuştum.

ÜMMÜ: Taşların, ağaçların içinde kayboldukça, kolayca inemeyeceğimiz başka bir bölgeye dalıyordun. Elimizden geleni yaptık halbuki: öfke, üzüntü, sövgü, ateş -kırk bir derece onda sekiz ateşim var!-, sayıklama... gördüğün gibi zırvalıyor, daldan daha atlıyorum! *(Güler.)* Sen ve senin o şahane yol arkadaşın bize yol göstererek, nasıl kaybolacağımızı öğrettiniz...

Yine güler.

SAİD: Beni yargılamak için...

AMİR, *gülerek*: Yargıç filan kalmadı: sadece hırsızlar, katiller, kundakçılar var...

AHMED: Said'in yanında, Kadı hâlâ yargıç sayılır!

ÜMMÜ: Titreyip durma, canını yakmayacağız. İhanet için elinden geleni yaptın, ama bu konuda pek başarılı olmadığını söylemek zorundayız. *(Herkes gü-*

ler.) Biliyorum, biliyorum, niyetin iyiydi. Bunu göz önünde bulunduracağız zaten. Ama seni yargılamak imkânsız hale geldi. Eğer biri senin kadar ileri gitseydi...

NASIR, *hakarete uğramış gibi, tumturaklı*: Avda, nişancı kırk yılın başında görebilir martı ya da albatros tüylerinin gökten kar gibi yağdığını, benim onun tüylerini uçuşturup tüllerinin, iç eteklikleriniń ve kanatlarının üzerine kar gibi yağdırıp, kondurduğum gibi...

ÜMMÜ, *Nasır'a*: Şu Kudas ayini geçiren küçük, sevimli kız mı? Sen kudurmuşcasına ona ateş edip hakladın. Said başka. O yalnızdı. Hem biz, bizi yargılayan bakışlara aldırmadan, baş döndürücü heyecanımızın sonuna ya da hemen hemen sonuna kadar gidebildiysek, bu elimizde senin gibi -bir örnek değil, hayır, örnek değil!- biri, seninle Leyla'nın oluşturduğu gibi bir çift olduğu içindi... Sahi, Leyla'dan ne haber?

SAİD: Leyla mı?

ÜMMÜ, *endişeli*: Onu seviyor muydun?

SAİD, *gülerek*: Böyle bir şey mümkün mü?

Yukarıda, Anne,

ANNE, *rahatlamış*: Allahtan. Olmasın diye nasıl uğraştım.

SAİD, *sözüne devam ederek*: ... hevesimi kırmak için yapmadığını bırakmazdı. Öte yandan bense... hiç yumuşamayacak gibiydim demiyorum, tepemizde sallanan, yere düşmeye hazır bir yaprağın gölgesi gibi zaman zaman birazcık şefkat duyduğum olurdu, ama çabucak kendimi toparlardım. Hayır, hayır, bu konuda rahat olabilirsiniz. Kudurmuş bir halde öldü. Ve ben eğer geberirsem...

ÜMMÜ, *kaldığı yerden devam ederek*: Örnek değil, hayır. Bayrak olarak.

Bir sessizlik.

AKADEMİSYEN, *tiksintiyle*: Size demiştim. İşi sonunda kokarta getirecekleri belliydi! Ama seçmiş oldukları kokart onları onurlandırmıyor.

VAMP: Bizde çok kahraman var. Kahramanlarımızın üzerinde de fazlasıyla şeref ve altın var.

ASKER: Siz ne diyorsunuz? *(Tiksinmiş.)* Şef kalmadı artık!

MİSYONER: Hazırlık yapıyorlar. Onları birbirine hiçbir şeyin bağlayamayacağı kadar sağlam bağlarla bağlayacak bir tören başlamak üzere. *(Havayı koklar.)* Tanıdık bir koku alıyorum...

MELİKE: Ben bile -ki bana, mum üflendikten sonra Saten Derili derler...

CHİGHA: Fitil yanınca da buruşuk pamuklu.

Herkes güler.

MELİKE: Saten Derili olan ben, o merdivenden çıkarken tüylerim diken diken oldu.

Herkes güler, bir mücahit onu paravanın arkasına çeker.

ÜMMÜ: Kutsal ailesinin kokuşmuşluğun içine gömüldüğünü bilmek, hepimizin tüylerini diken diken etti... Şu anda bile, üstümde deri ve kemik namına ne kaldıysa, hâlâ diken diken durumda. Eski zaman beyleri bugünün beylerine, küçük bir çöp yığını kadar korunması gereken başka bir şey olmadığını söyleyecekler... Kimse süprüntülerinin hepsini çöpe atmasın...

LALLA: Ben her zaman bir tutam da olsa radyonun altına koyarım.

CHİGHA: Ben yeleğin ceplerine...

AZİZE: Ben haşlamayı tuzlamak için tuzluğun içine...

ÜMMÜ, *sanrılı*: Ve eğer günün birinde... *(Said'e:)* Kımıldama! -Orman gittikçe kararıyor, hava da sıcak... mesele şu ki bir gölcüğün yanından geçmek zorundayım ama içindeki su su değil... Ve günün birinde eğer güneş altın yağmuru halinde dünyamıza yağarsa, olur a, bir köşeye küçük bir çamur yığını saklayın... Güneş yansısın ve ışınları, başımı fena

halde ağrıtan ışınları, okların delik deşik ettiği zavallı başım...

ANNE, *eko halinde*: aşım!

SAİD, *aynı şekilde*: Kupkuru ağzım.

KOCA: Kaybedilen bir saatlik zaman telafi edilir, ama bu yarım gün olunca gitti gider. Onun için bir an önce yapalım şu kutlamayı da bitsin!

Şişesini başına dikip içer.

CHİGHA, *Said'e*: Lağım kolektörünün yirmi metre ötesinden geçerken, orada Leyla'nın salındığı kokusundan belli oluyormuş... Havada dalga dalga yayılan pis kokulara dönüşüyorsa, aklımızdan çıkma ihtimali yok demektir.

ÜMMÜ: Ben ölünce, beni aklınıza getirecek pek bir şey kalmayacak. Çürümüş cesedimin, hem burada hem de yukarıda, fazla yumuşak bir ahlak özlemine kapılmanızı tek başına engelleyebileceğini sanmıyorum... Rüzgâr beni alıp götürecek. Bir flütün deliklerinden geçer gibi, kemiklerimin arasından geçtiğini hissediyorum... Hiç ağırlığım kalmadı neredeyse, topu topu on gram... kendinize güvenmeniz gerekecek... Said'e karşı bunu kullanacağız...

SAİD: Daha her şey bitmedi mi?

ÜMMÜ: Sefilliklerini, sıkıntılarını kokulandırıyoruz ki kolay çürümeyesin.

SAİD: Bu, dünyayı çürütmek için dünyanın sonuna kadar çürümeye devam edeceğim mi demek?

ÜMMÜ: Demek ya da değil, bu bir şey demek değil. Seni aradık Said, seni aradık, seni deliğinden çıkarmak için ateşimin yükselmesi ve altıncı hissim gerekiyordu. Buradasın, artık seni bırakmayız, çünkü yılanbalığından da kıvraksın sen. Haydi, sıkıntılarını bir an önce kokulandırmalıyız! Hiçbir şey yok olmasın. Son, sonum yaklaşıyor, ben sona yaklaşıyorum, yarı yolda çarpışıyoruz, peki yerimi kim alacak?.. *(Soluğu tıkanır gibi olur.)* Görüyorsunuz ya, durum acil...

BEŞİR, *yaklaşarak*: Aspirin ister misin ihtiyar?

ÜMMÜ: Hayır. Saçmalamak için yüksek ateşe ihtiyacım var, aynı şeyi yapmak istiyorsa ateşin de bana ihtiyacı olduğu gibi. Hatice benim diyeceğimden daha anlamlı sözler etmişti...

SALİM: Bunları söylediğinde çoktan ölmüştü.

ÜMMÜ: ...orman sonsuz değildir, biliyorum. Hatice bunları söylerken ölü idiyse, ben de bunları söylemek için nalları dikmeliyim, çünkü çılgınlığım gerilemeye başladı bile... Davullar vurulsun bayram edilsin... Yıldırım harekâtı sırasında seller götürsün!.. Göz açıp kapayıncaya kadar tören... Said, Said!.. aslından da büyük Said! Alnın nebulaların içinde, ayaklarınsa okyanusun üstünde...

ÇOCUK: Papara yedirmek lazım!

LALLA, *saçlarını tarayarak*: Yedirmek için yalağı nereden bulacağız?

Bu replikler kahkahalarla söylenecek.

SAİD: Alnım nebulaların içinde! Ya ayaklarım?..

GARDİYAN, *kendi kendine konuşur gibi*: Geri kalan tüm zamanlardaysa ayakta.

BEŞİR: Sesi yüzbinlerce trompet kokusu Evren'in tüm bulutları.

ÜMMÜ, *Said'e*: ... Kendi boyunu geçeceksin...

CHİGHA: Yeni ayak numarasına uygun çoraplar örmek için aramızda bir program yapacağız!

SAİD: Benden istediğiniz şeyi yapacağım, ama...

ÜMMÜ, *ateşli bir şekilde*: Sen hiçbir şeyi dert etme. Biz her şeyi ayarlayacağız... Yolunu yordamını biliyoruz... her şey tatlılıkla olup bitecek...

SAİD, *birden köpürerek*: Önce beni öldüreceksiniz, değil mi? Öyleyse hemen yapın! Beni bekliyordunuz, bu benim bayramım...

ÜMMÜ, *gittikçe ateşli bir halde*: Sinirlenme. Başım alev alev, kelleler tutuşmuşken kaçarsın sen gözümden, uyluk kemiğimde rüzgâr, etekliğimin altında buz, seni ölü istiyoruz ölü ama diri ölü değil...

SAİD, *öfkeli*: Bu beni yaşayan ölü yapmak demektir!

ÜMMÜ, *tehditkâr*: Ne ölü ne diri! Sefalet şereflensin!.. Saldırın dirilere!.. Şeref nişanı: kenefin kirecinin virgülü!..

SAİD, *hâlâ öfkeli*: Bu beni yaşayan ölü yapmak demektir!

ÜMMÜ, *transta gibi*: Ve şarkılarla dile getirmek, dile getirmek gerekse... Said'i yaratmak gerekse... Kelimesi kelimesine, burada ve orada, tüm bir hikâyeyi tükürmek, kusmak gerekse... yazılı ya da sözlü... Said'in hikâyesini kusmak gerekse...

GARDİYAN, *gülerek ve bağırarak*: Ben geceler geçirdim... Onun Leyla'yla olan aşkının şarkısını söyleyeceğim... İdam mahkûmlarını dinleyerek günler geceler geçirdim. Hepsi şarkı söyler, ama hepsi yüksek sesle değil...

ÜMMÜ: Gebermek!.. İşkembe yarılmış halde hikâyeyi ortaya dökmek... Köpekler...

GARDİYAN, *öncekî repliğinden devam ederek*: ... yüksek sesle değil. Bazılarınınki sadece baldır liflerinin bir titreşimidir. İçlerinden biraz hava geçer. Bir şarkı yükselir. Bu arpın arasından...

SAİD, *öfkeli*: Said ben değilim! Ne arpların içinden geçen rüzgârda, ne de bir baldırın kendinden geçişinde!

ÜMMÜ: ...Köpekler köpek soyundan olduğumuzu söyleyecekler... Bu onlara göre bir hikâye, geceleyin kapı kapı dolaşıp bu hikâyeyi...

GARDİYAN, *gülerek*: Bir şarkı yükselir! Onlar gibi şarkı söylemeyi öğrendim, baldırdan, diz arkasından, hatta bağırsaktan! *(Kimse gülmez.)* Ne, dalga mı geçiyorsunuz? *(Katı.)* İdam mahkûmlarının bağırsaklarının şarkı söylediğini hiç duymadınız mı? Dinlemiyorsunuz da ondan. *(Görkemli bir tavırla anons eder.)* Bir idam mahkûmunun bağırsağından Said'le Leyla'nın aşkları.

Uzun sessizlik.

ÜMMÜ, *ateşli bir halde gülerek*: Ve de köpeklerin kesik kafaları tarafından geceleyin kapı kapı dolaştırılan, köpeklerin kesik boyunları tarafından anlatılan...

Herkes kahkahayla güler. Sonra uzun bir sessizlik.

BİR MÜCAHİT, *genelev paravanının arkasından çıkar ve önünü ilikler*: İyi. Söylevin güzeldi ihtiyar. Çekinme-

den söyleyebilirsin, çünkü öldün. Melike'yi mırıldanırken dinledim. *(Erkeklere:)* Çocuklar, bir ölüler anıtının açılış töreninde, vatan millet söylevini dinlerken postu iyice sermenizi tavsiye ederim!.. *(Ümmü'ye:)* Ama biz canlıyız, aramızda hâlâ canlı olanlardan söz ediyorum, söyle bakalım, itlerin kesik kafaları oraya bize de Said'in hikâyesini getirecek mi?

ÜMMÜ, *Mücahit'e*: Seninle konuşulmaz, sen akıl yürütüyorsun.

MÜCAHİT: Eğer örgütlenmek istiyorsak, akıl yürütmemiz gerek. Biz mücahitlerin neye hakkı var peki?

Bir sessizlik. Ümmü düşünüyor gibidir. Sonunda konuşur.

ÜMMÜ: Çenenizi kapatıp, güneşin altında ölmeye gitmeye. *(Çok kesin bir şekilde.)* Bir süredir, biz burada her türden sefaletimizi tüketmek için kendimizi tüketirken, siz orada, uyumlu ve kibirli bir şekilde ölümünüzü düzenliyorsunuz.

MÜCAHİT: Savaşın başarısı uğruna.

ÜMMÜ, *robot gibi*: Ölümün estetiği uğruna.

ANNE: Tamam! Ormandan çıktı. Bize yaklaşıyor.

ÜMMÜ, *az öncekî gibi*: Asker!.. Bizim askerimiz, salak genç-yaratık, git de düşmanla yüz yüze geber. Ölümün benim sayıklamamdan daha sahici değil. Sizler, sen ve arkadaşların, bizim bir Said'e ihtiyacımız olduğunun kanıtısınız...

MÜCAHİT: Bu dediğin belki seninle benim için doğrudur, ama ya ötekiler? *(Sırıtır.)* Savaş bitip de evlerine döndüklerinde ne olacak?

Oldukça uzun bir sessizlik.

ÜMMÜ: Ölüler arasından yükselen ve hayatı inkâr eden bir ambleme ihtiyaç var... *(Melankolik.)* "Savaş bitip de evlerine döndüklerinde ne olacak": ... Bundan bana ne! Asla uygulamaya geçirilmemesi gereken hakikatler vardır. Şarkıya dönüşmüş halleriyle, yaşatılması gereken asıl onlardır... Yaşasın şarkı!

MÜCAHİT: Ne ben, ne de dostlarım sen keyif edesin diye dövüşmedik Teyze. Biz savaş aşkı uğruna, şanlı geçit töreni ve yeni düzen uğruna dövüştük...

ÜMMÜ: Bu ciddi düşünceden sonra git uzan da dinlen biraz. Pekâlâ kendimizi öldürtmedik...

MÜCAHİT, *alaycı*: Seni kim öldürttü?

İkinci bir mücahit genelevden çıkar ve aynı merdivenden inip, birincisine katılır.

ÜMMÜ: Durmadan sana aynı şeyi tekrarlamak beni öldürdü! Paşayı, yerli yöneticiyi, bakkalı, berberi, mühendisi korumak için değil, onlar umurumuzdaydı sanki, Said'imizi... ve onun aziz eşini özenle korumak için kendimizi öldürtmedik...

Ölüler diyarındaki herkes gülmeye ve alkışlamaya başlar.

MÜCAHİT, *ölülere*: Yeter. Siz ne zafere sahip olabilir, ne de ona anlam verebilirsiniz. Karar vermek biz yaşayanlara düşer. *(Köy meydanındaki erkekler alkışlar.)* Güzel. *(Genelevden üçüncü bir mücahit gelir, sonra da bir dördüncüsü... Etrafına bakarak:)* Bu taraf tamam, her şeye hazırlıklıyım. Mantığın zihinlere güç kattığını seziyorum. Yakında hepimiz Dekartçı olacağız... *(Said'e:)* Seni bağışlıyoruz. Seni bağışlamak bizim görevimiz.

ÜMMÜ, *güler*: Aman ne güzel!.. Bağışlamak ha, iyi doğrusu!.. Bakire Meryem aşkına bağışlamak!.. Yanan uzun mumlar, dantel örtüler arasında, ellerimizi alnımızda kavuşturup bağışlamak...

İKİNCİ MÜCAHİT: Bağışlamak ya da bağışlamamak, kesin artık şu boktan saçmalıkları...

ÜMMÜ: Uygun adım yürürsünüz...

ÜÇÜNCÜ MÜCAHİT: Onbaşı: "Uygun adım" komutu verdiğinde, yürürüz.

ÜMMÜ: Said bizde kalıyor. İğrenç sefaletini koruyacağız da ondan... ayrıca sefaletini daha da besleyeceğiz ki büyüsün.

BİRİNCİ MÜCAHİT, *Said'e*: Yanıma gel. *(Said tereddüt eder.)* Asker olmanı istemiyorum senden... *(Ölüler*

kahkahalarla güler: Anne, Hatice, Çavuş, Pierre, General, Warda, Bay Blankensee, Teğmen.) Kesin sesinizi! Zıbarın, ölüler! Cenaze töreni, saygı gösterileri, şan şeref, hepsine kavuştunuz, kokuşan ete ne yapılması gerekiyorsa yapıldı değil mi? Güzel. *(Ölüler usulca güler.)* Öyleyse bırakın da rahatça yaşayalım. *(Said'e:)* Sana buraya gel dedim.

ÜMMÜ, *Said'i tutarak*: Ben de burada kalmasını söyledim.

SAİD, *usulca ve bakışlarıyla tüm meydanı taradıktan sonra*: İhtiyar karının da, askerlerin de, hepinizin de canı cehenneme.

Gruptan ayrılır ve çıkmaya yeltenir, ama beş mücahit tabancalarını çekip ona nişan alırlar.

BİRİNCİ MÜCAHİT: Dur!

Said durur ve döner.

ÜMMÜ, *kendini birinci mücahitin önüne atarak*: Onu haklamayacaksınız ya? Onu bizden çalmayacaksınız ya? Onu... kaçık mısınız, üşütük müsünüz nesiniz... hazinemizi mahvedemezsiniz... Biz onun sayesinde nefes alıyoruz... *(İki büklüm olup uzun uzun öksürür.)* yoksa hemen geberelim daha iyi...

İKİNCİ MÜCAHİT, *Said'i göstererek*: Devam etmesine göz yummayacağız...

ÇOCUK: Gergin bekleyiş!

ÜÇÜNCÜ MÜCAHİT, *Said'e*: Haydi, gel. Her şeyi silip baştan başlayalım.

Said tereddüt eder gibi.

ÜMMÜ, *çığlık çığlığa*: Kaç. Kendin olmaktan çık. Ağzından mı olur, kıçının deliğinden mi, ama çık, orada kalma!

BİRİNCİ MÜCAHİT, *Said'e, ciddi bir tavırla*: Orada kal dedim...

SAİD, *usulca*: Çok aranan biriyim. Kendime bir fiyat biçebilirim yani...

Ölülerde uzun bir mırıldanma olur, bakışlarıyla anlaşır gibidirler. Birden, Anne patlar.

ANNE, *uluyarak*: Said!.. *(Herkes ona bakar.)* Said!.. Pes etmeyeceksin değil mi? Ben dişi köpek, piç bir enciğe gebe kalan dişi köpek, seni, ha bir eksik ha bir fazla olasın diye karnımda taşımadım! Köpek gibi sürünmek, itilmek kakılmak, kıça tekme yemek, kudurmak da var!.. Bir evlek ısırgan kadar değeri olmayan ben, değerin kaç paraysa ondan da değersiz olan ben, bugün öğleye kadar -saat tam on iki şimdi- kinin bana yol gösterdiğini sandım Said!..

ÜMMÜ, *Anne'ye*: Gönlümü şenlendiriyorsun, ihtiyar kaltak!

BİRİNCİ MÜCAHİT: Ölülerin iddiaları...

Ölüler homurdanırlar.

ÇAVUŞ, *Said'e*: Durumun sağlam, Said, sen de benim yaptığımı yap! Beni bütün çirkeflikleriml ışıldatırdı. Işıl ışıl parladım Said!

VAMP: Bravo çavuş! *(Güler.)* Ayak tırnaklarının sökülmesinden beri...

AKADEMİSYEN, *sözünü keserek*: Adını taşıyan levhayı bu sabah törenle çıkmaz bir sokağa asacaklar, ama ölmekten başka ne yaptığını kimse bilmiyor.

BAYAN BLANKENSEE: Bana söylediler!

BANKACI: Dedikodu bunlar.

AKADEMİSYEN, *çok üzgün*: Yaptığı şeyin üzerine bir şey inşa edemeyiz. Böyle şeyler yapılmaz. Onlar yapar, evet, biz değil. *(Bilgiç.)* Yani, çavuş bir levha sahibi oldu, çünkü bir şey bilmiyoruz: işte fark bu.

BİRİNCİ MÜCAHİT, *Avrupalıları göstererek*: Ya onlar, ne düşünecekler senin hakkında... bizim hakkımızda?..

ANNE, *kahkahayla gülerek*: Yok etmek istediğiniz onlar değil miydi ha! Yaldızlı süsleri uyduruk değil mi sanıyorsun?..

BİRİNCİ MÜCAHİT: Yaldız iyidir.

ÜMMÜ, *Said'e, gizlice*: Ne duruyorsun kaçsana, bundan iyi fırsat mı olur. Hazır konuşmaya dalmışlarken sıvış! Bak görürsün neler yapacaklar...

Said tereddüt eder ve gidecek gibi bir harekette bulunur.

BİRİNCİ MÜCAHİT: Dur! *(Said tereddüt eder sonra çıkar.)* Ateş!

Beş mücahitin beş tabancasından beş el ateş edilir. Herkes Said'in çıktığı sağ kulise bakar. Yere devrilen bir vücudun çıkardığı ses işitilir. Herkes, ölülerle Ümmü hariç, derin bir şaşkınlık içindedir.

BAYAN BLANKENSEE, *sıçrayarak uyanır*: Yine pencerenin altında gürültü ediyorlar.

Yeniden uykuya dalar.

ÜMMÜ: Bugün yine nalları dikmeye vakit bulamayacağım. Birini göm, ötekilere bağır çağır, bu gidişle yüz yaşıma varacağım. *(Beşir'e:)* Aspirin.

Beşir'in uzattığı aspirini yutar. İki mücahitle Ümmü hariç, herkes çekilmiştir. Aşağıda, Said'in arkasından kalkmış olan Bankacı, Asker, Vamp, vd. tekrar yerlerine oturup uyuklarlar.

BİRİNCİ MÜCAHİT, *Ümmü'ye*: Üzülme ihtiyar, yakında toprağa gireceksin.

ÜMMÜ, *omuz silkerek*: Önce Said'i lağım çukuruna yuvarlamam gerekecek...

İki bastonuna ve Beşir'le Amir'e dayanarak çıkar. Beş mücahit onun peşinden sağ kulise girer. Diğer tüm oyuncular, ölüler hariç, tablonun başında getirdikleri eşyalarla paravanları kulise taşırlar.
Uzun bir sessizlik. Tüm ölüler, yaşayanların sahneyi boşaltmasını seyrederler. Yalnız kalırlar.

HATİCE, *zafer kazanmış gibi*: Taşınıyorlar!.. Taşınıyorlar!..

ÇAVUŞ: Oldu işte!.. Levham asıldı! *(Güler.)* Amcamın yorgancı dükkânının olduğu çıkmaz sokağın köşesinde duran levham, seni ne biçim kazandım. Kazandım! Suratımın güzelliğini başıma kaktılar, beni

kınadılar, oysaki güzelliğim vahşetimi, bu mücevherl içinde barındıran bir mücevher kutusuydu!

ANNE, *endişeli*: Ya Said? Geliyor mu?

ÇAVUŞ: Güzelliğim vahşetimle birlikte büyüyordu, birbirlerine omuz vererek. Aşklarının ışınları ise, ben donumu indirdiğimde, kalçalarıma altınrengi veriyorlardı!

Güler.

ANNE: Said!.. Onu beklemekten başka yapılacak bir şey yok...

HATİCE, *gülerek*: Boşuna. O da Leyla gibi gelmeyecek.

ANNE: Öyleyse nerede? Bir şarkıda mı?

Hatice, kimbilir der gibi bir hareket yapar.
Son iki ya da üç replik sırasında, ölüler paravanlarını götürmeye başlamışlardır. En son Anne çıkar, koltuğuyla birlikte. Sahne boştur. Bitti.

PARAVANLAR, ilk kez 1961'de Hans Lietzau'nun yönetiminde Berlin'de sahnelenmiştir.